

T.C
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI
İKTİSAT BİLİM DALI

TÜRKİYE’DE GÖÇ OLGUSU VE GEÇİCİ KORUMA
STATÜSÜNDEKİ SURİYELİLERİN EKONOMİK VE
SOSYAL ETKİLERİ: KONYA İLİ ÖRNEĞİ

Betül BAYRAM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Mehmet ALAGÖZ

Konya-2023

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında hem mesleki hem de insani her türlü tecrübesini sabırla paylaşan, yoluma ışık tutan, motive eden, desteğini ve emeğini asla esirgemeyen, öğrencisi olmaktan büyük mutluluk duyduğum çok kıymetli danışmanım sayın Prof. Dr. Mehmet ALAGÖZ'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca yüksek lisans eğitimim boyunca bilgisini ve emeğini esirgemeyen Selçuk Üniversitesi iktisadi ve idari bilimler fakültesi iktisat bölümü hocalarıma çok teşekkür ederim.

Tez ile ilgilendiğim bu dönemde desteğini hiçbir zaman esirgemeyen ve özellikle de yaptığım saha çalışmasında en az benim kadar koşturan sevgili eşim Orçun Furkan BAYRAM'a, kayınpederim Tuncer BAYRAM'a, kayınvalidem Mehtap BAYRAM'a, kız kardeşlerim Beyza GÜMÜŞ ve Erva Yeternaz BAYRAM'a ve erkek kardeşlerim Erkan GÜMÜŞ ve Ali Birkan BAYRAM'a sonsuz teşekkür ederim. Konya'da yaşamayıp bu süreçte manevi olarak her daim yanımda olan babam İsmail ASLAN'a, annem Gülümser ASLA'a ve kıymetli arkadaşım Ayşegül KELHASAN'a da teşekkürlerimi ve sevgilerimi sunarım.

T.C. SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Betül BAYRAM	Numarası:204226001003
	Anabilim Dalı / Bilim Dalı	İktisat Ana Bilim Dalı / İktisat Bilim Dalı	
	Danışmanı	Prof. Dr. Mehmet ALAGÖZ	
	Tezin Adı	Türkiye’de Göç Olgusu ve Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Konya İli Örneği	

ÖZET

Göç, kabaca insanların ikamet ettikleri yerleşim yerlerinden başka bir yerleşim yerine gitme eylemidir. İnsanlık tarihinin başlangıcından günümüze kadar hemen hemen her dönemde göç olgusuyla karşı karşıya kalınmıştır. Türkiye de gerçekleşen bu göç dalgalarından tarih boyunca etkilenmiştir. Ancak Türkiye’nin son dönemlerde karşı karşıya kaldığı en büyük kitlesel göç akını Suriyeliler tarafından gerçekleştirilmiştir. Başlangıçta Türkiye’nin sınır şehirlerinde kurulan geçici barınma merkezlerinde kalan Suriyeliler, ilerleyen dönemlerde sayılarının hızla artması ve barınma merkezlerinin yetersiz kalmasıyla büyük şehirler başta olmak üzere Türkiye’nin dört bir yanına dağılmışlardır. Konya da Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak bulunduğu şehirlerden biridir. Çalışmada temel amaç geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türkiye genelinde ve Konya ili özelinde ekonomik demografik ve sosyal yapı üstüne etkilerini analiz etmektir. Bu bağlamda; geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türkiye ve Konya’nın ekonomik, sosyal ve demografik yapısı üstüne etkilerini analiz etmek için yayımlanan resmi verilerden yararlanılmıştır. Buna ilaveten Konya ili özelinde Konya’da ikamet eden 18 ve üstü yaştaki 752 kişiye 33 soruluk bir anket yapılmıştır. Kullanılan ankette katılımcıların

demografik yapısını ölçmek için 6 soru ve geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Konya'nın ekonomik, sosyal ve demografik yapısı üstüne etkisini ölçmek için ise 27 soru sorulmuştur. Yararlanılan resmi veriler ve saha çalışması sonucu elde edilen bulgular ışığında; geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinin ekonomik, sosyal ve demografik yapısında olumlu ve olumsuz birtakım etkiler meydana getirmiştir.

Anahtar kelimeler: Göç, Suriye, Konya, Sığınmacı, Sosyal-Demografik ve Ekonomik Etkiler

T. C. SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Betül BAYRAM	Numarası: 204226001003
	Anabilim Dalı / Bilim Dalı	İktisat Ana Bilim Dalı / İktisat Bilim Dalı	
	Danışmanı	Prof. Dr. Mehmet ALAGÖZ	
	Tezin İngilizce Adı	The Phenomenon of Migration in Turkey and the Economic and Social Effects of Syrians Under Temporary Protection: The Case of Konya	

ABSTRACT

Migration is roughly the act of moving people from their place of residence to another settlement. From the beginning of human history to the present day, the phenomenon of migration has been encountered in almost every period. Turkey has been affected by these migration waves throughout history. However, the largest mass migration influx that Turkey has faced in recent times has been carried out by the Syrians. The Syrians, who initially stayed in the temporary shelters established in the border cities of Turkey, dispersed all over Turkey, especially in the big cities, due to the rapid increase in their number in the following periods and the insufficient sheltering centers. Konya is one of the cities where Syrian refugees are concentrated. The main purpose of the study is to analyze the effects of the Syrians under temporary protection status on the economic, demographic and social structure in Turkey and in the province of Konya. In this context; Published official data were used to analyze the effects of Syrians under temporary protection status on the economic, social and demographic structure of Turkey and Konya. In addition to this, a 33-question survey was conducted with 752 people aged 18 and over residing in Konya, specific to the province of Konya. In the survey used, 6 questions were asked to measure the demographic structure of the participants and 27 questions were asked to measure the impact of the Syrians under temporary protection status on the

economic, social and demographic structure of Konya. In the light of the official data used and the findings obtained as a result of the field study; Syrians under temporary protection status have created some positive and negative effects on the economic, social and demographic structure of Konya.

Keywords: Migration, Syria, Konya, Refugees, Social-Demographic and Economic Impacts

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	x
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: GÖÇ VE GÖÇ OLGUSU.....	4
1. Göç Kavramı, Tanımı ve Terminolojisi.....	4
1.1 Göçün Tarihsel Gelişimi	9
1.1.1 Kavimler Göçü.....	12
1.1.1.1 Kavimler Göçünün Nedenleri ve Sonuçları.....	13
1.1.2 Yeni Dünya'ya Göçler	16
1.1.2.1 Yeni Dünya'ya Göçün Nedenleri ve Sonuçları	17
1.1.3 Yunan Mübadelesi	19
1.1.4 Almanya'ya İşçi Göçü	21
1.2 Göçün Nedenleri	22
1.2.1 Ekonomik Nedenler	22
1.2.2 Siyasal (Politik) Nedenler	23
1.2.3 Sosyal ve Kültürel Nedenler	25
1.2.4 Demografik Nedenler	26
1.2.5 Çevresel Nedenler	26
1.3 Göç Türleri.....	28
1.3.1 Oluşumlarına Göre Göçler.....	28
1.3.2 Süresine Göre Göçler.....	30
1.3.3 Mesafesine Göre Göçler	31
1.3.4 Yasal Olma Durumuna Göre Göçler	32
1.4 Göç Teorileri.....	33
1.4.1 Ravenstein'in Göç Kanunları.....	34
1.4.2 Uluslararası Göçün Sürekliliği Teorisi	35
1.4.3 Göç Sistemleri Kuramı	35
1.4.4 İlişkiler Ağı (Network) Kuramı	36
1.4.5 Merkez Çevre (Dünya Sistemleri) Kuramı	36
1.4.6 Marxist Teori	37

1.4.7	Neoklasik Göç Kuramları	37
1.4.8	İtme-Çekme Kuramı	38
1.4.9	Kurumsal Kuram.....	39
1.4.10	Yeni Ekonomi Kuramı.....	40
1.4.11	İkili İşgücü Piyasası Kuramı.....	40
1.4.12	Kümülatif Nedensellik	40
1.4.13	Kesişen Fırsatlar Kuramı	41
1.4.14	Mikro Sosyolojik Teori.....	41
1.4.15	Makro Sosyolojik Teori	41
1.4.16	Zipf Göç Teorisi.....	42
1.4.17	Petersen 'in Göç Tipleri.....	42
İKİNCİ BÖLÜM: TÜRKİYE'DE GÖÇ OLGUSU.....		44
2.	Türkiye'de Göçün Tarihsel Gelişimi	44
2.1	Anadolu'ya Türk Göçleri.....	44
2.2	Osmanlı Devleti'nin Göç Politikası ve Osmanlı Devleti'ne Gerçekleşen Göçler 47	
2.3	Türkiye'nin Göç Tarihi	49
2.3.1	I. Dönem Göç Hareketleri (1923-1980).....	49
2.3.2	II. Dönem Göç Hareketleri (1980 Sonrası).....	53
2.4	Suriye'den Türkiye'ye Gerçekleşen Göç Hareketleri.....	56
2.4.1	Türkiye-Suriye İlişkilerine Tarihsel Bir Bakış	57
2.4.1.1	2011 Yılından İtibaren Türkiye-Suriye İlişkileri	63
2.4.2	Suriye Kitleli Göçünün Nedenleri ve Arka Planı	70
2.4.2.1	Büyük Orta Doğu Projesi.....	71
2.4.2.2	Arap Baharının Doğuşu ve Etkileri	74
2.4.2.3	Suriye'de Arap Baharı	75
2.4.3	Türkiye'nin Suriye Krizi Öncesi ve Sonrası Göç Politikaları	77
2.4.3.1	Suriye Krizinden Önce Türkiye'nin Göç Politikaları	77
2.4.3.1.1	885 Sayılı İskân Kanunu.....	78
2.4.3.1.2	2510 Sayılı İskân Kanunu.....	79
2.4.3.1.3	5682 Sayılı Pasaport Kanunu.....	82
2.4.3.1.4	1951 Cenevre Sözleşmesi	82
2.4.3.1.5	1994 Yönetmeliği	84
2.4.3.1.6	2006 Yönetmeliği (5543 Sayılı İskân Kanunu)	86
2.4.3.1.7	5901 Sayılı Vatandaşlık Kanunu	88

Suriye Krizinden Sonra Türkiye'nin Göç Politikaları	89
2.4.3.1.8 62 Sayılı Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyeti'nde ikamet eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge...	90
2.4.3.1.9 YUKK: 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu	90
2.4.3.1.10 Geçici Koruma Yönetmeliği	96
2.4.4 Türkiye'de Bulunan Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Sağlanan Kamusal Hizmetler.....	100
2.4.5 Kitlemel Suriyeli Göçünün Türkiye'ye Etkisi.....	102
2012 Yılından İtibaren Türkiye'ye Gelen Suriyelilerle İlgili Sayısal Veriler	104
Kitlemel Suriyeli Göçünün Türkiye'ye Ekonomik, Sosyal ve Demografik Etkisi	108
2.4.5.1.1 Kitlemel Suriyeli Göçünün Ekonomik Etkisi ve Maliyeti	108
2.4.5.1.1.1 Kitlemel Suriyeli Göçünün Türkiye Ekonomisine Maliyeti	109
2.4.5.1.1.2 Kitlemel Suriyeli Göçünün Türkiye Ekonomisine Etkisi.	111
Kitlemel Suriyeli Göçünün Sosyal ve Demografik Etkisi.....	120
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDEKİ SURIYELİLERİN EKONOMİK VE SOSYAL ETKİLERİ: KONYA İLİ ÖRNEĞİ	125
3. Araştırmanın Amacı, Önemi, Hipotezleri ve Varsayımları, Sınırlılıkları ve Yöntemi	125
3.1 Araştırmanın Amacı.....	125
3.2 Araştırmanın Önemi	126
3.3 Araştırmanın Hipotezleri ve Varsayımları.....	127
3.4 Araştırmanın Sınırlılıkları.....	129
3.5 Araştırmanın Yöntemi	129
3.6 Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Türkiye'ye Gelmeye Başladığı 2012 Yılından İtibaren Türkiye'nin ve Konya İlinin Sayısal Verileri.....	130
3.7 Bulgular ve Sonuçların Analizi.....	150
3.7.1 Ankete Katılan Katılımcıların Demografik Yapısının Genel Gösterimi	150
3.7.2 Çalışmadan Elde Edilen Bulgular	153
Güvenilirlik Analizi	153
Uygulanan Anketten Elde Edilen Bulgular	155
3.8 Anket Sonuçları ve Tartışma	170
3.9 Sonuç	180

KAYNAKÇA.....	186
---------------	-----

KISALTMALAR LİSTESİ

- TDK:** Türk Dil Kurumu
- OECD:** Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü
- TÜİK:** Türkiye İstatistik Kurumu
- UNHCR:** United Nations Refugee Agency
- YUKK:** 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası koruma Kanunu
- PKK:** Kürdistan İşçi Partisi
- GAP:** Güneydoğu Anadolu Projesi
- AB:** Avrupa Birliği
- ABD:** Amerika Birleşik Devletleri
- İŞİD:** Irak-Şam İslam Devleti
- PYD:** Suriye Demokratik Birlik Partisi
- YPG:** Halk Koruma Birlikleri/ Halk Savunma Birlikleri
- NATO:** Kuzey Atlantik Antlaşma Örgütü
- BOP:** Büyük Orta Doğu Projesi
- GOKAP:** Genişletilmiş Orta Doğu ve Kuzey Afrika Projesi
- AFAD:** Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
- YÖK:** Yüksek Öğretim Kurulu
- MEB:** Millî Eğitim Bakanlığı
- BM:** Birleşmiş Milletler
- UNICEF:** Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
- FAO:** Gıda ve Tarım Örgütü
- WHO:** Dünya Sağlık Örgütü
- GSYH:** Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
- TCMB:** Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
- ÇSGB:** Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
- SGK:** Sosyal Güvenlik Kurumu
- TOBB:** Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
- SPSS:** Statistical Package for the Social Sciences

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Mülteci, Yerinden Edilmiş İnsan ve Sığınmacı Sayısı.....	9
Tablo 2: Göçü Etkileyen Ekonomik Nedenler.....	22
Tablo 3: Göçü Etkileyen Siyasal Nedenler.....	24
Tablo 4: Göçü Etkileyen Sosyal ve Kültürel Nedenler.....	25
Tablo 5: Göçü Etkileyen Demografik Nedenler.....	26
Tablo 6: Göçü Etkileyen Çevresel Nedenler.....	27
Tablo 7: 2014-2022 yılları Arasında Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyrak Dağılımı.....	55
Tablo 8: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler.....	69
Tablo 9: Suriyelilerin Yoğun Olarak Göç Ettiği Beş Ülkedeki Sayısal Verileri.....	103
Tablo 10: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Sayısı.....	104
Tablo 11: Ülkemizden Ayrılan Suriyelilere Ait Sayısal Veriler.....	105
Tablo 12: 2014 Yılından İtibaren Türkiye'ye Gerçekleşen Düzensiz Suriyeli Göçünün Rakamsal Verileri.....	105
Tablo 13: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Yaş Dağılımı.....	106
Tablo 14: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin En Yoğun Bulunduğu İller ve Bu İllerde Yaşayan Türk Nüfusu.....	107
Tablo 15: Türkiye Kalkınma Yardımları Raporlarına göre Suriye'nin Aldığı Yardımlar.....	109
Tablo 16: 2015-2022 Yılları Arasında Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve Diğer Uluslararası Organizasyon ve Ülkelerden Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler İçin Gelen Yardımlar.....	110
Tablo 17: 2012-2021 Yılları Arasında Suriyeli Sığınmacıların En Yoğun Olarak Bulunduğu İllerin GSYH Değişim Oranları (Zincirlenmiş Hacim Endeksiyle).....	111
Tablo 18: 2012-2021 Yılları Arasında Suriyeli Sığınmacıların En Yoğun Olarak Bulunduğu İstatistikî Bölgelerin Enflasyon Oranları.....	114
Tablo 19: 2012-2022 Yılları Arasında Suriyeli Sığınmacıların En Yoğun Olarak Bulunduğu İstatistikî Bölgelerin Konut Fiyat Endeksi.....	116
Tablo 20: Yıllar İtibariyle Suriyelilere Verilen Çalışma İzinleri Sayısı.....	117
Tablo 21: 2012-2021 Yılları arasında Suriyeli Sığınmacıların En çok Bulunduğu İllerde 4A Kapsamına Giren Çalışanların Şehrin Aktif Nüfusuna Oranı (%).....	118
Tablo 22: 2012-2022 Yılları Arasında Suriyeli Sığınmacıların En Yoğun Olduğu İllerde Kapanan Şirket Sayıları.....	119
Tablo 23: 2012-2021 Yılları Arasında Gelir Yöntemi ve Cari Fiyatlarla Hesaplanan Türkiye'nin ve Konya'nın Gayrisafi Yurtiçi Hasılası (milyon TL).....	131
Tablo 24: 2012-2022 Yılları Arasında Türkiye'nin ve Konya'nın Kişi Başına Düşen Gayrisafi Yurtiçi Hasılası (Cari Fiyatlarla).....	132
Tablo 25: 2013-2022 Yılları Arasında Türkiye'nin ve Konya'nın İhracatı (Bin \$).....	132
Tablo 26: 2013-2022 Yılları Arasında Türkiye'nin ve Konya'nın İthalatı (Bin \$).....	133
Tablo 27: 2013-2022 Yılları Arasında Konya'nın Dış Ticaret Açığı (Bin \$).....	134
Tablo 28: 2012-2022 Yılları Arasında Türkiye'nin ve Konya'nın Merkezi Yönetim Bütçesi ile İlgili Veriler (Bin TL).....	134
Tablo 29: 2012-2022 Yılları Arasında Türkiye'nin ve Konya/Karaman Bölgesinin 12 Aylık Ortalamaya Göre Enflasyon Oranı (%).....	135

Tablo 30: 2012-2022 Yılları Arasında Türkiye'nin ve Konya/Karaman Bölgesinin Konut Fiyat Endeksi (%)	136
Tablo 31: 2012-2022 Yılları Arasında Türkiye'nin ve Konya/Karaman Bölgesinin İşsizlik Oranları.....	136
Tablo 32: 2012-2022 Yılları Arasında Türkiye'nin ve Konya/Karaman Bölgesinin İstihdam Oranları	137
Tablo 33: 2012-2022 Yılları Arasında Türkiye'nin ve Konya'nın Nüfusu	138
Tablo 34: 2012-2022 Yılları Arasında Türkiye'de ve Konya'da Bulunan Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Sayıları	138
Tablo 35: 2012-2022 Yılları Arasında Türkiye'nin ve Konya'nın Nüfus Artış Hızları (‰).....	139
Tablo 36: 2012-2022 Yılları Arasında Türkiye'nin, Konya'nın ve Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Doğurganlık Hızı	139
Tablo 37: 2012-2021 Yılları Arasında Türkiye'nin, Konya'nın ve Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Bebek Ölüm Hızı (%)	140
Tablo 38: 2014-2022 Yılları Arasında Türkiye'nin ve Konya/Karaman Bölgesinin Gini Sayıları.....	141
Tablo 39: 2012-2022 Yılları Arasında Türkiye'nin ve Konya/Karaman Bölgesinin Yoksul Sayıları (Bin Kişi)	142
Tablo 40: 2012-2022 Yılları Arasında Türkiye'nin ve Konya/Karaman Bölgesinin Yoksulluk Sınırı (TL)	142
Tablo 41: 2014-2022 Yılları Arasında Türkiye'nin ve Konya/Karaman Bölgesinin Hane Halkı Kullanılabilir Gelire Göre %10'luk Grupların Gelirden Aldıkları Payların Oranı	144
Tablo 42: 2016-2020 Yılları Arasında Ceza İnfaz Kurumu'nda Tutuklu ve Hükümlü Olarak Bulunan Türk ve Yabancı Uyruklu Kişilerin Sayısı ve Oranı	145
Tablo 43: 2011-2020 Yılları Arasında Suç Türü ve Suçu İşleyenin Uyruğuna Göre Ceza Evine Giren Hükümlüler.....	146
Tablo 44: 2014-2017 Yılları Arasında ve 2022 Yılında Suça Karışan Türk ve Suriyeli Sığınmacı Sayıları ve Nüfusa Oranları	148
Tablo 45: 2011-2020 Yılları Arasında Konya İlinde Suç Türüne Göre Ceza Evine Giren Hükümlüler	149
Tablo 46: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Konya İli Özelinde Sosyal ve Demografik Yapı Üzerine Etkisini Ölçmek İçin Sorulan Soruların Güvenilirlik Değerleri	154
Tablo 47: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Konya İli Özelinde Ekonomik Yapı Üzerine Etkisini Ölçmek İçin Sorulan Soruların Güvenilirlik Değerleri.....	155
Tablo 48: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlının Nüfusunu Artırır Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi	156
Tablo 49: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlının Demografik Yapısını Düzeltir Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi	156
Tablo 50: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlının Kültürel Yapısını İyileştirir Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi.....	157
Tablo 51: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlının Kültürel Zenginliğini Artırır Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi	157
Tablo 52: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlının Doğurganlık Oranını Artırır Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi	158

Tablo 53: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlinin Suç Oranlarını Artırır Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi	158
Tablo 54: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlindeki Eğitim Harcamalarını Artırır Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi	159
Tablo 55: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlindeki Sağlık Harcamalarını Artırır Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi	159
Tablo 56: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlinde Yaşayan Türk Vatandaşlarına Yapılan Sosyal Yardımları Artırır Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi	160
Tablo 57: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Yapılan Sosyal Transferlerden Dolayı Konya İlinde İkamet Eden Türk Vatandaşı Daha Az Sosyal Transfer Alır Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi	160
Tablo 58: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Verilen Eğitimden Dolayı Konya İlinde İkamet Eden Türk Öğrencilerinin Eğitim Kalitesi Düşer Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi	161
Tablo 59: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Yapılan Sağlık Harcamalarından Dolayı Konya İlinde İkamet Eden Türk Vatandaşının Aldığı Sağlık Hizmetinin Kalitesi Düşer Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi	162
Tablo 60: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Verilen Sağlık Hizmetinden Dolayı Konya İlinde İkamet Eden Türk Vatandaşının Randevu Alması Zorlaşır ve Muayene Süresi Kısılır Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi.....	162
Tablo 61: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlinin Emek Piyasasında İşgücünü Ucuzlatır Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi	163
Tablo 62: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlindeki Firmaların Üretim Maliyetlerini Düşürür Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi	163
Tablo 63: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlindeki Âtıl Kaynakların Ekonomiye Dahil Edilmesine Katkı Sağlar Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi.....	164
Tablo 64: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlinin Enflasyonunu Düşürür Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi	164
Tablo 65: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlindeki Konut Kiralarını ve Satış Fiyatlarını Düşürür Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi	165
Tablo 66: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlinde İkamet Eden Türk Vatandaşlarının Kişi Başına Düşen Milli Gelirini Artırır Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi	165
Tablo 67: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlindeki Üretimi Artırır Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi	166
Tablo 68: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlinin İhracatının Artmasına Katkı Sağlar Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi.....	167
Tablo 69: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlinde İkamet Eden Türk Vatandaşlarının İşsizliğini Azaltır, İstihdamını Artırır Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi	167
Tablo 70: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlinde İkamet Eden Türk Vatandaşlarının Yoksulluğunu Azaltır Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi.....	168

Tablo 71: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlinde İkamet Eden Türk Vatandaşlarına Dağıtılan Gelirin Adaletli Olmasını Sağlar Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi	168
Tablo 72: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlinde Toplanan Vergi Gelirlerini Artırır Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi.....	169
Tablo 73: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İline kamunun Daha Fazla Yatırım Yapmasını Sağlar Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi	169
Tablo 74: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlının Büyüme ve Gelişmesine Katkı sağlar Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi	170

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Türklerin Orta Asya'dan Göç Ettiği Rotalar	14
Şekil 2: İklim Değişikliğinin Göç Üzerindeki Etkisi.....	27
Şekil 3: Göç Etkileşiminde Kaynak ve Hedef Ülke Faktörleri ve Etkileşimleri	39
Şekil 4: 2005-2022 Yıllarında Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayıları.....	55
Şekil 5: 2012 Yılından İtibaren Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar ve Enflasyon Oranı	113
Şekil 6: 2012-2021 Yılları Arasında Suriyeli Sığınmacıların En Yoğun Olarak Bulunduğu İstatistikî Bölgelerin 12 Aylık Ortalama Enflasyon Oranları	114
Şekil 7: Yıllık Geçici Korunan Suriyeli Sayısı	121
Şekil 8: Yıllar İtibariyle Türkiye'deki Suriyeli Yoğunluğu.....	121
Şekil 9: Türkiye'deki Suriyelilerin ve Suriyelilerin en Yoğun Bulunduğu İllerin Doğum Hızları (%)	122
Şekil 10: Türkiye'deki Suriyelilerin ve Suriyelilerin en Yoğun Bulunduğu İllerin Bebek Ölüm Hızları	123
Şekil 11: Suriyeli Sığınmacıların Demografik Dağılımı	123
Şekil 12: 2016-2020 Yılları Arasında Ceza İnfaz Kurumu'nda Tutuklu ve Hükümlü Olarak Bulunan Yabancı Uyruklu Kişilerin Oranı	146
Şekil 13: 2011-2020 Yılları Arasında Türkiye'de Bulunan Yabancılardan Suç Türüne Göre Ceza Evine Giren Hükümlülerin Sayısı.....	147
Şekil 14: Katılımcıların Cinsiyeti	150
Şekil 15: Katılımcıların Yaşı	151
Şekil 16: Katılımcıların Eğitim Durumu	151
Şekil 17: Katılımcıların Çalışma Durumu	152
Şekil 18: Katılımcıların Çalıştığı Sektörler	152
Şekil 19: Katılımcıların Aylık Gelirleri	153

GİRİŞ

Geçmişten günümüze her dönemde insanlar çeşitli nedenlerle yaşadıkları coğrafyadan ayrılmış veya ayrılmak zorunda bırakılmıştır. Tarihin en eski dönemlerinde insanların yaşadıkları yerleri değiştirmesinin temel sebebi iklim şartlarıyken zaman ilerledikçe ve yerleşik hayata geçildikçe sebepler çeşitlenmiş ve çok yönlü bir hal almıştır. Ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel, demografik ve çevresel pek çok faktör göçe sebep olsa da çalışmanın konusunu oluşturan ve 2011 yılında başlayan Suriyeli göçünün temel sebebi protesto şeklinde başlayan Arap baharının yönetimin diktatörlüğü sebebiyle iç savaşa dönüşmesidir.

Arap baharı 2010 yılının sonunda Tunus'ta üniversite mezunu bir gencin valilik binası önünde protesto amaçlı kendini yakmasıyla başlamıştır. İşsizlik, enflasyon, yoksulluk gibi ekonomik, demokrasinin olmaması, rejimin diktatörlüğü gibi siyasi ve halkın görmezden gelinmesi, sosyal adaletsizlik gibi sosyal nedenlerin de fitili ateşlemesiyle Tunus'ta başlayan bu hareket Orta Doğu ülkelerine de yayılmaya başlamıştır. Arap baharı, Tunus, Libya ve Mısır gibi ülkelerde rejim değişikliğine neden olurken Orta Doğu ülkelerinde de iç karışıklıkları artırarak iç savaşa zeminini hazırlamıştır. Rejim karşıtı protestoların iç savaşa dönüştüğü ülkelerden biri de Suriye'dir. 2011 yılının başlarında rejim karşıtı gençlerin tutuklanmasını protesto etmek amacıyla başlayan bu hareket, rejimin ölçsüz saldırılarıyla iç savaşa dönüşmüştür. Savaş sonucunda pek çok insan hayatını kaybetmiş, hayatta kalanların büyük çoğunluğu temel ihtiyaçlarını karşılayamaz hale gelmiş ve dolayısıyla yaşadığı coğrafyayı bırakıp göç etmek zorunda kalmıştır. Çareyi göç etmekte bulan Suriyeliler başta Irak, Lübnan ve Türkiye gibi sınır komşularına sığınmıştır.

Türkiye, Asya ve Avrupa kıtaları arasında köprü görevi görmesi, kıtalar arası geçişte transit ülke olması, jeopolitik ve coğrafi konumu ve komşu ülkelerinde yaşanan ekonomik ve siyasi istikrarsızlıklar gibi nedenlerle geçmişten günümüze her dönemde göç dalgasıyla karşı karşıya kalmıştır. Ancak son dönemlerde yaşadığı en büyük göç akını iç savaştan kaçan Suriyeliler tarafından gerçekleştirilmiştir. Türkiye'nin Suriye ile en uzun kara sınırına sahip olması göçten önemli ölçüde etkilenmesine sebep olmuştur. 2022 yılı sonu itibarıyla resmi rakamlara göre sayıları

yaklaşık 3,6 milyonu bulan Suriyeli sığınmacılar doğal olarak ülkenin ekonomisinde, sosyo-demografik yapısında olumlu veya olumsuz değişimlere ve etkilere neden olmaktadır.

Türkiye’de göç olgusu ve geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin ekonomik ve sosyal etkilerini Konya ili özelinde ele alan bu çalışmanın birinci bölümünde; göçün tanımı, terminolojisi, tarihsel gelişimi, nedenleri, türleri ve teorileri incelenmiştir. Bu çerçevede genel kabul görmüş göç tanımlarına ve göç ile alakalı terimleri ele alan göç terminolojisine yer verilmiştir. İlk ve Orta çağ göçleri, Kırım-Kafkas göçleri, Balkan göçleri, Irak göçleri, Suriye göçleri ve diğer göçlerden bahsedilmiştir. Bunlara ek olarak dünyada bilinen en eski kitlesel göçler olan Kavimler göçü, Yeni Dünya’ya göçler, Yunan Mübadelesi ve Almanya’ya işçi göçleri anlatılmıştır. Göçün ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel, demografik ve çevresel nedenleri ve türleri ele alındıktan sonra göç teorileri ifade edilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Türkiye’de göçün tarihsel gelişimi ele alınmıştır. Bu bağlamda Türkiye’nin göç tarihi, Anadolu’ya Türk göçleri, Osmanlı Devleti’nin göç politikası ve Osmanlı Devleti’ne gerçekleşen göçler incelenmiştir. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti’nin göç tarihi ekonominin dışa kapalı olduğu 1923-1980 tarihleri arası ve ekonominin dışa açılıp serbest piyasa ekonomisine geçildiği 1980 ve sonrası olmak üzere iki kategoride ifade edilmiştir. Türkiye’nin göç tarihi irdelendikten sonra çalışmanın ana konusunu oluşturan Suriyeli göçüyle alakalı bilgiler verilmiştir. Bu noktadan hareketle; Suriye’den Türkiye’ye gerçekleşen göçler, Türkiye-Suriye ilişkilerine tarihsel bir bakış, Suriye’den gerçekleşen kitlesel göçün nedenleri, Arap baharının doğuşu ve Suriye’de Arap baharı, Türkiye’nin Suriyeli göçü öncesi ve sonrası göç politikaları ve bu politikalarla yakından alakalı olan kanunlar, sözleşmeler ve yönetmelikler detaylıca anlatılmıştır. Türkiye’de bulunan Suriyeli sığınmacılarla alakalı resmi rakamlara yer verilmiştir. Hem resmi rakamlar hem de tahmini rakamlarla Suriyeli göçünün Türkiye’ye ekonomik etkisi ve maliyeti hesaplanmaya çalışılmış ve sosyal ve demografik etkisi ele alınmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise araştırmanın amacı, önemi, hipotezleri ve varsayımları, sınırlılıkları ve yöntemi ele alınmıştır. Suriyeli sığınmacıların ülkemize gelmeye başladığı 2012 yılından itibaren Türkiye genelinde ve Konya ili özelinde ekonomiyle, demografik yapıyla, gelir dağılımı ve yoksullukla ve suç oranlarıyla

alakalı resmi rakamlara yer verilmiştir. Daha sonra Konya ili özelinde uygulanan ankete katılan 752 katılımcının demografik yapısıyla alakalı bilgiler verilmiş ve anket bulguları ifade edilmiştir. Son olarak anketten elde edilen bulgular, ele alınan resmi rakamlar ve konuyla alakalı yapılmış bazı diğer çalışmalar kıyaslanıp sonuç bölümü yazılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM: GÖÇ VE GÖÇ OLGUSU

1. Göç Kavramı, Tanımı ve Terminolojisi

İnsanların yaygın olarak gerçekleştirdiği eylemlerden biri olan ve insanlık tarihinin başlangıcından beri var olan göç, toplumların demografik yapısı, ekonomisi, kültürü, sosyal durumu ve siyasetinde her daim etkili olmuştur. Geçmişten günümüze toplumların tümünü etkileyen ve hala da etkilemeye devam eden göçler çeşitli nedenlerden dolayı meydana gelmektedir. Göçü meydana getiren en temel neden ekonomik faktörlerken bunun yanında siyasal değişimler, insan hakları ihlali, açlık, kıtlık, iç ve ülkelerarası savaşlar, doğal afetler, salgın hastalıklar, iklim değişiklikleri gibi birçok sosyal, siyasal, çevresel ve demografik unsurlar da göçe neden olmaktadır. Göç, geçmişten günümüze artarak seyretmekte ve evrensel bir sorun olma özelliği taşımaktadır.

Coğrafya, tarih, sosyoloji, ekonomi gibi birçok bilim dalıyla ilgili bir kavram olan göç konusunda geçmişten günümüze kadar birden çok ve değişik tanımlamalar yapılmıştır. Bu tanımlamalara rağmen başlangıç noktası genel olarak aynıdır; “bulunulan yerden ulaşılmak istenen yere hareket etmek”. Buradan yola çıkarak göç en basit ifadeyle; bireylerin veya bireylerden oluşan kitlelerin bir coğrafya üzerinde bir yerden başka bir yere hareket etmeleri olarak tanımlanabilir. Ancak yine de göç hakkında ayırt edici ve net bir tanım vermek mümkün değildir. Bu yüzden genel kabul görmüş tanımları ele almak doğru olacaktır. Buradan yola çıkarak göç ile ilgili;

Türk Dil Kurumu sözlüğündeki tanıma göre göç; “ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret” (TDK, 2021)

Uluslararası Göç Örgütü tarafından düzenlenmiş Göç Terimleri Sözlüğü ’ne göre göç,” Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesidir. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin,

ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dâhildir” (Göç Terimleri Sözlüğü, 2021)

Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü (OECD)’ye göre göç: “İnsanlık tarihinin vazgeçilmez unsurudur. İnsanların kendi ülkelerine kıyasla daha zengin (ama mutlaka “zengin” olması gerekmeyen) ülkelere taşınmasının hikayesidir” (OECD, 2021)

Türkiye İstatistik Kurumu’na göre göç; yurt dışından gelen göç, yurt dışına giden göç ve net göç olarak üç başlıkta tanımlanmaktadır. Buna göre yurt dışından gelen göç; “bir yıl içinde yurt dışından Türkiye’ye ikamet etmek amacıyla göç edenlerin sayısıdır”, yurt dışına giden göç, “bir yıl içinde Türkiye’den yurt dışına ikamet etmek amacıyla göç edenlerin sayısıdır” ve net göç; “yurt dışından gelen ve yurt dışına giden göç arasındaki sayısal farktır” (TÜİK, 2021)

Yalçın (2004) göre göç; “sadece insanların yaşadığı bir olay değildir. Göç, canlıların büyük bir kısmı için geçerli olan ve yaşamlarını devam ettirebilmeleri için önemli bir koşul olan yer değiştirme eylemidir.”

Göç ile ilgili tanımlar dikkate alındığında genel olarak göçün zaman ve mekân boyutunun olduğu görülmektedir. Göçün mekân boyutu bir yerden başka bir yere hareketi ifade ederken, göçün belirli bir zaman dilimi içerisinde gerçekleşmesi ve göç edilen yerde geçici veya kalıcı olarak bulunulması ise göçün zaman boyutunu ifade etmektedir. Göç ile ilgili yapılan farklı tanımlamalara rağmen zaman ve mekân unsurunun çoğu tanımda yer alıyor olması göç kavramının bir temelinin olduğunu göstermektedir. Göç tanımının belirli bir temele dayanmasına rağmen göç olayı sonucunda bir takım kavram kargaşası yaşanmaktadır. Bu sebeple bu kavramlara ayrı ayrı değinmek faydalı olacaktır.

Göç konusunda yer yer bazı kelimeler birbiri yerine kullanılmakta ve bu durumda bir kavram kargaşasına yol açmaktadır. Kavram kargaşasının yaşanmasına en çok göçmen, sığınmacı ve mülteci kavramları neden olmaktadır. Bu kavram kargaşasının önüne geçmek adına bu bölümde göç ile ilgili bazı tanımlamalara yer verilecektir. Buna göre (Göç Terimleri Sözlüğü, 2021);

√ *Diaspora*; “menşe ülkesinden ayrılmış olan ancak anavatanıyla bağları süren birey ve üyeleri veya ağ, dernek ve toplulukları ifade eder. Bu

kavram, daha ziyade geçici yurt dışında yerleşik toplulukları, geçici süreyle yurtdışında yerleşik göçmen işçileri, ev sahibi ülkenin vatandaşlığına sahip yabancı çalışanları, çift vatandaşlığı bulunan kişiler ve ikinci/üçüncü nesil göçmenleri kapsamaktadır”.

- √ *Geri gönderme*; “Devletlerin mültecileri herhangi bir şekilde yaşam ve özgürlüklerinin tehdit altında olabileceği ülkelere ya da sınırlara geri göndermesini yasaklayan uluslararası mülteci hukuku ilkesidir”.
- √ *Göçmen*; “Mülteci kavramının aksine bir zorunluluk veya korku içermeyen göçmen kavramının evrensel bir tanımı bulunmamaktadır. Göç eden kişi anlamına gelen göçmen kavramı; “bireyin göç etme kararını, zorlayıcı dış faktörlerin müdahalesi olmaksızın kendi özgür iradesiyle ve ‘kişisel uygunluk’ sebepleriyle aldığı tüm durumları kapsar şeklinde tanımlanmaktadır. Diğer bir deyişle; göçmen olarak tanımlanan kişiler, kendilerinin beklentilerini gerçekleştirmek, maddi ve manevi şartlarını iyileştirmek amacıyla bir yerden başka bir yere hareket eden kişilerdir. Birleşmiş Milletler göçmeni, sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden bir birey olarak tanımlar. Bu tanım kapsamında, turist veya iş adamı statüsüyle daha kısa sürelerde seyahat eden kişiler göçmen olarak değerlendirilmemektedir. Ancak yaygın kullanım, tarım ürünlerinin ekimi veya hasadı için kısa sürelerde seyahat eden mevsimsel tarım işçileri gibi kısa dönemli göçmenlerin bazı türlerini de kapsar”.
- √ *Kayıtlı göçmen*; “bir ülkeye yasal olarak giriş yapmış ve kabul kriterlerine uygun bir şekilde ülkede kalan göçmen olarak, *kayıt dışı (belgesiz) göçmen* ise uygun belgelere sahip olmadan bir ülkeye giriş yapan veya ülkede kalan bu ülkenin vatandaşı olmayan kişilerdir”.
- √ *Düzensiz göçmen*; “Yasadışı giriş, giriş koşullarının ihlali veya vizenin geçerlilik tarihinin sona ermesi yüzünden transit veya ev sahibi ülkede hukuki statüden yoksun kişidir”.

- √ *Güvenli Menşe Ülke*; “Hiçbir zaman veya genel olarak mülteci yaratmayan bir ülke güvenli menşe ülke sayılmaktadır”.
- √ *Güvenli üçüncü ülke*; “bir kaçağın iltica başvurusu yaptığı ülkeye varmadan önce fiziksel olarak bulunduğu ve etkili bir iltica rejimine erişim sağlama imkânı olan ülkedir”.
- √ *Menşe Ülke*; “Göç akınlarının (düzenli ya da düzensiz) kaynağı durumundaki ülke olarak tanımlanmaktadır”.
- √ *Mülteci*; 1951 yılında onaylanan ancak 1954 yılında yürürlüğe giren Cenevre Sözleşmesi ile uluslararası alanda hukuki olarak tanımlamasının yapıldığı *mülteci* kavramı, “ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişidir” (YUKK, 2021). Statü belireme işlemleri sonrasında bu kişilere mülteci statüsü verilir. Cenevre Sözleşmesi’nin ilerleyen dönemde çeşitli güncellemeler yapılmış ve 1967 yılında “Mültecilerin Statüsüne Dair Ek Protokol” düzenlenmiştir.
- √ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu madde 62’ye göre *şartlı mülteci*; “Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişidir” (YUKK, 2021). Statü belireme işlemleri sonrasında bu kişilere şartlı mülteci statüsü verilir. Şartlı mülteci statüsüne başvuruda bulunan ancak şartlı

mülteci statüsüne kabul için şartları sağlamayan ama korunmaya muhtaç olan kişiler ikincil koruma kapsamına girmektedir.

- √ *İkincil koruma*; “mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişidir” (YUKK, 2021)
- √ *Göç kavramları içerisinde daha önce çok fazla bahsi geçmeyen ancak özellikle 2011 yılından sonra Suriyelilerin Türkiye’ye göçü sonrasında inşa edilen ve yenilenmiş bir kavram olan geçici koruma statüsü*; “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak Türkiye sınırlarına gelen veya bu sınırları geçen yabancılar geçici koruma statüsünde değerlendirilir (YUKK, 2021). Yabancıların kaydının üç aşamalı olarak yapılmasını zorunlu kılan (biometrik kayıt, parmak izi kaydı ve adres kaydı) Geçici koruma yönetmeliği, 22 Ekim 2014 yılında Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
- √ *Sığınma*; “Bir devletin geri göndermeme ilkesi ve uluslararası veya ulusal düzeyde tanıdığı mülteci haklarına dayalı olarak topraklarında verdiği bir koruma türüdür. Vatandaşı olduğu veya ikamet ettiği ülkede koruma sağlanamayan, bilhassa ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ya da siyasi görüşü nedeniyle zulüm görmekten korkan kişiye verilir”.
- √ *Sığınmacı*; “zulüm veya ciddi zarardan korunmak amacıyla, kendi ülkesi dışında bir ülkede güvenlik arayışında olan ve ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde mültecilik statüsüne ilişkin yaptığı

başvurunun sonucunu bekleyen kişidir”. Diğer bir deyişle sığınmacılar, ikamet etmek istediği ülke için kanunların gerektirdiği yasal başvuruları yapan ancak yaptığı başvuruların mültecilik düzenlemesine uygun olup olmadığı neticelendirilmemiş olan kişilerdir. Mültecilik düzenlemesine göre kabul almayan veya olumsuz olarak değerlendirilen başvuru sahipleri ülkeyi terk etmek zorundadır ve kendilerine ülkede kalmaları için izin verilmediyse aynı kanuna aykırı veya düzensiz olarak ülkeye gelmiş bir yabancı gibi sınır dışı edilebilirler.

Tablo 1: Mülteci, Yerinden Edilmiş İnsan ve Sığınmacı Sayısı

Mülteci	Yerinden Edilmiş İnsan	Sığınmacı (Başvuru Sahibi)
25,8 milyon	55 milyon	3,8 milyon

Kaynak: (Alagöz, 2022)

Yukardaki tabloya göre dünyada her bir dakikada yaklaşık 30 kişi daha zorla yerinden edilmektedir.

1.1 Göçün Tarihsel Gelişimi

İnsanların nereye göç edeceğini belirleyen temel kriter yaşamsal ihtiyaçlarını gidermektir. Doğal kaynakların kıtlığı ve yaşanan nüfus artışıyla birlikte göç alan yerlerde hakimiyet kurma mücadelesi başlamıştır. Bu hakimiyet yarışlarıyla birlikte göç etmek için yeni yerler aranmış, iklim ve coğrafi koşulların da etkisiyle çeşitli kitlesel göçler meydana gelmeye başlamıştır. Dünya tarihinde gerçekleşmiş göçler bulunmaktadır. Bilinen en eski kitlesel göç “Kavimler Göçü” dür. Kavimler göçünü takiben dünyada gerçekleşen diğer göçler; Yeni Dünya’ya göçler, Yunan Mübadelesi ve Almanya’ya işçi göçleridir. Dünyadaki göçlere geçmeden önce ilkçağ ve orta çağ gerçekleşen göçleri ve Türkiye’nin göç tarihini incelemek gerekmektedir.

İlkçağda insanlar, beslenme ve barınma gibi temel yaşamsal faaliyetlerini sürdürmek ve o dönemlerdeki olumsuz iklim koşulları sebebiyle göçebe bir hayat sürmüşlerdir. Bu dönemde göçün temel sebebi insanların yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ve nüfus artışı sebebiyle yaşanan toprakların yetersiz gelmesi olmuştur. İnsanların tarımsal faaliyetlere başlaması ve bazı küçükbaş ve büyükbaş

hayvanları evcilleştirmesiyle birlikte göçebelik terk edilerek yerleşik düzene geçilmeye başlanmış ve yerleşmek için de iklim koşullarının olumsuz olmadığı ve tarımın verimli olarak gerçekleştirilebileceği alanlar seçilmiştir. Bu sayede insanlar belirli bir topluluk halinde yaşamaya başlamış, bu topluluklar da ilerleyen dönemde devletleri meydana getirmiştir. Bu dönemde devlet gücünü nüfusundan aldığı için zorunlu bir durum söz konusu olmadıkça göçe engel olmuştur.

Orta çağda devletler, ülke nüfusunun savunma hususunda ellerinde bulundurdıkları önemli bir güç olduğunu düşündüklerinden dolayı dış göçe sıcak bakmazlar. Bu sebeple bu dönemde dış göçe çok rastlanmamış, göçler genel olarak iç göçle sınırlı kalmıştır.

Türkiye'nin göç tarihinde yer alan Kırım-Kafkas göçleri, Balkan göçleri, Irak göçleri, Suriye Göçleri ve diğer göçler yer almaktadır. Buna göre;

Kırım-Kafkas göçleri; 1768-1774 yılları arasında gerçekleşen Osmanlı-Rus savaşı sonrasında Osmanlı Devleti ile Rusya arasında Küçük Kaynarca Antlaşması imzalanmış, bu antlaşmayla Osmanlı Devleti toprak kaybetmeye başlamış ve gerçekleşen toprak kaybından sonra Rusya daha çok kazanım sağlamak için Osmanlı Devleti ile sürekli savaşmıştır. Osmanlı Devleti'nin üst üste büyük topraklar kaybetmesi üstüne tersine göç hareketi başlamıştır. Gerçekleşen bu göç hareketi, ilk büyük tersine göç akınıdır. 1877-1878 yılları arasında Osmanlı- Rusya arasında gerçekleşen "93 Harbi" ile de Kafkasya'dan Anadolu'ya tersine büyük göçler yaşanmıştır (Taştan vd., 2021)

Balkan göçleri; Osmanlı Devleti ve Rusya arasında gerçekleşen savaşlar Balkan coğrafyasını da etkilemiştir. Aldığı mağlubiyetlerle sürekli güç kaybeden Osmanlı İmparatorluğu Balkanlardaki hakimiyetini kaybetmeye başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğunun gücündeki bu sarsılmayı fırsat bilen Balkan ulusları Balkanlardaki Müslümanları taciz ve tehdit etmeye başlamış, yaşadıkları yerleri yağmalamışlardır. Balkanlardan Anadolu'ya bu sebeple başlayan göçler Balkan savaşları ve I. Dünya Savaşının etkisiyle iyiden iyiye artış göstermiştir. Bu göç akını Cumhuriyet'in ilanından sonra da devam etmiş hatta 20. yüzyılın sonuna kadar belirli dönemlerde varlığını sürdürmüştür. Balkan göçleri kendi arasında Romanya göçleri, Yugoslavya göçleri, Bulgaristan göçleri ve Yunanistan göçleri olmak üzere dört grupta sınıflandırılabilir (Taştan vd., 2021)

Irak göçleri, Irak, 1980-2003 yılları arasında en yoğun kitlesel göçleri yaşamıştır. Çünkü bu dönemde Irak'ta yaşanan İran-Irak savaşı, Halepçe Katliamı, Kuveyt'in işgali ve Körfez Savaşı sebebiyle pek çok insan Suriye, İran ve Türkiye gibi komşu ülkelere sığınmıştır. Irak'tan Türkiye'ye gelen ilk kitlesel göç 1986-1988 tarihleri arasında olmuştur. Irak'tan Türkiye'ye doğru gerçekleşen ikinci kitlesel göç hareketi ise 1990 yılında Körfez Krizi döneminde meydana gelmiştir. Irak'tan Türkiye'ye doğru gerçekleşen en büyük kitlesel göç ise 1. Körfez Savaşı sonrasında meydana gelmiştir. 2003 yılında ABD ve Birleşik Krallık tarafından oluşturulmuş Çok Uluslu Koalisyon Kuvvetleri'nin Irak'a girmesiyle başlayan savaşın sonucunda Baas iktidarının son bulmasıyla Irak'ta siyasi bir belirsizlik yaşanmıştır. Bu durumda yeni göç akınlarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Türk hükümeti güvenlik sebebiyle Irak'tan gelen göçmenlere kapılarını açmak istememiştir. Ancak uluslararası baskılar ve Kürtlerin akrabalık bağları için çıkardığı iç baskılar sebebiyle Iraklıların ülkeye girişine izin vermiştir. 1991 yılında yaklaşık yarım milyon Irak vatandaşının Türkiye'ye sığınmasıyla Şırnak ilinde ilin kendi nüfusu kadar Iraklı sığınmacı, Hakkâri ilinde ise kendi nüfusundan daha fazla Iraklı sığınmacı bulunmaktaydı (İnliceliler, 2019)

Suriye göçleri, 2011 yılında Suriye'nin güneyinde meydana gelen protestolar ilerleyen dönemlerde silahlı çatışmalara dönüşmüş ve bu durum da Suriye'den kitlesel göçlerin başlamasına neden olmuştur. Bu göç akınıyla Türkiye, tarihinin en ağır göç akınına uğramıştır ve böylelikle Türkiye dünyanın en fazla sığınmacıya ev sahipliği yapan ülkesi haline gelmiştir. Türkiye'de geçici koruma statüsüne alınan Suriyelilerin sayısı ülkelerinde iç çatışmaların başladığı 2011 yılından günümüze kadar sürekli olarak artmıştır. Ülkemizde sadece geçici koruma statüsündeki Suriyeliler bulunmamakta bunun yanında yasal olmayan yollarla kaçak olarak ülkeye giren Suriyeliler de bulunmaktadır (Taştan vd., 2021)

Diğer göçler, yıllar itibariyle Türkiye'ye Irak ve Suriye dışında Ortadoğu, Kuzey/Doğu Afrika ve Güney Asya'dan birçok düzensiz kaçığın geldiği bilinmektedir. Türkiye'de yakalanan düzensiz kaçak sayısı her geçen yıl artış göstermektedir (Taştan vd., 2021) Türkiye'nin hem hedef hem de transit ülke durumunda olması, çeşitli sebeplerden dolayı göç etmek durumunda kalan çoğu toplumun (sadece komşu ülkeler değil uzak bölgelerden de gelen) ülkemize

yönelmesine neden olmaktadır. Türkiye’de sadece yasa dışı göçler bulunmamakta aynı zamanda Türkiye yasal yollarla gerçekleşen göçlere de ev sahipliği yapmaktadır. Yasal yollarla gerçekleşen göçler, düzenli göç olarak adlandırılmakta ve Türkiye’de düzenli göç için oturma izni gibi belli başlı bazı izinlerin alınmış olması gerekmektedir. Ülkemize çalışma ve eğitim başta olmak üzere birçok nedenden ötürü düzenli göç yapılmaktadır. Mart 2020 tarihinde Cumhurbaşkanlığı Kararı ile alınan ve Göç İdaresi Başkanlığı tarafından yayımlanan listeye göre Türkiye’nin 91 ülke ile vize muafiyet anlaşması yaptığı görülmektedir. Vize muafiyet anlaşması imzalanan bu 91 ülke incelendiğinde; bu ülkelerin çoğunun Türkiye’den daha geri kalmış ülkeler olduğu görülmektedir. Bu nedenle imzalanan vize muafiyet anlaşması çerçevesinde bu ülkelerden eğitim, turizm, sağlık veya değişik amaçlarla Türkiye’ye gelen ancak vize muafiyet süresi bittikten sonra ülkesine geri dönmeyen pek çok yabancıların da bulunduğu bilinmektedir (Alagöz, 2022). Bu durum Türkiye’de yasa dışı göçün artmasına neden olmaktadır.

1.1.1 Kavimler Göçü

Kavimler Göçü öncesinde Avrupa, genel durumuna incelendiğinde farklı bir siyasi görünüme sahipti. Bunun temel sebebi; en güçlüleri Roma İmparatorluğu, Gotlar, Vandallar, Gepidler ve bazı Cermen Kavimleri olmak üzere birbirinden farklı siyasi oluşumlardan meydana geliyor olmasıydı. Ancak Avrupa’nın en güçlü ve en büyük siyasi teşekkülü Roma İmparatorluğu’ydu. Roma İmparatorluğunun sınırlarına günümüzdeki Suriye’den başlayarak Anadolu, Kafkasya, Balkanlar, İtalya, Fransa, Güney ve Orta Britanya, İspanya ve tüm Kuzey Afrika dahildi. Ancak Roma İmparatorluğu bu büyüklüğüne ve gücüne rağmen sık sık bölünme tehlikesi altına girmiş ve MS 337 yılında Büyük Konstantin’in ölümünden sonra üç oğlu arasında paylaştırılarak bölünmüştür. Roma İmparatorluğundan sonra Avrupa’da diğer önemli güçler; Karadeniz’in kuzeyindeki düzlüklerde yaşayan Gotlar ve bugünkü Danimarka topraklarından MÖ III. yüzyılda Oder Nehrine, MS II. ve III. yüzyıllarda da Tuna boylarına yerleşmiş olan Vandallar’dır. Kavimler göçü sonrasında bulundukları toprakları terk etmek zorunda kalan Vandallar, Fransa, İspanya ve Kuzey Afrika’ya doğru yönelmiş ve orada da Roma İmparatorluğu ile karşılaşmışlardır. Roma İmparatorluğunu yenerek krallık kurmayı başaran Vandallar

V. yüzyılda Batı Akdeniz'in büyük bir bölümüne sahip olmuşlardır. (Mandaloğlu, 2011)

Bunların yanı sıra Kavimler Göçü öncesinde Avrupa'da bugünkü Romanya'da yaşayan ve bir Cermen kavmi olan Gepidler ve İran asıllı ve atlı bir kavim olan ve Kafkaslarda yaşayan Alanlar bulunmaktadır (Mandaloğlu, 2011)

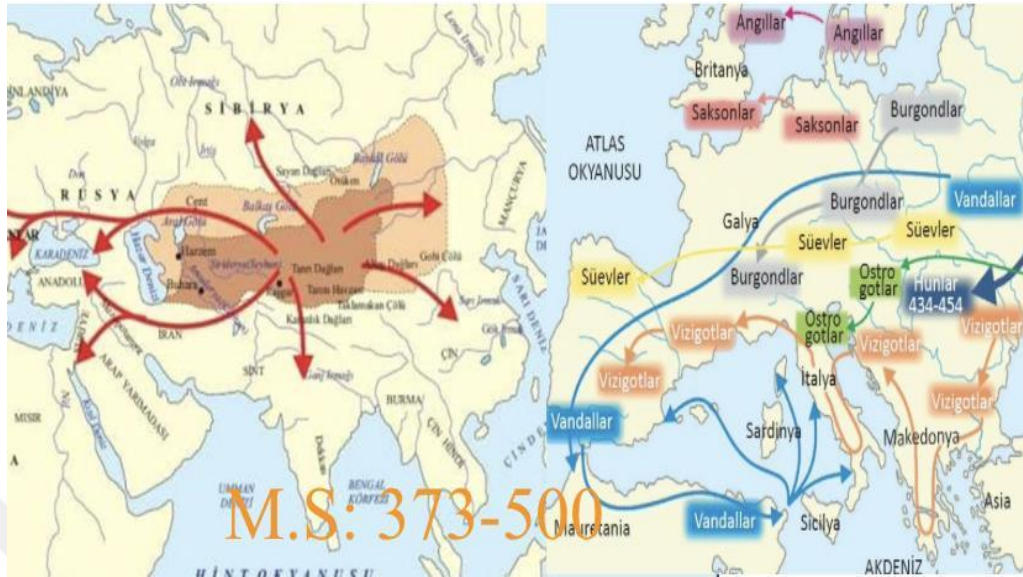
Avrupa içerisindeki Hunların görünümüne bakıldığında, MS 350'li yıllarda Kafkaslar ve Asya'dan Avrupa'ya doğru hareket eden Hunlar, önce Hazar Denizi'nin kuzeyine yerleşmişler ve daha sonra Etil/İtil/İdil/Volga bölgesine ulaşmışlardır. Alan kavmini ikiye bölen ve bir bölümünü egemenliği altına alan Hunlar Tuna boylarına yerleşmişlerdir. Daha sonra Don ile Dinyester ırmakları arasında varlığını sürdüren Ostrogot/Doğugot egemenliğine son vermişlerdir. MS 373 yılına gelindiğinde Mezopotamya'ya ve bugünkü Erzurum, Karasu ile Fırat'ı geçerek Malatya ve Çukurova'ya kadar ilerlemişler, Urfa ve Antakya'yı kuşatıp, Suriye ve Kudüs'e varmışlardır (Mandaloğlu, 2011).

1.1.1.1 Kavimler Göçünün Nedenleri ve Sonuçları

Göç konusunda araştırma yapan bilim adamlarına göre hiçbir kavim keyfi olarak göç etmemiştir. Çünkü yapılan her yeni göç toplumun psikolojisi üzerinde olumsuz etki meydana getirmiş, ekonomik, siyasi ve askeri bunalımlara neden olmuştur. Bu nedenle göçler keyfi olarak değil zorunlu olarak meydana gelmiştir (Çapan & Güvenç, 2017)

Gerçekleşen kavimler göçü, keyfi bir göç değil zorunlu nedenlerden ötürü meydana gelen bir göçtür. Genel olarak göçlerin meydana gelmesindeki temel neden; iktisadi faktörlere dayalıdır. Diğer bir deyişle; göçebe olarak yaşamlarını sürdüren ve hayvancılıkla geçimini sağlayan insanlar, kendilerinin ve hayvanlarının gereksinimlerini karşılamak için göç etmek zorunda kalmıştır.

Şekil 1: Türklerin Orta Asya'dan Göç Ettiği Rotalar

Kaynak: Sığınmacı Politikalarının Türkiye'ye etkileri Çalıştay (E.T.: 06.02.2022)

Yukardaki şekilde Kavimler Göçü sonrasında Orta Asya kültürünün yayılımını da içeren göç rotası gösterilmiştir. Buna göre; doğuya doğru göç eden gruplar Çin ve Uzak Doğu bölgelerine, Batı'ya doğru göç eden gruplar Avrupa, Karadeniz, Hazar Denizi, Mısır, Anadolu ve İran bölgelerine, Güney'e göç eden gruplar Afganistan, Çin ve Hindistan'a ve Kuzey'e göç eden gruplar ise Sibiry'a doğru yol almışlardır (Kemal, 2019)

Kavimler göçünün meydana gelmesindeki nedenler (Mandaloğlu, 2011);

- ✓ Tek imparatorluk halinde bulunan Roma İmparatorluğu ve barbar kavimler arasındaki ekonomik anlamda dengenin bulunmaması,
- ✓ Yaşamını göçebe olarak geçiren ve geçimini hayvancılıkla sağlayan konar-göçer Türklerin hayvanları için otlak ve su araması diğer bir deyişle toprakların yetersizliği,
- ✓ Orta Asya'da yaşam koşullarının zorlaşması,
- ✓ Açlık, kuraklık ve nihayetinde oluşan kıtlık,
- ✓ Çin Devleti'nin Asya Hunlarına yaptığı baskı,

Yukardaki nedenlerden dolayı Doğu Avrupa'ya göç eden Türkler, Romalıların barbar diye adlandırdığı kavimleri bulundukları coğrafyadan başka bir coğrafyaya

gitmek zorunda bırakmış ve böylece Batı'ya doğru bir göç dalgası başlamıştır. Oluşan bu göç dalgasına “Kavimler Göçü” denir. Bu göç; Dünya tarihini, Türk tarihini ve özellikle dönemin en büyük imparatorluğu olan Roma İmparatorluğu'nun iç ve dış politikalarını derinden etkilemiştir. Roma imparatorluğu kendi içinde yaşadığı dini, askeri ve siyasi sıkıntılardan dolayı göçlere karşı önlemler alamamış ve göçü meydana getiren durumların sürekli tekrar etmesi ve bu sebeple sürekli hale gelmesinden dolayı göçlerin sonuçlarını önceden tahmin edememiştir (Çapan & Güvenç, 2017)

Asya Hun İmparatorluğunda bulunan iç karışıklıklar ve Çin'in yapmış olduğu baskılar nedeniyle Asya Hun İmparatorluğu dağılma noktasına gelmiş ve bunun sonucunda Çin egemenliği altına girmeyi teklif eden hükümdar Hohanyeh ile kardeşi Çiçi arasında anlaşmazlık olmuştur. Güneyde Çinlilerin ve Doğuda Tunguzların saldırısıyla egemenliğini kaybeden ve düşman esareti altında yaşamayı reddeden bazı Hun kabileleri Çiçi ile birlikte Batıya göç etmişlerdir. Daha sonra Çinliler tarafından öldürülen Çiçi'nin kabilesi dağınık şekilde yaşamını sürdürmüştür. Çin'in egemenliği altına giren Hohanyeh ve kabilesi ise iç anlaşmazlıklar sebebiyle bağımsız bir devlet kuran Kuzey Hunlar ve Çin egemenliği altında kalmaya devam eden Güney Hunlar olarak ikiye bölünmüştür. Çin egemenliğine girmemiş olan Kuzey Hun devleti Çinlilerin hedefi olmuş ve MS 155 yılında dağılmıştır. Dağılmadan sonra Kuzey Hun devleti halkının bir kısmı batıya doğru göç etmiş ve burada bulunan Çiçi Hunları ile bir araya gelmiştir. Hunların Avrupa yakınlarında görünmeye başlamasıyla Gotlar ve Alanlar başta olmak üzere birçok kavim aniden batıya doğru göç etmeye başlamış ve böylece büyük yer değiştirme hareketi olarak adlandırılan Kavimler Göçü başlamıştır (Çapan & Güvenç, 2017)

Her göç eden kavim göç ettiği yerdeki yerel halkı rahatsız ederek göç etmek durumunda bırakmıştır. Bu durum da Kavimler Göçünün sıralı ve zincirli bir şekilde yapıldığının göstergesidir. Göç eden her kavim göç ettiği yerdeki yerel halkı göç etmek zorunda bıraktığı için Kavimler Göçü çok geniş bir alana yayılmış, kıtaları aşmıştır. Bu sebeple Kavimler Göçünün Avrupa kültürünün oluşmasında ve Avrupa devletlerinin oluşmasında etkisi çok büyüktür.

Kavimler göçünün sonuçları (Sığınmacı Politikalarının Türkiye'ye etkileri Çalıştay, 2022);

- √ Roma İmparatorluğu MS 395 yılında Doğu ve Batı Roma olmak üzere ikiye ayrılmıştır.
- √ Batı Roma İmparatorluğu'nun MS 476 yılında yıkılmasından sonra toprakları üzerinde birçok Cermen Devleti ortaya çıkmıştır.
- √ Roma İmparatorluğu'nun parçalanmasıyla Hristiyanlık, Katolik ve Ortodoksluk mezhepleri olarak ikiye ayrılmıştır.
- √ Avrupa'nın etnik yapısı değişmiştir. Barbar kavimlerin Avrupa'daki yerli kavimlerle kaynaşması sonucu yeni milletler ortaya çıkmıştır. İngiltere, Fransa gibi Avrupa ülkelerinin temelleri Kavimler Göçü sonucunda atılmıştır.
- √ Avrupa'da Feodalite (derebeylik) adı verilen yeni bir rejim ortaya çıkmıştır.
- √ Avrupa'da antik kültür ortadan kalkarak kilise merkezli skolâstik düşüncenin egemenliği başlamıştır.
- √ Türkler Avrupa'da Batı Hun Devleti'ni kurmuştur. Türk Kültürü Avrupa'da hızlıca yayılmaya başlamıştır.
- √ İlk Çağ kapanmış, Orta Çağ başlamıştır.

1.1.2 Yeni Dünya'ya Göçler

Dünya tarihinde meydana gelen bir diğer göç hareketi ise Osmanlı Devleti'nin İpek ve Baharat yolu gibi önemli ticaret yollarını ele geçirmesi ve Avrupalı devletlerin ticaret yaptıkları ülkelerle ulaşımı kolaylaştırmak için alternatif yollar bulma arayışıyla ortaya çıkmıştır. Alternatif yollar bulunmaya çalışılırken 15. yüzyılın sonuna doğru Kristof Klomb, Macellan ve Vasco Dö Gama'nın yaptıkları seyahatlerle dünya üzerindeki bütün topraklar keşfedilmiş ve dünyada bilinmeyen bir yer kalmamıştır. Özellikle de Amerika kıtasının keşfiyle Avrupa'dan Amerika kıtasına doğru göç dalgaları başlamıştır. Afrika-Avrasya dışında tüm ana karayı ancak daha çok Amerika ana karasını ifade eden Yeni Dünya'ya göç 16-19. yüzyılları arasında meydana gelmiştir. Yeni Dünyanın keşfinden önce de var olan kölelik kavramı bu dönemde iyice popüler olmuş ve Yeni Dünya göçünü de 8-10 milyon arasında Afrikalı göçmenin çalıştırılmak üzere Yeni Dünya'ya özellikle

Amerika'ya göçü oluşturmuştur. Birçok insanın yer değiştirdiği bu göç hareketi 20. Yüzyıla kadar sürmüştür (Coğrafya Bilimi, 2022).

1.1.2.1 Yeni Dünya'ya Göçün Nedenleri ve Sonuçları

Yeni Dünya'ya göçün nedenleri (Günaydın, 2015);

- √ Ülkelerdeki siyasi baskılardan kaçmak,
- √ Dini inançlarını özgürce yaşamak,
- √ Yeni kıtayı tanımak,
- √ Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi'nde yer alan “herkes eşit yaratılmıştır” ve “bu eşit yaratılmışlıktan kaynaklanan devredilemez haklara herkes sahiptir” ilkeleri herkese eşitlik, özgürlük gibi devredilemez hakların olduğunu duyurmasıyla eski dünyadaki birçok insana kapılarını açması,
- √ Amerika'nın “sokakları altınla döşenmiş fırsatlar ülkesi” olarak göçü cazip kılan merkez kabul edilmesi,
- √ Amerika'ya yerleşen göçmenlerin yakınlarına ve ailelerine göç etmelerini destekleyecek şekilde mektuplar göndermesi,
- √ Yüksek ücret beklentisi,
- √ Amerika'nın elverişli yaşam koşullarına sahip olması,
- √ Amerika'ya gidip geri dönenlerin Amerika hakkında Amerika'ya göçü cazip kılacak şeyler anlatması.
- √ Osmanlı Devleti'nde var olan zorunlu askerlik hizmetinin göç etmeye iten bir unsur olarak görülmesi,
- √ Gelişen teknoloji ile birlikte insanların bir yerden bir yere hareket etmesinin kolaylaşması (örneğin; seyahatlerde yelkenli gemilerin yerini yolculuğun süresini kısaltan transatlantik yolcu gemilerinin alması),
- √ Sadece Osmanlı Devleti için geçerli olmak üzere 19. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı limanlarına yaklaşan yabancı buharlı deniz nakliyat kumpanyaları Kuzey Amerika'ya göçü kolaylaştıran bir unsur olmuş ve bu yolla sadece Osmanlı halkı değil özellikle Doğu Akdeniz kıyılarından Maruni ve Ermeni göçleri de gerçekleşmiştir.

- √ Göçü gerektiren doğal koşullar (soğuk hava şartlarına bağlı olarak toprağı işlemenin zorluğu, ekonomik istikrarsızlıklar, soğuk hava şartlarının yaşam koşullarını olumsuz etkilemesi gibi...)

Yeni Dünya'ya göçler ilk başladığında Yeni Dünya'ya giriş için herhangi bir şart aranmazken ilerleyen dönemlerde bu göçler için birtakım şartlar getirilmiştir. Buna göre; 1790 yılında kişinin en az iki yıl Amerika'da yaşamış olması, dürüst ve ahlaklı olması, özgür olması ve beyaz olması vatandaşlık almak için yeterliydi. 1882 yılına gelindiğinde kişinin sadece ülkeye alınması için 50 cent vergi ödemesi, suçlu veya deli olmayıp devlete yük olmadan kendine bakabilecek olması gerekli hale geldi. Diğer bir deyişle; zaman içerisinde ülkeye yapılan göçlerle birlikte ülke büyümeye ve göç edecek kişilerin şartları değişmeye ve sınırlandırılmaya başladı. 1903-1917 yılına gelindiğinde ülkeye giriş için yeni şartlar konuldu. Bu şartlara göre; okuma-yazma bilmeyenler, fiziksel ve/veya zihinsel engeli olanlar, dilenenler, ailesinden ayrı olan çocuklar ve Asyalıların büyük bölümü ülkeye alınmayacaktı. Yine şartlar arasında; Trahom, görmeme veya felç, bazı zihinsel sorunlar ve bulaşıcı hastalıklar yaygın olmak üzere başlıca 13 hastalığa sahip olanlar ülkeye kabul edilmeyecekti. Ayrıca göçmenlerin Amerika'ya girişi için yanlarında 50-1000 dolar kadar parası bulunmak zorundaydı. Ekim 1914 tarihinde Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşına katılması Amerika'ya yapılan göçleri durdurmayıp göçler devam etse de yine de Amerika'ya giriş sınırlandırılmış ve göçler durma noktasına gelmiştir (Günaydın, 2015).

Yeni Dünya'ya Göçün sonuçları (Eravcı & Ateş, 2018);

- √ 1492 yılında Avrupa'dan Amerika kıtasına doğru Portekiz, İspanyol, İngiliz, İtalya, Fransa, Hollanda gibi Avrupa ülkelerinden yoğun bir göç olmuştur.
- √ Bu göçler sonunda Avrupalıların sayısı yerli halkı geçti ve Yeni Dünya'nın siyasi, sosyal ve kültürel yapısı tamamen değişti.
- √ Gerçekleşen yoğun göçler ve Amerika'ya yerleşen Avrupalıların yerli halkı katlederek ortadan kaldırmasından dolayı Amerika kıtası Hristiyanlaştı ve Avrupalıların merkezi haline geldi.

- √ Amerika kıtası Avrupalı ırkların çoğunluklu olduğu bir kıta haline geldi.
- √ Hollanda ve İngiltere'nin Yeni Zelanda ve Avustralya'yı keşfetmesiyle bu bölgelere Avrupalılar yoğun bir şekilde göç etmişlerdir. Gerçekleşen göçe bağlı olarak Hristiyanlık hızlı bir şekilde yayılmış ve bu bölgeler Avrupalıların merkezi haline gelmiştir.

1.1.3 Yunan Mübadelesi

1987 Osmanlı-Yunanistan savaşından sonra Yunanistan'ın genişlemesi bir süre durmuştur. 6 Ekim 1910 tarihinde Venizelos'un ülkenin başına gelmesiyle Yunan Devleti topraklarını genişletmiş ve Akdeniz'de önemli bir devlet haline gelmeyi kendine hedef edinmiştir. Bu hedefe dayanarak Venizelos ülkesini milletler arası politikaya dahil etmeye çalışmıştır. Venizelos genişlettiği topraklarında kendine destek olacak Yunan halkının yaşamasını zorunlu hale getirmek istediği için Bulgaristan, Sırbistan, Karadağ'ın oluşturduğu Balkan İttifakı'na Yunanistan'ı da dahil etmiştir. Balkan savaşını bitiminde imzalanan Londra antlaşması ile Osmanlı Devleti'nin Avrupa'da tek toprak parçası olarak İstanbul kalmış ve Osmanlı'nın Avrupa'daki kaybettiği topraklar Arnavutluk hariç Balkan Devletlerine geçmiştir. Londra antlaşmasının üzerinden çok zaman geçmeden Balkan devletleri arasında Makedonya'yı bölüşmemekten ötürü anlaşmazlık çıkmıştır. Bulgaristan'a karşı kurulan Yunanistan, Sırbistan, Karadağ ve Romanya ittifakının Bulgaristan'ı yenmesiyle II. Balkan Savaşı sona ermiştir. Savaş sonrası Yunanistan, Makedonya'nın büyük bir kısmını ve Adalar Denizi'ndeki birçok adayı sınırlarına katmıştır. Balkanların Osmanlı'nın elinden alınmasıyla birlikte İstanbul ve Anadolu'ya doğru insanlar akın etmeye başlamıştır ve gelenler Yunanistan'a giden Rumların terk ettiği yerlere yerleştirilmiştir (Karataş, 2004)

Anadolu'nun Aydın vilayeti çevresinde yaşayan Rumlar, Osmanlı Devleti yöneticilerinden biri olan Cemal Paşa'yı tedirgin etmiştir. Çünkü ilerde olabilecek olan Rumlarla çatışma durumunda ülke içinde bulunan Rumların da sorun yaratacağını düşünmüştür. Bu yüzden Rumlar ve Türkiye'ye gelmek isteyen Makedonya'da kalan Türkler arasında nüfus değişimi talebinde bulunmuştur. Önce kabul edilmeyen bu talep 12 Mayıs 1914 tarihinde Galip Kemali Bey'in

Yunanistan'a telgraf göndermesiyle ve Venizelos'un gönüllü ve eş zamanlı nüfus değişimini kabul edeceğini bildirmesiyle Aydın vilayetindeki Rumlarla Makedonya'da kalan Türklerin zorunlu olmayan biçimde mübadelesi kabul edilmiş sayılmıştır. Ancak; Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşına girmesiyle anlaşma imzalanamadan ortadan kalkmıştır. Daha sonra 1923 yılında Lozan Barış Antlaşması'na ek olarak yapılan sözleşme uyarınca din esas alınarak gerçekleşen Yunan Mübadelesi zorunlu mübadele şeklinde gerçekleşmiştir (Karataş, 2004). Türkiye ve Yunanistan arasında gerçekleşen Türkiye-Yunanistan Nüfus Mübadelesine göre (Karataş, 2004);

- ✓ Türkiye ve Yunanistan kendi ülkelerinde yaşayan Türk ve Yunan soydaşını din esaslarını dikkate alarak zorunlu olarak göç ettirmiştir. Ancak İstanbul'da oturan Rumlar ve Batı Trakya'da oturan Müslümanlar kapsam dışı bırakılmıştır.
- ✓ Karşılıklı olarak üzerindeki Rum ve Türk nüfusu mübadele edilecek olan toprakları 18 Ekim 1912'den sonra bırakıp gitmiş olan Rumlar ve Müslümanlar anlaşmanın kapsamına dahil olmuş sayılacaktır.
- ✓ Yunanistan'a gidecek ilk kabileyi, aileleri daha önce gitmiş ancak kendileri alıkonulmuş Rum halkından vücutça sağlam erkekler oluşturacaktır.
- ✓ Yunanistan'daki Müslümanların ve Türkiye'deki Rumların alacaklarına ve mülkiyet haklarına asla zarar verilmeyecektir.
- ✓ Mübadelenin kapsamına giren kişilerin gidişine asla engel konulamaz.
- ✓ Mübadelenin kapsamına giren kişinin kesinleşmiş hapis cezası veya kesinleşmemiş bir cezası varsa, bu kişi cezasını çekmek ya da yargılanmak için kendisine kovuşturma açan ülkenin ilgili makamlarına teslim edilecektir.
- ✓ Mübadil (göçe tabi tutulan) kişi terk ettiği ülkenin vatandaşlığından çıkacak yeni geldiği ülkenin vatandaşlığını alacak, mübadillerin mülkiyet hakkına zarar verilmeyecek ve mübadiller hiçbir vergiye tabi olmadan taşınır mallarını yanlarında götürebileceklerdir.
- ✓ Türkiye'de ya da Yunanistan'da toplanacak bir karma komisyon kurulacak ve bu komisyon göçü denetlemek, kolaylaştırmak ve mübadillerin gelmiş oldukları yerde bırakmış oldukları eşyalarını tasfiye edecektir. Mübadillerin

bu getiremedikleri eşyaların yerine bu eşyalara eş değer nitelikte yeni geldikleri yerlerde eşyalar verilecekti.

Değişimin büyük çoğunluğu 1923-1924 yılları arasında gerçekleşmiş ancak 1930 yılına kadar devam etmiştir. Bu mübadelenin önemli bir özelliği de tarihte ilk defa bir zorunlu göç hareketinin Uluslararası Hukuk tarafından meşrulaştırılmış olmasıdır.

1.1.4 Almanya'ya İşçi Göçü

Dünyadaki diğer bir göç hareketi İkinci Dünya Savaşından sonra Avrupa ülkelerine yaşanan göçlerdir. İkinci dünya savaşının ardından Batı Avrupa'da sanayi hızla gelişmeye başlamış, nüfus ise bu gelişime ayak uyduramamıştır. Diğer bir deyişle sanayinin gelişimi karşısında emek arzı gelişmemiş ve emek arzı sorunu ortaya çıkmıştır. Bu durum da emek ile sermaye arasında dengesizliğe neden olmuştur. Emek ve sermaye arasındaki dengesizliği gidermek için Batı Avrupa ülkeleri öncelikle İrlanda, Yugoslavya ve İtalya gibi ülkelere emek ithal etmiş daha sonra kapsamı genişleterek Türkiye ve Yunanistan'ı da dahil etmişlerdir. Böylece 1950'li yılların ortalarından itibaren Türkiye özellikle de Batı Almanya'ya emek ihraç etmiştir. 30 Ekim 1961 yılına gelindiğinde ise Türkiye ve Batı Almanya arasında işgücü göçünü esas alan bir anlaşma imzalanmıştır (Demirbaş, 1989). Bu anlaşmaya göre; Türkiye'nin işgücü ihracına ilişkin her türlü işlem Türkiye'nin iş ve işçi bulma kanalıyla gerçekleştirilecek, Türk işçileri Alman işçilere tanınan tüm haklardan yararlanabilecek ve hiçbir özel kuruluş sözleşmesiz olarak Batı Almanya'ya emek ihracatı yapamayacaktır. Batı Almanya'yla imzalanan bu anlaşmayı, 1964 yılında Avusturya, Hollanda ve Belçika, 1965 yılında Fransa, 1967 yılında İsveç ile imzalanan emek gönderme anlaşmaları takip etmiştir. Ancak çok fazla ülkeyle anlaşma yapılmasına rağmen iş ve işçi bulma kurumunun gönderdiği işgücünün yaklaşık %80'inden fazlasını oluşturan önemli bir kısmı Almanya'ya gitmiştir. Sözleşmelerle gerçekleştirilen bu yoğun göç hareketi sonrası Türkiye'de işsizlik oranları ciddi ölçüde azalmış ve ihraç edilen işgücünün kazançlarının büyük bir kısmını Türkiye'ye göndermesiyle Türkiye'ye önemli bir döviz girdisi sağlanmıştır. 1967 yılına gelindiğinde ise Almanya Türkiye'den iş gücü talebini

kısılmış ve 1973 yılında petrol krizinin baş göstermesiyle birlikte işgücü talebini resmen durdurmuştur. Diğer ülkeler açısından da bu süreç benzer şekilde gerçekleşmiştir (Acar, 2022)

1.2 Göçün Nedenleri

Günümüzde artan küreselleşmeyle birlikte göç eden veya göç etmek zorunda kalan insanların sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Göçe neden olan tek olgu küreselleşme değildir. Bunun yanında göçe sebep olan birçok ekonomik, siyasal, demografik, çevresel ve sosyal nedenler bulunmaktadır. Ancak insanları göçe iten nedenlerin en başında ekonomik nedenler gelmektedir.

1.2.1 Ekonomik Nedenler

Tarihin ilk dönemlerinde yapılan göçlerde bile bireyleri göç etmeye iten faktörler arasında ekonomik faktörler diğer bir deyişle ülkelerin ekonomik koşullarındaki farklılıklar gelmekteyken, Sanayi Devrimi sonrası gerçekleşen göçlerde ekonomik nedenler göçün başlıca nedenleri olmuştur. Sanayi Devrimi sonrası bireyler, tarımda makineleşmeye bağlı olarak artan işsizlik, tarım topraklarının bölünmesi ve tarım yapılacak alanlardaki yetersizlikler, tarım alanlarının azalması ve tarım dışı başka sektörlerde çalışmak gibi nedenlerle ve daha iyi yaşam koşulları ve yüksek gelire kavuşma beklentisiyle doğduğu ve büyüdüğü çevreyi bırakıp kırlardan kentlere doğru göç etmeye başlamışlardır. Yüksek gelir, sanayinin gelişmesi ve buna bağlı olarak kentleşmenin artması yaşam koşullarının iyileşeceği ve kişisel ve mesleki gelişim beklentisi bulunulan yeri itici göç edilecek yeri ise çekici hale getiren etmenler arasındadır (Oral & Çetinkaya, 2017). Genel olarak göçün ekonomik nedenlerine bakıldığında ülkelerin ekonomik yetersizliklerinden dolayı o ülkede yaşayan bireylerin gelecek kaygısı çekmesi de gösterilebilir.

Tablo 2: Göçü Etkileyen Ekonomik Nedenler

Göç Edecek Kişileri Göç Etmeye İten Başlıca Ekonomik Nedenler	Göç Edilecek Ülkeyi Cazip Kılan Başlıca Ekonomik Nedenler
- Yoksulluk - İşsizlik - Düşük Ücretler - Eğitim ve Sağlık Hizmetlerine	- Yüksek Gelir Beklentisi - Yaşam Koşullarının İyileşeceği Beklentisi - Kişisel ve Mesleki Gelişim

Ulaşamama ▪ Olumsuz Çalışma Şartları ▪ Üretici ve Tüketici Fiyatları ▪ Ekonomik Krizler ▪ Pahalılık ▪ Gelir Dağılımında Meydana Gelen Adaletsizlikler	Beklentisi
---	------------

*Tarafımızca oluşturulmuştur.

Kişilerin işsizlik çektiği ya da düşük ücretli işlerde çalıştığı toplumlarda bireyler işsizlikten kurtulmak veya daha yüksek gelir elde etmek için iş gücü talep eden yerlere doğru göç ederler. Eğer bir yerde iş gücü talebi varsa, orada iş gücü arzını artırmak için ücretler yükselir. Yükselen bu ücretler sayesinde iş gücü arzı artar ve ücretlerin düşük olduğu ya da işsizliğin çok olduğu yerlerdeki bireyleri ücretlerin yükseldiği yerlere doğru çeker. Bu durumda göçü meydana getiren temel sebeplerin içinde işsizlik, ücret farklılıkları ve daha yüksek ücret beklentisi olduğunu gösterir. İşsizliğin yanı sıra, beceriye bağlı olarak değişen işgücü ücretleri arasındaki farklar da göçe neden olan ekonomik faktörler arasında gösterilmektedir. Çünkü insanlar üretirken, üretime katkılarında dolayı daha fazla ücret elde edebilecekleri yerleri tercih ederler (Aydın, 2018)

Az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler artan nüfuslarına yeterli sosyal ve ekonomik imkanlar sağlayamamaktadır. Bu nedenle az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere yaşayan insanlar yaşam koşullarının iyileşeceği, eğitim ve sağlık gibi kamusal hizmetlere daha rahat ulaşabileceği gelişmiş ülkelere doğru göç ederler. Bu nedenle eğitim ve sağlık gibi kamusal hizmetlere erişim de göçe neden olan bir faktördür (Şimşek, 2018)

1.2.2 Siyasal (Politik) Nedenler

Göçün en büyük nedenleri arasında gösterilen siyasi sebepler, tarihte gerçekleşmiş ilk büyük kitlesel göç hareketi olan ve Çin devletinin egemenliğinden kurtulmak için Batı'ya doğru hareket eden Hunların ve Hunlardan kaçan kavimlerin de Avrupa kıtasına göç etmesiyle meydana gelen Kavimler Göçünün de nedeni olmuştur (Mandaloğlu, 2011). Göçü etkileyen siyasi nedenlerin en başında çatışma, savaşlar ve terör olayları geldiğinden dolayı siyasi göçler daha çok zorunlu olarak yapılmaktadır (Şimşek, 2018). Göç terimleri sözlüğünde yer alan sığınmacı ve

mülteci tanımları dikkate alındığında zorunlu olarak gerçekleştirilen siyasi nedenli göçlerin en iyi örnekleri olduğu söylenebilir.

Tablo 3: Göçü Etkileyen Siyasal Nedenler

Göç Edecek Kişileri Göç Etmeye İten Başlıca Siyasal Nedenler	Göç Edilecek Ülkeyi Cazip Kılan Başlıca Siyasal Nedenler
▪ Siyasal İstikrarsızlık ▪ Savaş ▪ Şiddet ve Çatışma ▪ Güvensiz Ortam ▪ Zayıf Hükümetin Varlığı ▪ Zayıf Yönetişim ▪ Ayrımcılık ▪ Siyasi Baskılar ▪ Ülke Sınırlarının Değişimi ▪ Terör Olayları	▪ Güvenlik ▪ Politik Özgürlük ▪ Siyasal Teşvikler

*Taraflarımızca oluşturulmuştur.

Yukardaki tabloya göre; savaş, şiddet, çatışma, istila ve darbe gibi yapılan saldırılardan kaçmak isteyen insanların yapmış olduğu zorunlu göç hareketi göçün siyasi nedenleri arasında sayılmaktadır. Bunun yanında zayıf yönetim, zayıf hükümetin varlığı, siyasal istikrarsızlık da insanları siyasi göçe iten nedenler arasındadır. Çünkü; bu unsurların bir ülkede var olması o ülkede yaşayan insanların geleceğe yönelik belirsizlik ve risklerini artırmaktadır. Bu sebeple gelecek kaygısı taşıyan ve yaşamlarını tehdit altında hisseden insanlar bu durumları yaşamayacakları yerlere doğru göç etme niyetindedirler.

Göçün siyasi nedenlerine bakıldığında, uygulanan devlet politikalarının rolü oldukça önemlidir. Diğer bir deyişle devletin yapmış olduğu politikalara bağlı olarak gerçekleşen göçler de siyasi nedenlerden kaynaklanan göçler kategorisine dahil edilmektedir. Terör saldırılarından korunmak amacıyla OHAL valiliği kararıyla kimi bölgelerin zorunlu göçe maruz bırakılması bu duruma örnek oluşturmaktadır (Şimşek, 2018).

Siyasi göç; kamunun bireyleri koruma ve muhafaza etme olanaklarına sahip olmaması, şiddet, ırk, siyasi rejim farklılıkları, savaş, terör, darbe, siyasi baskı gibi faktörlerin oluşturduğu ve ülkede yaşayan insanların yaşamlarını tehlikeye atan göçlerdir. Bu nedenlerden herhangi birinin oluşması sonucunda kaçanlar veya zorunlu olarak göç ettirilenlerin büyük bir bölümü mülteci statüsünde yer almaktadır.

Bu mülteciler kendileri için daha güvenli olan ve yaşamlarını daha iyi koşullarda idame ettirecek bölgelere göç etmektedir. Göç edenler hukuk kurallarının elverdiği şekilde sığınma hakkı elde edilebilirken, bu hakkı elde edemeyenler gittikleri ülkede kaçak olarak yaşamlarını sürdürmek için çabalayacaklardır (Aydın, 2018)

1.2.3 Sosyal ve Kültürel Nedenler

Sosyal faktörler içerisinde; eğitim, nüfus, güvenlik ve sağlık gibi unsurları barındırır. Özellikle eğitim göçü tetikleyen en önemli sosyal faktörlerden biridir. Yaşadığı bölgede eğitimin yetersiz olduğunu düşünen bireyler eğitimde beklentilerini karşılayacak yerlere göç ederler. Cinsiyet ayrımcılığının, dinsel ve etnik ayrımcılığın ve insan hakları ihlalinin olduğu yerler insanları göç etmeye iterken, ortak bir dilin konuşulduğu, aile birleşmesinin ve aile birliğinin sağlanabildiği, hangi konuda olursa olsun ayrımcılığın söz konusu olmadığı ve eğitim ve sağlık olanaklarının yeterli olduğu yerler insanların göç etmek isteyeceği cazip yerlerdir (Kemal, 2019).

Tablo 4: Göçü Etkileyen Sosyal ve Kültürel Nedenler

Göç Edecek Kişileri Göç Etmeye İten Başlıca Sosyal ve Kültürel Nedenler	Göç Edilecek Ülkeyi Cazip Kılan Başlıca Sosyal ve Kültürel Nedenler
▪ Cinsiyet Ayrımcılığı ▪ Dinsel Ayrımcılık ▪ İnsan Hakları İhlali ▪ Etnik Ayrımcılık ▪ Evlilik ▪ Eğitim ve Sağlık Olanaklarının Yetersiz Olması	▪ Ortak dil ▪ Aile Birleşmesi ▪ Ayrımcılığın Olmaması ▪ Eğitim ve Sağlık İmkanlarının İyi Olması ▪ Özgürlük ▪ Demokrasinin Varlığı

*Taraflarımızca oluşturulmuştur.

Bireyler, ikamet ettiği yerlerdeki eğitim olanaklarının yeterli olmaması veya kalitesizliği nedeniyle eğitim konusunda daha geniş imkanların sağlandığı yerlere göç etmek istemektedir. Bu sebepten dolayı başka ülkelere göç eden göçmenler genel olarak eğitim aldıkları kurumlara yakın yerlerde ikamet etmektedirler (Aydın, 2018). Eğitimini tamamlayan göçmenler ülkelerine geri dönebilecekleri gibi bazıları eğitim alınan ülkede çalışma hayatının devam ettirilmesi amacıyla yerleşik olarak kalabilmektedir (Şimşek, 2018).

Evlilik nedeniyle bireyler, eşleriyle aynı yerde yaşama arzularından dolayı yaşadıkları yerlerden başka yerlere göç edebilmektedir (Aydın, 2018).

1.2.4 Demografik Nedenler

Göçü etkileyen demografik nedenlerin başında nüfus olgusu yer almaktadır. Nüfusun yapısı ve büyüklüğü, yine nüfusu etkileyen yüksek doğurganlık oranları ve hastalıkların nüksetme sıklığı demografik göçleri etkileyen faktörlerdir.

Tablo 5: Göçü Etkileyen Demografik Nedenler

Göç Edecek Kişileri Göç Etmeye İten Başlıca Demografik Nedenler	Göç Edilecek Ülkeyi Cazip Kılan Başlıca Demografik Nedenler
- Ülkenin Yüz Ölçümü Başına Düşen İnsan Sayısının Çok Olması - Hastalıkların Tekrar Etme Sıklığı - Nüfus Yapısı - Yüksek Doğurganlık Oranları	Ülkenin Yüz Ölçümü Başına Düşen İnsan Sayısının Az Olması

*Tarafımızca oluşturulmuştur.

Kaynak ülkedeki nüfusun yapısı ve büyüklüğü ile ilgili olan demografik faktörlerin göçe etkisi özellikle ekonomik faktörler olmak üzere diğer faktörlere bağlı olarak değişmektedir. Göç etmeye daha çok genç nüfus istekli olmakta ve kaynak ülkenin demografik özellikleri, nüfusun ekonomik faktörlere ne kadar hızlı cevap verebileceğini etkilemektedir. Demografik değişkenler, doğum ve ölüm oranları, insanların hastalık ve sağlık sıkıntılarını kapsar. Nüfusun yaş ortalaması, iş ve işgücü fırsatlarını etkileyen bir unsurdur (Kemal, 2019).

1.2.5 Çevresel Nedenler

Göçü etkileyen çevresel nedenler ki bu nedenler zorunlu göçün bir çeşidi olarak kabul edilebilir; çevresel değişiklikler, volkanik patlamalar, su baskınları, erozyon, iklim değişiklikleri gibi insan müdahalesi veya kontrolü olmadan gerçekleşmektedir. Çevresel faktörlere bağlı olarak gerçekleşen göçlerin tarihi oldukça eskiye dayanmaktadır. Ancak son dönemlerde iyice artan küresel ısınma faktörüyle değişen çevre koşulları ve doğal afet oluşma potansiyelinin büyük göç akınlarına neden olacağı düşünülmektedir (Öksüz, 2019).

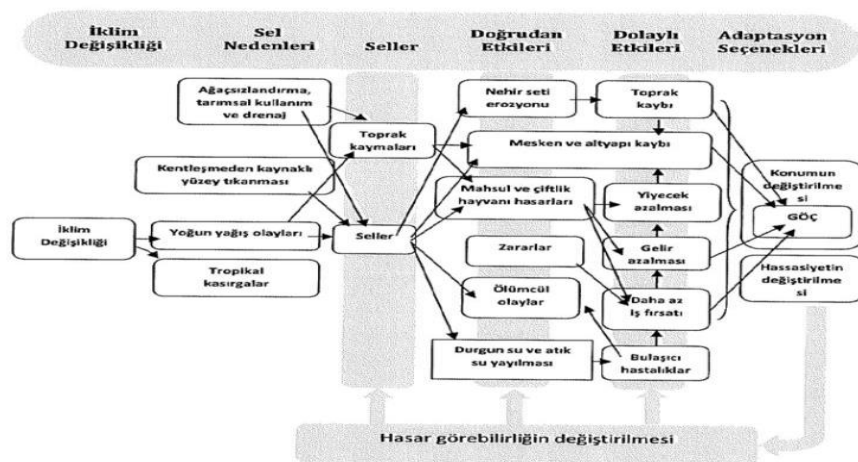
Tablo 6: Göçü Etkileyen Çevresel Nedenler

Göç Edecek Kişileri Göç Etmeye İten Başlıca Çevresel Nedenler	Göç Edilecek Ülkeyi Cazip Kılan Başlıca Çevresel Nedenler
- Doğal Afetler - Toprakların Verimsiz Olması - Yiyecek, Enerji ve Su Güvenliğinin Olmaması - Doğal Kaynakların Tükenmeye Başlaması - Yaşanılabilirliğin Azalması - Hava, Toprak ve Su Kirliliğinin Var Olması - İklim Değişikliği	- Toprak Veriminin Yüksek Olması - Yaşanılabilirlik - Yeterli Miktarda Doğal Kaynağın Var Oluşu

*Taraflarımızca oluşturulmuştur.

Yukardaki tablo incelendiğinde; çevresel değişikliklere hava kirliliği, su kirliliği, toprak kirliliği örnek gösterilebilirken, doğal afetlere kuraklık, kıtlık, deprem, sel, çığ ve yangınlar, insan kaynaklı felaketlere ise nükleer, biyolojik, kimyasal kazalar, göçmenler ve yerlerinden edilenler örnek olarak gösterilebilir.

Göçe neden olan çevresel faktörleri tetikleyen ana unsur doğal afetlerdir. *“Doğal afet; biyosferde, litosferde, hidrosferde veya atmosferde meydana gelen, insanları, onların mülkiyetini ve mal varlığını tehdit eden şiddetli doğa olaylardır.”* Deprem, sel, su taşkınları, toprak kayması, kaya düşmesi, çığ, fırtına, hortum ve volkan insanları zorunlu olarak göç etmeye itebilen doğal afet türleridir (Aydın, 2018).

Şekil 2: İklim Değişikliğinin Göç Üzerindeki Etkisi

Kaynak: (Aydın, 2018).

İklim değışiklikleri şiddetli yağmurların, fırtınaların ve artan sıcaklığın etkisiyle sellere, deniz seviyesinin yükselmesine neden olup, toprakları ve evleri tahrip edebilir. Diğer bir deyişle; iklim değışikliğiyle sıcaklığın artması, buzulların erimesine ve deniz seviyesinin yükselmesine sebep olur. Deniz seviyesinin yükselmesi fırtına ve sellerin şiddetini artırır. Ancak insanların deniz seviyesinin artmasına vereceğı tepkinin göç etmek olup olmayacağı ölkelerin gelişmişlik düzeyleri ve tedbirlere bağıdır (Aydın, 2018).

Yukardaki şekle göre iklim değışikliği yoğun yağış olaylarına ve tropikal kasırgalara sebep olmaktadır. Yoğun yağış olayları seller ve toprak kaymalarını meydana getirmektedir. Seller ise nehir seti erozyonuna, mesken ve alt yapı kaybına, mahsul ve çiftlik hayvanı hasarlarına, ölümcül olaylara ve durgun su ve atık su yayılmasına neden olur. Bu durum da toprak kayması, yiyecek ve gelir azalması, daha az iş imkânı ve bulaşıcı hastalıkların oluşmasına zemin hazırlar. Zincirleme olarak gerçekleşme ihtimali bulunan bu olay da göç ile sonuçlanmaktadır.

Çevresel bir faktör olarak göçü etkileyen, insanın kendi eliyle doğaya verdiği zararın ve küresel ısınmanın etkisiyle artan kuraklık, verimli toprakların miktarının azalmasıyla, dünya nüfusunu göçe zorlamakta ve göç tetiklenmektedir (Aydın, 2018).

1.3Göç Türleri

Göç ile ilgili kabul edilmiş literatür incelendiğinde göçün türlerine yönelik farklı gruplandırmalar mevcuttur. Bu çalışmada göç türleri; oluşumlarına göre göçler, süresine göre göçler, mesafesine göre göçler ve yasal olma durumuna göre göçler olarak sınıflandırılacaktır.

1.3.1 Oluşumlarına Göre Göçler

Oluşumlarına göre göçler; gönüllü göç ve zorunlu göç olmak üzere ikiye ayrılır. Gönüllü göç ile zorunlu göç arasındaki farklılığın temel sebebini göç etme nedenleri oluşturmaktadır (Sittiddar, 2021).

Gönüllü göçler, bireylerin yaşadıkları yerleşim yerlerini kimsenin etkisi veya baskısı altında kalmadan kendi istek ve iradeleri doğrultusunda değıştirmeleridir.

Bu göç türünde insanları göçe etmeye mecbur bırakan bir neden bulunmamaktadır. Bu nedenle göçü zorunlu hale getiren itici bir güç yoktur, aksine göç edilecek yeri cazip kılan çekici bir güç vardır (Uğurludoğan, 2020)

İnsanların gönüllü olarak göç etmesini cazip kılan nedenler arasında; daha kaliteli bir eğitim ve sağlık hizmeti alma isteği, kariyer yapma arzusu, daha fazla iş bulma olanağı, daha yüksek ücret beklentisi, mesleki gelişim, yaşam standartlarını artırma, özgürlük ve kendileriyle aynı kültüre sahip kişilerle bir arada olma arzusu sayılabilir (Çakı, 2018)

Bu göç genel olarak bir kişinin iş bulma veya yerleşmesi için gerekli sebebin varlığından ötürü yaşadığı yerden başka bir ülkeye göç etmesiyle meydana gelir. Böyle bir durumda başka bir ülkeye göç eden kişi gittiği ülkede düzenini kurduktan sonra aile fertlerini de yanına almak için göçe teşvik ederek gönüllü göçün devamlılığını sağlamaktadır. Ayrıca bireylerin emekli olduktan sonra yaşadıkları yerden başka yere gitmeleri de bu göçün kapsamına dahildir (Çakırca, 2018). Bunların yanı sıra emek göçü ve beyin göçü de gönüllü olarak yapılan göçe örnek teşkil eder.

Emek göçü; emeğin yer değiştirmesinden ötürü meydana gelen göçtür. Diğer bir deyişle tayin nedeniyle veya iş kaynaklı nedenlerle gerçekleştirilen göçlerdir. Geçici bir göç olabileceği gibi sürekli de olabilir (Sayın vd., 2016).

Beyin göçü hem eğitilmiş bireylerin göçünü hem de eğitim için göçü kapsar. Ülke içinde gerçekleşebileceği gibi uluslararası da gerçekleşebilir. Yeterli eğitim ve donanımına sahip olan yüksek nitelikli işgücünün, hayat standartlarını yükselten, beklentilerini karşılayan ve daha kaliteli bir çalışma ortamı sunan alanlara göç etmesine “beyin göçü” denmektedir (Barışık, 2020).

Beyin göçünün gerçekleşmesinin nedenleri arasında, çalışma ve araştırma olanaklarının yetersizliği, gelir seviyesinin düşüklüğü ve emeğin karşılığının alınamaması sayılabilir. Bu nedenlerin bulunduğu ülkelerdeki bireyler kendilerini geliştirebilecekleri ve imkanları daha iyi olan ülkelere doğru göç etmektedirler. Beyin göçü veren bir ülke bu göçten olumsuz etkilenirken göçü alan ülke içinse olumlu bir durum ortaya çıkmaktadır (Uğurludoğan, 2020).

Zorunlu göçler, insanların yaşadıkları yerleşim yerini kendi istek ve iradelerine bağlı olmadan başka bir yerleşim yeriyle değiştirmeleridir. Bu göçler, bireylerin

istek, irade ve tercihlerine bağılı olmayıp mecbur olarak yapılır. Burada göç etmeyi cazip kılan bir faktör yoktur. Göç itici faktörlerden dolayı irade dışı olarak gerçekleşmektedir.

İnsanları zorunlu olarak göç etmeye iten nedenler arasında; bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamada sıkıntı çekmesi, savaşlar, doğal afetler, siyasal, etnik ve dini baskılar, iklim değişikliği sonucu ortaya çıkan kuraklık, kaynak yetersizliği ve açlık, sosyal hizmetlerin yetersizliği ve salgın hastalıklar sayılabilir (Çakı, 2018).

Tarihte bilinen ilk zorunlu göç Kavimler Göç'üdür. Tarihteki bir diğer zorunlu göç hareketi de 1947 yılında Hindistan'ın bölünmesiyle Hindistan'da yaşayanların bir kısmının Pakistan'a göç etmesiyle meydana gelmiştir (Uğurludoğan, 2020).

1.3.2 Süresine Göre Göçler

Süresine göre göçler; geçici göçler ve kalıcı göçler olmak üzere ikiye ayrılır. Süresine göre göçlerde göçü belirleyen en önemli unsur göçün süresidir. Göç eden insanlar göç ettiği yerleşim yerlerinde yaşamlarının tamamını geçirebileceği gibi sadece yaşamlarının bir bölümünü de geçirebilecekleri için bu kategori oluşturulmuştur.

Geçici göç, kişilerin veya toplulukların belirli bir dönemde yaşadıkları yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitmeleri geçici göç olarak adlandırılır. Bu göç türünde göç eden kişilerin gittikleri yerde kalacakları süre öngörülebilir düzeydedir ve mutlaka bir geri dönüş olmalıdır. Bireyleri geçici göçe iten sebepler çalışmak, dinlenmek, eğitim, görevlendirme veya gezmek olabilir.

Bir kişinin yaşadığı yerden bir başka yere mevsimlik olarak, diğer bir deyişle kısa bir süre için gerçekleştirdiği göçe mevsimlik veya sezonluk göç denir. Mevsimlik göçün kapsamına tatil amaçlı gerçekleştirilen ve tatil göçü veya yaz göçü olarak adlandırılan göçler de dahildir (Eker, 2008). Ancak geçici göçün kapsamına sadece mevsimlik göçler dahil değildir. Bunun yanında kendi yaşadığı yerden eğitim amaçlı başka bir yere giden öğrenciler ve onlarla giden aileleri ve askerlik görevini gerçekleştirmek için yaşadığı yerden başka yere giden askerler de dahil edilir (Bayraklı, 2007).

Sürekli göç, kişilerin veya toplulukların gönüllü veya zorunlu olarak yaşadıkları yerleşim yerini sürekli olarak terk etmeleridir. Bu göç geri dönmek

üzere daimî ve kalıcı olarak yapıldığından “kesin göç” olarak da adlandırılmaktadır (Eker, 2008).

1.3.3 Mesafesine Göre Göçler

Mesafesine göre göçler; iç göç ve dış göç olmak üzere ikiye ayrılır.

İç göç, sürekli veya geçici olarak kişilerin ya da toplulukların yaşadıkları ülkenin kendi sınırları içerisinde yapılan göçtür. İç göçler, kırdan kıra, kırdan kente, kentten kıra veya kentten kente şeklinde gerçekleşebilir. İç göçler bir ülkenin nüfusunu değiştirmeden ülkenin kültürel ve ekonomik yapısını etkileyebilir (Çakırca, 2018).

Başka bir tanıma göre iç göç; “yurt içinde yaşayan nüfusun, iki genel nüfus sayımı arasındaki ikametgâhlarının farklı olması durumu şeklinde oluşan göçler” olarak tanımlanmaktadır (Çakı, 2018).

Ülke sınırlarında kişilerin veya toplulukların yer değiştirmesine neden olan ve göçü cazip kılan etmenler; göç edilecek yerin ticaret ve sanayi bölgesi olması, verimli tarım alanlarına sahip olması, zengin maden yataklarına ve doğal kaynaklara sahip olması ve turizm merkezi olması olabilir. Bunun yanında iç göçün nedenleri ise; göç veren bölgenin iş olanaklarının ve ekonomisinin yeterli olmaması, miras sebebiyle toprağın bölünmesi ve teknolojinin ilerlemesiyle tarımda makineleşmeye geçilmesiyle işsizliğin artmasıdır (Uğurludoğan, 2020).

Dış göç, bireylerin veya toplulukların gönüllü veya zorunlu, geçici veya kalıcı olarak yaşadıkları ülke sınırlarının dışına doğru gerçekleşen göçlerdir. Diğer bir deyişle ülkeler arası bir göç söz konusudur. Bir göçün dış göç olarak adlandırılabilmesi için göç eden kişinin göç ettiği yerde bir yıldan daha uzun süreli kalması gerekmektedir. Dış göç, göç veren ülke nüfusunda azalmaya göç alan ülke nüfusunda artmaya neden olmaktadır (Çakırca, 2018).

Dış göçün farklı tanımlarına bakıldığında genel olarak ortak bir çerçevenin var olduğu görülmektedir. Buna göre dış göçü oluşturan unsurlar; siyasi sınırların dışına çıkılması, göç etmedeki amacın çalışmak veya yerleşmek olması, yerleşimin geçici veya sürekli olmasıdır (Bayraklı, 2007).

Dış göçler genel olarak ekonomik ve sosyal olanakları gelişmemiş olan ülkelere gelişmiş olan ülkelere doğru yapılmaktadır. Bu uzun mesafeli göçün yapılmasında ülkenin nüfus hareketlerinin, büyüklüğünün, ekonomik ve sosyal

kalkınmışlık düzeyinin ve refah seviyesinin büyük bir önemi bulunmaktadır (Güzel, 2021).

1.3.4 Yasal Olma Durumuna Göre Göçler

Yasal olma durumuna göre göçler; düzenli ve düzensiz göçler olmak üzere ikiye ayrılır.

Düzenli göç, göç terimleri sözlüğüne göre “Menşe ülkeden çıkışı ve ev sahibi ülkeye seyahati, transit geçişi ve girişi düzenleyen kanun ve yönetmeliklere uygun olarak insanların olağan ikamet yerinden yeni bir ikamet yerine gitmeleri “olarak tanımlanmaktadır (Göç Terimleri Sözlüğü, 2021). Buna göre düzenli göç ülkelerin kendi belirledikleri politikalara ve ulusal hukuka uygun olarak yapılmalıdır. Ayrıca göç eden kişiler göç ettikleri ülkeye yasal olarak giriş yapmalı ve yasal olarak ülkede ikamet etmelidir.

Düzenli göçün meydana gelmesi için bir kişinin herhangi bir amaçla yaşadığı ülkenin sınırının dışına çıkıp vardığı ülkede yaşamını sürdürmesi, gitmek istediği ülkenin yasalarına uygun olarak ülkeye giriş yapması ve yasal prosedürleri tamamlamış olması gerekmektedir. Düzenli göçler sadece göç edecek kişilerin hür iradesiyle gerçekleşen göçler değildir. Diğer bir deyişle bir göçün düzenli göç sayılması için kişinin hür iradesinin olup olmaması önemli değildir. Önemli olan göç alan ülkeyle göç veren ülke arasında gerekli yasal izinlerin sağlanmış olmasıdır. Buna örnek olarak 1924 yılında gerçekleşmiş olan Yunan Mübadelesinde kişilerin hür iradeleri dikkate alınmamış olsa da yasal izinler çerçevesinde gerçekleştirildiği için bir yasal göçtür (Şafak, 2013).

Dünyada ve Türkiye’de yıllar içerisinde düzenli göçler de meydana gelmiştir. Düzenli göç konusunda ABD, Kanada, Almanya gibi birçok gelişmiş ülke fikir birliğindedir ve düzenli göçmen kabul edebilmektedir. Ancak düzenli göçmenlerin ülkelere kabulü için belirli şartları taşıması ve kriterlere uygun olması gerekmektedir. Bu kriterler içerisinde mesleki yeterliliklerinin geçerliliği, adli sicil kayıtları, sağlıkla ilgili belgeler veya dilsel beceri ölçütleri sayılabilir. Amerika Birleşik Devletleri’nde kalıcı ikamet ve çalışma hakkını sağlayan ve bu hakkın verildiğine delil olması için verilen bir belge olan “Green Card”, ABD’nin düzenli bir şekilde göçmen kabul ettiğinin göstergesidir (Alagöz, 2022).

Geçmiş tarihlerde Türkiye’den işgücü talebinin yoğun olduğu AB ülkelerine düzenli göçler gerçekleşmiştir. Bunlara örnek olarak; 1961 yılında Almanya ile, 1964 yılında Avusturya, Belçika ve Hollanda ile, 1965 yılında Fransa ile ve 1967 yılında İsveç ile ikili anlaşmaların imzalandığı gösterilebilir. Düzenli göçmen olabilecek Türk vatandaşlarının bu anlaşmalar kapsamında adli sicil belgesi, sağlık belgesi ve gitmek istediği yerin işgücü talep belgesine sahip olması gerekiyordu. Yapılan anlaşmalara göre, 1964-1973 yılları arasında Türkiye’den Avrupa’ya yaklaşık 750 bin göç yaşanmıştır (Alagöz, 2020).

Düzensiz göç, bir ülkeye illegal yollarla giriş yapmak, giriş yapılan ülkede yasa dışı şekilde kalmak veya yasal yollarla girilmesine rağmen yasal süresi bittiği halde ülkeden çıkmamak düzensiz göç olarak tanımlanmaktadır (Göç Terimleri Sözlüğü, 2021).

Göç İdaresi Başkanlığının tanımına göre düzensiz göç; hedef ülkeler için ülkelerine yasadışı yollardan gelen veya yasal yollarla gelip yasal çıkış süreleri içerisinde çıkmayan kişileri kapsarken; kaynak ülke için ülkesini terk ederken gerekli prosedürlere uymayarak ülke sınırlarını geçen kişileri içerir. Transit ülkeler içinse; kaynak ülkelerden hedef ülkeye ulaşmak için yasal ya da yasal olmayan yollarla ülkeye girip bu ülkeyi bir geçiş ülkesi olarak kullanıp ülke sınırını terk eden kişilerdir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022)

Düzensiz göç sadece yasal olmayan yollardan başka bir ülkeye giriş değildir. Yasadışı ikamet ve yasadışı çalışma da düzensiz göçün kapsamına dahildir. Düzensiz giriş, bir ülkenin sınırlarından gizlice girmek veya sahte belgeler kullanarak girmektir. Düzensiz ikamet, bir ülkeye gizlice girerek kalma, yasal süre dolmasına rağmen kalmaya devam etme veya geçerli bir ikamet izni olmadan kalmayı ifade eder. Düzensiz çalışma ise, bir ülkeye gizlice girerek çalışma, çalışma vizesi veya çalışma izni olmadan çalışma veya çalışma izninin süresi dolduğu halde çalışmayı ifade eder (Eker, 2008).

1.4Göç Teorileri

Göçü farklı yönleriyle değerlendirmek ve açıklamak için ortaya atılan göç teorileri ilk olarak 19. yüzyılda ortaya çıkmaya başlamıştır (Gülyazar, 2019). Göçü meydana getiren çeşitli sebeplerin varlığı, gerçekleştirilen göçlerin çeşitli

sonuçlarının olması, göçün gerçekleşme sürelerinin farklılıklar göstermesi gibi pek çok olgunun bir araya gelmesiyle oluşan genel göç kavramını tek bir teoriyle açıklamak mümkün değildir (Geleri, 2021). Bu yüzden bu bölümde göç teorileri ele alınacaktır.

1.4.1 Ravenstein'in Göç Kanunları

Göç olgusunu kuramsal açıdan ilk kez ele alan Ravenstein, göçün her yerde geçerli kanunlarının olduğunu göstermek için çalışmalar yapmıştır ve bu çalışmalar kendinden sonra gelecek göç kuramlarına da öncülük etmiştir. Sonraki göç kuramlarına öncü olmasına rağmen bilimsel açıdan yetersiz olması sebebiyle eleştirilmiştir. Kentleşme, endüstrileşme ve sanayileşme sebebiyle göç hareketlerinin arttığı o dönemde Ravenstein'e göre göçün yedi kanunu vardır. Bunlar (Çakı, 2018);

- ✓ Göç ve mesafe: Ravenstein göç eden insanların önemli bir kısmının kısa mesafeli olarak büyük ticaret merkezlerine doğru göç etmeyi seçtiğini söylemiştir. Bu nedenle göçün boyutunu büyük ticaret merkezlerindeki nüfus yoğunluğu belirler.
- ✓ Göç ve basamakları: kentlerde meydana gelen sanayileşme ve ticari hareketler neticesinde, kent çevresinde yaşayan bireyler kent merkezlerine doğru hareket edecektir. Kırdan kente doğru gerçekleşen göç akınından sonra kırsalda boşalan yerlere yeni göçler gelerek göçün basamaklı bir şekilde gerçekleşmesine neden olacaktır.
- ✓ Yayılma ve Emme Süreci: Yapılan hiçbir göç amaçsız değildir. Göç eden bütün bireylerin amacı göç ettiği yerdeki kazanç ve getirilerden faydalanmaktır.
- ✓ Göç zincirleri: Ravenstein'e göre göç alan yerler ilerleyen dönemlerde göç verir. Bu sebeple yapılan her göç başka bir göçü tetikler. Diğer bir deyişle her göç birbiriyle bağlantılıdır ve bu durumda göçlerin zincirleme şekilde gerçekleştiğini gösterir.
- ✓ Doğrudan göç: diğer dört kanunun tersine burada uzun mesafeli ve doğrudan göç ele alınmıştır. Mesafenin uzun olması bireyleri basamaklı olarak değil doğrudan göç etmeye iter.

- √ Kırsal kent yerleşimcileri farkı: kırsal kesimde yaşayan bireyler kentlerde yaşayan bireylere göre göç etmeye daha yatkındır. Bu kanuna göre kırdan kente doğru bir göç, kentte yerleşik olanların göç etmesine neden olmazken, kırsaldan kırsala yapılan göç, kırsalda yaşayan yerleşikleri etkileyerek göç ettirme eğilimini artırır.
- √ Kadın erkek farkı: Ravenstein bu kanunda, kadınların kısa mesafeli göçlere erkeklerin ise uzun mesafeli ve uluslararası göçlere daha yatkın olduğunu söyler.

Göç konusunda bilimsel standartlara uygun ilk göç teorisini ele almış olan Ravenstein, teorisinde sadece iç göçlere yer vermiş olup dış göçleri teorisinin kapsamına dahil etmemiştir (Şafak, 2013). Ancak, Ravenstein iç göçlerin temel nedenlerini açıklarken kırdan kente göç esnasında göçün meydana geldiği kırsal alanlarda bir boşluğun oluştuğunu ve bu boşluğun bir şekilde doldurularak göçün basamaklı bir şekilde gerçekleştiğini ifade etmiştir. Bu boşalan kırsal alanlar da genellikle uluslararası göçlerle doldurulduğu söylenebilir.

1.4.2 Uluslararası Göçün Sürekliliği Teorisi

İletişim, ulaşım, haberleşme gibi olanakların iyileşmesi ve teknolojiye meydana gelen gelişmeler sebebiyle kişiler başka ülkeleri tanıyabilmekte ve o ülkelerde yaşamaya özenabilmektedirler. Bu durum da uluslararası göçün artmasına neden olmaktadır (Bayraklı, 2007).

1.4.3 Göç Sistemleri Kuramı

Göç sistemleri kuramına göre ülkeler arasındaki göç hareketi, o ülkeler arasında hali hazırda var olan ekonomik ve siyasi ilişkinin bir parçası olarak gerçekleşmektedir. Gerçekleştirilen göç hareketinde ülkeler arasındaki ekonomik ve siyasi ilişkiler, ülkelerin tarihi bağları belirleyici bir unsurken, mesafe önemli bir unsur değildir. Diğer bir deyişle ülkeler arasında karşılıklı olarak gerçekleşen göçmen değişimi yakın mesafeli ülkeler arasında yapılabileceği gibi uzun mesafeli ülkeler arasında da yapılabilir. Bu kuramın temel hipotezleri şöyledir (Yalçın, 2021).

- √ Ülkeler arasındaki göç hareketini meydana getiren temel unsurlar; ülkeler arasında var olan ekonomik ve sosyo-politik ilişkilerle göç değişimini yapacak ülkelerin geçmişten süregelen tarihi bağlarıdır.

- √ Gerçekleşecek göç olayında mesafe belirleyici bir unsur değildir.
- √ Ülkeler arasındaki ekonomik ve siyasi ilişkiler değiştiğinde göç olayı da bu duruma bağlı olarak değişir.

1.4.4 İlişkiler Ağı (Network) Kuramı

Bu kuram “ağ kuramı” veya “göçmen ilişkiler ağı kuramı” olarak da adlandırılabilir (Geleri, 2021). Bu kuramı göç alan veya göç veren ülkelerdeki göçü temsil eden bireylerin kurdukları sosyal ağlar ve bu sosyal ağların diğer göçler üzerindeki etkisi oluşturmaktadır. Bir yerleşim yerine daha önce göç etmiş olan kişilerle yeni göç etmiş olan kişiler arasında kurulan ilişkiler sosyal ağları ifade etmektedir. Sosyal ağlar göç edilecek yerleşim yerine ilave her göçte genişleyip güçlenir. Bu sebeple göç etme potansiyeline sahip her göçmen göç edeceği yerdeki sosyal ağlardan kolaylıkla yarar sağlayabilecektir (Özyakışır, 2012).

Bu kuramda mevcut göçmenler ile göç edilecek ülkede var olan göçmenleri birbirine bağlayan akrabalık ve dostluk gibi sosyal ilişkiler, dinsel ve etnik ilişkiler ele alınmaktadır. Bu ilişkilerin meydana getirdiği sosyal ağlar sayesinde göç hareketliliği artabilir. Çünkü ilk göç edecek kişiler için göç maliyetli olmasına rağmen ilk göçü gerçekleştiren kişilerin göç edecek arkadaş ve akrabaları için göç maliyeti ilk göç eden kişilere göre daha düşük olmaktadır. Bunun sebebi olarak da eski ve yeni göçmenler arasında bulunan arkadaşlık, dostluk, akrabalık gibi ilişkiler sayesinde barınma, iş bulma, yeni ortama uyum sağlama gibi konularda zorluk çekmemesi sayılabilir (Yalçın, 2021).

Göçmenler arasında kurulan sosyal ağlar sayesinde göç etme potansiyeline sahip kişiler göç esnasında veya göç sonrasında karşılaşacağı zorluklarla daha kolay baş edebilmektedir. Sosyal ağların sağlamış olduğu bu kolaylıktan ötürü kitlesel göçler ve zincirleme göçler meydana gelebilmektedir (Geleri, 2021).

1.4.5 Merkez Çevre (Dünya Sistemleri) Kuramı

Bağımlılık okulu olarak da bilinen bu kuram 1970’li yıllarda Wallerstein, Kosack ve Amin gibi düşünürler tarafından ortaya atılmış ve 1980’li yıllarda Sassen ve Castles tarafından geliştirilmiştir. Kuramın temelinde çağdaş dünyadaki işleyiş, ulus devlet ve kapitalizm vardır (Çakı, 2018). Kurama göre dünya merkez ve çevre

olarak ikiye ayrılır. Merkezi ileri teknoloji üreten ülkeler oluştururken çevreyi ise hammaddenin ve ucuz emeğin bulunduğu ülkeler oluşturmaktadır. Bu ikili birbirine ekonomik zorunluluklar ve kapitalist değerler sebebiyle karşılıklı olarak bağımlıdır. Merkez ülkeler zaten sahip oldukları kapitalist sistemlerini daha da geliştirmek isterken çevre ülkelere ihtiyaç duyar. Çevre ülkelerde aynı şekilde kapitalist sisteminin gelişimine tamamlamak ve refahını artırmak için merkez ülkelere muhtaçtır (Mancak, 2019).

Diğer bir deyişle merkez ülkeler çevre ülkelerden emek ve hammadde talep eder. Bu sebeple çevre ülkelerde yaşayan bireyler gelir ve refah düzeyinin daha yüksek olduğu, hayatlarını daha iyi koşullarda sürdüreceklerine inandıkları merkez ülkelere doğru göç ederler.

Bu kuram, kapitalist çıkarlarla fazlasıyla ilgilendiği, göçle ilgili küresel faktörlere yeterince yer vermediği ve göçmenlerin ihtiyaçlarını ve motivasyonlarını göz ardı ettiği için eleştirilmiştir (Çakı, 2018).

1.4.6 Marxist Teori

Marx'ın birebir bir göç teorisi bulunmasa da Marxist teori göçe uygulandığında zorunlu göç ve kırdan kente göç olguları ortaya çıkmaktadır. Kırdan kente göçü; kapitalist üretim sisteminin kırsal bölgeleri ele geçirmesiyle kırsalda yaşayan bireyleri kente sürüklemesi ve zorunlu göçü ise köle tüccarlarının ellerinde tuttukları köleleri başka yerlere götürüp zoraki çalıştırması ifade etmektedir (Bayraklı, 2007).

1.4.7 Neoklasik Göç Kuramları

Uluslararası göçün en eski teorisi olan neoklasik teoriye göre göçün nedenini emek arz ve talep arasındaki dengesizlik oluşturmaktadır. Buna göre bir ülkede emek arzı sınırlı, emek talebi esnektir. Emek ücreti düşükse, emek sahipleri ücretin yüksek olduğu ülkelere doğru göç ederler. Teoriye göre göçü en aza indirmek veya ortadan kaldırmak için ücret farklılıklarının da ortadan kaldırılması gerekmektedir (Sittiddar, 2021)

Neoklasik ekonominin mikro göç kuramı, göç eden bireylerin özellikleri ile iş bulma olanakları arasındaki ilişkiyle ilgilenmektedir. Diğer bir deyişle göç eden bir bireyin herhangi bir vasfı yoksa göç ettiği yerde işsiz kalmakta ancak yeterli donanımına sahipse rahatlıkla iş bulabilmektedir. İnsanların göç etmesindeki öncelikli sebep

maddi olarak daha iyi imkanlara sahip olma arzusudur. Bu kuramın temel varsayımları şunlardır (Uğurludoğan, 2020);

- ✓ Göçün temel sebebini ülkeler arasında var olan gelir ve istihdam farklılıkları oluşturmaktadır.
- ✓ Göç eden bir birey göç ettiği ülkenin dilini, kültürünü ve benzeri özelliklerini biliyorsa ülkeye daha kolay ayak uydurur ve başarılı olma olasılığı artar.
- ✓ Eğer göçün maliyeti düşükse bu durum göçü hızlandırır.
- ✓ Maliyet-fayda analizi göç hareketini doğrudan etkiler.
- ✓ Göçü etkileyen bir diğer unsur ise iş gücü piyasasında var olan farklılıklardır.

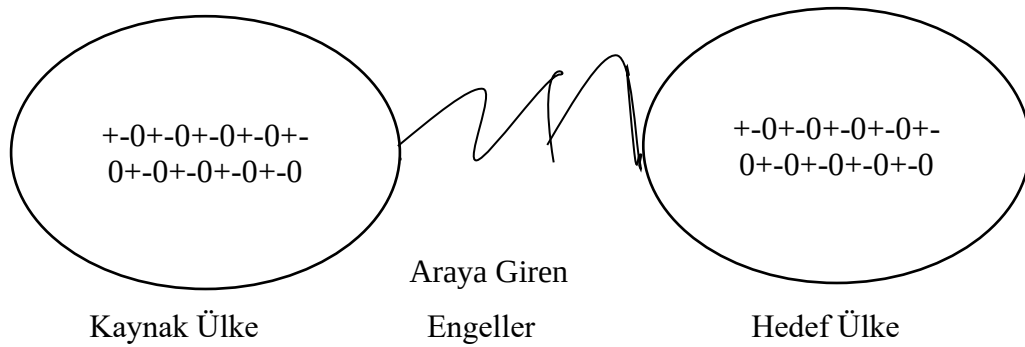
Neoklasik ekonominin makro göç kuramı, bu teoriye göre göçün sebebini emek arzı ve emek talebi arasında ortaya çıkan coğrafi farklılıklar oluşturmaktadır. Emek arzının fazla olduğu ülkelerde ücretler düşük, emek arzının az olduğu ülkelerde ise ücretler yüksektir. Bu sebeple ücretlerin düşük olduğu ülkelere ücretlerin yüksek olduğu ülkelere doğru bir göç hareketi başlar. Böylelikle emek arzının fazla olduğu yerlerde emek piyasası daralır ve ücretler yükselmeye başlar. Emek arzının az olduğu yerlerde ise emek piyasası genişler ve ücretler düşmeye başlar. Bu durum sonucunda coğrafi farklılıklar giderilerek denge sağlanmış olur (Sittiddar, 2021).

1.4.8 İtme-Çekme Kuramı

İlhamını Ravenstein'in göç konusundaki çalışmalarından alan Lee, 1966 yılında yaptığı "A Theory of Migration" adlı çalışmada itme ve çekme faktörünü incelemektedir. Lee'ye göre göçe yol açan dört faktör bulunmaktadır. Bunlar (Özyakışır, 2012);

- ✓ Kaynak ülke ile ilgili faktörler,
- ✓ Hedef ülke ile ilgili faktörler,
- ✓ Engeller,
- ✓ Bireysel faktörler.

Şekil 3: Göç Etkileşiminde Kaynak ve Hedef Ülke Faktörleri ve Etkileşimleri

*Taraflarımızca oluşturulmuştur.

Yukardaki şekilde göç eylemini gerçekleştirmek için bireylerin dikkate aldığı faktörler +, - ve 0 ile gösterilmektedir. + işaretiyle gösterilen çekici faktörleri, - işareti ile gösterilen itici faktörleri ve 0 ile gösterilen ise nötr (ne çekici ne itici) faktörleri ifade etmektedir. Bir faktörün itici veya çekici faktör olması kişiden kişiye değişebilmekte ve bireyleri farklı oranlarda etkileyebilmektedir. Daha yüksek gelir düzeyi, yüksek güvenlik gibi unsurlar çekici faktörlere, işsizlik, yoksulluk, ayrımcılık gibi faktörler itici faktörlere ve uzak mesafe, ulaşım imkanlarının yetersizliği gibi faktörler ise araya giren engellere örnek olarak gösterilebilir (Akyıldız, 2019).

Lee'ye göre göçü meydana getiren sayısız itici ve çekici faktör bulunmaktadır. Göçe neden olan itici faktörler olumsuzlukları, çekici faktörler ise olumlu yönleri oluşturmaktadır. Ancak itici ve çekici faktörler bireyden bireye değişiklik gösterebilmektedir (Yalçın, 2021).

Bu kuram, göçü sadece itici, çekici, bireysel faktörlerin ve engellerin meydana getirdiği basit bir teoriymiş gibi gösterse de esasen karmaşık bir teoridir (Geleri, 2021).

1.4.9 Kurumsal Kuram

Sermaye zengini ülkelerin hedef alan sayılarıyla, göçle gelenlerden kazanç elde etmek isteyen yapılanmaların sayısı arasında bir doğru orantı söz konusudur. Diğer bir deyişle; hedef alan sayısı arttıkça kazanç elde etmek isteyen kurumların sayısı da artar. Yüksek ücretlerle göç eden bireyleri kendi bünyesine çekmek isteyen yapılanmalar, karaborsa fiyatları karşılığında illegal yöntemlerle göçmenleri sınırlarına almayı kolaylaştırmaktadır. Bu durum bir kurumsal yapılanmadır.

Teorinin içerdği diğer kurumsal yapılanma ise; amacı kazanç olmayan, insan haklarını temel alan ve göçmenlerin hakkını savunup onlara hukuki danışmanlık yapan gönüllü kurumlardan oluşmaktadır (Bayraklı, 2007).

1.4.10 Yeni Ekonomi Kuramı

Bu kurama göre göç kararı bireysel olarak değil aile fertleri tarafından kolektif bir şekilde verilir. Bu kuramda göç kararı yaşanan ülkenin koşullarının da dahil olduğu pek çok faktöre bağlı olarak alınır. Sadece bir bireyin sağlayacağı fayda değil tüm aile fertlerinin sağlayacağı fayda göç kararında etkilidir. Genel olarak uluslararası göç nedenlerinin başında gelen ücret farklılıkları faktörü bu kuram için önemli bir göç sebebi değildir. Başka bir ifadeyle göç etmedeki temel amaç geliri artırmak değildir. Bu yüzden hükümetler emek piyasasına müdahale ederek ücret farklılıklarını ortadan kaldırsa bile göçü kontrol altında tutamazlar. Çünkü göçe sebebiyet veren nedenlerin başında risklerin dağıtılması olgusu yer almaktadır (Uğurludoğan, 2020).

1.4.11 İkili İşgücü Piyasası Kuramı

Bu kuram Michael Piore'nin "Birds of Passage" kitabında analiz edilmiştir. Bu kurama göre gelişmiş ülkelerin ekonomisi; yüksek vasfa sahip bireylerin yüksek ücretlerle istikrarlı bir şekilde istihdam edildiği ve sermayenin yoğun olduğu birincil sektör ve daha düşük vasfa sahip bireylerin daha düşük ücretle herhangi bir istikrar söz konusu olmadan istihdam edildiği ve emeğin yoğun olduğu ikincil sektörden oluşmaktadır. İstihdam edilme konusunda istikrarın söz konusu olmadığı ve bu yüzden bireylere uzun vadeli kariyer imkânı sunmayan ikincil sektörde çoğu insan çalışmak istememektedir. Göçmenler ise zaten bulundukları yerlerde geçici olduklarını düşündüklerinden ve göçmenlerin kendi ülkelerindeki ikincil sektörde verilen ücretlerin gelişmiş ülkelerdeki ikincil sektörde verilen ücretlerinden düşük olduğu için ikincil sektörde çalışmayı kabul etmektedir. Bu sebeple gelişmiş ülkeler, ikincil sektörde istihdam edilmek üzere göçmen işçilere ihtiyaç duyar (Çakırca, 2018).

1.4.12 Kümülatif Nedensellik

Bu kuram her göç atılımının, onu izleyen göç etme kararının verileceği toplumsal çerçeveyi değiştirdiği noktasından hareket etmektedir. Daha açık bir ifade ile belirtmek gerekirse, bir iş kolunda yüksek sayıda göçmen işçinin çalıştırılması, o iş türünün *göçmen işi* olarak nitelendirilmesine sebep olmaktadır. Teoriye göre,

göçmen işi etiketi kazanmış bir iş kolunun itibarı düşüktür ve yerli işçiler bu iş kolunda çalışmak istemezler. Dolayısıyla daha önceleri “göçmen işçiler “tarafından yapılan işlerin yer aldığı işyerleri dolmamakta, böylelikle zorunlu olarak yeniden göçmen işçi alımına gidilmektedir” (Bayraklı, 2007).

1.4.13 Kesişen Fırsatlar Kuramı

1940 yılında Stouffer tarafından ele alınan bu teoriye göre; göç konusunda üç önemli faktör vardır. Bunlar (Yalçın, 2021);

- √ Göç mesafesi,
- √ Hedef ülkedeki fırsatlar,
- √ Fırsatların miktarı.

Bu üç faktör arasında en önemli olanı göç mesafesidir. Kaynak ülke ile hedef ülke arasındaki mesafe arttıkça göç edecek kişilerin geçmesi gereken sınırlar ve engeller artmaktadır (Yalçın, 2021). Mesafe önemli bir unsur olarak görülse de hedef ülkedeki fırsatların farklılığı çoksa mesafe göz ardı edilebilir. Kesişen fırsatlarla göç eden kişi sayısı arasında ters orantı söz konusudur. Diğer bir deyişle kaynak ülkeyle hedef ülke arasındaki fırsat miktarı farklılığı göçü artırmakta, fırsat miktarı farklılığının az olması ise göçü düşürmektedir (Geleri, 2021). Bunun yanı sıra hedef ülkedeki fırsatlarla göç eden insan sayısı arasında bir doğru orantı söz konusudur. Diğer bir deyişle hedef ülkedeki fırsatlar ne kadar çoksa o ülkeye göç eden insan sayısı da o kadar çoktur (Öztürk, 2020). Bu kurama göre göç edecek kişi kar-zarar analizi yaptıktan sonra göçe karar verir.

1.4.14 Mikro Sosyolojik Teori

Teoriye göre, göç kararını çevresel koşullara bağlı olarak bireyin kendisi verir. Teoriyi destekleyen kişilere göre toplumsal refah artırılırsa göç olgusunun önüne geçilebilir (Bayraklı, 2007).

1.4.15 Makro Sosyolojik Teori

Teoriye göre göç, toplumsal bir olgudur. Göç üzerinde toplumsal şartlar, devlet politikası ve göçe konu olan ülkelerin ekonomileri önemli bir etkiye sahiptir. Bu teoride iki temel model vardır. Bu modellerden birincisi “dengeli büyüme modeli” ikincisi ise “merkez-çevre modeli” dir (Bayraklı, 2007).

1.4.16 Zipf Göç Teorisi

Bu teori Ravenstein kuramının uygulamaya dönük halidir ve Newton'un çekim kanununu göç olgusunu açıklamak için kullanır. Buna göre Zipf, 1933-1934 yıllarının verilerini kullanarak Amerika'da bir şehirden başka bir şehre demiryolu, karayolu, havayolu ile seyahat edenlerin analizini yapmıştır. Bu analiz sonucu elde ettiği verilere göre, hedef ülkedeki fırsatlar göçleri artırmakta mesafeler ise göçleri azaltmaktadır (Artan, 2019).

1.4.17 Petersen 'in Göç Tipleri

Petersen göçe neden olan itme çekme faktörlerinde tarihsel sürecin önemli bir etken olduğunu ifade etmiştir. Çünkü tarihin belirli bir döneminde itici olan bir faktör ilerleyen bir dönemde çekici faktör haline gelebilir. Petersen'e göre beş göç tipi bulunmaktadır. Bu göç tiplerini oluşturan temel faktör, ekonomide meydana gelen istikrarsızlıklara karşı toplumların verdiği tepkidir. Buna göre (Mancak, 2019);

- √ *İlkel göçler*, doğadan kaynaklanan (kuraklık, kötü hava koşulları gibi) sebeplerden ötürü zaman zaman gerçekleşen kitlesel göçleri ifade eder. İklim değişiklikleri sebebiyle yapılan göçler ilkel göçlere örnek olarak gösterilebilir.
- √ *Yönlendirilen göçler*, bir kişi baskıya rağmen kendi iradesini kullanarak göç ediyorsa yönlendirilen göçtür. Yunan mübadelesi yönlendirilen göçlere örnek teşkil eder.
- √ *Zoraki göç*, bireyin kendi iradesi dışında itici veya zorlayıcı bir durumdan ötürü gerçekleşen göçtür.
- √ *Serbest göç*, bireyin kendi iradesi söz konusudur. Hiçbir itici veya zorlayıcı durum yoktur. Eğitim amaçlı yapılan göçler, beyin göçleri bu göçün kapsamına girer.
- √ *Kitlesel göç*, ulaşımın kolaylaşması, teknolojinin ilerlemesi sayesinde bireyler daha kolay göç edebilir hale gelmişlerdir. İlk olarak göç edilecek ülkeye varan kişiler kendi düzenlerini kurduktan sonra akraba veya tanıdıklarının da hedef ülkeye gelmesinde öncülük ederler. Bu durumda gerçekleşen göçü kitlesel hale dönüştürür. Kavimler göçü ve

Yeni Dünya'ya yapılan göçler, kitlesel göç hareketine örnek olarak gösterilebilir.

Petersen ele aldığı bu beş göç tipiyle göç konusunda en kapsamlı çalışmalardan birini yapmıştır. Göçün oluşumunda sadece itici ve çekici faktörlerin bulunmadığını da yaptığı tanımlamalarla açıkça ifade etmiştir (Öztürk, 2020).

İKİNCİ BÖLÜM: TÜRKİYE’DE GÖÇ OLGUSU

2. Türkiye’de Göçün Tarihsel Gelişimi

Türkiye Cumhuriyeti, tarihi boyunca çeşitli göçlerle karşı karşıya kalmıştır. Bu göçlerin sebepleri arasında ülkemizin jeopolitik konumu, Asya ve Avrupa kıtaları arasında köprü görevi görmesi, güneyinde ve doğusunda yer alan komşu ülkelerinde yaşanan ekonomik ve siyasi olumsuzluklar, refah düzeyi ve yaşam kalitesi yüksek olan Avrupa ülkelerine gerçekleşecek göçlerde transit ülke konumunda olması sayılabilir (Kılınç, 2020). Ancak Türkiye’deki göç tarihinin genel gelişimi incelendiğinde Türkiye, her ne kadar yaşanan göçlerde transit ülke konumunda olsa da 2012 yılından itibaren gerçekleşmekte olan Suriyeli sığınmacı göçünde, Türkiye’nin başlangıçta bir transit ülke olacağı düşüncesi varken geline nokta ise havuz diğer bir deyişle ev sahibi ülke konumuna geldiği görülmektedir (Alagöz, 2022).

Çalışmada Türkiye’nin göç tarihi, Anadolu’ya Türk göçleri, Osmanlı Devleti’nin göç politikası ve Osmanlı Devleti’ne gerçekleşen göçler, I. Dönem göç hareketleri (1923-1980) ve II. Dönem göç hareketleri (1980 sonrası) olmak üzere dört kategoride incelenecektir.

2.1 Anadolu’ya Türk Göçleri

Anadolu’nun jeopolitik ve coğrafi konumu, iklimi, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişiminden ötürü Anadolu diğer toplumlar için göç edilebilecek cazip bir merkez olarak görülmüş ve tarih boyunca da farklı göçlere ev sahipliği yapmıştır. Çeşitli doğal kaynakların varlığı, üç tarafının denizlerle çevrili olması, ticaret yollarına sahip olması ve verimli topraklara sahipliğinden dolayı birçok toplum Anadolu’ya hâkim olmak için sürekli mücadele halinde olmuştur. Toplumların bu mücadeleleri Anadolu’ya göç hareketlerini de artırmıştır (Taştan vd., 2021)

Anadolu, Asya kökenli olanların önemli bir yere sahip olduğu birçok kavmin göç ederek kültürlerini yaşamaya çalıştıkları coğrafyalardan biridir. Selçuklu Hükümdarı Alparslan’ın 26 Ağustos 1071 tarihinde Malazgirt Savaşını zaferle sonuçlandırmasıyla kapılarını Türklere açan Anadolu bu tarihten itibaren Türk yurdu olmaya başlamıştır (Mandaloğlu, 2011).

Türklerin Anadolu'ya göçlerinin başlangıç noktası Malazgirt Savaşı değildir. Bu konuyla ilgili yapılan çalışmaların bazılarında Anadolu'ya ilk Türk göçlerinin MÖ 3000-2000 yıllarında başlamış olduğu kabul edilir. Ancak tarihçiler tarafından genel kabul gören Anadolu'ya Türk göçlerinin başlangıç noktası IV. yüzyılın sonlarına doğru Avrupa Hunları tarafından gerçekleştirilen göçlerdir. Doğu Anadolu bölgesinde rastlanan Türklüğü ifade eden kültürel unsurların varlığı, günümüze kadar gelen eşyalar ve mezar kalıntıları bu göçlerin gerçekleşmiş olduğunun kanıtıdır. Anadolu'ya ilk giren Batı Hunlarıdır ve bunlar Avrupa Hun Devleti'ni kurmuşlardır. Anadolu içerisinde pek çok yeri yurt haline getiren Avrupa Hunlarının Anadolu'da kalıcı olup yerleşmeye dönük hareketi olmamıştır. Bu sebeple Anadolu'ya Kafkaslardan giren Avrupa Hunları ya yine Kafkaslardan ya da İran üzerinden kendi yurtlarına tekrar dönmüşlerdir. Avrupa Hunlarından sonra Anadolu'ya Türklerin ikinci kez gelişini gerçekleştiren Sabar/Sibirler ilk olarak İli, İdil, Don ve Kuban ırmakları arasındaki bölgede Hunlara bağlı olarak yaşasa da 508 yılında bağımsız bir devlet olmuştur. Azerbaycan üzerinden Anadolu'ya girip Konya, Ankara ve Kayseri'ye kadar uzanan Sibirler aynı güzergâh üzerinden yurtlarına geri dönmüşlerdir. Selçuklulardan önce Anadolu'ya giriş yapan topluluklar Avrupa Hunları ve Sibirlerle sınırlı kalmamıştır. Bunların yanında Hazar Türkleri, Bulgar ve Avar Türklerinin bir bölümü, Peçenek, Uz, Kuman-Kıpçak Türkleri de Anadolu'ya gelmişlerdir. Türklerin Anadolu'ya geliş güzergahı sadece Kafkaslar üzerinden olmamış, Türkler Balkanlar üzerinden de Anadolu'ya giriş yapmışlardır. Bu dönemde Anadolu'ya yapılan akınların oluşum nedenleri arasında; Selçuklular öncesi yağma ve talan amacı ile yapılan akınlar, göç edilen bölgedeki ortak düşmana karşı ittifaklar sonucunda ortaya çıkan akınlar, bölgede bulunan Bizans ve Arap gibi milletlere yardım amacıyla yapılan akınlar ve Anadolu'yu yurt edinmek için keşif amacıyla yapılan akınlar sayılabilir (Kaya, 2014).

Malazgirt Savaşından önce gerçekleşmiş olan Anadolu'ya göç akınlarının yanında genel olarak geçimlerini hayvancılıkla sağlayan Türkmen aşiretleri aradıkları otlakları ve hayvancılığı sürdürebilecekleri ortamı Doğu Anadolu'daki yaylalarda bulmuş ve bu sebeple Malazgirt Savaşından yaklaşık elli yıl önce Anadolu'ya göç etmeye başlamıştır. Türkmen aşiretlerinin Anadolu'ya göç etmesindeki tek neden hayvanları için yeni otlak alanlar bulmak değildir. Bunun

yanında Selçuk beyleri, Türkmen aşiretleri arasında bulunan anlaşmazlıkları ortadan kaldırmak veya rakiplerle yaptıkları iş birliğini bozmak için bu aşiretlerin bir kısmını Bizans topraklarına özellikle de Anadolu'ya göndermek için çaba harcamışlardır. Ayrıca bazı Türkmenler Bizans imparatoru Romanos Diogenis'in ordusuna katılması için Anadolu'ya göç etmeye zorlanmıştır. Bu noktadan hareketle göçlerin sebebini sadece ekonomik koşulların oluşturmadığı, ekonomik koşulların yanında doğal ve siyasi etkenlerin de Anadolu'ya göçe sebep olduğu söylenebilir (Erdoğan & Kaya, 2015).

Anadolu'nun Türk yurdu haline gelmesi kısa sürede olmamış, Anadolu'da Türk kültürünün yayılması, Anadolu'nun etnik ve demografik yapısının değişmesi birkaç yüzyılı bulmuştur (Özdemir, 2017).

Göçler fetih yolu ile veya sızma yolu ile yapılmaktaydı. Fetih yoluyla yapılan göçlerde keyfilik esas olmayıp amaç yeni bir vatan elde etmektir. Sızma yolu ile yapılan göçlerde ise temel amaç ekonomik sıkıntı içinde olan kişilerin veya toplulukların yeni bir iş bulmak için göç etmesiydi. Buradan hareketle bu dönemlerde göçlerin temel sebeplerini iktisadi sebep, iklim değişiklikleri, siyasi baskılar ve cihan hakimiyeti ülküsü oluşturmaktaydı. Genellikle iktisadi sebepler, fetih yoluyla gerçekleştirilen göçler sonucunda amaca ulaşamayıp ekonomik sıkıntıların başlaması ile ortaya çıkar ve iş bulmak veya daha yüksek gelir elde etmek için kişilerin veya toplulukların sızma yoluyla yeniden göç etmek durumunda kalması ile sonuçlanır. İklim değişikliklerinin göçe sebep olmasındaki en temel etken ise kuraklıktır. Daha çok hayvancılık ve tarımla uğraşan insanlar tarım ürünlerini yetiştirmek ve hayvancılık faaliyetlerini sürdürmek için kuraklığın olmadığı ve otlakların bulunduğu alanlara doğru göç etmişlerdir. Yine bu dönemde var olan devletlerin güçlerinin birbirinden farklı olması siyasi baskıları ortaya çıkarmış ve bazı kişiler veya topluluklar siyasi baskılardan ötürü göç etmek durumunda kalmıştır. Türklerde bulunan cihan hakimiyeti ülküsü diğer bir deyişle Türkleri tek bir ad ve tek bir bayrak altında toplamak amacıyla kişiler veya topluluklar göç etmişlerdir (Akçora, 1996).

Sosyal ve ekonomik sebepler Anadolu'nun etnik ve demografik yapısının değişmesinde önemli rol oynamıştır. Türklerin kalabalık gruplar halinde Anadolu'ya yayılması Anadolu'da yaşayan Hristiyanlar arasında iletişimsizliğe ve kargaşaya

sebepe olmuştur. Bu kargaşa ortamından olumsuz etkilenen Bizanslılar Batı Anadolu'ya doğru göç etmek zorunda kalmıştır. Bu göç hareketiyle Anadolu'da yerler boşalmış ve boşalan yerlere de Türkler rahatlıkla yerleşmiştir. Göç etmeyen Hristiyanlar ise yaşamlarını güvence altına almak ve yurtlarını kaybetmemek için kimisi müslüman olurken kimisi de kız alışverişinde bulunarak Türklerle akrabalık ilişkisi kurmaya çalışmıştır. Bu durum da Anadolu'da yaşayan Hristiyanların etnik, dini ve kültürel açıdan Türkleşmesine sebep olmuştur (Özdemir, 2017).

Anadolu'ya gerçekleşen göçlerin günümüze yansıyan en büyük sonucu bugünkü Türkiye'nin etnik yapısının temellerinin o dönemde atılmış olmasıdır (Geleri, 2021).

2.2 Osmanlı Devleti'nin Göç Politikası ve Osmanlı Devleti'ne Gerçekleşen Göçler

Malazgirt savaşından sonra Orta Anadolu'ya ve Doğu Anadolu'ya yerleşen Türkler, bu bölgelerde Türk nüfusunun yoğunlaşmasına ve kısa bir süre sonra İznik merkezli Anadolu Selçuklu Devleti'nin kurulmasına sebep olmuştur. Anadolu coğrafyasında gerçekleşen Moğol İstilasından sonra Anadolu Selçuklu Devleti içinde gelecekteki Osmanlı Devleti'ni kuracak olan beylik de dahil olmak üzere yaklaşık otuz Türk beyliğinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Anadolu Selçuklu Devleti ile Moğollar arasında gerçekleşen Köseadağ Savaşını Moğolların kazanmasıyla Anadolu'da bulunan beylikler ve Türk boyları yönünü batıya çevirerek Bizans ve Anadolu arasında sınır bölgelerine yerleşmek için göç etmişlerdir (Geleri, 2021). Osmanlı Devleti'nin kurulmasında önemli bir paya sahip olan beylik, Bizans'ın içinde bulunduğu iç çekişmelerden faydalanması, beyliğin stratejik konumu, Anadolu'da kurulmuş olan diğer beyliklerle mücadeleye girmemesi ve iskân siyasetine sahip olmasından dolayı hızla yayılmış ve bu durum beyliğin devlet vasfı almasına sebep olmuştur (Kimya, 2021). Başlangıcını göçle yapan ve dağılmasında da göçün önemli rol oynadığı Osmanlı Devleti'nin kuruluşundaki temel neden askeri ve siyasi olgulara dayanmaktadır (Erdoğan & Kaya, 2015).

Osmanlı Devleti, kuruluşundan yok oluşuna kadar göç ve iskân üzerinde durmuştur. Osmanlı Devleti iskân politikasıyla kuruluşundan 17. yüzyılın ortalarına kadar yeni fethedilen yerlere, fethedilen bu yerlerdeki asker ihtiyacını karşılamak,

bölgeyi Türk-İslamlaştırmak, vergi kontrolünü elinde tutmak, üretimde devamlılığı sağlamak gibi nedenlerle Anadolu'da yaşayan nüfusun bir kısmını göç ettirmiştir. (Taştan vd., 2021). Askeri, siyasi ve ekonomik açıdan fayda sağlayan göç ve iskân hareketleri, göç eden bireylerin sahip oldukları kültür, gelenek, görenek ve yaşayış biçimlerini değiştirmekte iskân ettikleri yerlerde sosyal, kültürel ve ekonomik sorunlara da sebep olabilmektedir (Taş, 2017).

İskân politikası Osmanlı Devleti'nin güçlü olduğu dönemlerde başarıyla uygulanmıştır. Ancak gücünü kaybettiği duraklama, gerileme ve dağılma dönemlerinde sekteye uğrayarak ciddi sorunlara sebep olmuştur. Bu dönemlerde fethedilen yerlere göç ettirilen insanlar ortaya çıkan huzursuzluk, vergi adaletsizliği gibi sorunlar sebebiyle Anadolu'ya geri dönmeye başlamış ve bu durum tersine göç akınlarına ve bazı topraklar boşalmasına sebep olmuştur. Bu boş kalan yerlere aşiretler yerleştirilerek iç iskân politikası izlenmiştir (Taş, 2017).

Osmanlı Devleti'nin küçüldüğü dönemlerde kaybettiği her toprak göç olgusunu gündeme getirmiştir. Çünkü Osmanlı'nın kaybettiği topraklarda yaşayan müslüman ve Türkler yaşadığı toprakları terk edip Osmanlı'nın elinde kalan topraklara doğru zorunlu olarak göç etmek durumunda kalmıştır. 1768-1774 yılında gerçekleşen Osmanlı-Rus savaşı, 1783 yılında Kırım'ın Rusya tarafından işgal edilmesi, 1828 Rus savaşı, 1853 Kırım savaşı, 1850'li yıllarda başlayan Kafkas göçleri ve 1877-1878 yılları arasında gerçekleşen 93 Harbi'nin de Osmanlı'nın aleyhine sonuçlanması, Osmanlı Devleti'ni kendisine dönük zorunlu göçlere ev sahipliği yapmak durumunda bırakmıştır. 1912-1913 yılları arasında gerçekleşen Balkan Savaşı sonrasında Osmanlı, Avrupa'da sahip olduğu toprakların yaklaşık %83'ü kaybetmiş ve bu durum da Anadolu'ya doğru tersine göçlere sebep olmuştur (Barut, 2018).

Osmanlı'ya doğru gerçekleşen tersine göç hareketleriyle başlangıçta topraklarda bir yığılma olsa da daha sonra planlı bir iskân yapılmıştır. İlk olarak göçmenlerin yol güvenlikleri sağlanmış daha sonra da yerleşmeleri için kendilerine araziler tahsis edilmiştir. Ancak gerçekleşen göçler çeşitli olumsuz durumların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Göçle gelen kişilerin geldikleri yerden bazı hukuki problemleri de birlikte getirmeleri, geldikleri yerde elde etmiş oldukları gayri menkullerden sağlayacakları tasarruflar için ciddi sorunların meydana gelmesi, salgın

hastalıkların yaygınlaşması bu olumsuzluklardan bazılarıdır (Şahin, 2006). Ayrıca gerçekleşen göçlerle Osmanlı topraklarında müslüman nüfus yoğunluğu artmış, gayrimüslim nüfus yoğunluğu azalmıştır (Barut, 2018).

2.3Türkiye'nin Göç Tarihi

Türkiye jeopolitik konumu, doğusunda ve güneyinde var olan çatışma ve kargaşa durumu, refah düzeyi yüksek olan Avrupa ülkelerine köprü görevi görmesi, Orta Doğu, Asya ve Kuzey Afrika ülkelerinden Avrupa'ya geçmek isteyenler için transit ülke olması gibi sebeplerle geçmişten günümüze pek çok göç hareketliliğine şahit olmuştur. Ancak Türkiye'ye yönelik göç hareketlerinin temel nedenini iki kategoride sınıflandırabiliriz. Bunlardan birincisi, Türkiye'nin sınır ülkelerinde yaşanan ekonomik, siyasi, askeri ve sosyal istikrarsızlıklardır. İkincisi ise Türkiye'nin coğrafi konumudur. Bunun yanında Türkiye'nin uyguladığı esnek vize anlaşmaları, kaçak işçiler için istihdam yaratan kayıt dışılaşıma gibi nedenler de Türkiye'ye gelen göçleri artırmaktadır (Mancak, 2019).

Teorik literatür incelendiğinde, Türkiye'nin göç tarihinin farklı zaman dilimleri aralığında sınıflandırıldığı görülmektedir. Buradan hareketle Türkiye'nin göç tarihi hususunda genel kabul görmüş bir sınıflandırmanın bulunmadığı söylenebilir. Çalışmada Türkiye'nin göç tarihi, ekonominin dışa kapalı olduğu 1923-1980 yılları arasını ve ekonominin dışa açıldığı, serbest piyasaya geçilmiş 1980 yılı sonrasını kapsayacak şekilde iki grup halinde ele alınacaktır.

2.3.1 I. Dönem Göç Hareketleri (1923-1980)

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti bu dönemde ulus-devlet anlayışına sahipti. Diğer bir deyişle Türkiye; sınırları içerisinde yaşamakta olan halkını belirli değerler, gelenek ve görenekler, inançlar ve idealler çerçevesinde toplama, dil ve eğitim hususunda herkesi tek bir noktada birleştirecek birliği sağlama ve halk arasında istikrarsızlık ve çatışma yaratabilecek farklılıkları giderme çabası içerisindeydi (Akyiğit, 2017). Bu bağlamda atılan ilk adım 30 Ocak 1923 tarihinde Yunanistan ile imzalanan “Türk Yunan Nüfus Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol” olmuştur. Bu sözleşmeye göre İstanbul'da yaşayan Rumlar ve Batı Trakya'da yaşayan Müslümanlar kapsam dışı tutulmak şartıyla mübadele sağlanmıştır (İnçeliler, 2019). Mübadeleyle Yunanistan'da yerleşik olan yaklaşık 400.000

Müslüman ve Türkiye’de ikamet eden yaklaşık 2.200.000 Rum karşılıklı şekilde yer değiştirmiştir (Çakı, 2018). Mübadelenin sonucunda Türkiye’de ulus-devlet kimliği hâkim kılınmıştır. Diğer bir deyişle, mübadelenin, homojen bir ulus devletin oluşması ve milli ideolojinin ortaya çıkmasında katkısı bulunmaktadır (Şenışık, 2018).).

Türkiye Cumhuriyet’in ilk yıllarında Kurtuluş Savaşı sonucunda ülke nüfusunun büyük bir kısmının şehit olmuş olması sebebiyle nüfusu artırıcı bir politika izlemiştir. Bu durumun temel sebebi ekonomik ve siyasi yönden daha güçlü olunacağı düşüncesinin var olmasıdır. Ancak temel amaç nüfusu sayısal anlamda artırmak değil, ulus devlet anlayışına ve milli ideolojiye sahip çıkacak kişiler tarafından nüfusu artırmaktır. Buradan yola çıkarak daha önce Osmanlı Devleti sınırları içerisinde olan fakat Türkiye Cumhuriyeti sınırı dışında kalan topraklarda yaşayan soydaşlarını topraklarına çekmek için çalışmalar başlatmıştır. Bunun yanında Türkiye içerisinde yeni ulus devletin milli ideolojisine karşı çıkan veya milli ideolojiye karşı eylem gerçekleştirme potansiyeline sahip olan ama Türkiye içerisinde de kalmaya devam eden azınlık grupların da kendi memleketlerine gitmesi yolunda teşvikler uygulamıştır (Öztürk, 2020).

- √ Türkiye’ye göç etmesi istenen kişilerde Türkiye Cumhuriyet’inin kuruluş esasında yer alan ulus devlet kimliğine ve ulus devletin ortaya koyduğu milli ideolojiye sahip olan ve o dönemde “soydaş” olarak tanımlanan insanlar soydaşlık kavramının açıklanmasının gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Buna göre soydaşlık 1934 tarihli 2510 sayılı İskân Kanunu’nun 3. Maddesine göre; “Türkiye’de yerleşmek maksadı ile dışarıdan, münferiden veya müçtemian, gelmek isteyen Türk soyundan meskûn veya göçebe fertler ve aşiretler ve Türk kültürüne bağlı meskûn kimseler, iş bu kanunun hükümlerine göre Dahiliye Vekilliğinin emri ile kabul edilmiştir. Bunlara “muhacir” denir. Kimlerin ve hangi memleketler halkının Türk kültürüne bağlı sayılacağı İcra Vekilleri Heyeti kararı ile tespit olunur” şeklinde açıklanmıştır. Bu kanun ulus-devlet anlayışına uygun ve bu anlayışı destekler niteliktedir (Polat, 2021). İskân kanununun 3. Maddesine göre Türkiye’ye kabul edilen göçmenler yerleşik ya da göçebe olması fark etmeyen kimselerken,

Türk kültürüne bağlı olmayanlar, casuslar, anarşistler vs. Türkiye'ye kabul edilmemiştir. Yine aynı kanunun 7. maddesine göre devletin muhacir ve göçmenlere yapacağı yardımlarda belirleyici nokta bu kişilerin etnik kökenidir. Buna göre, Türk ırkından olup iskân için devletten yardım istemediğini yazıyla bildirenler Türkiye sınırları içerisinde istedikleri yere yerleşme konusunda özgür bırakılmışlardır. Türk ırkından olup iskân yardımı isteyenler ise devletin belirlediği yerde yaşamak zorundadır. Türk ırkından olmayanlar ise iskân yardımı istese de istemese de hükümetin gösterdiği yerde kalmaya ve yerini devletin izni olmadan değiştirmemeye mecburdur (Öztürk, 2020).

Osmanlı'nın son dönemlerinde gerçekleşen göçlerde din esas alınırken, Cumhuriyet'in ilk yıllarında etnik ve kültür esas alınmış ve müslümanlık göçlerde doğrudan değil dolaylı bir ölçüt olarak kabul görmeye başlamıştır. Buradan yola çıkarak Türkiye'ye Bulgaristan, Arnavutluk, Romanya, Yugoslavya-Makedonya'dan da göçler gelmiştir (Öztürk, 2020). 1923-1939 yılları arasında gerçekleşen göçlerin neredeyse tamamına yakını Balkanlardan gelen Türkler veya Türk soyundan gelenler oluşturmaktadır. Nüfusun homojenleşmesine yönelik gerçekleştirilen göçlerin yanında Türk soyundan olmayanlarında zaman zaman Türkiye'ye sığındığı bilinmektedir. Buna göre 1930'lu yıllarda Nazi rejiminden kaçan Alman veya Yahudi ırkından kişiler, II. Dünya savaşı sırasında Filistin'e gitmek isteyen Yahudiler, Balkan ülkeleri ve Ege Adaları'ndan gelen kişiler Türkiye'ye sığınmıştır. Daha sonra bu göç edenlerden bir kısmı kendi ülkelerine geri dönmüştür (Türkkan, 2019).

1925 yılında imzalanan Türk- Bulgar dostluk anlaşması ve Bulgar İkamet Mukavelenamesi ile Bulgaristan ve Türkiye arasında gerçekleşecek göçlere zemin hazırlanmış ve göç kolaylaştırılmıştır. Bu bağlamda 1923-1949 yılları arasında yaklaşık 220 bin kişi Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelmiştir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Bulgaristan'ın sosyalist rejime geçmesiyle özellikle dini konular başta olmak üzere azınlıklara baskı yapılmış ve Türk-Bulgar ilişkileri sıkıntılı bir süreç içerisine girmiştir. 10 Ağustos 1950 yılında Bulgaristan, ülkesinde yaşayan 250 bin Türk'ün 3 ay içerisinde Türkiye'ye göç etmesini ve Türkiye'nin de acil olarak bu göç talebini onaylamasını istemiştir. Türkiye göçü kabul etmiş ancak göçmenler içerisinde

çingenelerin olduğunu fark edince Bulgaristan'ın göçmenleri geri almasını talep etmiştir. Bulgaristan önce bu talebi reddetmiş ancak ilerleyen dönemde 800 göçmen Bulgaristan'a geri gitmiştir. 30 Kasım 1951 yılında bu göç akını sona ermiş ve toplamda yaklaşık 154 bin kişi Türkiye'ye gelmiştir. Göç eden kişilerin bazılarının tanıdıkları veya akrabaları göçe dahil olamamıştır. Göç edemeyen kişilerin Türkiye Dış İşleri Bakanlığı'na dilekçe göndermeleriyle Bulgaristan ile göç konusunda yeniden görüşmeler başlamış ve 1968 yılında göç antlaşması imzalanmıştır. Antlaşmayla birlikte 1950-1951 yıllarında Türkiye'ye göç eden kişilerin akrabalarının da Türkiye'ye göç etmesine izin verilmiştir. Antlaşmada yer alan akraba kavramını, karı-koca, anne, baba, çocuk, torun, büyük anne ve büyük baba oluşturmaktadır (Mancak, 2019).

I. Dünya savaşından sonra milletler arası önemli hale gelen mülteci kavramı II. Dünya Savaşı sonrasında çok daha büyük önem arz etmeye başlamıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra meydana gelen olumsuz koşullar sebebiyle mülteci sayısı sürekli olarak artmıştır. Bu durumu çözüme kavuşturmak ve mülteci hukukuna düzen getirmek amacıyla Birleşmiş Milletler, 28 Temmuz 1951 tarihinde Cenevre Sözleşmesini imzalamış ve bu sözleşme 22 Nisan 1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Babacan, 2019).

1960'lı yıllara gelindiğinde II. Dünya Savaşı'nın bitmiş olması, sanayi ve teknolojinin gelişmesi kapitalist ülkelerde iş gücüne duyulan ihtiyacı artırmış ve bu dönemde iş gücü göçleri başlamıştır. Önceki yıllarda etnik, kültürel unsurların göz önünde bulundurularak yapılan göç hareketi yerini iş gücü talebine dayalı göçe bırakmıştır. Gelişmiş ülkeler, gelişmekte veya az gelişmiş ülkelere nitelikli ya da niteliksiz olmasına bakılmaksızın iş gücü talep etmeye başlamıştır. Bu durum Türkiye'den diğer ülkelere göç hareketinin gerçekleşmesine sebep olmuştur. Buradan hareketle 1961 yılında Almanya, 1964 yılında Avusturya, Belçika ve Hollanda, 1965 yılında Fransa ve 1967 yılında İsviçre ile işgücü temelli göç antlaşmaları imzalanmıştır (İnliceliler, 2019). Antlaşmaya bağlı olarak yapılan bu göçler düzenli göçlerdir ve belirli şartlara bağlanmıştır. Bu şartlar şöyledir; Türkiye'nin işgücü gönderimine ilişkin her türlü işlem Türkiye'nin iş ve işçi bulma kanalıyla gerçekleştirilecek, Türk işçileri Alman işçilere tanınan tüm haklardan yararlanabilecek ve hiçbir özel kuruluş sözleşmesiz olarak Batı Almanya'ya emek

ihracatı yapamayacaktır. Bu ülkelerin ekonomik kalkınmalarını sağlamak için gerekli olan iş gücü talebinin bir kısmını karşılayan Türkiye'nin de bu antlaşmalarla ulaşmayı amaçladıkları hedefleri vardır. Çeşitli sebeplerden ötürü ekonomide istihdam edilemeyen âtıl nüfusun Avrupa ülkelerine gönderilerek istihdamının sağlanması, Avrupa ülkelerinde istihdam edilen kişilerin Türkiye'ye gönderecekleri döviz gelirlerinin ülke ekonomisine katkı sağlayacak olması ve yurt dışına çalışmak için giden iş gücünün tekrar Türkiye'ye döndüğünde çalıştığı alanda uzman bir iş gücü olacağı hedeflerinden bazılarıdır (Taştan vd., 2021).

Türkiye'de 1960'lı yıllarda başlayan iş gücü göçleri 1973 yılında diğer ülkeler tarafından iş gücü taleplerinin sona ermesi, 1970'li yıllarda petrol krizinin patlak vermesi, ekonomilerin dar boğazdan geçiyor olması ve işçi göçünün durdurulmasıyla boyut değiştirmiş ve işçi göçü yerini aile birleşimi veya evlilik göçüne bırakmıştır (Aydın, 2018).

Türkiye'nin göç konusunda itici ve çekici faktörleri bulunmaktadır. Türkiye'yi göç alan bir ülke yapan çekici faktörler arasında; Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve siyasal alanda kendini geliştirmesi, insan hakları hususunda demokratik bir yol izlemesi, iklimi, konumu ve göç konusunda yeterli denetimin bulunmaması sebebiyle ülkeye girişin kolay olması sayılabilir. Nitelikli iş gücü için istihdamın olmaması, istihdam yetersizliğine karşın nüfusun hızla artması gibi faktörler de Türkiye'nin itici faktörleridir (Çakı, 2018).

2.3.2 II. Dönem Göç Hareketleri (1980 Sonrası)

1980'li yıllara gelindiğinde Türkiye, komşu ülkelerinde yaşanan ekonomik, siyasi, askeri ve sosyal istikrarsızlıklar sebebiyle düzensiz göç olgusuyla karşı karşıya kalmaya başlamıştır. 1988 yılında gerçekleşen Halepçe Katliamı sonucunda yaklaşık 51 bin kişi Türkiye'ye sığınmacı olarak giriş yapmak durumunda kalmış ve ilerleyen dönemlerde gelen bu sığınmacıların yaklaşık 20 bini Türkiye'de kalmaya karar vermiştir. 1990 yılında Irak'ın Kuveyt'i işgali üzerine çeşitli ırklardan Türkiye'ye sınırlarına bir yığılma olmuş ancak huzur operasyonu ile geri dönmeleri sağlanmıştır. 1991 yılında Irak'tan, Bulgaristan'dan ve Sovyet Cumhuriyeti'nden Türkiye'ye doğru göçler yaşanmıştır. Bulgaristan'dan gelen göçmenlerin çoğunluğu Türk asıllı olduğundan dolayı Türkiye'ye yerleşmişler ancak Irak ve Sovyet

Cumhuriyeti'nden gelen kişiler kalıcılık sağlamamıştır. Çünkü Irak'tan gelen kişiler ilerleyen dönemde yeniden ülkelerine döndükleri için transit göçmen, ekonomik ve ticari sebeplerle sürekli Türkiye'ye gidip gelmek durumunda olan Sovyet Cumhuriyeti kişileri de döngüsel göçmen olarak kabul edilmiştir (İnliceliler, 2019).

1992-1998 yılları arasında Türkiye'nin Boşnaklara uyguladığı açık kapı politikasıyla Bosna'dan Türkiye'ye yaklaşık 20 bin kişinin göç ettiği bilinmektedir. Yine 1998 yılında Sırpların Kosova'daki insanları katletmesiyle 1999 yılında Türkiye'ye yaklaşık 18 bin kişi, 2001 yılında Makedonya'daki çatışmalar sonucunda Türkiye'ye yaklaşık 10 bin kişi göç etmiştir. Makedonya'dan gerçekleşen kitlesel göçlerden sonra Türkiye'ye 2011 yılına kadar kitlesel göç gerçekleşmemiştir. 2011 yılında Suriye'de iç savaşın çıkmasıyla birlikte başlangıçta savaşın ortaya çıkardığı olumsuz koşullardan kaçmak için, ilerleyen dönemlerde ise Türkiye'deki zenginliklerden faydalanmak amacıyla Suriye'den Türkiye'ye sürekli olarak göç gerçekleşmiştir. Gerçekleşen bu göç sonucunda Haziran 2022 itibariyle resmi rakamlara göre Türkiye'de kayıtlı yaklaşık 3 milyon 684 bin (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022) Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır (Mancak, 2019).

Türkiye'nin AB'ye girme sürecinin yaşandığı 1999'lu yıllarda AB'nin zorluk çıkardığı pek çok alanda ilerleme kaydetmeye çalışan Türkiye, göç hususunda da adımlar atmış, kaçak göçü engellemek için sınır kontrollerini artırmış ve buna benzer pek çok önlem almıştır. Ancak alınan önlemler, ülkemizin üç tarafının denizlerle çevrili olması, kara sınırının uzunluğu ve sınırların dağlık alanlarda olması gibi sebeplerle istenilen korumayı sağlayamamıştır (Türkkan, 2019). Bu noktadan hareketle 2014 yılına kadar ülkemizde on binli rakamlarla var olan düzensiz göçmen sayısı 2015 yılında yüz binli rakamlara ve 2019 yılında da maksimum seviyeye ulaşmış ve 454.662 kişi olmuştur. Aralık 2022 tarihiyle de bu rakam 285.027'dir.

Şekil 4: 2005-2022 Yıllarında Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayıları

Kaynak: (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023)

Yukardaki şekil dikkate alındığında Suriyeli sığınmacıların ülkemize henüz gelmediği 2005-2012 yılları arasında toplam 398.375, Suriyeli sığınmacıların da ülkemize gelmeye başladığı 2013-2022 yılları arasında toplam 1.888.230 düzensiz göçmen yakalandığı görülmektedir. 2005-2022 yılları arasında yakalanan toplam düzensiz göçmen sayısı 2.286.605'tir. Ayrıca 2016-2022 yılları arasında yakalanan toplam düzensiz göçmen sayısı 1.643.208 iken Göç İdaresi Başkanlığı tarafından açıklanan resmi rakama göre bu tarihler arasında sınır dışı edilen düzensiz göçmenlerin sayısı 445.326'dır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023). Bu noktadan hareketle 2016-2022 tarihleri arasında düzensiz göçmen olup yakalandığı halde sınır dışı edilmeyen 1.197.887 kişinin olduğu açıkça görülmektedir. Yakalanan bu göçmenlerin uyrukları ise tablo 6'da gösterilmektedir.

Tablo 7: 2014-2022 yılları Arasında Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruk Dağılımı

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Toplam
Irak	1.728	7.247	30.947	18.488	17.629	12.097	3.836	4.408	6.628	103.008
Afganistan	12.248	35.921	31.360	45.259	100.841	201.437	50.161	70.252	115.775	663.254
Pakistan	2.350	3.792	19.317	30.337	50.438	71.645	13.487	16.133	15.367	222.866
Suriye	24.984	73.422	69.755	50.217	34.053	55.236	17.562	23.469	45.909	394.607
Moldova	101	261	256	308	269	204	126	95	128	1.748
Filistin	508	615	365	832	10.545	12.210	2.059	3.491	14.270	44.895
Myanmar	6.425	5.464	1.169	374	378	296	104	77	67	14.354
Gürcistan	1.519	2.857	2.679	2.954	3.153	2.171	1.070	1.074	1.094	18.571
İran	626	1.978	1.817	2.707	4.066	8.753	3.562	3.503	5.849	32.861
Diğer	8.158	14.928	16.801	24.276	46.631	90.613	30.335	40.494	79.940	352.176

Kaynak: (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023)

Yukardaki tablo incelendiğinde 2014-2022 yılları arasında Türkiye’de yakalanan düzensiz göçmenlerin en çok Afganistan uyruklu olduğu görülmektedir. Suriye’de iç savaş bitmiş olmasına rağmen ülkemizde yakalanan Suriye uyruklu düzensiz göçmen sayısı 394.607’dir ve Suriye uyruklu yakalanan düzensiz göçmen sayısının yakalanan düzensiz göçmenlerin sıralamasına bakıldığında ikinci sırada olduğu görülmektedir. Afganistan ve Suriye’nin ardından ülkemizde yakalanan düzensiz göçmenlerin uyruk sıralamasında Pakistan üçüncü sırada yer almaktadır.

Düzensiz göçün kapsamına, ülkeye yasa dışı giriş veya ülkeden yasa dışı çıkış yapmak, sahte belgelerle sınır kapılarından giriş veya çıkış yapmak ve yasal olarak ülkeye girdiği halde yasanın tanıdığı süre bitiminde çıkış yapmayanlar dahildir (Şafak, 2013). Bu noktadan hareketle düzensiz göçmen sayılarını ifade ederken yasal yollarla ülkeye girip süresi bittiği halde ülkeden ayrılmayanların da dikkate alınması gerekmektedir.

2.4 Suriye’den Türkiye’ye Gerçekleşen Göç Hareketleri

Türkiye’yi göç sorunuyla karşı karşıya bırakan temel sebep Türkiye’nin jeopolitik konumudur. Çünkü Türkiye jeopolitik konumu sebebiyle hem sorunlu bir coğrafyanın tam ortasında bulunmakta hem de en fakir ülkelere en zengin ülkelere doğru geçiş güzergahı sağlamaktadır. 2010 yılına kadar bu sebeplere dayalı olarak Türkiye’ye doğru gerçekleşen göçler, 2010 yılının sonlarına doğru baş gösteren ve “Arap Baharı” olarak adlandırılan süreçte Suriye halkının iktidara karşı gelmesi ve iktidarın da halka karşı güç kullanmasıyla ortaya çıkan iç savaşın etkisiyle artmıştır (Öztürk & Çoltu, 2018). Bu duruma ek olarak Suriye halkı ve Suriye rejimi dışında Orta Doğu’da siyasi emelleri olan Amerika, Avrupa, Rusya, Çin, İran gibi ülkeler yaşanan kriz ortamından faydalanarak kaosu artırmaya yönelik politikalar izlemiştir. Hatta bu politikalar ışığında bu ülkelerin Suriye’deki savaş ortamından kaçmak isteyen kişileri Türkiye başta olmak üzere Lübnan, Ürdün, Mısır ve Irak gibi ülkelere doğru göç etmeye zorladığı yönünde değerlendirmeler bulunmaktadır. Suriye’den Türkiye’ye doğru gerçekleşen göçlerin nedeni sadece Suriye’de mevcut olan kaos ortamı ve Orta Doğu’da siyasi beklentisi olan ülkelerin göçü desteklemesi değildir. Başlangıçta bu nedenlere bağlı olarak gerçekleşen göçler ilerleyen dönemlerde ülkeye girişte herhangi bir şartın aranmaması ve girişin kolay olması, Türkiye’ye

sığınan Suriyelilerin kendi ülkelerine nazaran ekonomik ve sosyal anlamda refah içerisinde yaşaması Türkiye'ye yönelik göçü artıran diğer nedenlerdir (Alagöz, 2022).

Göçe yabancı olmayan Türkiye, 2011 yılının mart ayından beri Türkiye sınırının daha önce benzerini yaşamadığı yoğun bir göç dalgasıyla karşı karşıya kalmıştır. Geldikleri ilk dönemlerde kamplarda tutulan Suriyeli sığınmacılara ilerleyen dönemlerde sayılarının her geçen gün artması sebebiyle yeterli kamp sağlanamamış ve Suriyeli sığınmacılar da kendi sınırlarına yakın olan Şırnak, Mardin, Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis ve Hatay gibi iller başta olmak üzere Türkiye'nin dört bir yanına yayılmışlardır (Karakaya, 2020). Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacılara uluslararası hukuk nezdinde istisnai bir durum olan 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanuna göre (YUKK) “geçici koruma statüsü” verilmiştir. Diğer bir deyişle Suriyeli sığınmacılar, tüm ihtiyaçları devlet tarafından karşılanan “misafir” konumunda sayılmıştır. Misafir kelimesinden de anlaşılacağı gibi geçici koruma statüsü Suriye'deki iç savaş bittiği zaman Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin ülkelerine geri dönmeleri gerektiğini vurgulamakta ve varsaymaktadır (Koyuncu, 2018). Başlangıçta gelenlerin geri gideceği inancı olsa da 11 yıldır sayılarının sürekli olarak artması ve Suriyeli sığınmacı sorununun hala çözüme kavuşturulmamış olması inancın zayıflamasına, ekonomik, sosyal, toplumsal ve kültürel pek çok sorunun gün yüzüne çıkmasına sebep olmuştur (Karakaya, 2020). Ancak 2022 yılında yaşanan ve biriken gelişmelerle Suriyeli göç sorunu Türk milleti nezdinde güvenlik, demografik, ekonomik ve siyasi olarak öncelikli sorun haline gelmiştir. Bu durum dikkate alındığında, Türkiye'deki siyasal hareketin geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin Türkiye'den nasıl gönderilmesi gerektiği hususunda gerçekleşen tartışmaların ivme kazanmaya başladığı söylenebilir.

2.4.1 Türkiye-Suriye İlişkilerine Tarihsel Bir Bakış

Suriye bölgesindeki ilk Türk varlığı, yapılan savaşlar sonucunda Türklerin Emevilerin başkenti olan Şam'a esir olarak getirilmesiyle başlamış ve Türklerin askeri yetenekleri sayesinde Emevi ve Abbasi ordularında yüksek askeri rütbelere yükselmesiyle devam etmiştir. Bu sayede Türkler Suriye ve Irak bölgelerine yerleşmeye başlamışlardır. Suriye bölgesi, 20. yüzyılın başına kadarki dönemde

yaklaşık 8 yüzyıldan fazla bir süre Türk toprağı olmuştur. Ancak I. Dünya Savaşı sırasında Suriye bölgesi Fransızlar ve İngilizler tarafından işgal edilmiş ve 1919 yılında gerçekleşen gizli paylaşım antlaşmaları ve 1920 yılında gerçekleşen San Remo konferansı ile bölge Fransızlara bırakılmıştır. I. Dünya Savaşı'ndan mağlup olarak ayrılan Osmanlı Devleti'nin devamı niteliğinde olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Suriye'deki Fransız mandasının varlığını Ankara Antlaşması ile kabul etmiştir (Tan vd., 2012).

I. Dünya savaşıdan sonra bağımsız bir Cumhuriyet haline gelen Türkiye ile Fransız Mandası himayesine giren Suriye ilişkisi ele alındığında, esasen olması gereken komşuluk ilişkisinin aksine inişli çıkışlı diğer bir deyişle problemli bir ilişkinin var olduğu görülmektedir. İki ülke arasında ortaya çıkan bu problemli ilişkiyi oluşturan temelde üç sebep vardır. Bunlar; Hatay meselesi, su sorunu ve Suriye'nin PKK'ya verdiği desteği kapsayan terör sorunudur (Eskioğlu, 2019).

Hatay sorunu, Türkiye-Suriye ilişkisinin temelini oluşturan nokta iki ülkenin de Osmanlı Devleti'nin mirası olmasından kaynaklanmaktadır. 1517 yılında Osmanlı Devleti'nin topraklarına dahil edilen Suriye, Osmanlı Devleti'nin dağılmasından başlayarak 1936 yılına kadar da Fransız mandasında varlığını sürdürmüştür. Türkiye-Suriye ilişkilerinde ortaya çıkan ilk gerginlik Hatay sorunudur. Hatay'ın bir sorun haline gelmesi, Fransa'nın Kurtuluş Savaşı'nın ardından bu bölgeyi işgal etmesiyle ortaya çıkmıştır (Çelik, 2018).

20 Ekim 1921 yılında Fransa ile imzalanan Ankara Antlaşması'na göre Hatay, Misak-ı Milli sınırları içerisinde yer almasına rağmen Suriye'de bulunan Fransız mandası yönetimine bırakılmış ancak; yine antlaşmaya göre özerk bir yönetime tabi tutulmuştur. %39'unu Türklerin oluşturduğu bu özerk bölgeye "İskenderun Sancağı" adı verilmiştir. Ankara Antlaşması'nın 7. maddesine göre İskenderun Sancağı'na 1923 yılında özel bir yönetim kurulmuş, 1925 yılında da Türkçe de, Arapça ve Fransızca gibi resmi dil olarak kabul edilmiştir. 1926 yılında Fransa ve Türkiye arasında imzalanan "Dostluk ve Komşuluk Antlaşması" ile, ki bu antlaşmaya taraf olan Fransa Antlaşmayı Suriye adına yapmıştır, Ankara Antlaşması'nın maddeleri garanti altına alınmıştır. Bu antlaşmayla birlikte Fransa ve Türkiye arasında İskenderun Sancağı bir süre sorun olmaktan çıkmıştır. Ancak bu antlaşmayla gerçekleşen durumun Suriye Hükümeti'nin aleyhinde olduğunu ve İskenderun

Sancağı 'nın Suriye'ye bağlı bir eyalet olması gerektiğini savunan birtakım görüşler ortaya çıkmaya başlamıştır. Ancak bölgede yaşayan Türk halkının tepki göstermesiyle 1928 yılında Suriye Hükümeti İskenderun Sancağı 'nın özel bir statüye sahip olduğunu ve 1930 yılında Cemiyeti Akvam Mandalar Komisyonunun da bu özerkliği uygun görmesi sonucunda İskenderun Sancağı 'nın durumunu uluslararası olarak kabul etmiştir (Eskioğlu, 2019).

9 Eylül 1936 yılında Fransa, Suriye Hükümeti ile bir antlaşma imzalamış ve bu antlaşmayla İskenderun Sancağında yaşayan Türklerin statüsü tehlikeye atılmış ve manda yönetimi sona erdiğinde yapılan veya yapılacak olan tüm antlaşmalarda tek muhatabın Suriye Hükümeti olacağı belirtilmiştir. Bu durum Fransa ve Türkiye arasında kurulmuş olan ilişkiyi zedelemiş ve Hatay'ın bir sorun haline gelmesine zemin hazırlamıştır. Yaşanan bu gelişmelerden sonra Türkiye, konuyu Milletler Cemiyeti'nin gündemine taşımıştır. Milletler Cemiyeti'nin olaya el atmasıyla 27 Ocak 1937 tarihinde İskenderun Sancağı için özerk bir statü kabul edilmiştir. Özerk statünün uluslararası alanda da kabul görmesi için bağımsız bir anayasaya duyulan ihtiyaç beş kişilik bir komite ile hazırlanmıştır ve Sancak anayasası oluşturulmuştur. Böylelikle İskenderun Sancağı için öngörülen bu özerk statü uluslararası alanda kabul görmüştür. Sağlanan bu özerk statüye göre İskenderun Sancağı, içişlerinde özgür, dış işlerinde ise Suriye'ye bağlı ve kendi anayasası ile yönetilen bir varlık olmuştur. Yaşanan bu gelişmeler ışığında İskenderun Sancağında doğal olarak bir seçim ihtiyacı doğmuş ve Milletler Cemiyeti tarafından hazırlanan seçim komisyonuyla bölgede seçim yapılmıştır. Ancak yapılan bu seçimden Türkiye haberdar olmadığı için, seçime Türkiye tarafından itiraz edilmiş ve itiraz da kabul edilerek seçim yenilenmiştir. Böylelikle 24 Ağustos 1938 tarihinde yeniden yapılan seçimle 40 millet vekili sandalyesinin 22'si için Türk kökenli adaylar seçilmiş ve 2 Eylül 1938 tarihinde de Cumhurbaşkanlığı seçiminde Türkiye'nin desteklediği Tayfur Sökmen seçilmiştir (Çelik, 2018).

40 kişilik milletvekili ile kurulan millet meclisinin gerçekleştirdiği ilk toplantısında; Türk milletvekilleri Türkçe yemin etmiş, kurulan yeni devletin isminin "Hatay" olmasına karar vermiş, Türk bayrağını anımsatan ay yıldızlı Hatay bayrağını kullanmayı öngörmüş ve ulusal marş olarak da Türkiye'nin İstiklal Marşı'nı kabul etmiştir (Erdem, 2022). Böylelikle Hatay Cumhuriyeti Devleti kurulmuştur.

Gerçekleşen bu durumlardan açıkça anlaşılır ki; Hatay'ın durumunun seyri bu zamana kadar Türkiye'nin lehine olacak şekilde gerçekleşmiştir (Çelik, 2018).

Hatay Cumhuriyeti kurulduktan sonra Türkiye'de uygulanan kanunların Hatay'da da uygulanması ve Türkiye ile Hatay'ın yakın ilişki içinde olması Suriye ve Fransa'yı rahatsız etmiş ve Türkiye ve Hatay arasındaki pozitif ilişkiyi zedelemek amacıyla bu iki ülke Hatay'ı yıpratma politikası izlemiştir. Bu politikaya göre; Fransa ve Suriye gümrük kapılarını tek taraflı olarak kapatmıştır. Ama uyguladıkları bu politikayla amaçlarına ulaşamamışlar ve Hatay Hükümeti Türk kanunlarını uygulamaya devam etmiştir (Eskioğlu, 2019).

2 Eylül 1938 tarihinde kurulan Hatay Cumhuriyeti yaklaşık olarak on ay bağımsız kaldıktan sonra 23 Haziran 1939 tarihinde gerçekleştirilen son toplantısında oy birliğiyle alınan kararla Türkiye'ye katılmıştır ve yönetim Cevat Açıkalın'a devredilmiştir. Böylece Hatay yeniden Anavatan ile birleşmiştir (Dayı, 2002).

Su sorunu, Türkiye ve Suriye arasında gerginliğe neden olan bir diğer unsurdur. Dünya nüfusunun hızla artması, su kaynaklarının tükenmeye başlamasıyla su kıtlığının oluşacağı beklentisi ülkelerin su hususunda tedbir almasına sebep olmaktadır. Ancak su kıtlığını önlemek amacıyla alınan tedbirlerden bazıları ülkeler arasında sorun yaratmaktadır. Özellikle Mezopotamya Ovasını sulayan Fırat ve Dicle nehirleri Irak, Türkiye ve Suriye için büyük önem arz etmektedir. Bu üç ülkenin Fırat ve Dicle nehirleri üzerinde tasarruf elde etme çabaları birtakım sorunlara sebebiyet vermektedir. Örneğin, Türkiye'nin 1970'li yıllarda Fırat nehrinin üzerine elektrik üretimi için Keban barajını inşa etmesi, aynı dönemde Suriye'nin de tarımsal üretimi artırmak için Tabqa barajını inşa etmesiyle su sorunu oluşmuştur. Bu sorun Türkiye'nin, Suriye'ye 450 m³/sn su vereceğine dair söz vermesiyle çözüme kavuşmuştur. Türkiye'nin 1980'li yıllarda ise bölgenin sosyal ve ekonomik anlamda kalkınmasını sağlamak ve bölgeye yatırım çekmek amacıyla gerçekleştirdiği Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) Suriye ve Irak'ın tepkisini çekerek ülkeler arasında sorunlara neden olmuştur. Bu sorunların oluşmasındaki temel sebep ise inşa edilen barajlar ve gerçekleştirilen GAP ile Irak ve Suriye'nin Fırat ve Dicle nehirlerinden aldığı su payının azalacak olmasıdır. Özellikle 1990 yılında projede yer alan Atatürk barajının inşası esnasında yaşanan su ile ilgili problemler Suriye'nin

kaygısını uluslararası boyutlara taşımasına olanak sağlamış ve AB Türkiye'ye karşı kışkırtılmaya çalışılmıştır (Eskioğlu, 2019).

Mayıs 1979 tarihi itibarıyla Türkiye ve Suriye arasında gerginlik çıkaran bir diğer unsur ise terör sorunudur. Süreç, Suriye hükümetinin terör örgütünü kendi sınırı içindeki topraklara kabul etmesiyle başlamıştır. 12 Eylül 1980 tarihinde gerçekleşen darbe sonrası pek çok sayıda PKK'lı Suriye topraklarına girerek Türkiye'ye karşı gerçekleştirecekleri eylem planlarını orada hazırlamaya başlamışlardır. Gerçekleşen olaylar neticesinde Türkiye ve Suriye arasındaki gerilim iyiden iyiye artmış ve Türkiye örgüt liderini sınır dışı etmezlerse askeri harekate başlayacağını duyurarak Suriye'yi tehdit etmiştir. Bu sebeplerle iki ülke neredeyse savaşıma noktasına gelmiştir (Çetiner, 2020). Böylelikle 1998 yılında örgüt lideri sınır dışı edilmiş ve olayı takiben 18-20 Ekim 1998 tarihinde Türkiye ve Suriye arasında "Adana Mutabakatı" imzalanmıştır. İmzalanan bu mutabakata göre Suriye (Yalçın, 2021);

- ✓ Örgüt lideri Abdullah Öcalan'ın Suriye sınırları içerisinde olmadığını ve bundan sonraki süreçte de olamayacağını,
- ✓ PKK'ya yapılan her türlü desteğin kesileceğini,
- ✓ PKK kamplarının kapatılıp PKK üyelerinin tutuklanacağını,
- ✓ Tutuklananların listesinin Türkiye'ye teslim edileceğini,
- ✓ PKK ve tüm yan kuruluşlarının faaliyetlerine izin verilmeyeceğini,
- ✓ PKK üyesi kişilerin başka bir ülkeye geçerken dahi Suriye'yi kullanamayacaklarını taahhüt etmiştir.

İmzalanan Adana Mutabakatı sayesinde Türkiye ve Suriye arasındaki gerginlik hafiflemiş, iki ülke arasında karşılıklı güvenlik komitesi ve devlet başkanları arasında herhangi bir aracı olmadan direkt telefon hattı oluşturulmuştur (Ölmez, 2021).

Ayrıca 2001 yılında Türkiye'nin PKK'ya karşı askeri üstünlük sağlaması ve bu vesileyle terör örgütünün temizlenmeye başlanması Türkiye ve Suriye ilişkisinin biraz daha düzelmesine olanak sağlamıştır. Sırasıyla 2001 ve 2002 yıllarında imzalanan GAP-GOLD protokolü ve Askeri İş Birliği Antlaşması ve bunun yanında 2002 yılında Türkiye'de iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi'nin uygulamış olduğu "komşularla sıfır sorun politikası" Türkiye ve Suriye'nin ilişkilerine olumlu

yönde katkı sağlamıştır. İlerleyen dönemlerde ilişkileri daha da normalleşen Türkiye ve Suriye 22-23 Kasım 2004 tarihinde Serbest Ticaret Antlaşmaları imzalamıştır. 22 Aralık 2004 tarihinde imzalanan ve 2007 yılında yürürlüğe giren Serbest Ticaret Alanı Tesis Eden Ortaklık Anlaşması iki ülke arasındaki ticaret hacmini genişlemesine katkı sağlamıştır (Yalçın, 2021).

Hatta bu dönemde, 1954 yılında Suriye ile olan 911 km uzunluğundaki kara sınırının yaklaşık 510 km'lik bölümüne kaçakçılığı ve sınırdan kolay geçişi engellemek ve sınırı kontrol altına almak adına yerleştirilen mayınların, Adana Mutabakatı sonrasında PKK terör örgütünün Suriye'den ve Suriye sınırından temizlenmesi sonucunda kaldırılmasına başlanmıştır. Mayınların kaldırılması çerçevesinde Türkiye'nin attığı ilk adım, Eylül 2003 yılında katıldığı ve Mart 2004 yılında yürürlüğe giren Ottawa Sözleşmesi'dir. Bu sözleşme, 4 Aralık 1997 tarihinde Kanada'nın başkenti olan Ottawa'da imzaya açılmış ve 1 Mart 1999 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Anti-personel mayınların kullanımının, depolanmasının, üretiminin ve devredilmesinin yasaklanması ve bunların imhası ile ilgili bu sözleşmeyi kabul eden Türkiye, sözleşme gereği anti personel mayınları kaldıracağını taahhüt etmiş bulunmaktadır. Bu gelişme çerçevesinde anti personel mayınların yerleştirildiği Suriye ile kara sınırı alanının 2007-2013 yılları arasında kademeli olarak mayından arındırılacağı protokole bağlanmış olsa da sınırda bulunan mayınlar 2011 yılı sonu itibarıyla tamamen temizlenerek belirlenen süreden daha kısa zamanda sınır mayınlardan arındırılmıştır. Mayınların temizlenmesiyle birlikte sınırdan geçiş kolay hale gelmiştir (Özdağ, 2020).

Bu dönemde yaşanan tüm bu gelişmeler, 1998-2011 yılları arasında diğer bir deyişle, Adana Mutabakatından Arap Baharı dönemine kadar olan süreçte Türkiye ve Suriye arasındaki ilişkiyi pekiştirmiştir. Ancak Mart 2011 tarihinden sonra Suriye'de yaşanan gelişmeler, 2011 yılının sonlarına doğru Suriye ve Türkiye ilişkilerinin gerginleşmeye başlaması ve 6 Aralık 2011 tarihinde Serbest Ticaret Alanı Tesis Eden Ortaklık Anlaşması'nın Bakanlar Kurulu Kararı ile askıya alınmasıyla Suriye ile olumlu yönde gelişen bütün ilişkiler kesilmiştir.

2.4.1.1 2011 Yılından İtibaren Türkiye-Suriye İlişkileri

Mart 2011 tarihinde Suriye’de ortaya çıkan kriz sebebiyle Suriyelilerin Türkiye’ye sığınması sonucunda, o tarihten günümüze kadar Türkiye’de Suriyeli kişi sayısı her geçen gün artmaktadır. Çalışmanın ana konusunun geçici koruma statüsündeki Suriyelileri kapsamından ötürü 2011 yılından itibaren süregelen Türkiye-Suriye ilişkileri bu bölümde ele alınacaktır.

Geçmiş döneme bakıldığında sürekli dalgalı bir şekilde ilerleyen Türkiye-Suriye ilişkileri, Ekim 1998 tarihinde Türkiye ve Suriye arasında imzalanan Adana Mutabakatından sonra yumuşamıştır. 1998 yılından 2011 yılına kadar altın çağını yaşayan Türkiye-Suriye ilişkileri, 17 Aralık 2010 tarihinde Tunus’ta üniversite mezunu işsiz bir gencin kendini yakmasıyla başlayıp daha sonra Mısır, Yemen, Libya, Bahreyn, Umman, Ürdün ve Suriye’nin de içinde bulunduğu birçok Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkesine yayılan ve halk ve rejim arasındaki çatışmayı ele alan “Arap Baharı” isimli halk hareketleriyle yeniden bozulmaya başlamıştır. Suriye’de ilk ortaya çıktığı Mart 2011 tarihinde barışçıl bir gösteri olarak başlayan Arap Baharı, ilerleyen dönemlerde çatışmaların şiddetlenmesiyle iç savaş halini almıştır. Suriye’de yaşanan bu olumsuz durum karşısında Türkiye’nin tutumu, bu olumsuz ortamdan en az zarar ve en yüksek fayda sağlama yönünde olmuştur. Ancak yaşanan bu olumsuz durum, Adana Mutabakatından sonra iyileşme ve ilerleme gösteren Türkiye-Suriye ilişkilerinin gerilemeye başlamasının temelini oluşturmuştur (Çağlar, 2014).

Arap Baharının başlangıcında Türkiye, komşularla sıfır sorun politikasını göz önünde bulundurarak dikkatli bir tavır takınmış ve Suriye’ye sözlü destekte bulunup siyasi reform konusunda gereken yardımı yapacağını belirtmiştir (Çağlar, 2017). Bu noktadan hareketle, Suriye’de yaşanan olumsuz durum karşısında Türkiye Dış İşleri Bakanlığı, durumun kaygı verici olduğunu ancak Esad’ın yapacağı siyasi reformu desteklediklerini ve bu noktada gereken yardımda bulunacakları yönündeki ilk açıklamayı 25 Mart 2011 tarihinde yapmıştır. 23 Nisan 2011 tarihinde Suriye yönetiminin 38 muhalifi öldürmesinin ardından Türkiye Dış İşleri Bakanlığı, yönetimin şiddetten uzak durmasını talep ederken aynı zamanda Esad’ın yapmış olduğu 48 yıldır devam eden olağanüstü hâl uygulamasının yayımlanan kararname ile kaldırılması, siyasi tutuklulara genel af ilan etmesi, çok partili yaşama geçişi

sağlayan kanunu kabul etmesi gibi reformları desteklediklerini belirtmiştir. Fransa, Yunanistan gibi bazı AB ülkeleri ve ABD tarafından sert yaklaşım sergilenen Suriye rejimine bu dönemde Türkiye tarafından temkinli yaklaşıldığı görülmektedir. (Çağlar, 2014). Diğer bir deyişle Türkiye Arap Baharı sürecinin Suriye’de yaşanmaya başladığı ilk dönemlerde iktisadi ve diplomatik olarak “komşularla sıfır sorun” politikasından vazgeçmemiştir (Duran & Özdemir, 2012). Ancak ilerleyen zamanlarda Suriye yönetiminin şiddetten uzak durmasını ve siyasi reform yapmasının gerekliliğini sürekli dile getiren Türkiye, dikkatle ilerlettiği bu tavrını Suriye yönetiminin siyasi reform çağrısı karşısında olumsuz cevap vermeyip bunun yanında yaptığı reformların da yetersiz olmasından dolayı değiştirmeye başlamıştır. Takınılan bu yeni sert tavır, Türkiye’yi Suriye gözünde bir taraf haline getirmiş, bu döneme kadar iyi ilerlemiş olan ikili ilişkiyi çöküşe götürmüş ve iki ülke arasında pek çok krizin oluşmasına sebep olmuştur (Çağlar, 2017).

Suriye’de Arap Baharının başladığı dönemlerde barışçıl politikalarla ve reformlarla demokratik ortamın sağlanabileceğini ifade eden Türkiye, kriz derinleştikçe ve uygulanan şiddetle can kayıplarının artması sonucunda algısını değiştirmeye başlamış ve dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan Suriye üzerinde endişelerinin olduğunu dile getirmeye başlamıştır. 21 Eylül 2011 tarihine gelindiğinde Suriye ile olan ilişkilerin askıya alındığı açıklanmıştır. Başbakan Erdoğan, Obama ile yaptığı görüşmesinde Suriye konusunda ABD ile birlikte hareket edeceğini ifade etmiştir. Buradan hareketle Türkiye Suriye’ye karşı tek taraflı olarak ekonomik ve siyasi anlamda yaptırım kararları almıştır. Yaptırımlara karşılık olarak Suriye de Türkiye’den yaptığı ithalatı durdurma kararı almıştır. İlerleyen dönemlerde Suriye Büyükelçisi ve tüm Büyükelçilik çalışanlarının Türkiye’yi terk etmesi istenmiş ve bu durum sonucunda Türkiye-Suriye ilişkileri tamamen durdurulmuştur (Çelik, 2018).

Türkiye-Suriye ilişkilerinin bozulmasının ardından Türkiye’yi ilgilendiren Suriye kaynaklı güvenlik sorunları ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu sorunlar, terör saldırıları, Akçakale’ye ve Kilis’e top mermilerinin düşmesi, Cilve gözü sınır kapısı saldırısı, Reyhanlı saldırısı, Türk uçağının düşürülmesi, Kobani olayları, Şah-Fırat operasyonu, Rus jetinin düşürülmesi, Fırat kalkanı harekâtı, İdlib operasyonu, Zeytin

dalı harekâtı, Barış Pınarı harekâtı, Bahar kalkanı harekâtı ve göç şeklinde sınıflandırılabilir.

Terör saldırıları, Suriye’de 2011 yılında patlak veren ve daha sonra bir krize dönüşen Arap Baharı döneminde, ülke içerisinde yaşanan iç savaştan ötürü bir otorite boşluğu oluşmuş ve bu durum da silahlı aktörlerin ortaya çıkıp güçlenmesine sebep olmuştur. Suriye’de yaşanan iç savaşın ortaya çıkardığı kaos ortamından faydalanan, küresel güçlerin de desteğiyle Suriye ve Irak arasındaki bölgede hakimiyet kuran Türkiye’de DEAŞ, DAESH, IŞİD olarak adlandırılan terör örgütü küresel bir tehdit olmaya başlamıştır (Özcan, 2017, s. 7). Suriye ile 911 km kara sınırına sahip olan Türkiye için IŞİD, PKK ve bağlantılı gruplar PYD-YPG sınır güvenliğini tehdit etmiş ve bu gruplar tarafından Türkiye’ye karşı terör hareketleri gerçekleştirilmiştir (Gök, 2019).

Akçakale’ye top mermilerinin düşmesi, Türkiye ile uzun bir kara sınırına sahip olan Suriye’de yaşanan iç savaş Türkiye için bir sınır tehdidi oluşturmuş ve yaşanan çatışma 15 Eylül 2012 tarihinde Şanlıurfa’nın Akçakale ilçesine çok yakın olan Tel Abyad’a uzanmıştır. Türkiye sınırına dayanan bu çatışma, 26 Eylül tarihinde Akçakale tren istasyonuna Suriye ordu birlikleri tarafından top mermisinin atılmasıyla ve bu olayı takip eden üçüncü günde iki evin arasına havan mermisinin düşmesiyle Türkiye sınırı içerisinde de yaralanmalara, hasara ve tahribatlara yol açmaya başlamıştır. 3 Ekim tarihine gelindiğinde Akçakale’ye iki havan mermisi düşmüş ve merminin infilak etmesiyle 5 kişi hayatını kaybetmiş, 9 kişi de yaralanmıştır. Korkulan durumun gerçekleşmiş olması üzerine Türkiye’de Suriye’ye karşı saldırıda bulunmuş ve belirli bölgelere top atışı yapmıştır (Erdal, 2014).

Cilve Gözü sınır kapısı saldırısı, Hatay’ın Reyhanlı ilçesinde bulunan Cilve Gözü sınır kapısına 11 Şubat 2013 tarihinde saat 14.30 sularında gerçekleştirilen ve 13 kişinin yaşamını yitirmesiyle sonuçlanan saldırı, Suriye plakasına sahip bomba yüklü bir aracın infilak etmesi sonucu meydana gelmiştir. Türkiye’ye karşı gerçekleştirilen en büyük terör eylemlerinden biri olan bu saldırının yakalanan failleri, düzenlenen bu saldırının Suriye gizli servisi El-Muhaberat’ın komutuyla gerçekleştirildiğini söylemiştir. Küresel ölçekte Türkiye’ye yönelik yapılan bu saldırı için Türkiye’nin talebiyle NATO tarafından Türkiye’ye destek sağlanacağı söylenece

de sadece kınanmakla kalmış, Türkiye ise Suriye'ye yönelik uyguladığı politikalarda daha net ve sert tavır sergilemek için harekete geçmiştir (Miş, 2013).

Reyhanlı saldırısı, 13 Mayıs 2013 tarihinde biri Reyhanlı Belediye'sinin diğeri ise postane binasının önünde olmak üzere IŞİD tarafından toplamda iki bombalı saldırı gerçekleştirilmiş ve bu saldırılar sonucunda 53 kişi hayatını kaybetmiş, 146 kişi de yaralanmıştır (Subaşı, 2021, s. 196). Reyhanlı saldırısının sebepleri arasında; Türkiye'nin Suriye rejimine karşı olan tutumunu cezalandırmak veya tutumunu değiştirmesini sağlamak, Türk kamuoyu ve muhalefetine Türkiye'nin Suriye'ye karşı takınmış olduğu tutumunu sorgulatmak ve mezhepsel farklılıkları göz önüne alarak Türkiye'de iç savaş ortamı oluşturmaya çalışmak sayılabilir (Orta Doğu Araştırmaları Merkezi, 2013).

Kilis'e top mermilerinin düşmesi, Ocak-Mayıs 2016 tarihleri arasında El-bab bölgesinden Kilis'e çok sayıda top mermisi, roket, havan mermisi düşmüş ve bu saldırılar sonucunda en az 21 olmak üzere çok sayıda insan yaşamını yitirmiştir. Aynı zamanda pek çok kişinin de yaralandığı bu çatışmalardan sonra Türkiye, IŞİD hedeflerini vurarak karşı saldırıda bulunmuştur (Gök, 2019).

Türk uçağının düşürülmesi, 22 Haziran 2012 tarihinde saat yaklaşık 12.00 sularında Malatya Erhaç Üssünden eğitim ve keşif amaçlı olarak havalanan ve silahsız olan RF-4 tipi askeri keşif uçağı uluslararası hava sahası sınırları içerisindeyken sınır ihlali sebep gösterilerek vurulmuş ve Suriye'ye topraklarına düşmüştür. Türkiye, gerçekleştirilen bu saldırının uluslararası hukuka aykırı olduğunu, bu saldırı karşılığında önlem alacağını ve alınacak önlemler hususunda her türlü hakkını saklı tuttuğunu söylemiştir (Keskin Ata, 2012)

Kobani olayları, Şanlıurfa'nın Suruç ilçesinin karşısında bulunan Kobani IŞİD tarafından ele geçirilirse, IŞİD kendi egemenliği altında olan topraklarda kesintisiz iletişim olanağı sağlayacak ve IŞİD'in diğer bölgelere ilerlemesi çok kolaylaşacaktı (Eken, 2016, s. 200). 19 Temmuz 2012 tarihinde YPG güçleri tarafından ele geçirilen Kobani, Ağustos 2012 tarihinden itibaren IŞİD'in saldırılarıyla karşı karşıya kalmaya başlamıştır. Ancak tam anlamıyla Kobani'yi kuşatma harekâtı 17 Eylül 2014 tarihinde Fırat Nehri üzerinde bulunan köprüünün ele geçirilmesiyle ortaya çıkmış ve ağır silahlarla kuşanan IŞİD militanları çok sayıda kürt köyünü ele geçirmiştir. Yaşanan bu kaos ortamından kaçan çok sayıda Suriyeli kürt, Kobani 'nin karşısında

yer alan Şanlıurfa'nın Suruç ilçesinde bulunan Dikmetaş köyünden Türkiye sınırları içerisine girmiştir. Dönemin Başbakan Yardımcısı Numan Kurtulmuş, yaklaşık 45 bin Suriye uyruklu kürdün kontrollü şekilde ülkemize giriş yaptığını ve gelenlerin bir kısmının akrabalarında, akrabası olmayanların ise devlet tesislerinde, çadırlarda veya okullarda kalacağını söylemiştir. 25 Eylül tarihine gelindiğinde IŞİD Kobani 'nin yaklaşık dörtte üçünü ele geçirmiştir. IŞİD'in devam eden saldırılarından kaçan çok sayıda Suriye uyruklu kürtler bazı mülteci kamplarına veya saldırının olmadığı yakın bölgelere göç etmiş, Türkiye'ye sığınan Suriyeli kürt sayısı ise 7 Kasım 2014 tarihi itibarıyla yaklaşık 192 bini bulmuştur (Gökler, 2014).

Kobani de yaşayan halkın çoğunun kürt olması Türkiye'nin özellikle Suriye sınır bölgelerini ve doğu kentlerinin iç kamuoyunu derinden etkilemiştir. Bu çerçevede Türkiye'de, Kobani 'nin kuşatılmasına yönelik protestolar yapılmış ve hatta Kobani 'ye destek amaçlı Türkiye'den Suriye'ye geçişler olmuştur (Gök, 2019)

Şah Fırat operasyonu, 2015 yılında 21 şubatı 22 şubata bağlayan gece Suriye'deki çatışma sebebiyle, Süleyman Şah Türbesinin de çatışmanın sınırları içerisine dahil olma endişesi ve bu endişenin gerçekleşmesi sonucunda Türkiye'nin de çatışmanın bir kolu haline gelme durumu söz konusuydu. Bu endişelerin ortadan kalkması için herhangi bir çatışmaya girilmeden gerçekleştirilen ve yaklaşık dokuz saat süren operasyon sonucunda Süleyman Şah Türbesi Türkiye sınırları içerisine taşınmıştır. Ancak türbe, uzun zaman geçmeden Suriye'nin Eşme bölgesine taşınarak Türkiye sınırlarının dışına çıkarılmıştır. Gerçekleştirilen bu operasyon sonucunda Türkiye, savaştan toprak kaybetme ve operasyon başladığında koalisyon güçlerine, PYD ve diğer gruplara bilgi verilmesi sebep gösterilerek terör örgütü olarak kabul ettiği PYD ile iş birliği yapma iddialarıyla karşı karşıya kalmıştır (Kurt, 2015).

Rus jetinin düşürülmesi, 2002-2015 yılları arasında ekonomi, ticaret, turizm gibi sektörlerde oldukça gelişmiş ilişkileri olan Türkiye ve Rusya, 2011 yılında Suriye'de ortaya çıkan çatışmada farklı kulvarlarda yer almışlardır. Daha önceleri ikili ilişkilerinde bir kırılmaya neden olmayan bu farklılık, Rusya'nın Esad rejimine destek amaçlı Suriye'de doğrudan asker bulundurmasıyla bozulmaya başlamıştır (Gök, 2019, s. 100). Rusya ve Türkiye arasında derin bir krize neden olan olay ise 24 Kasım 2015 tarihinde Rus bombardıman uçağının Türk sınırını ihlal etmesi ve birçok

kez uyarılmasına rağmen sınır ihlali sürdürmesinden dolayı Suriye sınırında devriye görevi yapan Türk jetleri vasıtasıyla düşürülmesiyle meydana gelmiştir (Topal, 2015)

Fırat kalkanı harekâtı, Suriye ile çok uzun kara sınırına sahip olan Türkiye, Suriye'deki iç savaştan en çok etkilenen ülke olmakla birlikte IŞİD tarafından da Türkiye'nin güney sınırında bulunan iller defalarca vurulmuş ve bu durum Türk vatandaşlarının ve sınıra sığınan bazı Suriyelilerin yaralanmasına hatta yaklaşık 20 kişinin yaşamını yitirmesine sebep olmuştur. Türkiye tarafından meşru müdafaa hakkı kapsamında 24 Ağustos 2016 tarihinde sınır güvenliğini sağlamak ve Suriye'nin kuzeyinde konuşlanan başta IŞİD olmak üzere mevcut teröristleri etkisiz hale getirmek için harekât başlatılmıştır. Bu harekât, Türkiye'nin düzenlemiş olduğu ikinci sınır ötesi harekâtıdır (Özalp, 2018).

Zeytin dalı harekâtı, Fırat kalkanı harekâtının başlamasının ardından IŞİD yine Türkiye'de de kanlı saldırılarına devam etmiş, 2017 yılının ilk gecesinde İstanbul'da bulunan bir eğlence mekanına saldırı düzenlemiş ve bu saldırı sonucunda yaklaşık 40 kişi hayatını kaybetmiştir. Türkiye'ye yönelik olarak düzenlenen terör saldırıları sadece IŞİD tarafından yapılmamış, bunun yanında PYD/YPG terör örgütü tarafından da terör saldırıları gerçekleştirilmiştir. Yaşanan bu terör saldırıları sonrası Zeytin dalı harekâtının yapılmasına karar verilmiş ve bu harekâtın meşru müdafaa hakkı olduğu ve sadece terör örgütlerini hedef aldığı dönemin Genelkurmay başkanı Hulusi Akar tarafından duyurulmuştur. Bu durumlar göz önüne alınarak Fırat kalkanı harekâtının sonlanması üzerinden on ay geçtikten sonra 20 Ocak 2018 tarihinde Zeytin dalı harekâtı başlatılmıştır. Başlatılan bu harekâtın temel amacı Türkiye-Suriye sınır hattını IŞİD ve PYD/YPG terör örgütlerinden temizlemek ve sınır güvenliğini sağlamaktır (Kadıoğlu, 2020).

Barış Pınarı harekâtı, Türkiye'nin ulusal güvenliğini tehdit eden IŞİD ve PYD/YPG terör örgütlerine karşı bu harekât 9 Ekim 2019 tarihinde başlatılmıştır. Harekât çerçevesinde Türkiye, 120 kilometre sınır hattından 32 kilometrelik iç hatta güvenli bir alan oluşturmayı, bölgeyi terör örgütlerinden temizlemeyi ve ülkemize gelmiş olan sığınmacıları kendi topraklarına geri göndermeyi hedeflemiştir (Demirkol, 2019).

Bahar kalkanı harekâtı, 8 Ekim 2017 tarihinde başlatılan İdlib operasyonun devamı niteliği taşıyan bu harekât 27 Şubat 2020 tarihinde başlamış 6 Mart 2020 tarihinde sona ermiştir. Rejim, yapılan her türlü mutabakata rağmen İdlib bölgesinde saldırılarına devam ederek çok sayıda masum insanı katletmiş ve birçok insanı da göç etmek zorunda bırakmıştır. Kanlı saldırıları durdurmak, olması muhtemel göçlerin önünü kesmek ve Türkiye'ye gelmiş olan sığınmacıları güvenli bölge oluşturulduktan sonra o güvenli bölgelere yerleştirmek amacıyla Bahar kalkanı harekâtı başlatılmıştır (Kara Kuvvetleri Komutanlığı, 2022).

Göç, Suriye ile 911 kilometre uzunluğunda kara sınırına sahip olunması, Suriye'de meydana gelmiş olan iç savaş, Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin kendi ülkelerine nazaran ekonomik ve sosyal anlamda refahının artması ve bu durumun da Suriye'de kalan kişiler için Türkiye'ye doğru göçü cazip kılması, Mart 2004 yılında yürürlüğe giren Ottawa Sözleşmesiyle Suriye sınırındaki mayınların temizlenmesi ve Orta Doğu'da siyasi emelleri olan ülkelerin büyük Orta Doğu projesini gerçekleştirmek amacıyla Suriyeli halkı Türkiye'ye doğru göç etmeye teşvik etmesi gibi sebeplerle Türkiye, kitlesel olarak gerçekleşen göçle karşı karşıya kalmıştır. Suriye'den Türkiye'ye doğru göçün başladığı ilk dönemlerde temel sebep savaştan kaçmak olsa da ilerleyen dönemlerde göç eden sayısının katlanarak artmasının temel sebebi Türkiye'ye sığınan Suriyeli sığınmacıların refah içinde yaşamasını mümkün kılan her türlü yardımın yapılması ve Orta Doğu'da gerçekleştirilmesi planlanan büyük Orta Doğu projesi kapsamında Suriyelilerin dış güçler tarafından kışkırtılarak Türkiye'ye gelmesidir (Alagöz, 2022).

Tablo 8: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022*
Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Sayısı	14.237	224.655	1.519.286	2.503.549	2.834.441	3.426.786	3.623.192	3.576.370	3.641.370	3.737.369	3.543.837

Kaynak: (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022) * 2022 yılına ait olan rakam 22.12.2022 tarihinde ilan edilmiş olan rakamdır.

Yukardaki tabloda Göç İdaresi Başkanlığı tarafından ilan edilen ve kayıt altına alınmış geçici koruma altındaki Suriyeli sayısı verilmiştir. Bunun yanında ülkemize

yasa dışı yollarla giren ve yakalanan Suriye uyruklu kişiler de bulunmaktadır. Yakalanan bu kişilerin sayıları da tablo 6'da gösterilmiştir.

Türkiye, uyguladığı politikalar ışığında Suriye'den Türkiye'ye sığınanları öncelikle misafir olarak tanımlasa da 2011 yılının sonlarına doğru sığınmacılara “geçici koruma statüsü” vermiştir. Bu statü, 1951 Cenevre sözleşmelerinde ele alınan mülteci olma şartlarını taşımayan, yaygın olarak silahlı çatışma, şiddet ve insan hakları ihlalleriyle karşı karşıya kalan ve bu sebeplerle de yaşadığı coğrafyayı terk etmek zorunda kalan kişilere sınırlı bir süre için çözüm bulmak amacıyla ortaya çıkmıştır. Bu statüyle, içinde bulunduğu zorlu koşullardan kaçmak isteyen bireylere güvenli bir ortamın sağlanması ve haklarının güvence ve koruma altına alınması amaçlanmıştır (Eren, 2016). Verilen bu statüyle birlikte sığınmacılar Türkiye'de bulundukları süre içerisinde acil ihtiyaçlarının karşılanması hususunda haklar ve Türkiye'deki sağlık ve eğitim olanaklarından faydalanma imkânı elde etmiştir. Suriyeli sığınmacılar, Türklerden etnik ve kültürel açıdan yaşam koşullarının farklı olması, farklı dili kullanmaları ve buna benzer durumların varlığından ötürü sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi ve toplumsal olarak Türkiye'yi etkilemişlerdir. Bu etkiler arasında çarpık kentleşme, gecekondulaşma, çok eşliliğin artması, yerel halkla iletişim ve uyum sorunu, çok yoğun yaşadıkları bölgelerde demografik yapının değişmesi, ucuz emek olarak görülmesi sebebiyle kayıt dışılığın artması sayılabilir (Gök, 2019).

2.4.2 Suriye Kitlemel Göçünün Nedenleri ve Arka Planı

Suriye kitlemel göçünün temelinde yatan en önemli sebep, 2010 yılında Tunus'ta başlayıp Suriye'yi de etkileyen Arap baharı sürecinin Suriye'de elimine edilemeyip iç savaşa dönüşmesidir. Halkın Esad rejiminden demokrasi, işsizliğin azaltılması, özgürlük ve adalet istekleriyle başlayan halk ayaklanması rejimin diktatör tavrı ve silahlı müdahaleleri yüzünden iç savaş halini almıştır. Suriye'yi iç savaşa sürüklemeye bardağı taşıran son damla olan Arap baharı sürecinin yanında yönetimin tek elde toplanması, toplumu oluşturan bireyler arasında etnik ve dini açıdan farklılıkların bulunması da Suriye'de iç savaşın meydana gelmesine zemin hazırlamıştır. Ayrıca Büyük Orta Doğu Projesini gerçekleştirmek isteyen ülkeler de Suriye'de kaos ortamının derinleşmesine sebep olmuştur. Ülkede bulunan kaos

ortamı ve iç savaşıyla başlayan göç hareketi, göç edenlerin ülkede bıraktığı boşluktan yararlanan terör örgütlerinin boşluklara daha kolay yerleşip daha büyük tehdit oluşturmalarıyla ivme kazanmıştır (Aslan, 2021).

2.4.2.1 Büyük Orta Doğu Projesi

Kıtalar arası bir bölge olan Mısır, Irak, İran, Türkiye ve Suriye'nin de içinde bulunduğu 13'ü Arap ülkesi olmak üzere toplam 18 ülkeyi içine alan Orta Doğu, dünyanın ana kıtasını oluşturan Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının orta noktasında diğer bir deyişle üç kıtanın kesişim alanında bulunmaktadır ve bu üç kıtayı birbirine bağlayan her türlü ulaşım hattının merkezi konumundadır. Jeopolitik konumu, önemli kara ve su yollarına ve kara altı olarak bilinen petrol kaynaklarına sahip olması Orta Doğu'yu dünyaya sahip olmak isteyen ülkelerin elde etmek istediği bir bölge haline getirmiştir (Köylü, 2015).

Amerika Birleşik Devletleri'nin geçmiş dönemlerden beri Orta Doğu'ya karşı ilgisi ve bölge için politikaları bulunmaktadır. ABD'de bu ilginin ve politikaların oluşmasına sebebiyet veren etmenler şunlardır (Karagüzel, 2020);

- ✓ Orta Doğu'nun petrol kaynaklarından pay elde etme amacı,
- ✓ Süveyş Kanalı'nın Mısır hükümeti tarafından millileştirilmesine tepki gösteren İngiltere'nin itibar kaybına uğramasıyla Orta Doğu'da oluşan boşluğun ABD tarafından doldurulması,
- ✓ Bağımsızlığını ilan eden İsrail'in ABD tarafından hemen tanınması ve desteklenmesi,
- ✓ Soğuk savaş döneminde ABD ve Suriye arasındaki gergin ilişki,
- ✓ 1979 yılında Mısır ile İsrail arasında imzalanan Camp David Antlaşmasıyla, Mısır-Sovyet Dostluk Antlaşması sayesinde Sovyetler Birliği'nin Mısır Limanlarında ve Akdeniz'de sahip olduğu ayrıcalıkları kaybetmesi,
- ✓ 1979 yılında İran'da yaşanan devrim ve aynı yılda Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesi,
- ✓ 1980-1988 Irak-İran savaşı,
- ✓ 1990-1991 Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasıyla Orta Asya'da bağımsız Türk devletlerinin oluşması.

ABD, 1940'lı yıllardan beri Orta Doğu'nun sahip olduğu enerji kaynakları üzerinde hakimiyet kurmak istiyordu. Bu noktadan hareketle Orta Doğudaki petrol kaynakları üzerinde kontrol ve egemenlik hakkı elde etmek adına ABD, ilk olarak 1945 yılında Suudi petroller için Başkan Roosevelt ve Suudi Kralı ile bir anlaşma yapmıştır. Bu olayı takiben İran petrolleri için Musaddık yönetimini devirmiş ve yerine Şah rejimini kurmuştur. İlerleyen 20 yıl içerisinde ise Orta Doğudaki petrol kaynaklarının yaklaşık üçte ikisini Amerikan şirketler yönetmeye başlamıştır. Bu ilerlemeye rağmen soğuk savaş döneminde ABD petrol kaynakları üzerindeki faaliyetlerini azaltmak zorunda kalmıştır (Çelik, 2014). Soğuk savaş döneminden sonra ABD'nin ortaya attığı Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi'nde bahsi geçen Büyük Orta Doğu Projesi'nin ortaya atılma sebebi küresel terörizme karşı önlemler almak, Orta Doğu'da yaşayan halkın refahını artırmak, demokratik ortamı ve özgürlüğü sağlamaktır (Erdönmez, 2010). Büyük Orta Doğu projesi üzerine çalışan pek çok bilim insanına göre projenin temelini Yahudi asıllı bir tarihçi olan Bernard Lewis atmıştır. ABD topraklarını ve halkını diğerlerinden üstün gören Lewis, bu halkın tüm dünyayı yönetmesini ve dünyayı yönetmeye de ABD'nin kendi çıkarları için en uygun toprak neresiyse oradan başlaması gerektiğini savunmuştur. Bu noktadan hareketle ABD dünyayı yönetmeye Orta Doğu'dan başlamalıdır. Bu görüşler çerçevesinde Büyük Orta Doğu projesinin temelleri atılmıştır (Deniz, 2012).

İngiltere ve Rusya'nın Orta Doğu'daki alan hakimiyetini kaybetmesi sonucunda bir boşluk oluşmuştur. Orta Doğu'da oluşan bu boşluk ve yaşanan diğer siyasi olayları dikkate alarak ABD, BOP kavramını 1990'lı yılların başından beri kullanmış, proje kapsamında çeşitli adımlar atmış ve bu tarihten itibaren Orta Doğu'yu dönüştürme vurgusu yapmıştır. Kesin olarak Büyük Orta Doğu projesi kapsamında ilanı yapılmasa da 1995 yılında National Force Quarterly dergisinde Büyüyen Orta Doğu isimli makalede projenin hipotezleri, amaçları, önermeleri ve çözüm politikalarına yer verilmiştir (Çetinkaya, 2009). Önce BOP (Büyük Orta Doğu Projesi) ve daha sonra GOKAP (Genişletilmiş Orta Doğu ve Kuzey Afrika Projesi) olarak adlandırılan proje kapsamında 11 Eylül 2001 tarihinde meydana gelen ve küresel bir terörizm hareketi olan 11 Eylül saldırıları akabinde bu tarihe kadar küresel terörle mücadelede atılan adımların yetersiz kaldığını gören ABD, daha etkili adımlar atmak adına projenin temellerini atmıştır (Günel, 2004) Bu noktadan

hareketle 7 Ağustos 2003 tarihinde Condolezza Rice tarafından yazılıp Washington Post gazetesinde yayımlanan “Orta Doğu’nun Dönüşümü” makalesinde Rice, ABD ve müttefiklerinin Orta Doğu’yu dönüştürmeleri gerektiğini vurgulamıştır. Ancak Büyük Orta Doğu Projesi kesin olarak 2004 yılında “Davos Zirve” sinde ilan edilmiştir. Proje çerçevesinde Büyük Orta Doğu’yu oluşturan Türkiye’nin de içinde bulunduğu 23 ülke bulunmaktadır. Projenin ortaya çıkmasındaki ana nedenler, bölgeyi oluşturan devletlerde demokrasinin olmaması veya olamaması, bölgede yaşayan bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin görmezden gelinmesi, ekonomik kalkınmanın yetersiz olması, hızlı nüfus artışı ve buna bağlı olarak işsizliğin artacak olması, okur yazarlık oranının düşük olması ve ilerleyen dönemde bu oranın daha da düşmesi beklentisi, bölgede bulunan kadınların olumsuz şartlar altında yaşaması, bölgedeki olumsuz koşullardan dolayı genç nüfusun büyük bir kısmının başka ülkelere göç etmek istemesi ve bölgede mevcut olan olumsuz koşullardan terörizmin faydalanması sayılabilir. Bu nedenlerden yola çıkarak Washington yönetimi, bölgenin demokratikleşmesi gerektiğine ve demokratik ortam sağlandığında sorunların çözüleceğine vurgu yapmıştır. Ayrıca ABD bu projeye birlikte Orta Doğu’nun sahip olduğu petrol ve doğal gaz rezervlerini elde etmeyi, elde ettiği enerji kaynaklarıyla bu enerjiden faydalanan AB, Çin, Hindistan ve Japonya’yı kontrol altına almayı, Orta Doğu’nun sahibi olduğu ticaret yollarını elde ederek ticaretteki gücünü artırmayı, kendine büyük bir pazar oluşturmayı, ülkesi için tehdit olarak gördüğü terör olaylarının, uyuşturucunun ve ülkesine gelmek isteyen göçün önüne geçmeyi amaçlamıştır (Kurt, 2014).

Önceleri Büyük Orta Doğu Projesi (BOP) olarak adlandırılan bu proje ilerleyen dönemlerde Genişletilmiş Orta Doğu ve Kuzey Afrika Projesi (GOKAP) olarak adlandırılmıştır. İsim değişikliğinin altında yatan sebep projenin kapsamına giren ülkelerin ABD’nin mali yönden yönetebileceği sayıya indirgenmesinin sağlanmasıdır. Ancak isim değişikliğine rağmen projenin kapsamı ve ilgi alanı değişmemiştir (Çetinkaya, 2009).

Büyük Orta Doğu Projesi kapsamında ABD ve müttefikleri, 2010 yılının sonunda Tunus’ta patlak verip domino etkisiyle Orta Doğu’daki çoğu ülkeye yayılan Arap Baharı sürecinde sözde Esad rejimini kınasa da reel anlamda kaos ortamından beslenmiş ve kaosu derinleştirmek için çaba sarf etmiştir.

2.4.2.2 Arap Baharının Doğuşu ve Etkileri

“Arap Baharı” kavramı Tunus, Libya, Bahreyn, Yemen, Mısır ve Suriye gibi Arap ülkelerinde var olan demokrasiden uzak, baskıcı ve otoriter rejimlere karşı halkın ayaklanması sonucu mevcut rejimin değişmesini ifade eden süreçtir. Bu süreci başlatan olay, 2010 yılının aralık ayında Tunus’ta üniversite mezunu bir gencin seyyar olarak meyve sebze satıcılığı yaptığı esnada arabasına el konulup hırpalandığı günün ardından yaşadığı olayı protesto etmek için valilik binası önünde kendini yakmasıdır. Olayın ardından özgürlük, adalet ve baskıcı rejimden kurtulmak isteyen bir grup genç bazı sosyal medya araçlarını kullanarak büyük çaplı protestolar planlamışlardır. Her geçen gün daha da büyüyen protestoları durdurmak adına Tunus Cumhurbaşkanı sistemin düzeleceğine hatta bir sonraki seçimde aday olmayacağına dair açıklamalar yapsa da protestoların önüne geçememiş ve ülkeden ayrılarak Arabistan’a sığınmıştır (Uğurludoğan, 2020).

“Halk rejimi devirmek istiyor” sloganıyla ilerleyen ve Tunus Cumhurbaşkanı’nın ülkeyi terk edip Arabistan’a sığınmasıyla “Yasemin Devrimi” olarak da bilinen bu süreç, yapılacak olan eylemleri organize etmede gençlerin büyük rol üstlenmesi sebebiyle 2011 yılından sonra “Gençlik Devrimleri” olarak da adlandırılmıştır (Jamell, 2022).

Arap ülkelerinde bu protestoların ortaya çıkmasındaki tek etken üniversite mezunu olan gencin intihar etmesi değildir. Bunun yanında Arap Baharının siyasi, sosyal ve ekonomik nedenleri bulunmaktadır. Ülkelerde yönetimin babadan oğula geçmesi, demokratik olmayan yönetim tarzının hâkim olması, siyasal katılımın sınırlı olması, yönetimde istikrarsızlığın, düzensizliğin ve adaletsizliğin bulunması Arap baharı sürecini meydana getiren siyasi nedenler arasında gösterilmektedir. Bu nedenlere ek olarak; halk ve rejim arasında sosyal adaletsizliğin olması diğer bir deyişle halkın görmezden gelinmesi Arap Baharının sosyal nedenlerini, üniversite mezunu genç işsizliğin varlığı, enflasyon, kaynakların verimsiz kullanımı, yoksulluk ve gelir dağılımında meydana gelen adaletsizlik Arap Baharının ekonomik nedenlerini oluşturmaktadır. Bu nedenlere dayanarak ilk olarak Tunus’ta başlayan protestolar ilerleyen dönemlerde Cezayir, Lübnan, Ürdün, Moritanya, Sudan, Umman, Yemen, Suudi Arabistan, Mısır, Suriye, Libya, Irak, Bahreyn ve Kuveyt

gibi Orta Doğu ülkelerine de sıçramıştır. Yapılan protestolarla birlikte Tunus'ta rejim değişmiş Suriye'de ise iç savaşın çıkmasına zemin hazırlanmıştır (Özbek, 2019).

2.4.2.3 Suriye'de Arap Baharı

21. yüzyılın toplumsal, ekonomik, siyasi ve politik sorunlarından biri olan ve sahip olduğu domino etkisiyle hemen hemen her Orta Doğu ülkesinde patlak veren Arap Baharı süreci, Suriye'yi de kısa zamanda etkisi altına almıştır. Suriye'de bu süreç, Mart 2011 tarihinde duvara rejim karşıtı yazı yazan gençlerin tutuklanmasını protesto etmek için gösterilerin düzenlenmesiyle başlamış ve göstericilere rejim tarafından silahlı saldırı gerçekleştirilmesiyle de iç savaşın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Çendek & Örki, 2019).

Suriye'de halk hareketi olarak başlayan ancak daha sonra iç savaşa dönüşen Arap Baharı sürecinin arka planında yatan pek çok nedeni bulunmaktadır. Bu nedenler (Kınay, 2019).

- ✓ Halk hareketlerine karşı rejim tarafından uygulanan kontrolsüz güç ve siyasi baskı,
- ✓ Arap sosyalizminin kurucusu olarak kabul edilen Suriye Baas Partisinin benimsemiş olduğu bu ideolojinin itibarsızlaşması,
- ✓ Ekonomik istikrarsızlık sebebiyle yaşam maliyetlerinin artması,
- ✓ Artan işsizlik ve yoksulluk,
- ✓ Gelir dağılımında adaletsizliğin çok yüksek olması,
- ✓ Özelleştirilen kurumların yeni sahiplerinin Esad'ın aile üyeleri veya yakınları olması sebebiyle Esad'la bağlantısı olmayan bireysel yatırımcıların piyasada tutunamaması,
- ✓ Kuraklık ve kuraklık karşısında devletin çiftçiye destekleyecek ve rahatlatacak müdahalelerde yetersiz kalması,
- ✓ Nüfus artışı,
- ✓ Rejim ve halk arasında var olan mezhep ayrılıkları,
- ✓ Suriye halkının Tunus ve Mısır'da Arap Baharı sayesinde rejim değişikliğinin mümkün olduğunu görmesi,
- ✓ Batılı emperyalist güçler tarafından gerçekleştirilmek istenen Büyük Orta Doğu Projesinin uygulanmaya başlaması.

Suriye’de Arap Baharının ortaya çıkmasında rol oynayan bu nedenlerden kuraklık ve nüfus artışı bu süreci dolaylı yoldan etkilemiştir. Diğer bir deyişle, kuraklık ekonomik istikrarsızlığı tetiklediği ve nüfusun hızlı artışı da demografik bir sorun oluşturarak işsizliğe neden olduğu için bu süreci oluşturan ana neden olmayıp, işsizlik ve ekonomik istikrarsızlık gibi diğer unsurların etkisini artırmıştır.

Tunus ve Mısır’da gerçekleşen halk hareketlerinin sonucunda rejimin değişmesiyle başarıya ulaşan Arap Baharı süreci, Suriye’de bu sürecin başlamasında ve yayılmasında önemli bir etken olmuştur. Hatta bu başarı Esad rejimi karşıtı olan muhalifleri de cesaretlendirmiştir. Böylece muhalifler, halk hareketlerini desteklemiş, 15 Mart gününü “öfke günü” olarak duyurmuş ve ülke çapında büyük gösteriler düzenlemişlerdir. 18 Mart 2011 Cuma günü, Cuma namazının ardından Suriye’nin büyük şehirlerinde bugüne kadar düzenlenmemiş büyüklükte protestolar gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen protestolar sonucunda kolluk kuvvetlerinin sert tepkileriyle karşılaşan göstericilerden bir kısmı yaşamını yitirmiştir. Ertesi gün gerçekleştirilen cenaze törenleri esnasında rejimin halka karşı gerçekleştirdiği saldırıların şiddetinin artmasıyla Suriye’de iç savaşın fitili ateşlenmiştir (Gökçe, 2021).

Esad rejimi, protestocuları sakinleştirmek adına önlemler almıştır. Bu çerçevede tutuklanan göstericilerin bir kısmını serbest bırakmış, olağanüstü hâl durumunun kaldırılacağına söz vermiş ve anayasayı düzenleyerek çok partili seçim sisteminin kapılarını açmıştır. Bu reformların yapılmasına rağmen dış dünyadan gelen baskıların da etkisiyle halk tarafından gerçekleştirilen protestolar sürmeye devam etmiş dolayısıyla rejim tarafından da baskılar, öldürmeler ve tutuklamalar da bu durumu takip etmiştir. Hatta Arap Baharının başladığı ilk dönemlerde Esad rejimi halk hareketlerine karşı ağır silah, tank ve füzelerle saldırı düzenlerken ilerleyen dönemlerde saldırının şiddetini artırarak varil bombaları kullanmaya başlamıştır. Halk hareketleri rejimi düşürmek için protestolarına, Esad rejimi de halk hareketlerini elimine etmek için baskılarına devam ederken Suriye’de Esad rejimini devirmenin çok mümkün olmadığı görülmeye başlanmıştır (Tarhan, 2015, s. 70-75). Bu durumun temel sebepleri arasında (Uğurludoğan, 2020);

- √ Homojen olmayan bir nüfus yapısı,
- √ Ülke kontrolünün güçlü bir azınlığın elinde olması,

- √ Suriye içinde Esad rejimini destekleyenlerin olması,
- √ Esad rejiminin askeri ve siyasi yönden bazı dış kuvvetler tarafından desteklenmesi (Rusya, İran, ABD ve Çin gibi),
- √ İç savaştan ötürü meydana gelen göçle birlikte boş kalan yerlerde terör örgütlerinin gelişerek muhaliflere karşı saldırılar düzenlemesi,
- √ Diğer Arap ülkelerinin tersine süreç boyunca ordunun rejimin yanında yer alması,
- √ Esad karşıtı göstericilerin tam anlamıyla birlik sağlayamaması sayılabilir.

Esad rejimi tarafından gerçekleştirilen silahlı saldırılar sonucunda; ülke genelinde kaos ortamı oluşmuş, pek çok insan yaşamını yitirmiş, halk temel ihtiyaçlarını bile karşılayamaz hale gelmiş ve ülke nüfusunun çoğu doğup büyüdüğü coğrafyayı bırakarak göç etmek durumunda kalmıştır (Kılınç, 2020).

2.4.3 Türkiye'nin Suriye Krizi Öncesi ve Sonrası Göç Politikaları

Geçmişten günümüze ülkeler, kıtalar aşarak uluslararası bir sorun haline gelen göç, ülkelerin göç politikası ve politikanın uygulanması hususunda düzenlemeler yapmasını gerekli kılmıştır. Bu bağlamda Türkiye de jeopolitik konumu, geçiş güzergahında bulunması, konumu itibarıyla çatışma alanlarına yakınlığı gibi sebeplerden ötürü sıkça dış göçlere maruz kalmış ve bu göçleri kontrol altına almak amacıyla bir takım göç politikaları ve düzenlemeleri yapmıştır. Çalışmanın ana konusu geçici koruma altındaki Suriyelileri kapsadığından dolayı bu bölümde Suriye krizinden önce ve Suriye Krizinden sona Türkiye'nin izlemiş olduğu göç politikaları ele alınacaktır.

2.4.3.1 Suriye Krizinden Önce Türkiye'nin Göç Politikaları

Türkiye, Suriyelilerin ülkeye gelmeye başladığı 2012 yılından önce de uluslararası göç sorunuyla karşı karşıya kalmıştır. Çünkü Türkiye jeopolitik konumu, Asya ve Avrupa kıtaları arasında köprü görevi görmesi, komşu ülkelerinde yaşanan ekonomik ve siyasi istikrarsızlıklar, refah düzeyi ve yaşam kalitesi yüksek olan Avrupa ülkelerine gerçekleşecek göçlerde transit ülke olmasından ötürü göç edilebilecek cazip bir merkez konumundadır. Bu nedenlere bağlı olarak

gerçekleşecek göçleri kontrol altına almak ve düzenlemek için Türkiye çeşitli göç politikaları izlemiştir. İzlenen bu politikalar bağlamında bir takım hukuki düzenlemelerin yapılması zorunlu hale gelmiştir. Bu düzenlemeler; 885 sayılı İskân Kanunu, 2510 sayılı İskân Kanunu, Pasaport Kanunu, 1951 Cenevre Sözleşmesi, 1994 ve 2006 yönetmelikleri ve 5901 sayılı Vatandaşlık Kanunu'dur.

2.4.3.1.1 885 Sayılı İskân Kanunu

31.05.1926 tarihinde kabul edilen bu kanunun asıl amacı, Cumhuriyet'in ilanından sonra Türkiye sınırları içerisinde yaşayan Rumlarla, Yunanistan sınırları içinde ikamet eden Türklerin mübadelesi sonucunda Türkiye'ye gelenlerin yerleşimini sağlamaktır. Türkiye'nin göç politikaları adı altında ilk olma niteliğine sahip olan bu kanun toplamda 13 maddeden oluşmaktadır (Uğurludoğan, 2020). Kanunun 1. Maddesinde *“Türkiye Cumhuriyeti memaliki dahilinde tavattun etmek maksadile hariçten münferiden veya müçtemian gelmek isteyenlerin Hükümetçe müttehas kararlara tevfikan kabulleri ve iskân mahallerinin tayini ve bu mahallere sevkini Dahiliye Vekaletine ait”* olduğu ifade edilmiştir. *“Türk harsına dahil olmayanlarla sirayet devrindeki firengililer, cüzzama müptela eşhas ve aileleri, ceraimi siyasiye ve askeriye müstesna olmak üzere cinayetle mahkûm olanlar, anarşistler, casuslar, çingeneler ve memleket haricine çıkarılmış olanlar kabul edilmeyenler”* şeklinde ifade edilen 2. maddeyle Türkiye'ye kimlerin girip giremeyeceği düzenlenmiştir. Kanunun 6. maddesinde ise ülkeye girecekler yapılacak yardımlar düzenlenmiştir. Bu noktadan hareketle bu durum *“kabul ve iskan şeraitini haiz bulunanlardan köylerde ikamet edecek muhtacine ve ledilhace iskan edilecek aşiretler ve göçebelere ve yerlilerden mahalli ikametleri tebdil edileceklerle, bedelleri borçlanma kanunu 31 mucibince istifa edilmek şartile, mesken olarak müştemilatı lazimesile bir hane ve bundan başka aynı şartla içlerinden çiftçi olanlara lüzumu miktar arazi ve sanayi erbabına bir dükkân veya arsa ve münhasıran muhtaç olanlara çiftçi iseler çift hayvanatı, alet ve edevatı ziraiye, tohumluk ve sanayi erbabına alet ve edevat ve mevaddı iptidaiye ve ayak satıcılarla çerçilere sermaye verilir”* şeklinde düzenlenmiştir. Kanunun 10. maddesi ise göç edenlerin yanında getirebilecekleri eşyaları konu almaktadır. Buna göre kanunun 10. maddesi *“İşbu kanun mucibince muhacir sıfatıyla kabul edileceklerin ve hariçten*

gelecek mültecilerle aşiretlerin aile başına beraberlerinde getirecekleri emvali menkuleleri ve tohumluk ve çift hayvanları ve alet ve edevatı zirraiye ve sinaiyelerile mevaddı iptidaiyeleri kâmilten ve mevaşi sürülerile mamulâtı sinaiye ve eşyayı ticariyelerinden beş bin liralık miktarı, gümrük resmile bir defaya mahsus olmak üzere sair bilcümle tekâliften mafıvdurlar” şeklinde ifade edilmektedir (Abacı, 2016).

2.4.3.1.2 2510 Sayılı İskân Kanunu

Türkiye’nin kitlesel göçle ilk defa karşı karşıya kaldığı Yunan Mübadelesi sonucunda göçle ilgili düzenleme yapmak ve kontrollü göçü sağlamak adına çıkarılmış olan 885 sayılı İskân Kanunu ilerleyen dönemlerde meydana gelen göçler için yetersiz kalmıştır. Bu sebeple kanunda eksik kalan boşluğu doldurmak ve Balkanlardan gelen göçleri kontrol altına almak ve gelenleri yerleştirmek için düzenlemeler yapmak amacıyla 14.06.1934 tarihinde 2510 Sayılı İskân Kanunu kabul edilmiştir. Bu kanunda bir diğer amaç da ülkenin bütünlüğü korumak ve bu kapsamda önlemler almaktır. Zor şartlar altında Türkiye’ye göç etmek durumunda kalan göçmenlerin yerleşimlerini gerçekleştirmek ve toprak sağlamak bakımından olumlu olarak değerlendirilen iskân kanunlarının birtakım olumsuzlukları da bulunmaktadır. Bu olumsuzluklar, dış göçü kısıtlaması ve iç göçü kontrol ve denetim altında tutması şeklinde ele alınabilir (Abacı, 2016). Kanun 9 fasıl 52 maddeden oluşmaktadır. Kanunun 1. maddesinde *“Türkiye’de Türk kültürüne bağlılık dolayısı ile nüfus oturuş ve yayılışının, bu kanuna uygun olarak, icra Vekillerince yapılacak bir programa göre düzeltilmesi Dahiliye vekilliğine verilmiştir”* hükmü yer almaktadır. Kanunun 2. maddesinde ise Türkiye’nin iskân hususunda üç mıntakaya ayrıldığı diğer bir deyişle Türkiye’ye yerleşecek olanların mıntakaların şartları göz önüne alınarak yerleşimlerinin yapılacağı yer almaktadır. Bu noktadan hareketle kanunda düzenlenen üç mıntaka şöyledir; *“1 numaralı mıntakalar: Türk kültürlü nüfusun tekasüfü istenilen yerlerdir. 2 numaralı mıntakalar: Türk kültürüne temsili istenilen nüfusun nakil ve iskânına ayrılan yerlerdir. 3 numaralı mıntakalar: Yer, sıhhat, iktisat, kültür, siyaset, askerlik ve inzibat sebeplerde boşaltılması istenilen ve iskân ve ikamet yasak edilen yerlerdir”*. İlk iki maddeden sonra mültecilerin ve muhacirlerin kabulünü esas alan birinci fasıl üçüncü madde ile yedinci madde arasını

kapsamaktadır. Beş maddeyi kapsayan bu fasılda 3. madde muhacirin ve mültecinin tanımını yapmaktadır. Bu noktadan hareketle muhacir; *“Türkiye’de yerleşmek maksadile dışarıdan, münferiden veya müçtemian, gelmek isteyen Türk soyundan meskûn veya göçebe fertler ve aşiretler ve Türk kültürüne bağlı meskûn kimseler, işbu kanunun hükümlerine göre Dahiliye vekilliğinin emrile kabul olunanlardır”* şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımda dikkat edilmesi gereken önemli bir husus vardır. Bu husus; muhacir olarak ülkeye kabul edilecek kişilerin Türk soyundan gelmesi gerektiğidir ve bu durum soydaşlık kavramının önemini ortaya koymaktadır. Kanuna göre kimlerin ve hangi memleketler halkının Türk kültürüne bağlı sayılacağı İcra Vekilleri Heyeti kararı ile tespit olunmaktadır. Mülteci ise; *“Türkiye’de yerleşmek maksadile olmayıp bir zaruret ilcasile muvakkat oturmak üzere sığınanlardır”* şeklinde ifade edilmiştir. 4. maddede Türkiye’ye muhacir olarak kimlerin alınmayacağı düzenlenmiştir. 5. maddede Türkiye’ye mecburi olarak gelenlerin ülkeye nasıl alındığı, 6. maddede muhacir olarak ülkeye gelenlerin Türk vatandaşlığını nasıl kazandığı ve 7. maddede ise Türk ırkından olan veya olmayan muhacir ve mültecilerin alacakları iskân yardımı ve yerleşimlerinin nasıl yapılacağı düzenlenmiştir. 7 maddeden oluşan II. fasıl 8, 9, 10, 11, 13, 14 ve 15. maddeyi kapsamaktadır. Bu maddelerde içerde nakiller, kültür ve idare tedbirleri konuları ele alınmıştır. 11 maddeden oluşan III. fasılda iskân konusu yer almaktadır. Bu noktadan hareketle 12. maddede 1 numaralı mıntakalarda iskân hususunda düzenlemeler yapılmıştır. 16. maddede ailelerin, hısım ve akrabaların nasıl iskân edileceği ele alınmıştır. 17. maddede *“iskân bir aileye, nüfus ve ihtiyacına göre oturacak ev veya ev yeri, sanatkârlara ve tüccarlara ayrıca geçim getirecek dükkân veya mağaza yahut bu gibi yapı veya yeri ve mütedavil sermaye; çiftçilere de ayrıca kâfi toprakla çift hayvanı, alât ve edevatı, tohumluk, ahır ve samanlık veya yeri vermekle yapılır”* hükmü yer almaktadır. 18. maddede iskanda hükümet tarafından yapı için talimat verildiyse yapının inşası için malzeme ve para verilebileceği ifade edilmektedir. 19. maddede yeniden kurulan veya canlandırılan köylere mevcut nüfusun ortak ihtiyaçlarına lazım yerlerin (okul, cami, mezar yeri gibi) parasız bırakılacağı, mektep odası, çeşme, su yolları, kuyu, sarnıç ve sulama tertibatının hükümet tarafından yapılacağı veya tamir edileceği ve bütün bu işlerde yerleştirilenleri işletmeğe de hükümetin yetkili olduğu ifade edilmektedir. 20. maddede birinci mıntakada iskân

edilenlere değeri peşin verilmek üzere iskân derecesinin iki katı, 1914 veya daha önceki yılların tapu ve yoksa vergi kıymetleri üzerinden, vergi veya tapu kıymeti olmayanları, emsaline bakılarak, o yerin idare heyetinin takdir edeceği kıymet üzerinden toprak verileceği hükmü yer almaktadır. 21. maddede ise iskân edilen muhacir, mülteci, göçebe ve naklölunan çiftçilere ve sanatkârlara toprağın nasıl dağıtılacağı ifade edilmektedir. 22. Madde, iskân edilenlere verilen yapı ve topraklar kimin işgali altında olursa olsun vali veya kaymakamın yazılı emri ile zabıta tarafından boşaltılır ve iskân edilene teslim edilir ifadesinden oluşmaktadır. 23. Maddede iskân edilenlere dağıtılan yapı veya topraklar hususunda yetkili kişinin vali ve kaymakam olduğu, 24. maddede iskân edilenlere boşaltma yoluyla dağıtılan yerlerde yapılan boşaltma işleminin daha önce yaşayan ev ve bina sahiplerinin yaşamalarını ve barınmalarını imkânsız kılacak yolda olmaması ve bir yıldan fazla sürmemesinin şart olduğu, binası boşaltılanlara hükümet tarafından münasip kira verileceği ve 25. maddede iskan edilenlere yurtlandırıldıklarından başlayarak iki yıl içinde, görülecek hakikî lüzum üzerine, aynı mıntakalarda iskân yerlerini değiştirmeğe ve düzeltmeğe Dahiliye vekilinin yetkili olduğu hükmü yer almaktadır. Fasıllar IV'de yer alan 26, 27, 28, 29 ve 30. maddelerde mecburiyetler, tasfiye ve istihkak mazbataları konusu ifade edilmektedir. Başka bir deyişle 3. mıntakada yer alıp mecburi olarak nakledilenlerin menkul mallarını yanlarında götürebileceği, gayrimenkul malların mülkiyetinin tamamen devlete geçeceği ancak tasarruf vesikasına bağlı olanlarının sahiplerine belirli koşullar altında istihkak mazbatasını verileceği, hükümetçe naklettirilenler veya isteklerde göç edenlerin bir yıl içinde eski yerlerindeki menkul ve gayrimenkul mallarını tasfiye etmeğe mecbur oldukları gibi hükümler yer almaktadır. Fasıllar V'yi oluşturan 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37 ve 38. maddeler muafiyetleri konu almaktadır. Buna göre; 31, 32, 33, 34 ve 35. maddelerde gümrük muafiyeti ile ilgili hususlar, 36 ve 37. maddelerde vergi ve resim muafiyeti ile ilgili hususlar ve 38. maddede askerlik muafiyeti ile ilgili hususlar yer almaktadır. 39, 40 ve 41. maddenin oluşturduğu VI. fasılda mali hükümler konusu yer almaktadır. 42. Maddenin oluşturduğu fasıl VII iskân komisyonuyla ilgili bilgi vermektedir. 43, 44, 45, 46 ve 47. maddelerde icrai hükümler yer almakta ve bu maddeler fasıl VIII'i oluşturmaktadır. Kanunun son faslı olan fasıl IX müteferrik hükümleri konu alan maddelerden oluşmaktadır (2510 Sayılı İskan Kanunu, 2022).

2.4.3.1.3 5682 Sayılı Pasaport Kanunu

15.07.1950 tarihinde kabul edilen bu kanunda, Türkiye'ye giriş ve çıkışları kapsayan kuralları düzenlemek, kontrol altına almak ve denetlemek temel amaçtır. Bu kanun kapsamında, ülkeye giriş ve çıkışlarda pasaport veya pasaporta ikame oluşturacak bir belgenin sunulmasının yanında Türkiye'ye vizesiz girebilecek yabancılar dışında kalanların Türk makamlarından alınan vizeyi de sunmasının zorunlu olduğu düzenlenmiştir. Ancak göçmenler, Türk konsoloslukları veya yabancı ülkelerden gönderildiklerine dair bir vesikaya sahipse pasaportu olmasa bile Türkiye'ye girebilmektedir. Bu duruma ek olarak mültecilerin ve amacı yurt edinmek olup iskân kanununun kapsamına dahil olmayanların pasaporta sahip olsun veya olmasın ülkeye kabulleri konusundaki karar İçişleri Bakanlığına bırakılmıştır. Pasaport kanunu dışında Türkiye'ye illegal yollarla giriş çıkış yapan kişilere verilecek cezalar da (para cezası, hapis cezası, sınır dışı etme gibi) bu kanunda düzenlenmiştir (İnliceliler, 2019).

2.4.3.1.4 1951 Cenevre Sözleşmesi

Mültecilerin hukuki durumuna dair olan bu sözleşme mülteci statüsünü, sığınma hakkı almış şahısların haklarını ve sığınma hakkı veren ülkelerin sorumluluklarına açıklık getirmektedir. Buradan yola çıkarak sözleşmenin genel hükümlerine bakıldığında mülteci tanımını “1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır” şeklinde yapılmıştır (Göç Terimleri Sözlüğü, 2021). Ancak ilerleyen dönemlerde 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin içeriği yetersiz görülmüştür. Bu nedenle 1967 yılında Cenevre Sözleşmesi'ne ek protokolle mülteci kavramının tanımı yeniden yapılarak sözleşme düzenlenmiştir. Cenevre Sözleşmesine ek protokole göre mülteci tanımı; “İrki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı

sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıstır” şeklinde yeniden yapılmıştır. 1967 yılında kabul edilen bu ek protokole göre mülteci tanımından zaman sınırlaması çıkarılmıştır. *Diğer bir deyişle 1951 yılında imzalanan Cenevre Sözleşmesi’nde yapılan mülteci tanımlamasında, 1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar ibaresiyle 1951 yılı sonrası mülteci kavramına dahil edilmemiş, bir zaman kısıtı koyulmuştur.* Bu zaman kısıtının sebebi ise II. Dünya Savaşı’ndan sonra ülkesinden ayrılan Avrupalıların yeniden ülkesine dönmesinin amaçlanmasıdır. Ancak 1967 Ek protokolle bu durum ortadan kaldırılmıştır (Barkın, 2014).

Türk hukuk sisteminde 1967 protokolünden ayrı olarak mülteci kavramının yanında bir de sığınmacı kavramı bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye 1967 ek protokolünde yer alan mülteci tanımını içeren birinci maddeyi coğrafi çekince koyarak “Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancısıdır” şeklinde tanımlamıştır. *Bu tanımdan yola çıkarak yapılan bu düzenlemeyle Türk hukuk sistemi, daha önce yapılmış olan mülteci tanımına coğrafi bir kısıt koyarak sadece Avrupa’dan yukardaki nedenlere bağlı olarak ülkeye gelenleri mülteci olarak kabul etmektedir. Aynı nedenlere bağlı olarak Avrupa dışından ülkeye gelenler mülteci statüsüne sahip olamamaktadır. Tanıma coğrafi kısıt eklendikten sonra Türk hukuk sistemi bir de sığınmacı tanımı yapmıştır.* Bu noktadan hareketle sığınmacı “İrki, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen

yabancıdır” şeklinde ifade edilmektedir. *Bu iki tanımdan yola çıkarak sadece Avrupa’dan gelen kişilerin mülteci kapsamına dahil edildiği diğer gelenlerin ise sığınmacı olarak adlandırıldığı görülmektedir.* Mültecilik tanımına coğrafi kısıt koyulmasının temel nedeni ise; Orta Doğu ve Asya bölgelerindeki var olan siyasi çalkantılar yüzünden Türkiye’nin coğrafi ve jeopolitik konumundan dolayı pek çok mülteci akınının meydana geleceğinin düşünülmesidir (Bozbeyoğlu, 2015).

2.4.3.1.5 1994 Yönetmeliği

“Türkiye’ye iltica eden veya başka bir ülkeye iltica etmek üzere Türkiye’den ikamet izni talep eden münferit yabancılar ile topluca sığınma amacıyla sınırlarımıza gelen yabancılar ve olabilecek nüfus hareketlerine uygulanacak usul ve esasları” kapsayan bu yönetmelik 1994 yılında kabul edilmiştir. Bu yönetmelik, daha önce kabul edilen kanunların yetersiz kaldığı noktalarda boşluğu doldurmayı ve yasal çözümler oluşturmayı amaçlamıştır (Yaman, 2020). 1994 Yönetmeliği beş bölüm ve 32 maddeden oluşmaktadır. Yönetmeliğin birinci bölümünde genel hükümler yer almaktadır. Birinci bölümü oluşturan madde 1’de yönetmeliğin amacı, madde 2’de yönetmeliğin kapsamı, madde 3’te 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi ve Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin 31 Ocak 1967 tarihli Protokol ile diğer kanun, tüzük ve yönetmeliklerdeki tanımlar saklı kalmak üzere mülteci, sığınmacı, muharip yabancı ordu mensubu ve münferit yabancı tanımları yapılmıştır. Türkiye’ye iltica eden veya başka bir ülkeye iltica etmek üzere Türkiye’den ikamet izni talep eden münferit yabancılar uygulanacak usul ve esasları ele alan ikinci bölüm dört maddeden oluşmaktadır. Bu noktadan hareketle 4. maddede müracaat makamının Türkiye’ye yasal yollardan gelenlerin bulundukları yer valilikleri ve yasal olmayan yollardan gelenlerin ise giriş yaptıkları yer valilikleri olduğu, 5. maddede müracaat makamlarının görevlerinin ne olduğu, 6. maddede karar makamının İç İşleri Bakanlığı olduğu ancak İçişleri Bakanlığı’nın karar verme yetkisini uygun göreceği hallerde valiliklere devredebileceği ve 7. maddede ise İç İşleri Bakanlığı’nın iş birliği yapabileceği kuruluşlarla ilgili hükümler yer almaktadır. Sadece 8. maddenin oluşturduğu 3. bölümünde sığınmak amacıyla topluca sınırlarımıza gelen yabancılar ve olabilecek nüfus hareketlerine karşı alınacak tedbirler ele alınmaktadır. Sınırlarımıza topluca gelen veya sınırlarımızı

topluca geçen mülteci ve sığınmacıların ülkemize kabul edilmeleri halinde yapılacak işlemler ve alınacak tedbirlerin ele alındığı 4. bölümde yer alan 9. madde kimlik tespiti, silahtan arındırma ve sevk hususunda, 10. madde himaye hususunda, 11. madde kampların kurulması hususunda, 12. madde yerleştirme ve mülakat hususunda, 13. madde görevlendirilecek personel hususunda, 14. madde görev ve yetki hususunda, 15. madde muhafaza ve disiplin hususunda, 16. madde yabancı devlet ile uluslararası kuruluş temsilcilerinin ziyaretleri hususunda, 17. madde halkla temas ve ziyaretçi kabulü hususunda, 18. madde dini serbestlik hususunda, 19. madde sağlık muayeneleri hususunda, 20. madde ölüm ve defin hususunda, 21. madde haberleşme hususunda, 22. madde yardım gönderilmesi hususunda, 23. madde muafiyetler hususunda, 24. madde koordinasyon kurulları hususunda ve 25. madde Türkiye Kızılay Derneği'nin görevleri hususunda hükümleri içermektedir. Yönetmeliğin son bölümü olan 5. bölümde ise Türkiye'ye iltica eden veya başka bir ülkeye iltica etmek üzere ikamet izni talep eden münferit yabancılar ile sınırlarımızı topluca geçen mülteci ve sığınmacılara uygulanacak ortak hükümler konusu ele alınmaktadır. Bu çerçevede 26. maddede iade, 27. maddede çalışma ve öğrenim, 28. maddede ikamet izninin uzatılmaması, 29. maddede sınır dışı, 30. maddede görevlendirme, 31. maddede hukuki dayanak ve 32. maddede ise yürürlük konusunda yasal düzenlemeler yapılmıştır (Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 2022).

1951 Cenevre Sözleşmesini ve bu sözleşmeye ek olarak 1967 yılında kabul edilen protokolü dikkate alarak hazırlanan 1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği, yönetmeliğin maddelerinden hareketle Avrupa'da gerçekleşen olaylardan ötürü yaşadığı coğrafyayı terk etmek durumunda kalan kişileri mülteci olarak kabul etmiştir. Ayrıca sığınmacılar ve nüfus hareketleri, bireysel ve toplu sığınma ile karşı karşıya kalındığında nasıl hareket edilmesi gerektiği hususunda da düzenlemeler yapmıştır. Sadece mülteci tanımını yapmayıp çeşitli düzenlemelere de yer veren bu yönetmelik Geçici Koruma Yönetmeliğiyle yürürlükten kaldırılmıştır (Koç vd., 2015).

2.4.3.1.6 2006 Yönetmeliği (5543 Sayılı İskân Kanunu)

26.09.2006 tarihinde Resmî Gazete 'de yayımlanan 2006 yönetmeliği diğer bir deyişle 5543 sayılı İskân Kanunu göçmenlerin, göçebelerin, yerleri kamulaştırılanlar ile millî güvenlik nedeniyle yapılacak iskân çalışmalarını, köylerde fiziksel yerleşimin düzenlenmesine ilişkin uygulamaya esas şartları ve alınacak tedbirleri, iskân edilenlerin hak ve yükümlülüklerini düzenlemektir. Kanunda açık olarak göçmen, serbest göçmen, iskanlı göçmen, münferit göçmen ve toplu göçmen tanımları yapılmıştır. Yapılan bu göçmen tanımlarında ortak nokta göçmen sayılacak kişilerin Türk soyundan olup Türk kültürüne bağlı olmasıdır (5543 Sayılı İskân Kanunu, 2022). 1994 yönetmeliğinin yetersiz kaldığı noktalarda boşlukları doldurmak ve düzenleme yapmak amacıyla yayımlanan 5543 sayılı İskân Kanunu, 14.06.1934 yılında yürürlüğe giren 2510 sayılı İskân Kanununu yürürlükten kaldırmıştır. Bu kanunda, göçmen konusu daha önceki kanunlara nazaran daha geniş ölçüde ele alınmış ve iskân edilen kişilerin hakları ve yükümlülüklerine yer verilmiştir (Polat, 2021). Kanun 8 bölüm 50 maddeden oluşmaktadır. Ayrıca bu kanuna 2 ek madde ve 10 geçici madde konulmuştur. Kanunun birinci bölümü amaç, kapsam ve tanımlardan oluşmaktadır. Bu noktadan hareketle 1. maddede kanunun amacına, 2. maddede kanunun kapsamına ve 3. maddede tarımsal iskân, tarım dışı iskân, fiziksel yerleşim, göçebe, göçmen, serbest göçmen, iskanlı göçmen, münferit göçmen ve toplu göçmen tanımlarına ve ilgili bakanın Bayındırlık ve İskân Bakanı olduğuna ve bakanlığın ise Bayındırlık ve İskân Bakanlığı olduğuna yer verilmiştir. İkinci bölümde göçmenlerin kabulüne ilişkin hükümler yer almaktadır. İkinci bölümün ilk maddesi olan 4. maddede Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olmayan yabancılar ile Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı bulunup da sınır dışı edilenler ve güvenlik bakımından Türkiye'ye gelmeleri uygun görülmeyenlerin göçmen olarak kabul edilmeyeceği ifade edilmiştir. Yine bu kanunda da 2510 sayılı İskân Kanunu'nda olduğu gibi Türk soyundan olmak önem arz etmektedir ve soydaşlık kavramı ön plana çıkmaktadır. 5. maddede münferit göçmenin kabulü, 6. maddede toplu göçmenin kabulü, 7. maddede Türk soyundan olmanın ve Türk kültürüne bağlılığın tayin ve tespiti ve 8. maddede ise geçici barındırma, göçmen belgesi verilmesi ve vatandaşlığa kabul hususunda hükümler yer almaktadır. İskân esaslarını konu alan kanunun 3. bölümü, iskân yardımları hususundaki hükümleri

içeren 9. madde, iskanlı göçmenlerin iskân hükümlerini içeren 10. madde, göçebelerin iskân hükümlerini içeren 11. madde, yerleri kamulaştırılanların iskân hükümlerini içeren 12. madde, millî güvenlik nedeniyle iskân hükümlerini içeren 13. madde, gösterilen yerde iskânı kabul etmeyenler için düzenlenen hükümleri içeren 14. madde ve iskân duyurusu hükümlerini içeren 15. madde olmak üzere toplamda 7 maddeden oluşmuştur. Fiziksel yerleşimin düzenlenmesini konu alan 4. bölüm tek bir maddeden oluşmaktadır. Bu madde kanunun 16. maddesidir ve kırsal alanda fiziksel yerleşimin düzenlenmesi hususundaki hükümleri içermektedir. İskânda aile, iskân komisyonları ve iskân tedbirleri konularını ele alan 5. bölümün ilk maddesi olan 17. maddede iskânda aile kabul edileceklerin kimler olduğu sayılmaktadır. Bu noktadan hareketle karı ile koca, evlenmemiş çocuklar (ana ve baba ile veya bunlardan sağ olanla birlikte), evli çocuklar, evli torunlar ile çocuksuz erkek ve kadın dullar başlı başına ve anasız ve babasız bekâr kardeş çocuklar birlikte ve eşit hisselerle; bekâr kardeşi olmayan ya da tek kalan çocuklar başlı başına, aile sayılır ve bir aile olarak iskân edilirler. Beşinci bölümün içinde olan 18, 19, 20, 21, 22, 23 ve 24. maddeler sırasıyla komisyonlar, temlik ve tescil, mülkiyete ve bedele ilişkin ihtilaflar, devir, takyit ve geri alma, taşınmazların fuzuli işgalden korunması, iskân işlerinin yürütülmesi ve proje kredisi hükümlerini içermektedir. Mali hükümlerin ele alındığı 6. bölümde yer alan 25. madde gelirleri, 26. madde giderleri, 27. madde borçlandırma, teminat ve vadesinde ödenmeyen borçları, 28. madde borçlandırmadan tenkis edilecek değerleri, 29. madde verilen taşınmaz malların geri alınmasında iade işlemlerini, 30. madde borçlandırmazsız hizmetler ve harcamaları, 31. madde sari taahhüt yetkisini, 32. madde kamulaştırma bedellerini ve 33. madde kamulaştırmayı yapan kuruluş bütçesine gerekli iskân ödeneğinin konmasını konu edinmektedir. Muafiyetleri içeren kanunun 7. bölümünün 34. maddesinde gümrük muafiyetlerinden yararlanma, 35. maddesinde muamelelerle ilgili muafiyetler, 36. maddesinde iskân yoluyla verilen taşınmaz malların vergilerden muafiyeti ve 37. maddesinde askerlik muafiyeti ele alınmaktadır. Kanunun kalan tüm maddelerinden oluşan 8. bölümde çeşitli hükümlere yer verilmektedir. Bu noktadan hareketle 38. maddede tahsis, devir ve temlik edilecek arazi ve arsalar konusu ele alınmıştır. 39. maddede köy tüzel kişiliğine ait arsa ve araziler, 40. maddede seçilemeyecek arsa ve araziler, 41. maddede ortak tesis ve yapıların tescili, 42. maddede gönüllü katkı, 43. maddede

devir ve intikal eden hükümler, 44. maddede tahsil imkânsızlığı sebebiyle terkin, 45 maddede bütçeye ödenek konulması, 46. maddede yeni yerleşim yerinde ilgili kurum ve kuruluşlarca yapılacak hizmetler, 47. maddede yönetmelik düzenleme yetkisi, 48. maddede yürürlükten kaldırılan hükümler yer almaktadır. 48. maddede; “15/5/1959 tarihli ve 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanunun ek 7. maddesi ile 14/6/1934 tarihli ve 2510 sayılı İskân Kanunu ek ve değişiklikleri ile birlikte yürürlükten kaldırılmıştır” hükmü yer almaktadır. Kanunun son maddelerini oluşturan 49. ve 50. maddede ise sırasıyla yürürlük ve yürütme hususuna değinilmiş ve kanunun yayımı tarihinde yürürlüğe gireceği ve kanun hükümlerinin Bakanlar Kurulu tarafından yürütüleceği ifade edilmiştir (5543 Sayılı İskân Kanunu, 2022).

2.4.3.1.7 5901 Sayılı Vatandaşlık Kanunu

12.06.2009 tarihinde Resmî Gazete ‘de yayımlanan 5901 sayılı Vatandaşlık Kanunu, Türk vatandaşlığının kazanılması ve kaybedilmesine yönelik işlemleri düzenlemektedir. Toplamda 49 maddeden oluşan bu kanunda; Türkiye içerisinde vatandaşlıkla alakalı tüm hizmetlerin Bakanlık tarafından ve Türkiye dışında Türk vatandaşlığının kazanılması veya kaybedilmesi hususunda tüm hizmetlerin dış temsilcilikler tarafından sağlandığı belirtilmektedir. Kanuna göre Türk vatandaşlığı ya doğumla ya da sonradan kazanılmaktadır. Doğumla kazanılan vatandaşlık doğumun gerçekleştiği andan itibaren kendiliğinden, sonradan kazanılan vatandaşlık ise vatandaşlık hususunda yetkili makamın kararı veya evlat edinilme ya da seçme hakkının kullanılması yoluyla elde edilir. Doğumla Türk vatandaşlığı aşağıdaki şekillerde kazanılmaktadır (5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, 2022);

- √ Türk anne ve babadan yurt içinde veya yurt dışında doğan çocuk,
- √ Türk vatandaşı olan anne ve yabancı uyruklu babadan evlilik birliği dışında doğan çocuk,
- √ Türk vatandaşı olan baba ve yabancı uyruklu anneden evlilik birliği dışında doğan çocuğun soy bağı kurulmasından itibaren,
- √ Doğumu Türkiye’de gerçekleşen yabancı uyruklu anne ve babadan doğan çocuk herhangi bir ülkenin vatandaşlığını kazanamadıysa Türk vatandaşı olarak kabul edilir.

Sonradan kazanılan vatandaşlıklarda ise Türk vatandaşı olmak isteyen yabancı uyruklu kişilerin kanunda düzenlenen şartları taşıması gerekmektedir. Bu noktadan hareketle (5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, 2022);

- √ Türk vatandaşı olmak isteyen yabancının varsa kendi milli kanunu yoksa diğer bir deyişle vatansızsa Türk kanunlarına göre ergin ve ayırt etme gücüne sahip olması,
- √ Başvuru yapmadan önceki dönemde aralıksız olarak beş yıl Türkiye’de ikamet etmesi,
- √ Türkiye’de yerleşik olmak isteğini davranışları ile onaylaması,
- √ Tehlike arz eden hastalığının olmaması,
- √ Türkiye’de kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin geçimini sağlayacak ölçüde gelirin olması,
- √ Millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunmaması bu şartlar arasında sayılmaktadır.

Bunun yanında Türk vatandaşlığının kaybı ise yetkili makam kararı veya seçme hakkı ile gerçekleşmektedir. Türk vatandaşlığını kaybetme veya kaybettirme, Türk vatandaşlığından çıkma ve verilen Türk vatandaşlığının iptali yetkili makam tarafından düzenlenmekte ve karara bağlanmaktadır. Bunun yanında Türk vatandaşı olan kişiler, kanunda belirtilen şartları taşımaları halinde ve ergin olduktan sonra üç yıl içinde Türk vatandaşlığından ayrılabilirler (5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, 2022).

Suriye Krizinden Sonra Türkiye’nin Göç Politikaları

Mart 2011 tarihinde Suriye’de kendini göstermeye başlayan Arap Baharı süreci sadece bir protesto olmakla kalmamış kısa zaman içerisinde rejimin saldırgan tavırlarıyla iç savaş haline dönüşmüştür. İç savaşla Suriye’de yaşayan pek çok kişi yaşamını yitirirken, hayatta kalanların bir kısmı da doğup büyüdüğü coğrafyayı terk ederek göç etmek durumunda kalmıştır. Suriye ile uzun bir kara sınırına sahip olan Türkiye, kitlesel olarak gerçekleşen bu göç dalgasını kontrol altına almak ve düzenlemek için politikalar izlemiştir. Gerçekleşen bu Suriyeli kitlesel göçüyle ele alınan göç politikaları çerçevesinde ortaya çıkan bir takım hukuki düzenlemeler bulunmaktadır. Bunlar; 30 Mart 2012 Tarihli ve 62 Sayılı “Türkiye’ye Toplu

Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyeti'nde ikamet eden vatansız kişilerin kabulüne ve barındırılmasına ilişkin yönerge", YUKK: 6458 sayılı yabancılar ve uluslararası koruma kanunu ve geçici koruma yönetmeliğidir.

2.4.3.1.8 62 Sayılı Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyeti'nde ikamet eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge

Suriye'de Nisan 2011 tarihinde ortaya çıkan protestoların iç savaşa dönüştüğü dönemlerde meydana gelen kitlesel göç için, 30 Mart 2012 tarihinde kabul edilen bu yönerge ile Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin durumu ele alınmıştır. Suriyelilerin kitlesel göçünü ele alan ilk hukuki düzenleme niteliğinde olan bu yönergeye göre Türkiye'ye göç eden Suriyeliler "geçici koruma" statüsüne alınmıştır (Kıvrak, 2019).

2.4.3.1.9 YUKK: 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

11.04.2013 tarihinde Resmî Gazete 'de yayımlanan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK), yasal veya yasadışı yollarla yabancıların Türkiye'ye giriş, Türkiye'de kalış ve Türkiye'den çıkışlarıyla Türkiye'den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın içeriğine, uygulanmasına yönelik usulleri, esasları ve İç İşleri Bakanlığına bağlı bir kurum olan Göç İdaresi Genel müdürlüğünün kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını ele almaktadır. Ele alınan konular itibarıyla YUKK yabancıların hem düzenli hem de düzensiz olarak gerçekleştirdikleri göçlerle ilgilenmektedir. Suriye'deki iç savaşın etkisi ve en uzun kara sınırına sahip olması sebebiyle kitlesel göçle karşı karşıya kalan Türkiye'de göçe sistematik olarak yaklaşmayı amaçlayan bu kanunun kapsamına yabancıların ülkeye giriş, ülkede kalış ve ülkeden çıkışının yanında ülkeden sınır dışı edilmeleri, idari gözetim, vatansızların statüsü, uluslararası koruma, idarî teşkilatlanma ve yabancıların çalışma hakları konusundaki hükümler girmektedir. Kanun 2 bölümden oluşan 1. kısım, 4'er bölümden oluşan 2. ve 3. kısım, tek bölümden oluşan 4. kısım ve 6 bölümden oluşan 5. kısımla toplamda 126 maddeden oluşmaktadır. Amaç, kapsam, tanımlar ve geri gönderme yasağını konu alan kanunun 1. kısmının ilk bölümünde kanunun amacı, kapsamı ve tanımları düzenlenmiştir ve bu bölüm 3 maddeden oluşmaktadır. Kanunun 1. Kısımının 2. Bölümünü oluşturan madde 4'te ise

geri gönderme yasağı konu alınmış ve “hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez.” hükmü yer almıştır (YUKK, 2022).

Kanunun 2. kısmında yabancılar konusu ele alınmıştır. Türkiye’ye giriş ve Türkiye’den çıkışı konu alan 5. maddede “Türkiye’ye giriş ve Türkiye’den çıkış, sınır kapılarından, geçerli pasaport veya pasaport yerine geçen belgelerle yapılır” ifadesine yer verilmiştir. 6. maddeye göre belge kontrolü esnasında yabancı kişi belgesini görevlilere göstermek zorundadır. 7. maddede Türkiye’ye girişlerine izin verilmeyecek yabancılar konusu düzenlenmiştir. Buradan hareketle (YUKK, 2022);

- √ Pasaportu, pasaport yerine geçen belgesi, vizesi veya ikamet ya da çalışma izni olmayanlar ile bu belgeleri veya izinleri hileli yollarla edindiği veya sahte olduğu anlaşılanlar,
- √ Vize, vize muafiyeti veya ikamet izin süresinin bitiminden itibaren en az altmış gün süreli pasaport veya pasaport yerine geçen belgesi olmayanlar,
- √ 15. maddenin ikinci fıkrası saklı kalmak kaydıyla, vize muafiyeti kapsamında olsalar dahi, 15. maddenin birinci fıkrasında sayılan yabancıların girişlerine izin verilmez. Bu yabancılar;
- √ Talep ettikleri vize süresinden en az altmış gün daha uzun süreli pasaport ya da pasaport yerine geçen belgesi olmayanlar,
- √ Türkiye’ye girişleri yasaklı olanlar,
- √ Kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından sakıncalı görülenler,
- √ Kamu sağlığına tehdit olarak nitelendirilen hastalıklardan birini taşıyanlar,
- √ Türkiye Cumhuriyeti’nin taraf olduğu anlaşmalar uyarınca, suçluların geri verilmesine esas olan suç veya suçlardan sanık olanlar ya da hükümlü bulunanlar,
- √ Kalacağı süreyi kapsayan geçerli sağlık sigortası bulunmayanlar,

- √ *Türkiye'ye giriş, Türkiye'den geçiş veya Türkiye'de kalış amacını haklı nedenlere dayandıramayanlar,*
- √ *Kalacağı sürede, yeterli ve düzenli maddi imkâna sahip olmayanlar ve Vize ihlalinin veya önceki ikamet izninden doğan ya da 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanuna göre takip ve tahsil edilmesi gereken alacakları ödemeyi kabul etmeyenler veya 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre takip edilen borç ve cezalarını ödemeyi kabul etmeyenler şeklinde ifade edilmektedir.*

9. maddede Türkiye'ye giriş yasağı, 10. Maddede Türkiye'ye giriş yasağının tebliği, 11. maddede vize zorunluluğu, vize başvurusu ve yetkili makamlar, 12. Maddede vize muafiyeti, 13. maddede sınır kapılarında verilen vizeler, 14. maddede havalimanı transit vizeleri, 15. maddede vize verilmeyecek yabancılar, 16. maddede vizenin iptali, 17. maddede vize işlemlerinin tebliği ve 18. maddede cumhurbaşkanının vize ve pasaport işlemlerindeki yetkisi ele alınmıştır. Kanunun 2. kısmının 2. bölümünde ise ikamet konusu ele alınmıştır. Bu noktadan hareketle 19. Maddede “Türkiye’de, vizenin veya vize muafiyetinin tanıdığı süreden ya da doksan günden fazla kalacak yabancıların ikamet izni almaları zorunludur. İkamet izni, altı ay içinde kullanılmaya başlanmadığında geçerliliğini kaybeder” hükmü yer almaktadır. Ancak ikamet izni zorunlu olmasına rağmen ikamet izni almaktan muaf olan yabancılar bulunmaktadır. Bu muafiyet durumu kanunun 20. maddesinde düzenlenmiştir. Maddeye göre ikamet izni almaktan muaf olan yabancılar (YUKK, 2022);

- √ *Doksan güne kadar vizeyle veya vizeden muaf olarak gelenler, vize süresi veya vize muafiyeti süresince,*
- √ *Vatansız Kişi Kimlik Belgesi sahibi olanlar,*
- √ *Türkiye’de görevli diplomasi ve konsolosluk memurları,*
- √ *Türkiye’de görevli diplomasi ve konsolosluk memurlarının ailelerinden Dışişleri Bakanlığınca bildirilenler,*
- √ *Uluslararası kuruluşların Türkiye’deki temsilciliklerinde çalışan ve statüleri anlaşmalarla belirlenmiş olanlar,*

- √ *Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu anlaşmalarla ikamet izninden muaf tutulanlar,*
- √ *5901 sayılı Kanunun 28 inci maddesi kapsamında olanlar,*
- √ *76. ve 83. maddelerin birinci fıkraları kapsamında belge sahibi olanlar şeklinde sınıflanmaktadır.*

Kanunun 2. kısmının 2. bölümünü oluşturan diğer maddelere bakıldığında, 21. maddenin ikamet izni başvurusuyla, 22. maddenin Türkiye içinden yapılabilecek ikamet izni başvurularıyla, 23. maddenin ikamet izinlerinin tanzimi ve şekliyle, 24. maddenin ikamet izinlerinin uzatılmasıyla, 25. maddenin Türkiye içinden yapılan ikamet izni talebinin reddi, iptali veya uzatılmamasıyla, 26. maddenin ikamet izinlerine ilişkin diğer hükümlerle, 27. maddenin çalışma izninin ikamet izni sayılmasıyla, 28. maddenin ikamette kesintiyle, 29. maddenin ikamet izinleri arasındaki geçişlerle ve 30. maddenin ikamet izni çeşitleriyle ilgili olduğu görülmektedir. İkamet izni çeşitleri; kısa dönem ikamet izni, aile ikamet izni, öğrenci ikamet izni, uzun dönem ikamet izni, insani ikamet izni ve insan ticareti mağduru ikamet izni olmak üzere altı tanedir. Kanunun 31. maddesinden 49. maddeye kadar olan maddelerde ikamet izni çeşitlerini, her ikamet izni çeşidinin şartlarını ve reddi, iptali veya uzatılmamasını içermektedir. Bu duruma ek olarak 3. bölüm vatansız kişilerin tespitini bu kişilere tanınan hakları ve güvenceleri ve 4. bölüm de sınır dışı etme hususunda düzenlemeleri ele almaktadır. Bu noktadan hareketle kanunun 53. maddesinde sınır dışı etme kararının Genel Müdürlüğün talimatı üzerine veya resen valilikler tarafından alınacağı hükme bağlanmıştır. 54. maddede ise hakkında sınır dışı edilme kararı alınacaklar düzenlenmiştir. Buna göre (YUKK, 2022);

- √ *5237 sayılı Kanunun 59 uncu maddesi kapsamında sınır dışı edilmesi gerektiği değerlendirilenler,*
- √ *Terör örgütü yöneticisi, üyesi, destekleyicisi veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olanlar,*
- √ *Türkiye'ye giriş, vize ve ikamet izinleri için yapılan işlemlerde gerçek dışı bilgi ve sahte belge kullananlar,*
- √ *Türkiye'de bulunduğu süre zarfında geçimini meşru olmayan yollardan sağlayanlar,*

- √ *Kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar,*
- √ *Vize veya vize muaftiyeti süresini on günden fazla aşanlar veya vizesi iptal edilenler,*
- √ *İkamet izinleri iptal edilenler,*
- √ *İkamet izni bulunup da süresinin sona ermesinden itibaren kabul edilebilir gerekçesi olmadan ikamet izni süresini on günden fazla ihlal edenler,*
- √ *Çalışma izni olmadan çalıştığı tespit edilenler,*
- √ *Türkiye'ye yasal giriş veya Türkiye'den yasal çıkış hükümlerini ihlal edenler ya da bu hükümleri ihlale teşebbüs edenler,*
- √ *Hakkında Türkiye'ye giriş yasağı bulunmasına rağmen Türkiye'ye geldiği tespit edilenler,*
- √ *Uluslararası koruma başvurusu reddedilen, uluslararası korumadan hariçte tutulan, başvurusu kabul edilemez olarak değerlendirilen, başvurusunu geri çeken, başvurusu geri çekilmiş sayılan, uluslararası koruma statüleri sona eren veya iptal edilenlerden haklarında verilen son karardan sonra bu Kanunun diğer hükümlerine göre Türkiye'de kalma hakkı bulunmayanlar,*
- √ *İkamet izni uzatma başvuruları reddedilenlerden, on gün içinde Türkiye'den çıkış yapmayanlar,*
- √ *Uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından tanımlanan terör örgütleriyle ilişkili olduğu değerlendirilenler,*
- √ *Bu maddenin birinci fıkrasının (b), (d) ve (k) bentleri kapsamında oldukları değerlendirilen uluslararası koruma başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişiler hakkında uluslararası koruma işlemlerinin her aşamasında sınır dışı etme kararı alınabilir.*

Kanunun 55. maddesinde de 54. Madde kapsamına dahi girse hakkında sınır dışı etme karar alınamayacak olanlar düzenlenmiştir. Buna göre (YUKK, 2022);

- √ *Sınır dışı edileceği ülkede ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacağı konusunda ciddi emare bulunanlar,*
- √ *Ciddi sağlık sorunları, yaş ve hamilelik durumu nedeniyle seyahat etmesi riskli görülenler,*
- √ *Hayati tehlike arz eden hastalıkları için tedavisi devam etmekte iken sınır dışı edileceği ülkede tedavi imkânı bulunmayanlar,*
- √ *Mağdur destek sürecinden yararlanmakta olan insan ticareti mağdurları,*
- √ *Tedavileri tamamlanıncaya kadar, psikolojik, fiziksel veya cinsel şiddet mağdurları hakkında sınır dışı etme kararı alınamaz.*

Kanunun 3. kısmında uluslararası koruma hükümleri yer almaktadır. Bu kısmın 1. bölümünde uluslararası koruma çeşitleri, uluslararası korumanın haricinde tutulma hususuna ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Buradan hareketle mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma tanımları yapılmıştır. Yapılan mülteci tanımı 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne 1967 yılında yapılan ek protokolle Türkiye'nin de coğrafi kısıt ekleyerek yaptığı tanımdır. Şartlı mülteci; *"Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında kazanılan statüdür"*. Şartlı mülteci tanımının mülteci tanımından farkı ise tanımdaki coğrafi kısıttan kaynaklanmaktadır. Ayrıca şartlı mültecinin üçüncü bir ülkeye yerleşinceye kadar ülkede kalmasına izin verilir. 2. bölümde uluslararası korumayla ilgili genel usuller, 3. bölümde hak ve yükümlülükler ve 4. bölümde ise geçici koruma ve uluslararası korumaya ilişkin diğer hükümler düzenlenmiştir (YUKK, 2022).

Kanunun 4. kısmında yabancılar ve uluslararası korumaya ilişkin ortak hükümler yer almaktadır. Son kısım olan 5. Kısımda ise Göç İdaresi Genel

Müdürlüğü'nün kuruluş, görev ve yetkileri, göç politikaları kurulu, merkez, taşra ve yurt dışı teşkilatı, hizmet birimleri, sürekli kurul ve komisyonlar ile geçici komisyonlar, atama ve personele ilişkin hükümler ve çeşitli hükümler ifade edilmektedir (YUKK, 2022).

Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile vatandaşlık ilişkisi olmayan gerçek kişileri diğer bir deyişle gerçek kişi yabancıları ve bu yabancıları konu alan hükümleri, uluslararası korumayı ve teşkilatı ele alan bu kanun, yabancı yatırımlar ve Türkiye'de yabancıların taşınmaz mal üzerinde aynî hak edinmeleri gibi konuları kapsamamaktadır. Gerçek kişi yabancıların Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını diğer bir ifadeyle ikametini ve Türkiye'den çıkışını düzenleyen YUKK, 1950 yılında kabul edilen 5682 sayılı Pasaport Kanunu'nda düzenlenen yabancılara yönelik hükümlerin pek çoğunu geçersiz kılmıştır. Kanunun yabancıları konu alan hükümleri, uluslararası korumayı ve teşkilatı aynı anda ele alması eleştirilse de eski kanunların karmaşık bir yapıya sahip olması ve ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalması gibi olumsuzlukları ortadan kaldırıyor olması bu kanunun önemini ortaya koymaktadır (Erten, 2015).

2.4.3.1.10 Geçici Koruma Yönetmeliği

Suriyeli kitlesel göçü ile başlangıçta iç savaş bittiğinde ülkesine geri döneceği düşünülen Suriyeliler “misafir” olarak adlandırılrsa da beklenen durum gerçekleşmemiş ve misafir kavramının yanında sığınmacı ve geçici koruma statüsündeki kişiler gibi ifadeler de kullanılmaya başlanmıştır. Anlam kargaşasına yol açan farklı ifade kullanımlarına netlik kazandırmak adına birtakım adımlar atılmıştır. Bu noktadan hareketle iç hukuk bakımından geçici koruma statüsü ile ilgili ifadelere 1994 yönetmeliğinde rastlanılsa da bu statü ilk defa YUKK'de kanunla düzenlenmiştir. Buna göre kanunun 91. maddesinde geçici koruma statüsü; “(1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel akın hâlinde sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.” şeklinde ifade edilmiştir. Tanımdan da anlaşılacağı gibi YUKK'na göre geçici koruma statüsü kitlesel olarak gerçekleştirilen göçlerle gelenlere verilmektedir ve geçici koruma statüsü kalıcı bir çözüm sağlamamaktadır (Topal, 2015).

Geçici koruma yönetmeliği, Türkiye'ye gelen Suriyelilerin statüsünü, haklarını ve yükümlülüklerini düzenlemek amacıyla 13.10.2014 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından kararlaştırılmış, 22.10.2014 tarihinde Resmî Gazete 'de yayımlanmıştır. Geçici koruma yönetmeliğinin dayanağını, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) oluşturmaktadır. Genel olarak AB geçici koruma yönergesi hükümleriyle paralellik gösteren Geçici Koruma Yönetmeliği, bireylere sağlanan geçici koruma statüsünün sona ermesi hususunda herhangi bir süre belirtmemesi noktasında yönergeden farklılık göstermektedir. Türkiye'de uygulanan geçici koruma statüsü için herhangi bir süre kısıtı yoktur. Ancak AB geçici koruma yönergesinde, yönergede belirtilen sebepler sonlanmadıkça geçici koruma statüsü 1 yıllık olarak verilmektedir. Bu süre 6 aylık periyodlarla en az bir yıl daha uzatılabilmektedir. Geçici koruma statüsünü kaybeden bireylerin gönüllülük esasına dayanarak geri dönmesi gerekmektedir. Fakat gönüllü olarak ülkesine geri dönmeyen bireyler için üye ülkeler tarafından geri gönderme adına tedbirler alınabilmektedir. Ancak geçici koruma statüsü bitse de üye ülkeler kendi hukuk sistemlerini göz önüne alarak statünün devamlılığını sağlayabilmektedirler (Eren, 2016).

Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 7. maddesine göre; *“ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara”* geçici koruma statüsü uygulanır. Geçici koruma yönetmeliğinde ele alınan geçici koruma statüsünü YUKK'da ele alınan geçici koruma statüsünden ayıran nokta hem kitlesel olarak yapılan göçleri hem de kitlesel akın döneminde gerçekleşen bireysel göçleri de kapsamasıdır. Aksi belirtilmedikçe bu statü aynı şartları taşıyor olsa bile ilanın geçerliliğinden önce ülkeye gelen bireyleri kapsamamaktadır. Geçici koruma kararı Bakanlığın teklif etmesi üzerine Bakanlar kurulu tarafından alınır. Geçici koruma yönetmeliğiyle birlikte bu statüye sahip olan bireylere sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım, tercümanlık gibi hizmetler sağlanmaktadır. Sağlık hususunda sağlanan hizmetler yönetmeliğin 27. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2022);

- √ Sağlık hizmetini sağlamak amacıyla sürekli aktif olacak sağlık merkezleri kurulabilir ve kurulan bu merkezler için yeterli sayıda ambulans ve sağlık personeli bulundurulur.
- √ Temel ve acil sağlık hizmetleri ve bu hizmetler ışığında uygulanan tedavi ve ilaçlardan Bakanlık tarafından belirlenen tutar ya da oran üzerinden katılım payı alınabilir.
- √ Sağlık hizmeti bedelleri (2. ve 3. basamak dahil) SGK Başkanlığı tarafından genel sağlık sigortasına sahip kişiler için belirlenmiş olan sağlık uygulama tebliğindeki tutarı aşamaz ve bu tutar Genel Müdürlük tarafından ödenir.
- √ Geçici koruma statüsü kapsamındaki kişiler (acil ve zorunlu haller istisna olmak üzere) direkt olarak özel sağlık kuruluşlarına başvuramazlar.
- √ Bulaşıcı hastalık riski göz önüne alınarak tedbir ve önlemler alınır.
- √ Kişisel ya da toplu şekilde kullanılan alanların ve barınma merkezlerinin sağlık açısından uygunluğu kontrol edilir ve eğer eksiklik varsa bu eksiklikler giderilerek sağlık açısından elverişli ortam sağlanır.
- √ Madde bağımlılığı veya ağır psikolojik ya da psikiyatrik sorunlarının olduğu tespit edilen geçici koruma statüsündeki kişiler için önlem ve tedbirler alınır.
- √ Geçici koruma kapsamındaki çocuklarda aşılanmanın sağlanması amacıyla tedbir ve önlemler alınır.

Eğitim hususunda sağlanan hizmetler yönetmeliğin 28. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2022);

- √ Geçici koruma kapsamındaki bireylerin eğitim-öğretim faaliyetleri Millî Eğitim Bakanlığının kontrolü ve sorumluluğundadır.
- √ Önceliği 54-66 aylık geçici koruma statüsündeki çocuklar olmak üzere 36-66 aylık çocuklara okul öncesi eğitimi verilebilir.
- √ İlk ve orta öğretim faaliyetleri Millî Eğitim Bakanlığının mevzuatı göz önüne alınarak yürütülür.

- √ Talebe istinaden yaygın eğitim kapsamında kişisel gelişim, sosyal-kültürel, mesleki ve teknik, sanatsal ve sportif alanlarda kurslar düzenlenebilir.
- √ Geçici koruma statüsündeki kişilerin ön lisans, lisans ve lisansüstü eğitimleri ile alakalı usul ve esaslar YÖK Başkanlığı tarafından belirlenir.

İş hayatına katılma hususunda sağlanan hizmetler yönetmeliğin 29. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2022);

- √ Geçici koruma belgesine sahip olan kişiler çalışma izni almak için Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına başvurabilir.
- √ Geçici koruma belgesine sahip olan kişiler Cumhurbaşkanınca belirlenecek sektörlerde, iş kollarında ve coğrafi alanlarda çalışabilir.
- √ Geçici koruma statüsündeki kişilere verilen çalışma izni süresi geçici koruma sona erdiğinde biter.

Sosyal hizmetler ve yardımlar hususunda sağlanan hizmetler yönetmeliğin 30. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2022);

- √ İhtiyaç sahibi olan yabancılar yönetmelik kapsamında, belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde sosyal yardımlardan faydalandırılabilir.

Tercümanlık hususunda sağlanan hizmetler yönetmeliğin 31. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2022);

- √ Yabancı bireyle beklenildiği gibi iletişim kurulamadığında herhangi bir bedel ödemeden tercümanlık hizmeti sağlanır.

Sağlanan bu hizmetlerin yanında geçici koruma statüsüne sahip bireyler için birtakım yükümlülükler de bulunmaktadır. Bu çerçevede Yönetmeliğin 33. maddesinde “Geçici koruma amacıyla ülkemize gelen yabancılar, kanunlara ve idari gerekliliklere uymakla yükümlü olup, aksine hareket edenler hakkında gerekli adli işlemler ile idari yaptırımlar genel hükümlere göre yerine getirilir.” hükmü yer almaktadır. Geçici Koruma statüsünün sona ermesi için Bakanlık Bakanlar Kuruluna teklifte bulunabilir. Ancak bu statü Bakanlar Kurulu kararıyla sonlandırılır (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2022).

2.4.4 Türkiye’de Bulunan Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Sağlanan Kamusal Hizmetler

Kendi coğrafyasını terk edip Türkiye’ye sığınan çok sayıda Suriyeli sığındıkları bölgelerde barınma ve beslenme başta olmak üzere pek çok temel ihtiyacının karşılanmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu durum göz önüne alınarak barınma, beslenme, eğitim ve sağlık gibi ihtiyaçlar için Türkiye Cumhuriyeti Devleti hukuki bir temel oluşturmuş ve bu temele dayanarak kayıt altında olan Suriyelilerin ihtiyaçlarını karşılama hususunda adımlar atmıştır.

Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin barınma ihtiyaçlarını karşılamak adına Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, 10 ilde toplamda 26 geçici barınma merkezi kurmuştur. Bu barınma merkezlerinde okul öncesi eğitimi de dahil olmak üzere eğitim, sağlık, ibadethane gibi hizmetler sunulmaktadır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022). Başlangıçta gelenlerin büyük bir kısmı kamplara yerleştirilmiş olsa da gerçekleşen göçün beklenenden çok daha kontrolsüz ve büyük olması sebebiyle kamplar yetersiz kalmıştır. Bu nedenle kamplara yerleşemeyen Suriyeliler, büyükşehirler başta olmak üzere ülke geneline yayılmıştır. Parası olan Suriyeliler barınma merkezleri dışında da ev kiralarak hayatını idame ettirirken, Türkiye’de kayıt altında olan ve parası olmayıp barınma ihtiyacını karşılamada zorluk çeken Suriyelilere Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları yardım etmektedir. Yardım için tek kriter, yardım yapılacak kişinin Türkiye’de kayıtlı olmasıdır. Barınmanın yanında diğer bir temel ihtiyaç olan ve Suriyeliler için bir sorun teşkil eden sağlık hizmeti, AFAD tarafından 09.09.2013 tarihinde yayımlanan 12816 sayılı genelgeyle çözüme kavuşturulmuştur. *Genelgeye göre; Türkiye’de bulunan Suriyelilerin tüm sağlık ihtiyaçları ücretsiz olarak sağlanacaktır.* Ancak 2014 yılında Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı tarafından yayımlanan genelgeyle acil sağlık hizmetleri istisna olmak kaydıyla diğer sağlık hizmetlerinden geçici koruma kapsamının yükümlülüklerine uyanların faydalanabileceği ifade edilmiştir. Bu genelgeyle kapsam daraltılsa bile acil sağlık hizmetlerinden Türkiye’de bulunan tüm Suriyelilerin faydalandığı görülmektedir (Ağır, 2018).

Türkiye’de bulunan Suriyeliler için bir diğer çözüme kavuşturulan sorun eğitim sorunudur. Göç dalgasının başladığı ilk dönemlerde gelenlerin kısa süre içerisinde ülkesine geri döneceği düşünüldüğü için Suriyelilere sağlanacak eğitim hizmetinin

kapsamı dardı. Bu nedenle Türkiye’de eğitim alan Suriyeli öğrencilere dersler Arapça olarak öğretilecek ancak müfredat Türk öğrencilerine uygulanan müfredatla aynı olacak herhangi bir değişim yapılmayacak ve Suriyeli öğrencilere misafir olarak görüldüklerinden dolayı Türkçe öğretme gibi bir çaba olmayacaktı (Kızıl & Dönmez). Ancak ilerleyen dönemlerde gelenlerin gidici olmadığı görülmüş ve eğitim alanında kalıcı çözümlere ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Bu noktadan hareketle; Millî Eğitim Bakanlığı 2013 yılında genelgeler yayımlamış ve Yükseköğretim Kurulu da bazı kararlar almıştır. YÖK’ün almış olduğu kararlar arasında, belgesi olmayan Suriye uyruklu öğrencileri özel öğrenci kapsamında üniversitelere kabul etmesi ve belgesi olan Suriye uyruklu öğrencilere ise yatay geçiş ayrıcalığı tanınması sayılabilir. MEB ise Suriyelilerin Türkiye’ye geldiği ilk dönemlerde Suriyeliler için ayrı bir müfredat hazırlanmayacağını belirtmesine rağmen ilerleyen dönemlerde yayımladığı genelgeyle geçici eğitim merkezlerinde ve Suriyelilerin açtığı özel okullarda eğitim programını kendi kontrolünde Suriye Ulusal Koalisyonu Yüksek Eğitim Komisyonu’nun hazırlayacağını ifade etmiştir. Bunun dışında kamplarda yaşayan Suriyelilere istekleri doğrultusunda Türkçe kursu ve yetişkinler için mesleki eğitim kursları hizmet vermektedir (Seydi, 2014).

Temel ihtiyaçların kapsamına giren barınma, eğitim ve sağlık hizmetleri hususunda Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından sonuncusu 15.10.2018 tarihinde yayımlanan geçici barınma merkezleri ile ilgili rapor bulunmaktadır. Bu rapora göre 15.10.2018 tarihinde (AFAD, 2018);

- √ Hatay’da geçici barınma merkezi olarak 4.013 konteyner, 32 betonarme bölme ve 824 çadır olmak üzere toplamda 4.869 adet ve burada barınmak üzere 16.894 kişilik kapasite bulunmaktadır.
- √ Gaziantep’te geçici barınma merkezi olarak 5.003 çadır ve 908 konteyner olmak üzere toplamda 5911 adet ve burada barınmak üzere 3.732 kişilik kapasite bulunmaktadır.
- √ Şanlıurfa’da geçici barınma merkezi olarak 18.461 çadır ve 2.069 konteyner olmak üzere toplamda 20.530 adet ve burada barınmak üzere 64.432 kişilik kapasite bulunmaktadır.

- √ Kilis'te geçici barınma merkezi olarak toplamda 6.675 konteyner bulunmakta ve bu konteynirlarda barınmak üzere 24.164 kişilik kapasite bulunmaktadır.
- √ Mardin'de geçici barınma merkezi olarak toplamda 1.053 çadır bulunmaktadır.
- √ Kahramanmaraş'ta geçici barınma merkezi olarak toplamda 5.008 konteyner bulunmakta ve bu konteynirlarda barınmak üzere 16.309 kişilik Suriye uyruklu olanların barınacağı ve 4.709 kişilik ise Irak uyruklu kişilerin barınacağı toplamda 21.018 kişilik kapasite bulunmaktadır.
- √ Osmaniye'de geçici barınma merkezi olarak toplamda 3.352 konteyner bulunmakta ve bu konteynirlarda barınmak üzere 13.585 kişilik kapasite bulunmaktadır.
- √ Adıyaman'da geçici barınma merkezi olarak toplamda 2.302 çadır bulunmaktadır.
- √ Adana'da geçici barınma merkezi olarak toplamda 6.136 konteyner bulunmakta ve bu konteynirlarda barınmak üzere 26.176 kişilik kapasite bulunmaktadır.
- √ Malatya'da geçici barınma merkezi olarak toplamda 1.977 konteyner bulunmakta ve bu konteynirlarda barınmak üzere 8.964 kişilik kapasite bulunmaktadır.

Yukarıdaki rakamlar dikkate alındığında Türkiye'de toplamda geçici barınma merkezi olarak 27.675 çadır ve betonarme bölme ile 30.138 konteyner bulunmaktadır. Geçici barınma merkezlerindeki Suriye uyruklu kişilerin kullanabileceği kapasite ise toplamda 174.256 kişidir. Ayrıca bu geçici koruma merkezlerinde 156'sı doktor olmak üzere toplamda 342 Türk sağlık personeli ve 109'u doktor olmak üzere toplamda 246 Suriyeli sağlık personeli bulunmaktadır.

2.4.5 Kitlel Suriyeli Göçünün Türkiye'ye Etkisi

2011 yılında ortaya çıkan iç savaştan kaçmak isteyen Suriye halkı, çoğunluğu sınır komşuları olmak üzere dünyanın dört bir yanına göç etmeye başlamışlardır. Bu

noktadan hareketle 2019 yılı için göç eden Suriyelilerin en çok bulunduğu beş ülke aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 9: Suriyelilerin Yoğun Olarak Göç Ettiği Beş Ülkedeki Sayısal Verileri

ÜLKE	SURİYELİ SAYISI	ÜLKELERİN 2019 YILI NÜFUSU* (MİLYON)	SURİYELİLERİN ÜLKE NÜFUSUNA ORANI (%)
TÜRKİYE	3.576.370	83,1 ¹	3,9
LÜBNAN	918.974	6,8	14,7
ÜRDÜN	654.266	10,1	6,7
IRAK	234.831	39,3	0,7
MISIR	129.159	100,4	0,1

Kaynak: (Alagöz, 2020). ¹ (TÜİK & Dünya Bankası, 2019).

Yukardaki tablodan hareketle ülkelerin göç idareleri tarafından açıklanan resmi rakamlara göre; 2019 yılında beş ülkede toplam 5.513.600 Suriye uyruklu kişinin olduğu ve bu kişilerin yaklaşık %65'inin Türkiye'de bulunduğu çıkarımı yapılabilir. Resmi rakamlar dikkate alındığında Türkiye için Türk nüfusuyla Suriyeli sığınmacı nüfusu kıyaslandığında Suriyeli sığınmacıların yoğunluğu Türk nüfusunun yaklaşık %4'ünü oluştursa da ve resmi rakamların dışında bir de ülkeye gelen ve kayıt altına alınamayan Suriyelilerin de olduğu göz önüne alındığında Suriye'de ortaya çıkan bu Arap Baharı sürecinden en çok etkilenen ülkelerden biri Türkiye olmuştur. Çünkü protesto olarak başlayan bu süreç ilerleyen dönemde iç savaşa dönüşmüş ve Suriye ile en uzun kara sınırına sahip olan Türkiye, Suriye'deki savaştan kaçan insanlara kapılarını açmak zorunda kalmıştır. Başlangıçta Türkiye'ye sığınanlar için amaç sadece savaştan kaçmak olsa da Türkiye'deki yaşam kalitesinin ve refah düzeyinin kendi ülkelerinden daha iyi olduğunu anlamalarıyla sığınmacılar, ülkelerine geri dönmek istememiş ve hatta Suriye'de bulunanlar için bu durum Türkiye'yi göç edilecek daha cazip bir yer haline getirmiştir. Bu noktadan hareketle 2012 yılından itibaren Türkiye'ye göç eden Suriyeli sayısı sürekli artmaktadır. Ülkeye gelen yoğun Suriyeli göç dalgasının Türkiye üzerinde olumlu veya olumsuz birtakım etkileri bulunmaktadır. Bu etkileri daha iyi analiz edebilmek için 2012 yılından itibaren Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacı sayılarına değinmek gerekmektedir.

2012 Yılından İtibaren Türkiye'ye Gelen Suriyelilerle İlgili Sayısal Veriler

Suriye'de 2011 yılında ortaya çıkan Arap Baharı süreciyle göç dalgası başlamış ve Suriyeliler başta Türkiye olmak üzere komşu ülkelere sığınmışlardır. Göç İdaresi Başkanlığı'nın ilan ettiği rakamlara göre 2012 yılından itibaren Türkiye'ye sığınan Suriyeli sayısı aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 10: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Sayısı

YIL	YILLIK GEÇİCİ KORUNAN SURIYELİ SAYISI
2012	14.237
2013	224.655
2014	1.519.286
2015	2.503.549
2016	2.834.441
2017	3.426.786
2018	3.623.192
2019	3.576.370
2020	3.641.370
2021	3.737.369
2022*	3.543.837

Kaynak: (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022)* 2022 yılı verisi 22.12.2022 tarihinde yayımlanmış olan veridir.

Yukardaki tabloda Göç İdaresi Başkanlığı tarafından ilan edilen geçici koruma altına alınmış Suriyeli sayıları verilmiştir. Tablodan hareketle; 2012 yılında ülkemize gelen yaklaşık 15 bin kişi bulunmaktadır. Bu sığınmacıların ülkemize geliş amacı savaştan kaçmaktır. Sayının azlığından da anlaşılacağı üzere daha çok bireysel göç şeklinde gerçekleşmiştir. Ancak ilerleyen dönemde özellikle 2017 yılına kadar ülkemizde kayıt altına alınan geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sayısının hızlı ve yoğun bir şekilde arttığı diğer bir deyişle kitlesel olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bu süre zarfında gelen sığınmacıların amacı ise savaştan kaçmanın yanı sıra Türkiye'ye daha önce sığınmış olanların refahlarında ve yaşam kalitelerinde Suriye'deki yaşam biçimlerine nazaran meydana gelmiş olan artışa sahip olmaktır. 2017 yılından sonra rakamlardaki hızlı artış ortadan kaybolmuştur. Bunun temelde üç nedeni vardır. Bu nedenlerden ilki; yeni göçün ülkemize gelmediğidir. İkincisi; ilk olarak ülkemize sığınıp daha sonra ülkemizden giden Suriyeli sığınmacıların olduğudur. Bu doğrultuda Göç İdaresi Başkanlığı tarafından ülkemizden çıkış yapan Suriyelilere ilişkin sayısal veri açıklanmaktadır.

Tablo 11: Ülkemizden Ayrılan Suriyelilere Ait Sayısal Veriler

GİTTİĞİ ÜLKE	GİDEN SURIYELİ SAYISI
ALMANYA	14.751
AVUSTURYA	213
BELÇİKA	1.795
BULGARİSTAN	85
DANİMARKA	31
ESTONYA	59
FİNLANDİYA	2.707
FRANSA	5.650
HIRVATİSTAN	250
HOLLANDA	5.519
İSPANYA	911
İSVEÇ	3.142
İTALYA	396
LETONYA	46
LİTVANYA	102
LÜKSEMBURG	206
MALTA	17
PORTEKİZ	450
ROMANYA	108
SLOVENYA	34
TOPLAM	36.472

Kaynak: (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022) * Bu veri 22.12.2022 tarihinde yayımlanmıştır.

Aralık 2022 tarihi itibarıyla toplamda 36.472 Suriyeli sığınmacı ülkemizden ayrılarak tabloda yer alan ülkelere göç etmiştir. Üçüncü ve son neden ise yeni göçün ülkemize geldiği ancak kayıt altına alınamadığıdır. Bu noktadan hareketle ülkemize gelen ve kayıt altına alınamayan diğer bir deyişle düzensiz şekilde gerçekleşen Suriyeli göçü de bulunmaktadır.

Tablo 12: 2014 Yılından İtibaren Türkiye'ye Gerçekleşen Düzensiz Suriyeli Göçünün Rakamsal Verileri

YIL	DÜZENSİZ OLARAK ÜLKEYE GELEN SURIYELİ SAYISI
2014	24.984
2015	73.422
2016	69.755
2017	50.217
2018	34.053
2019	55.236
2020	17.562
2021	23.469

2022*	44.687
TOPLAM	393.385

Kaynak: (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022)* 2022 yılı verisi 22.12.2022 tarihinde yayımlanmış olan veridir.

Yukardaki tabloda 2014 yılından itibaren düzensiz olarak ülkeye giren Suriyeli sığınmacı sayıları verilmiştir. Bu noktadan hareketle 2014 yılından itibaren ülkeye düzensiz olarak giren 393.385 Suriye uyruklu sığınmacı bulunmaktadır. Düzensiz olarak yakalanan bu sığınmacılar hakkında sınır dışı edilme kararı alınır. Sınır dışı edilme kararıyla ilgili hükümler YUKK'nun 2. Kısımının 4. Bölümünde ele alınmıştır. Buradan yola çıkarak hakkında sınır dışı edilme kararı alınabilecek ve hakkında sınır dışı edilme kararı alınamayacak olanları kapsayan hükümler 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu konusunda ifade edilmiştir.

Tezin kapsamını geçici koruma statüsündeki Suriyeliler oluşturduğu için dikkate alacağımız rakam kayıt altına alınmış yaklaşık olarak 3,6 milyon Suriyelidir. Bu Suriyeli sığınmacıların yaş dağılımına bakıldığında;

Tablo 13: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Yaş Dağılımı

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
0-14	764.988	718.656	1.498.156
15-29	583.530	456.642	1.058.612
30-44	358.169	279.928	645.030
45-59	135.552	133.834	270.478
60-74	45.188	48.484	94.136
75-89	7.440	9.643	17.218
90 ve üstü	720	1.063	1.817
TOPLAM	1.895.587	1.648.250	3.543.837

Kaynak: (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022). Sağlanan veriler 22.12.2022 tarihinde yayımlanmış olan verilerdir.

Ülkemizde sayıları nerdeyse 3,6 milyonu bulan Suriyeli sığınmacıların yaklaşık %53,5'ini erkek nüfusu, %46,5'ini ise kadın nüfusu oluşturmaktadır. Açıklanan resmi rakamlara göre erkek nüfusun yaklaşık %58'i ve kadın nüfusun da yaklaşık %54'ü aktif diğer bir deyişle çalışma çağındaki (15-64 yaş arası) nüfusu meydana getirmektedir. Bu noktadan hareketle Göç İdaresi Başkanlığı tarafından ilan edilen resmi verilere göre ülkemizde çalışabilecek 1.099.332 erkek ve 893.578 kadın olmak üzere toplamda 1.992.910 Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır.

Açıklanan resmi rakamlara göre ülkemize sığınan Suriyelilerin büyük çoğunluğunun genç olması, bu gençlerin sahip oldukları kültürleriyle ülkemize gelmesi ve taşıdıkları bu kültürün Türk insanının sahip olduğu kültürle uyuşmaması bir takım demografik ve sosyal sorunların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu durumun yanı sıra demografik bozulmalara neden olan bir diğer önemli faktör ise Suriyeli sığınmacıların nüfus artış hızıdır. Bu artış yaşadıkları şehirlerdeki yoğunluklarını artıracak ve sosyal, kültürel ve demografik pek çok sorunun gün yüzüne çıkmasına sebep olacaktır.

Geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler büyük şehirler başta olmak üzere ülkenin dört bir yanına dağılmıştır. Suriyeli sığınmacıların en yoğun olarak bulundukları şehirlere dağılımları aşağıdaki gibidir.

Tablo 14: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin En Yoğun Bulunduğu İller ve Bu İllerde Yaşayan Türk Nüfusu

ŞEHİR	ŞEHİRDEKİ SURİYELİ NÜFUSU	ŞEHİRİN NÜFUSU	ŞEHİRDEKİ SURİYELİ NÜFUSUNUN ŞEHİRİN NÜFUSUNA ORANI (%)
İSTANBUL	546.460	15.840.900	3,5
GAZİANTEP	461.718	2.130.432	21,7
ŞANLIURFA	371.433	2.143.020	17,3
HATAY	357.072	1.670.712	21,4
ADANA	252.194	2.263.373	11,1
MERSİN	238.619	1.891.145	12,6
BURSA	183.714	3.147.818	5,8
İZMİR	145.282	4.425.789	3,3
KONYA	122.914	2.277.017	5,4
ANKARA	97.047	5.747.325	1,7
KİLİS	87.778	145.826	60,2
ADIYAMAN	22.258	632.148	3,5

Kaynak: (Göç İdaresi Başkanlığı & TÜİK, 2022). *Göç idaresi Başkanlığı tarafından sağlanan veriler 22.12.2022 tarihinde yayımlanmıştır.

Göç İdaresi Başkanlığı tarafından açıklanan resmi rakamlara göre geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin en fazla bulunduğu şehirler yukardaki tabloda gösterilmiştir. Tabloya göre Suriyeli sayısının en fazla olduğu il İstanbul'dur. Ancak İstanbul'un nüfusu göz önüne alındığında İstanbul'daki Suriyeli sığınmacı sayısı nüfusun sadece %3,5'ine tekabül etmektedir. Hatay ve Gaziantep'te Suriyeli sığınmacı nüfusunun şehir nüfusuna oranı oldukça yüksektir ve bu şehirleri oluşturan Türk vatandaşlarının neredeyse beşte biri kadar Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır. Ancak resmi rakamlar dikkate alındığında Suriyeli sığınmacı nüfusunun şehir

nüfusuna oranı en yüksek olan il Kilis'tir. Kilis'te Suriyeliler ile birlikte toplam 233.604 kişi yaşamaktadır ve bu şehirde her yüz kişiden yaklaşık 38'i Suriyeli sığınmacıdır.

Kitlesel Suriyeli Göçünün Türkiye'ye Ekonomik, Sosyal ve Demografik Etkisi

Türkiye hem komşuluk ilişkileri hem de mesafe yakınlığı sebebiyle 2011 yılında Suriye'de meydana gelen Arap Baharı sürecinin ortaya çıkardığı göç dalgasına maruz kalmıştır. Başlangıcında bireysel olarak gerçekleşen göçler Türkiye'de yaşam standartlarının Suriye'ye nazaran daha iyi durumda olması sebebiyle de kitlesel akın haline dönüşmüştür. Bu gibi nedenlerden ötürü 2011 yılından beri ülkemize sığınan Suriyeli nüfusu her geçen yıl artmaktadır. Artan Suriyeli sayısı ülkenin demografik yapısında ve ekonomisinde etkiler meydana getirmektedir. Ayrıca ülkeye sığınan Suriyelilerin kültürel yapısı, gelenek ve görenekleri ve yaşayış biçimleri Türk insanından farklı olduğu için doğal olarak bu durum bir takım sosyal ve kültürel sorunlara da neden olmaktadır.

2.4.5.1.1 Kitlesel Suriyeli Göçünün Ekonomik Etkisi ve Maliyeti

Jeopolitik konumu, Asya ve Avrupa ülkeleri arasında köprü görevi görmesi ve komşu ülkelerinde var olan siyasi istikrarsızlık gibi sebeplerle Türkiye geçmişten bugüne birçok kez göç dalgasıyla karşı karşıya kalmış ancak en büyük kitlesel akına 2011 yılından sonra kendi coğrafyasını terk eden Suriyeli sığınmacılar tarafından uğramıştır. Türkiye'de Göç İdaresi Başkanlığı tarafından açıklanan kayıt altına alınmış yaklaşık 3,6 milyon geçici koruma statüsüne sahip Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır. Türk nüfusunun hemen hemen %4'üne tekabül eden bu sığınmacıların resmi rakamlara göre sadece 47.763'ü geçici barınma merkezlerinde kalmakta ve kalanı ise ülkenin dört bir yanına dağılmış durumdadır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022). Neredeyse %99'u kamp dışında yaşayan Suriyeliler yaşamsal faaliyetlerini sürdürmek adına barınmaya ve beslenmeye ihtiyaç duymaktadır. Bu gibi sebeplerle çalışmak durumunda kalan Suriyeliler doğal olarak iş gücü piyasası, ekonomik yapı ve enflasyon üzerine birtakım etkiler meydana getirmektedir. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti devleti tarafından ülkemizde kayıt altına alınmış olan bu sığınmacılara sosyal transferler sağlanmaktadır. Bu durum da geçici koruma

statüsüne sahip Suriyelilerin Türkiye ekonomisi için bir maliyet oluşturduğu anlamına gelmektedir.

2.4.5.1.1.1 Kitlel Suriyeli Göçünün Türkiye Ekonomisine Maliyeti

Geçici barınma merkezlerinin inşası, elektrik, su tüketimi ve temizlik giderleri gibi idame giderleri, güvenlik giderleri, iâşe giderleri, sağlanan eğitim ve sağlık hizmetleri için katlanılan giderler Suriyeli sığınmacılar için katlanılan maliyetleri oluşturmaktadır (Karabulut & Açak, 2018). Ayrıca kayıt altına alınmış olan Suriyeli sığınmacılar için sosyal transferler sağlanmaktadır.

Kayıt altına alınmış olan Suriyeliler için yapılan yardımlar hususundaki tek resmî açıklama 2017 yılında Başbakan yardımcısı Recep Akdağ tarafından yapılmıştır. Bu açıklamaya göre geçici koruma statüsündeki Suriyeliler için yapılan eğitim, sağlık, güvenlik, belediyecilik, sıfır noktası yardımı, AFAD, göç idaresi ve Türk Kızılay'ının yapmış olduğu yardımlar olmak üzere toplam harcama yaklaşık 30 milyar dolardır (Alagöz, 2020).

Tablo 15: Türkiye Kalkınma Yardımları Raporlarına göre Suriye'nin Aldığı Yardımlar

YILLAR	SURİYE'NİN ALMIŞ OLDUĞU YARDIMLAR (MİLYON DOLAR)
2012*	1.019,93
2013*	1.638,50
2014	2.291,50
2015	2.694,00
2016	5.851,23
2017	7.246,80
2018	6.698,50
2019	7.202,36
2020	7.078,18
2021	6.689,83
TOPLAM	48.410,83

Kaynak: (Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı , 2022)* (Tosunoğlu, 2015).

Yukardaki tablo dikkate alındığında resmi rakamlara göre Suriyelilere 2012-2021 yılları arasında toplamda 48,4 milyar dolar yardım yapılmıştır. Bu noktadan hareketle Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Türkiye'de bulunan ve Suriye'de kalmaya devam eden Suriyeliler için toplam 152,6 milyar dolar harcama yaptığı tahmin edilmektedir. Türkiye ekonomisinin genel makro ekonomik göstergeleri incelendiğinde; Merkez Bankası'nda, bütçede, ödemeler bilançosunda veya tasarruf

hesaplarında bu harcamaları finanse edecek fazlalığın olmadığı dikkate alındığında yapılan bu harcamaların borçlanılarak finanse edildiği düşünülmektedir. Borçlanılarak karşılandığı düşünülen bu maliyet katlanılan faiz giderlerinin de etkisiyle daha da artmaktadır. Bu maliyetlere ek olarak bir de Türkiye Cumhuriyeti'nin, kayıt dışı olarak istihdam edilen ve gelir elde eden Suriye vatandaşlarından ötürü alamadığı gelir vergileri bulunmaktadır. Geçici koruma altındaki Suriyeliler için yapılan harcama, Suriye'de kalan Suriyeliler için yapılan yardımlar, harcamaların ve yapılan yardımların borçla finanse edildiği düşünüldüğünde katlanılan faiz maliyeti ve kaybedilen vergi gelirleri sebebiyle Suriyeliler için yapılan harcama tutarının çok daha yüksek boyutlara ulaştığı çıkarımı yapılabilir. Ayrıca yapılan bu harcamaların ve yardımların yanında bir de parasal olarak hesaplanamayan demografik ve sosyal yapıda meydana gelen bozulmaların oluşturduğu maliyetler bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yaptığı bu harcamalara ilave olarak Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve diğer uluslararası organizasyon ve ülkelerden 2015-2022 yılları arasında yaklaşık 12,5 milyar dolar yardım yapıldığı bilinmektedir (Alagöz, 2022).

Tablo 16: 2015-2022 Yılları Arasında Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve Diğer Uluslararası Organizasyon ve Ülkelerden Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler İçin Gelen Yardımlar

Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı(3RP) ve AB Yardımı (milyon dolar)				
	2015-2019	2020	2021	
AB		3.300	3.300	2020-2021 yılları için Toplam 6 Milyar Euro
BM	3.800			
UNICEF		258,7	247,2	Geçici Korunan Suriyeliler ve etkilenen Türk çocuklarına
Mülteci Yüksek Komiser		283,3	279,2	Risk altındaki kadın, kız, erkek ve çocuklara
Dünya Gıda Programı		310,2	117,4	Yaşam koşullarının iyileştirilmesine
Kalkınma Programı		246,7	288,6	İstihdam yaratılmasına yönelik
FAO		46,3	59,7	Gıda ve tarım sek. istihdamı
WHO		22,2	20,2	Bulaşıcı ve bulaşıcı olmayan hastalık tedavileri
Toplam	3.800	4.467,4	4.312	12.580 Milyar Dolar

Kaynak: (Alagöz, 2022).

2.4.5.1.1.2 Kitlesele Suriyeli Göçünün Türkiye Ekonomisine Etkisi

Kayıtlı ve kayıtsız şekilde ülkemizde var olan milyonlarca Suriyeli sığınmacı; doğal olarak ülkenin ekonomik büyümesinde, iş gücü piyasasında ve enflasyon oranı üzerinde etkiler meydana getirmektedir.

Yaşanan kitlesele Suriyeli sığınmacı göçünün Türkiye'nin ekonomik büyümesi üzerinde etkisi bulunmaktadır.

Tablo 17: 2012-2021 Yılları Arasında Suriyeli Sığınmacıların En Yoğun Olarak Bulunduğu İllerin GSYH Değişim Oranları (Zincirlenmiş Hacim Endeksiyle)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
İSTANBUL	6,5	9,7	6,1	7,0	2,7	8,4	2,5	1,1	-0,1	12,8
GAZİANTEP	15,2	14,1	7,7	10,0	1,8	7,2	5,3	0,4	12,4	13,1
ŞANLIURFA	3,2	10,9	2,5	9,2	1,9	8,3	0,1	-2,1	4,7	8,3
HATAY	0,0	10,5	6,0	6,2	5,1	5,7	-0,3	-6,5	5,6	18,3
ADANA	5,7	8,5	2,5	6,2	4,9	4,2	-0,9	1,9	6,4	10,5
MERSİN	4,7	4,5	7,0	5,8	6,2	7,0	4,0	3,3	6,9	11,1
BURSA	2,8	7,4	4,8	6,5	2,7	8,5	3,8	-2,0	-1,9	13,5
İZMİR	4,1	6,5	3,9	4,8	5,6	8,2	3,9	-1,8	2,2	14,1
KONYA	7,1	9,7	6,7	4,8	3,8	7,4	4,2	0,0	6,3	6,1
ANKARA	2,8	12,0	2,1	5,1	6,5	3,9	1,0	4,7	5,6	9,8
KİLİS	5,8	24,7	-1,7	23,3	-1,1	6,3	6,4	3,1	6,6	11,6
ADIYAMAN	0,0	7,7	3,9	7,0	2,5	5,2	7,0	-1,9	4,5	8,9

Kaynak: (TÜİK, 2023).

Yukardaki tabloda Türkiye İstatistik Kurumu tarafından açıklanan Suriyeli sığınmacıların en çok bulunduğu iller bazında gayrisafi yurt içi hasılanın zincirleme hacim endeksi ile hesaplanmış değişim oranları verilmiştir. Tabloya göre GSYH'nin yıllar içindeki değişim oranları dikkate alındığında ekonomik büyümenin istikrarsız şekilde gerçekleştiği diğer bir deyişle Suriyeli sığınmacıların ülkemize geldiği 2012 yılından itibaren sayıca en fazla bulundukları illerde GSYH'nin bazı yıllarda bir önceki yıla göre arttığı bazı yıllarda ise bir önceki yıla göre azaldığı görülmektedir. Bu sebeple Suriyeli sığınmacıların ekonomik büyüme üzerinde etkisinin olup olmadığı net olarak belirlenememektedir. Etkiyi net olarak ölçebilmek zor olsa da talep, arz ve istihdam üzerinden belirli yorumlar yapılabilmektedir. Bu noktadan hareketle; Türkiye'de yaşayan Suriyeli sığınmacılar toplam talebi artırmaktadır. Toplam talepteki bu artış Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak yaşadığı illerin ekonomisinde etkisini daha net bir şekilde göstermektedir. Bazı Suriyeli sığınmacıların ekonominin arz kanalında da yer aldığı ve yaşadıkları yerlerde işletme

kurdukları bilinmektedir. Ticaret Bakanlığı tarafından 26 Şubat 2019 tarihi itibarıyla en az bir ortağı Suriye uyruklu olan şirket sayısının 15.159 olduğu ve söz konusu şirketlerin en fazla İstanbul, Gaziantep, Mersin, Hatay ve Bursa'da toptan ve perakende ticaret alanında faaliyet gösterdiğini açıklanmıştır (odatv.com, 2022). Türkiye’de kayıtlı olan bu işletmeler sayesinde ekonominin arz kanalında bulunan Suriyeli sığınmacılar Türkiye ekonomisine az da olsa katkı sağlamaktadır. Ancak kayıtlı işletmelerden daha fazla sayıda kayıtsız işletme açtıkları da yoğun yaşadıkları illerde yapılan gözlemlerle ortaya çıkmıştır. Ayrıca özellikle yoğun olarak bulundukları büyük şehirler ve sınır şehirlerinin ekonomisini etkileyen Suriyeliler; genel olarak düşük ücretle ve herhangi bir tecrübe ve profesyonellik gerektirmeyen işlerde kayıt dışı olarak istihdam edilmektedir. Bu durum iş gücü piyasasında öncelikle tercih edilmelerine neden olmakla birlikte iş verenlerin üretim maliyetlerini düşürme amacıyla gösterdikleri bir çaba olarak değerlendirilebilir. Ancak kayıt dışı olarak çalışan Suriyeli sığınmacıların yaptığı üretimler kayıt altına alınamadığı için işverenler zenginleşmekte, yaratılan zenginlik toplumun genelinin refahını artıracak şekilde dağılmamaktadır (Alagöz, 2022).

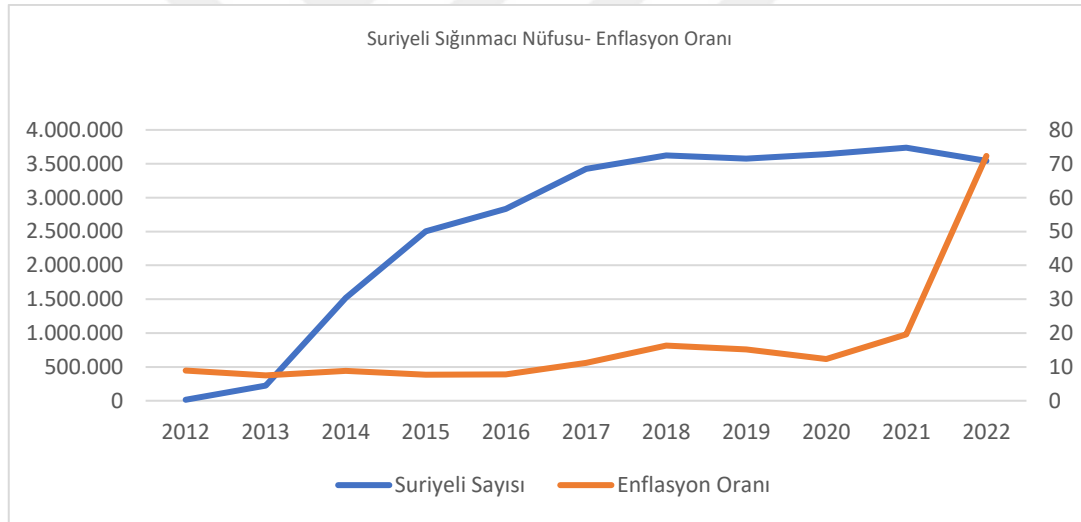
1998 yılında imzalanan Adana Mutabakatından Arap Baharı dönemine kadar Türkiye ve Suriye arasındaki pekişen ilişki, 2011 yılının sonlarına doğru gerilmeye başlamış ve 6 Aralık 2011 tarihinde Serbest Ticaret Alanı Tesis Eden Ortaklık Anlaşması askıya alınarak Suriye ile yapılan ticaret sekteye uğramıştır. Bu dönemde sadece Suriye ile olan ticaret hacmi daralmamış aynı zamanda Suriye üzerinden Ortadoğu’ya ve Körfez ülkelerine gerçekleşen ticaret nakliye problemi başta olmak üzere Suriye’deki iç savaşın da etkisiyle olumsuz etkilenmiştir (Canyurt, 2015). Ayrıca Türkiye ve Suriye arasındaki gerilim Türkiye’nin turizm sektörünü de etkilemiştir. İlişkilerin iyi olduğu dönemlerde Türkiye ve Suriye arasında vizelerin karşılıklı olarak kaldırılmasının da etkisiyle Suriye’den turistik amaçlı gelenlerin sayısında muazzam bir artış olmuştur. Ancak Suriye’de meydana gelen iç savaşın etkisiyle büyük bir azalma meydana gelmiş ve turizm sektörü de bu azalmadan olumsuz etkilenmiştir (Şahin, 2022).

İç savaşın başladığı ilk dönemlerde sayıları on binlerde kalan sığınmacılar Türkiye ekonomisi üzerinde çok fazla yük oluşturmamıştır. Ancak ilerleyen dönemlerde sayılarının hızla artmasından ötürü birtakım sıkıntılar meydana gelmeye

başlamıştır. Meydana gelen bu sıkıntılardan birisi de geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin enflasyon oranı üzerindeki etkisidir. Günümüzde resmi rakamlara göre sayıları 3,6 milyonu bulan ancak kayıt altına alınamayanlarla beraber çok daha yüksek rakamlara ulaşan Suriyeli sığınmacılar Türkiye’de hayatlarını idame ettirmek için barınma, sağlık, eğitim, gıda ve giysi gibi zorunlu malların toplam talebinde artış meydana getirmiştir. Bu zorunlu malları talep eden kayıtlı Suriyeli sığınmacıların pek çok ihtiyacı kamu bütçesi tarafından karşılanmış ve dolayısıyla bu durum Türkiye ekonomisi üzerinde bir külfet oluşturmuştur (Aksoy & İvrendi, 2021).

Ekonomide talep yönlü yaşanan baskılar kendini Suriye’den göçler ilk başladığı zamanlarda göstermiştir. Talepte meydana gelen artış zamanla malların fiyatını artırarak enflasyona sebep olmuştur (Şahin, 2022).

Şekil 5: 2012 Yılından İtibaren Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar ve Enflasyon Oranı

Kaynak: (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022), (TCMB, 2022). * Enflasyon oranında 12 aylık ortalama göre değişim oranı dikkate alınmıştır.

Yukardaki şekilde geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin Türkiye’ye göç etmeye başladığı 2012 yılından itibaren sayıları ve bu dönemde gerçekleşmiş olan Türkiye geneli enflasyon oranları yer almaktadır. Buna göre 2012 yılında yaklaşık 15 bin olan Suriyeli sığınmacıların sayısı 2017 yılına kadar büyük bir artış göstermiş 2017 yılından sonra yaklaşık 3,5-3,7 milyon arasında kalmıştır. 2022 yılında ise geçici koruma altındaki Suriyelilerin sayısı yaklaşık 3,6 milyondur. Enflasyon oranları ise 2012-2016 yılları arasında %7 ile %9 arasında gelişmiştir. 2017 yılına gelindiğinde ise bir artış başlamış ve bu artış 2018 yılında da sürmüştür. 2018

yılından sonra istikrarsız bir değişim gösteren enflasyon oranı 2022 yılında yaklaşık %72'lere ulaşmıştır. Son dönemde Suriyeli sığınmacıların sayısı yaklaşık 3,6 milyon olmasına rağmen Türkiye genelinde hesaplanan enflasyonun hızla arttığı görülmektedir. Ancak kayıtlı ve kayıtsız sığınmacıların sayısındaki artışın Türkiye genelinde hesaplanan enflasyonun yükselmesine etkisinin tam olarak hesaplanması zordur. Fakat Suriyeli sığınmacıların enflasyon üzerindeki etkisini birazda olsa tahmin edebilmek amacıyla, bu kişilerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde oluşan enflasyon oranı ile Türkiye'de genelinde gerçekleşen enflasyon oranını kıyaslamak gerekmektedir.

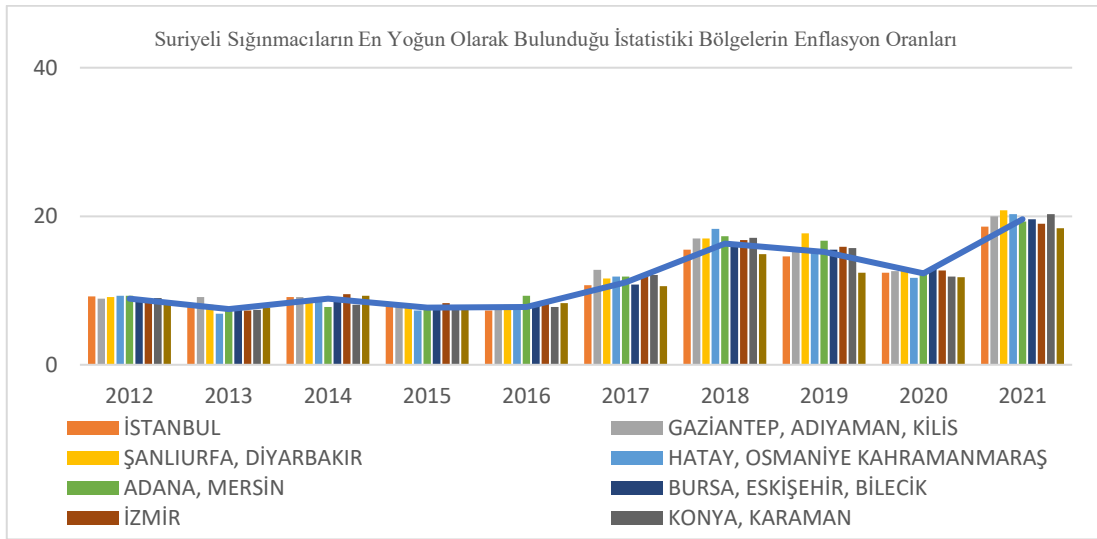
Tablo 18: 2012-2021 Yılları Arasında Suriyeli Sığınmacıların En Yoğun Olarak Bulunduğu İstatistikî Bölgelerin Enflasyon Oranları

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
TÜRKİYE	8,9	7,5	8,9	7,7	7,8	11,1	16,3	15,2	12,3	19,6
İSTANBUL	9,2	7,9	9,1	8,1	7,3	10,7	15,5	14,6	12,4	18,6
GAZİANTEP, ADIYAMAN, KİLİS	8,9	9,1	9,1	8,2	7,8	12,8	17,0	15,7	12,6	20,0
ŞANLIURFA, DİYARBAKIR	9,1	8,1	8,8	8,0	8,1	11,6	17,0	17,7	13,1	20,8
HATAY, OSMANİYE KAHRAMANMARAŞ	9,3	6,9	8,5	7,3	7,6	11,9	18,3	15,4	11,7	20,3
ADANA, MERSİN	9,3	7,7	7,8	7,6	9,3	11,9	17,3	16,7	12,2	19,3
BURSA, ESKİŞEHİR, BİLECİK	8,6	7,5	8,5	7,7	8,2	10,8	16,0	15,5	13,0	19,6
İZMİR	8,8	7,3	9,5	8,3	8,5	11,9	16,8	15,9	12,7	19,0
KONYA, KARAMAN	9,0	7,4	8,1	7,4	7,8	12,1	17,1	15,7	11,9	20,3
ANKARA	8,6	7,7	9,3	7,8	8,3	10,6	14,9	12,4	11,8	18,4

Kaynak: (TCMB, 2022)* Enflasyon verilerinde 12 aylık ortalama veriler kullanılmıştır.

Yukardaki tabloda 2012-2021 yılları arasında Suriyeli sığınmacıların en yoğun olarak bulunduğu 9 istatistikî bölgenin 12 aylık ortalama enflasyon oranları verilmiştir. Enflasyon oranları üzerindeki durumları daha iyi analiz etmek adına tablonun grafiği aşağıda yer almaktadır.

Şekil 6: 2012-2021 Yılları Arasında Suriyeli Sığınmacıların En Yoğun Olarak Bulunduğu İstatistikî Bölgelerin 12 Aylık Ortalama Enflasyon Oranları

Kaynak: (TCMB, 2022).

Yukardaki tablo ve şekil dikkate alındığında Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak yaşadıkları 9 bölgede bazı yıllar itibariyle enflasyon oranının Türkiye’de gerçekleşmiş enflasyon oranından yüksek olduğu görülmektedir. Durumu örneklemek gerekirse; resmi rakamlara göre Suriyeli sığınmacı sayısının yaklaşık 3,5 milyonu bulunduğu 2017 yılında Türkiye geneli 12 aylık ortalama enflasyon oranı 11,1 iken; Gaziantep, Adıyaman ve Kilis bölgesinde, Şanlıurfa ve Diyarbakır bölgesinde, Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye bölgesinde, Adana ve Mersin bölgesinde, Konya ve Karaman bölgesinde ve İzmir bölgesinde enflasyon oranı Türkiye geneli hesaplanmış olan enflasyon oranından yüksek seyretmiştir. Ayrıca 2022 yılı hariç diğer tüm yıllarda her yıl için en az dört en fazla yedi bölgede enflasyon oranı Türkiye geneli enflasyon oranından daha yüksektir. Diğer bir deyişle ele alınan 9 bölgeden 2012, 2013, 2015, 2016 ve 2020 yıllarında 5’i, 2014 ve 2021 yıllarında 4’ü, 2017 ve 2018 yıllarında 6’sı ve 2019 yılında 7’si Türkiye genelinden daha yüksek enflasyon oranına sahiptir. Grafikten ve tablodan çıkan bu analizler dikkate alındığında; Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak yaşadığı bölgelerde zorunlu ihtiyaçları içeren mallara göstermiş olduğu talebin o kentlerde enflasyonun yükselmesine sebep olduğu söylenebilir. Diğer bir deyişle; Suriyeli sığınmacılar barınmak için eve ve hayatlarını idame ettirmek için gıdaya ihtiyaç duymaktadır. Bu durum da Suriyeli sığınmacıların yoğun yaşadığı bölgelerde ev fiyatlarının, kiralalarının ve ihtiyaç duyulan zorunlu malların fiyatlarının artmasına, hayat

pahalılığına diğer bir deyişle enflasyona neden olmaktadır (Orhan & Gündoğar, 2015). Geçici koruma altındaki Suriyelilerin gayrimenkul sektöründe enflasyona etkisini tahmin edebilmek amacıyla, en yoğun yaşadıkları bölgelerdeki konut fiyat endeksi ile Türkiye geneli hesaplanan konut fiyat endeksini mukayese etmek faydalı olacaktır.

Tablo 19: 2012-2021 Yılları Arasında Suriyeli Sığınmacıların En Yoğun Olarak Bulunduğu İstatistiki Bölgelerin Konut Fiyat Endeksi

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
TÜRKİYE	10,2	12,8	14,9	15,6	12,2	9,1	4,4	10,0	30,4	59,7
İSTANBUL	11,6	20,1	22,9	23,1	12,8	4,4	0,9	3,6	27,9	63,2
GAZİANTEP, ADİYAMAN, KİLİS	20,7	19,8	11,9	4,8	1,4	6,3	10,1	11,8	35,6	65,7
ŞANLIURFA, DİYARBAKIR	12,3	7,9	4,5	3,3	1,4	8,3	3,7	8,7	40,5	71,0
HATAY, OSMANİYE KAHRAMANMARAŞ	5,5	8,6	13,4	7,5	7,7	5,8	6,4	12,5	36,0	56,4
ADANA, MERSİN	8,5	12,8	13,9	16,1	13,1	9,4	-0,9	9,4	28,6	68,7
BURSA, ESKİŞEHİR, BİLECİK	8,1	7,1	10,6	12,3	17,4	14,5	4,5	13,0	29,3	53,3
İZMİR	8,3	13,9	13,0	14,9	16,1	18,6	5,9	10,3	29,4	58,5
KONYA, KARAMAN	11,0	10,3	16,2	11,8	10,3	8,7	4,1	11,9	34,0	54,2
ANKARA	11,3	11,1	9,7	12,7	9,1	7,0	1,6	10,1	30,2	55,9

Kaynak: (TCMB, 2022).

Yukardaki tabloda; Türkiye konut piyasasındaki fiyat değişimlerini takip etmek amacıyla oluşturulan konut fiyat endeksi dikkate alınarak Türkiye geneli konut fiyat endeksi ile Suriyeli sığınmacıların en yoğun olarak bulunduğu istatistiki bölgelerin konut fiyat endeksi gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak bulundukları bölgelerde konut fiyat endeksinin bazı yıllarda Türkiye geneli hesaplanmış konut fiyat endeksinden fazla olduğu görülmektedir. Bu durum dikkate alındığında; Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak bulundukları bölgelerde konut fiyatlarının bazı yıllarda Türkiye genelindeki konut fiyatlarından yüksek olduğu ve Suriyeli sığınmacıların gayrimenkul sektöründeki toplam talebinin gayrimenkul fiyatları üzerinde enflasyonist bir etki meydana getirdiği söylenebilir.

Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türkiye ekonomisini etkilediği bir diğer husus da iş gücü piyasasıdır. 2022 yılı itibarıyla sayıları yaklaşık 3,6 milyon olan Suriyeli sığınmacıların, 1.099.332'si erkek ve 893.578'i kadın olmak üzere toplamda 1.992.910'u aktif nüfusu diğer bir deyişle 15-65 yaş arasındaki çalışma çağındaki nüfusu oluşturmaktadır. Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacı nüfusunun yaklaşık %56'sına tekabül eden aktif nüfus Türkiye'nin emek piyasası için bir tehdit

oluşturmaktadır. Bu aktif nüfusun büyük bir çoğunluğu ya düşük ücretle ya da barınma ve gıda harcamalarının karşılığında ücretsiz olarak çalışmaktadır. Bu durum kalifiyesiz işgücünün çalıştırıldığı sektörlerdeki Türk işçilerinin işsizliğini artırmakta ancak bu sektördeki işverenler için daha düşük maliyete katlanarak karlılığını artırdığından ve Suriyeli sığınmacıların kayıt dışı çalışmayı kabul etmelerinden ötürü fırsat oluşturmaktadır. Bu fırsat firmaların karlılıklarını artırsa da ülkenin gelir dağılımı adaletini bozmakta refah seviyesini olumsuz etkilemektedir (Alagöz, 2020).

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın 2021 yılında açıkladığı rapora göre; 86.165'i erkek ve 5.335'i kadın olmak üzere toplamda 91.500 Suriye uyruklu kişiye çalışma izni verilmiştir (ÇSGB, 2021). 2021 yılında ülkemizde bulunan geçici koruma altındaki Suriyeli sığınmacıların yaklaşık 2 milyonunun aktif nüfusu oluşturduğu göz önüne alındığında bu nüfusun sadece %4,6'sının izin almış olduğu, diğer bir deyişle ülkedeki Suriyeli sığınmacılardan her 100 kişisinden 5'inin izinli çalıştığı kalanların kayıt dışı olarak istihdam edildiği söylenebilir.

Tablo 20: Yıllar İtibariyle Suriyelilere Verilen Çalışma İzinleri Sayısı

YILLAR	ÇALIŞMA İZNİ VERİLEN SURİYELİ SAYISI
2012	219
2013	794
2014	2.541
2015	4.019
2016	13.288
2017	20.966
2018	34.570
2019	63.789
2020	58.402
2021	91.500

Kaynak: (ÇSGB, 2021).

Yukardaki tabloda yıllar itibariyle çalışma izni almış Suriyeli sığınmacı sayısı verilmiştir. 2020 yılında bir düşüş yaşanmasına rağmen diğer yıllarda sayıları sürekli olarak artmıştır. Ancak iç savaşın ortaya çıkardığı olumsuz durumla başlayan göç hareketi Türkiye'de refahın yüksek olmasının da etkisiyle kitlesel hale dönüşüp milyonları kapsadığı için çalışma izni sayıları artmasına rağmen oransal olarak bir artış yaşanmadığı ve kayıt dışı istihdamın arttığı söylenebilir.

Yukarda da bahsi geçtiği gibi Suriyeli sığınmacılar daha çok düşük ücretle ya da barınma ve gıda harcamalarının karşılığında ücretsiz olarak, beceri ve yetenek gerektirmeyen kalifiyesiz işgücünün çalıştırıldığı sektörlerde çalışma izni almış olanlar hariç kayıt dışı olarak istihdam edilmektedir (Alagöz, 2022). Bu durumun bu sektörlerde çalışacak olan Türk insanının işsizliğini artırdığı söylenebilir. Bu çıkarımı yapabilmek adına Türk insanının istihdam edildiği, 5510 sayılı kanunla düzenlenen hizmet akdi ile bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılan tüm sigortalıları kapsayan 4a grubu verilerini, Suriyelilerin ülkemize gelmeye başladığı 2012 yılından itibaren takip etmek gerekmektedir.

Tablo 21: 2012-2022 Yılları arasında Suriyeli Sığınmacıların En çok Bulunduğu İllerde 4A Kapsamına Giren Çalışanların Şehrin Aktif Nüfusuna Oranı (%)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
İSTANBUL	37,6	39,0	41,1	41,6	41,1	41,7	40,8	39,9	42,8	43,8	46,6
GAZİANTEP	21,8	23,1	23,9	23,7	24,4	26,7	26,1	25,8	29,0	30,9	33,3
HATAY	14,3	15,4	16,0	17,2	19,2	20,5	19,6	19,1	20,6	21,9	23,8
ŞANLIURFA	11,7	11,4	11,8	13,0	13,1	14,9	14,8	14,3	16,5	18,1	19,9
ADANA	19,3	20,5	21,3	22,5	23,9	25,2	24,3	23,4	24,8	26,2	28,9
MERSİN	18,5	18,4	19,6	21,2	23,6	25,2	23,3	23,2	25,4	27,8	30,5
KİLİS	13,4	14,0	14,9	17,9	20,8	21,6	21,6	21,6	23,8	26,0	28,0
KONYA	19,2	19,9	20,9	22,2	23,3	25,0	23,6	23,4	25,4	26,4	28,1
ADIYAMAN	12,1	12,0	12,4	13,9	15,5	17,7	17,3	17,0	18,6	20,4	23,3
İZMİR	27,4	28,3	29,4	30,4	31,9	33,4	32,3	31,6	33,9	35,8	37,5
ANKARA	31,2	32,3	34,2	37,7	34,6	35,3	35,3	34,9	36,1	37,0	36,3
BURSA	31,2	32,0	33,3	34,4	36,2	37,6	36,2	35,0	36,9	38,7	40,4

Kaynak: (SGK, 2022) ve (TÜİK, 2023) verileri derlenerek hazırlanmıştır.

Yukardaki tabloda Suriyelilerin ülkemize gelmeye başladığı 2012 yılından itibaren sayı olarak en çok bulundukları şehirlerde mevcut olan 4a grubu sigortalıların o şehrin aktif diğer bir deyişle 15-64 yaş arası nüfusuna oranı verilmiştir. Bu noktadan hareketle çalışma çağındaki nüfusu oluşturanların sayısının 2 milyonu aştığı 2018 ve 2019 yıllarında Kilis ve Ankara hariç en çok bulundukları şehirlerde oransal olarak 4a grubu sigortalıların aktif nüfus içerisindeki payı düşmüştür. Kilis için 2018 ve 2019 yılında 4a grubunun aktif nüfus içindeki payında 2017 yılına göre bir değişim yaşanmamışken, Ankara da bu oran 2018 yılında 2017 yılıyla aynı kalmış 2019 yılında ise azalma göstermiştir. Oransal olarak düşüşler dikkate alındığında; Suriyelilerin yoğun olarak bulundukları şehirlerde beceri ve tecrübe gerektirmeyen işlerde 2018 ve 2019 yıllarında sigortalı çalışan Türk insanının sayısının azaldığı görülmektedir. Bu durumun sebebi olarak, Türk insanının yerine ucuz ve kayıt dışı olarak istihdam edilen Suriyeli sığınmacıların tercih edildiği

gösterilebilir. Bu noktadan hareketle ucuz ve kayıt dışı şekilde çalışan Suriyelilerin Türk insanının işsizliğini artırdığı söylenebilir.

Ayrıca geçici koruma altındaki Suriyelilerin bazıları ekonominin arz kanalında yer almakta ve yoğun yaşadığı yerler başta olmak üzere işletme açmaktadır. Suriyeli sığınmacıların ülkemize geldiği 2012 yılından itibaren Suriyelilerin en yoğun olarak bulunduğu illerdeki kapanan şirket sayıları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 22:2012-2022 Yılları Arasında Suriyeli Sığınmacıların En Yoğun Olduğu İllerde Kapanan Şirket Sayıları

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	TOPLAM
İSTANBUL	25.434	23.109	21.238	18.792	18.478	18.944	19.432	20.227	26.429	24.525	32.076	248.684
GAZİANTEP	515	537	505	404	468	501	507	566	820	897	1.079	6.799
HATAY	1.193	569	432	354	423	585	448	460	822	599	909	6.794
ŞANLIURFA	594	269	220	221	205	186	240	353	337	510	526	3.661
ADANA	1.548	1.315	1.093	906	768	804	860	883	943	1.071	1.221	11.412
MERSİN	934	874	830	667	753	831	658	776	865	981	1.203	9.372
KİLİS	76	33	29	24	25	30	28	31	35	37	62	410
KONYA	1.149	983	1.038	860	806	767	933	855	882	992	1.215	10.480
ADIYAMAN	121	144	165	104	128	94	120	138	131	236	132	1.513
İZMİR	3.426	3.310	2.880	2.320	2.305	2.331	2.662	2.690	2.392	3.304	4.144	28.454
ANKARA	6.289	5.875	5.349	5.024	5.197	4.356	4.364	4.078	4.216	4.662	6.038	55.448
BURSA	1.786	1.370	1.534	1.099	1.110	1.115	1.266	1.331	1.504	2.498	2.000	16.613
TOPLAM	43.065	35.078	35.313	30.775	30.666	30.544	31.518	32.388	39.376	40.312	50.605	399.640

Kaynak: (TOBB, 2023).

Yukardaki tabloya göre 2012 yılından 2022 yılına kadar Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak bulundukları şehirlerde toplamda 399.640 işletme kapanmıştır. Tablo dikkate alındığında 2012-2016 yılları arasında kapanan şirket sayısında genel olarak bir düşüş trendinin olduğu dikkat çekmektedir. Bu durumun nedeninin; Suriyeli sığınmacıların ülkemize gelmeye başladığı ilk yıllarda ekonominin sadece talep kanalında yer alarak toplam talebi artırmaları ve taleplerini karşılamak adına da Türk firmalardan alışveriş yapmaları olduğu söylenebilir. Ancak Suriyeli sığınmacıların ekonominin arz kanalında da yer almaya başladığı 2016 yılından sonra kapanan şirket sayılarının genel olarak arttığı görülmektedir. Artışın sebebi ise Suriyeli sığınmacıların Türk firmaları bırakarak kendi yurttaşlarından alışveriş yapmayı öncelikli tercih haline getirmeye başlaması olduğu söylenebilir. Çalışma izni almış olan Suriyeli sayısı ve aktif nüfusu oluşturan Suriyeli sayısı arasındaki büyük fark dikkate alındığında genel olarak Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak yaşadıkları şehirlerde açtıkları işletmelerin kayıt dışı olduğu söylenebilir. Kayıt dışılık sebebiyle gelir vergisi, kurumlar vergisi gibi Türk firmaların devlete karşı ödemekle yükümlü olduğu paraları ödemeyen Suriyeli işletmeler karşısında Türk işletmeler rekabet edememiş ve kapanmıştır. Bu nedenin yanı sıra son dönemlerde ülkenin

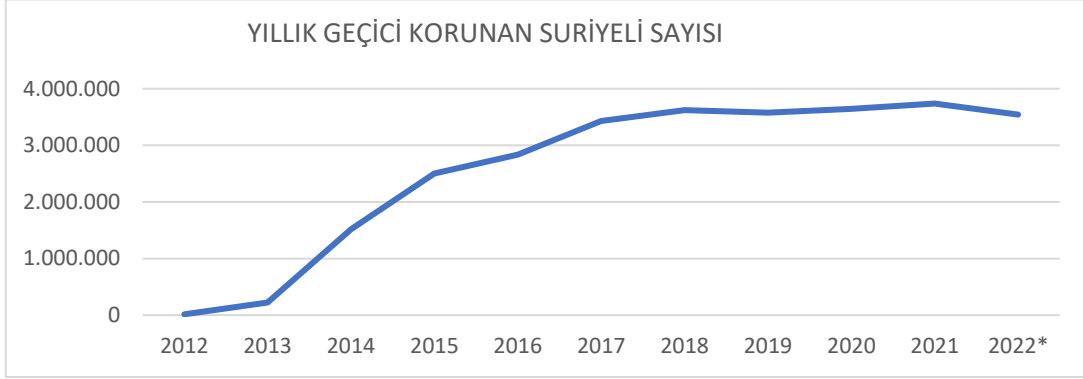
makroekonomik göstergelerinde mevcut olan istikrarsızlık ve gelir dağılımında adaletin bozulması da şirketlerin kapanma nedenlerini oluşturmaktadır. Kapanan şirketler sebebiyle iş verenler ve şirketin çalışanları yeni bir iş bulana kadar işsiz kalmakta ve bu durum da işsizliği artırmaktadır.

Suriyeli sığınmacılar iş gücü piyasalarını etkilemektedir. Bu noktadan hareketle (Akcan, 2018);

- √ Ülkemize sığınan aktif Suriyeli nüfusu emek arzını artırmaktadır. Bu durum iş gücü piyasaları için bir fırsat olsa da Türkiye'nin kendi aktif nüfusu için işsizliği artırmaktadır. Bu noktadan hareketle her geçen yıl Suriyeli sığınmacı sayısının artışının, işgücü piyasalarındaki mevcut dengeyi bozduğu söylenebilir.
- √ Suriyeli sığınmacıların kira fiyatlarını artırması da işsizlik oranında artışa sebep olmaktadır. Kira fiyatlarının artması bireylerin gelirlerinde daha fazla yer kaplamakta ve diğer giderler için ayrılan bütçeyi azaltmaktadır. Bu durum bireyin ek iş bulmasına veya ailedeki diğer bireylerin iş aramasına neden olmaktadır. Böylece işsizlik oranları yukarı doğru tırmanmaktadır.

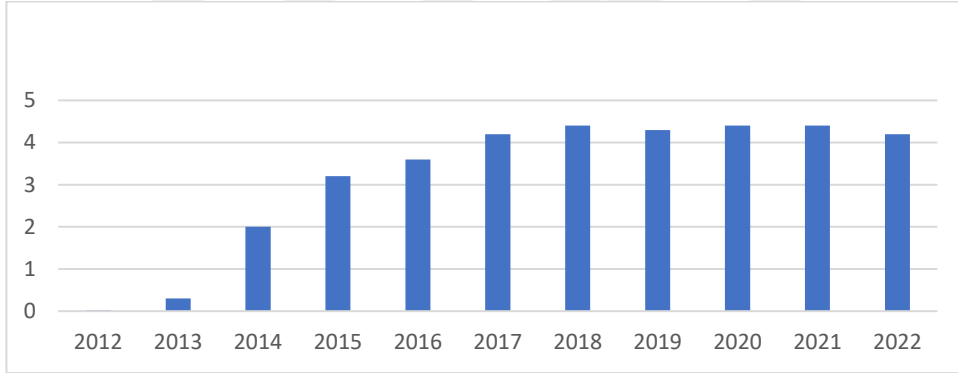
Kitlesel Suriyeli Göçünün Sosyal ve Demografik Etkisi

Hayati endişelerinden, çektikleri ekonomik sıkıntılardan ve ülkelerindeki baskıcı diktatör rejimden kurtulmak, daha yüksek refah düzeyi ve daha kaliteli yaşam standartlarına sahip olmak amacıyla ülkemize sığınan Suriyeliler, sayılarının fazlalığı, gelenek, görenek ve kültürlerinin Türk insanıyla olan farklılığı gibi nedenlerle Türkiye'nin sosyal ve demografik yapısı üzerinde birtakım etkiler meydana getirmektedir.

Şekil 7: Yıllık Geçici Korunan Suriyeli Sayısı

Kaynak: (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022). * 2022 yılı verisi 22.12.2022 tarihinde yayımlanmış olan veridir.

Yukardaki şekilde de görüldüğü gibi geçici koruma altındaki Suriyelilerin sayısı 2017 yılına kadar hızla artmış, 2017 yılından sonra da hızlı olmasa bile artış devam etme eğilimindedir.

Şekil 8: Yıllar İtibariyle Türkiye’deki Suriyeli Yoğunluğu

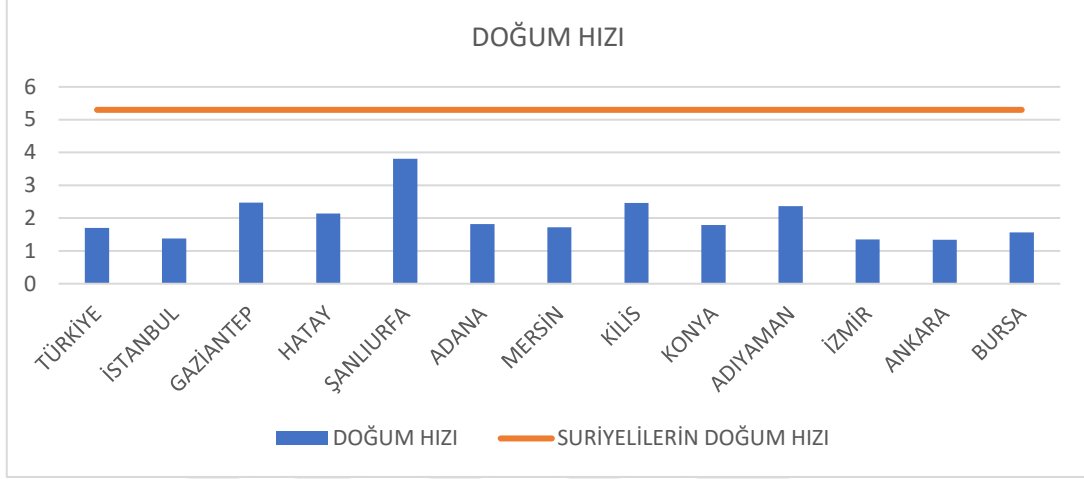
Kaynak: (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022), (TÜİK, 2022).

Yukardaki şekilde yıllar itibariyle artan geçici koruma altındaki Suriyeli sayısının Türkiye nüfusuna oranlanmasıyla bulunan yoğunluğu verilmiştir. Tablodan hareketle Göç İdaresi Başkanlığı tarafından açıklanan resmi rakamlara göre 2012 yılında her 100 kişiden biri bile Suriyeli değilken 2022 yılına gelindiğinde her 100 kişiden yaklaşık 4’ü Suriyelidir. 2012-2022 yılları arasında Suriyeli yoğunluğunun genel olarak arttığı görülmektedir. Türk insanı içerisinde Suriyeli yoğunluğunun artması Türkiye’nin demografik yapısına zarar vermektedir.

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin sayısı sadece göçle değil bunun yanında doğumla da artmaktadır. Türkiye İstatistik kurumu tarafından açıklanan son rapora

göre Türkiye genelinde 2021 yılı için doğum oranı 1,7 iken Suriyeli sığınmacılar için doğum oranı 5,3'tür (Alagöz, 2022).

Şekil 9: Türkiye'deki Suriyelilerin ve Suriyelilerin en Yoğun Bulunduğu İllerin Doğum Hızları (%)

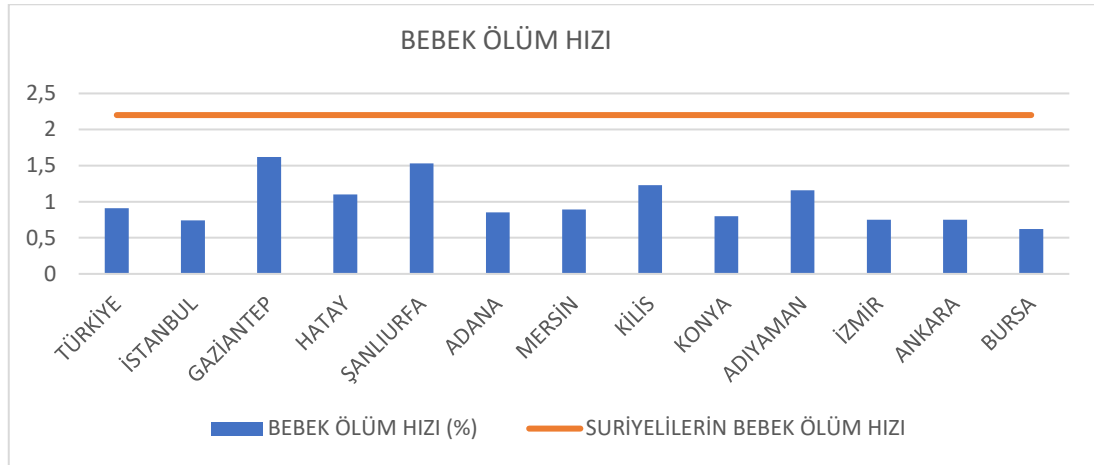

Kaynak: (TÜİK, 2022) ve (Alagöz, 2022).

Yukardaki şekil dikkate alındığında Suriyeli sığınmacıların doğum hızının, en çok bulundukları şehirlerden de Türkiye geneli hesaplanmış doğum hızından da yüksek olduğu görülmektedir. Suriyelilerin en çok bulundukları şehirlerde Suriyeli bebek doğum hızının Türk bebek doğum hızından fazla olması ilerleyen dönemlerde Suriyeli çocuk sayısının ve ülkemizdeki Suriyeli yoğunluğunun hızla artmasına ve demografik bozulmalara neden olacaktır.

Doğum hızının yanında her doğan bebeğin canlı kalmadığı düşünüldüğünde bebek ölüm hızlarına da dikkat etmek gerekmektedir. Suriyeli sığınmacıların bebek ölüm hızı %2,2 olarak tahmin edilmektedir (Alagöz, 2022).

Şekil 10: Türkiye’deki Suriyelilerin ve Suriyelilerin en Yoğun Bulunduğu İllerin Bebek Ölüm Hızları

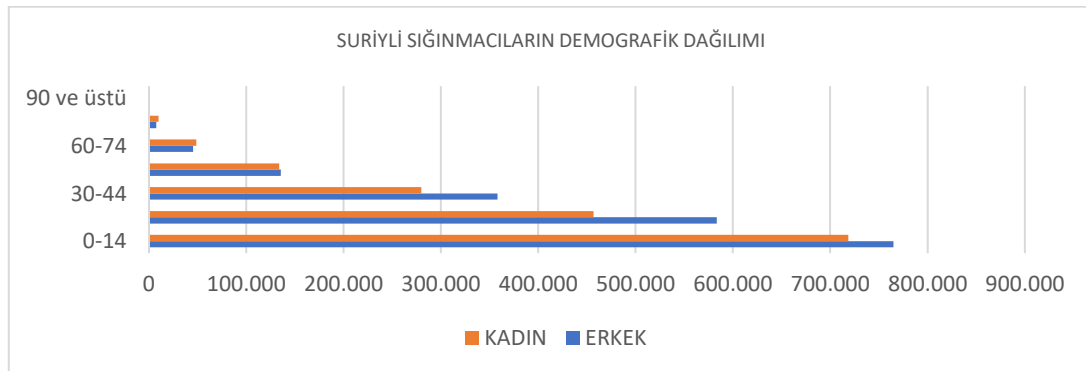
Kaynak: (TÜİK, 2022) ve (Alagöz, 2022). * TÜİK tarafından açıklanan ölüm ve ölüm nedeni istatistikleri ile ilgili son rapor 2019 yılında yayımlandığı için veriler 2019 yılına aittir.

Şekildeki bebek ölüm oranları dikkate alındığında Suriyeli sığınmacıların bebek ölüm hızının hem Türkiye geneli hem de Suriyelilerin en çok bulunduğu şehirlerde hesaplanmış olan bebek ölüm hızından büyük olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle Suriyeli olarak doğan her 100 bebekten 2,2 si ölü doğmaktadır. Ancak doğum hızı çok yüksek olduğu için bebek ölümlerine rağmen Suriyeli nüfusu artmaktadır.

Bebek ölüm hızının yanında TÜİK tarafından açıklanan son rapora göre 2019 yılında bin kişi başına düşen ölüm sayısını ifade eden kaba ölüm hızı binde 5,3 olarak açıklanmıştır (TÜİK, 2023). Suriyeli sığınmacıların ölüm hızı ise %1,2’dir (Alagöz, 2022).

Günümüz itibariyle sayısı yaklaşık 3,6 milyon olan Suriyeli sığınmacıların demografik dağılımıyla ilgili grafik aşağıda yer almaktadır.

Şekil 11: Suriyeli Sığınmacıların Demografik Dağılımı

Kaynak: (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022). Veriler 22.12.2022 tarihinde yayımlanmış olan verilerdir.

Şekle göre; 0-29 yaş grubu kadın ve erkek nüfusu 2.523.816 kişidir ve bu rakam da kayıtlı Suriyeli sayısının yaklaşık %71'ini oluşturmaktadır. Bu noktadan hareketle Türkiye'de geçici olarak korunan Suriyelilerin büyük çoğunluğunun genç ve çocuk nüfustan oluştuğu söylenebilir. %71'lik grubu oluşturan bu nüfusun büyük bir çoğunluğu eğitim çağındadır. Ülkemizde geçici koruma altındaki Suriyeliler için ücretsiz olarak eğitim ve sağlık hizmeti sağlandığından, eğitim çağındaki kişi sayısının çok olması katlanılan ekonomik maliyetin yüksek olduğunun bir göstergesidir.

Suriyeli sığınmacıların büyük çoğunluğu Türk insanından etnik, dini ve mezhepsel olarak farklılık göstermektedir. Türk insanından etnik, dini ve mezhepsel yönden farklılık gösteren Suriyeli sığınmacılar farklılıklarının doğal bir sonucu olarak sosyal uyum problemi yaşamaktadırlar. Bu problemin kendini gösterdiği yerlerden birisi de okullardır. Çünkü ülkemizde bulunan Suriyeli sığınmacıların büyük bir bölümü gençtir ve eğitim çağındadır. Eğitim çağında olan ve kamp dışında kalan Suriyeli çocuklar Türk çocuklarla birlikte eğitimine devam etmekte ancak dil farklılığı, kültürel farklılıklar ve yaşam tarzı farklılığı gibi unsurlardan dolayı sosyal uyum problemi yaşamaktadır. Sadece sosyal uyum problemi değil aynı zamanda toplumsal uyum problemi de söz konusudur. Kültürel olarak Türk insanından farklı olan Suriyeliler, sahip oldukları kültürü göç ettikleri coğrafyaya taşımak istemektedirler. İki toplum arasında yaşanan bu kültür farklılıkları toplumsal uyum problemine sebep olmaktadır (Özdemir, 2017).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDEKİ SURİYELİLERİN EKONOMİK VE SOSYAL ETKİLERİ: KONYA İLİ ÖRNEĞİ

3. Araştırmanın Amacı, Önemi, Hipotezleri ve Varsayımları, Sınırlılıkları ve Yöntemi

Çalışmanın bu bölümünde; araştırmanın amacına, önemine, hipotezleri ve varsayımlarına, sınırlılıklarına ve yöntemine değinilecektir.

3.1Araştırmanın Amacı

İnsanların yaşadığı coğrafyadan bireysel veya kitlesel, süreli veya süresiz, zorunlu veya isteğe bağlı nedenlerle ayrılması olarak tanımlanan göç kavramı insanlığın var olduğu ilk dönemlerden beri mevcudiyetini sürdüren bir olgudur. Tarih boyunca dünyanın her coğrafyasına bireysel veya zaman zaman kitlesel olarak göçler gerçekleşmiştir. Türkiye de gerçekleşen göç dalgalarından etkilenen ülkelerden biridir. Çünkü Türkiye'nin jeopolitik konumu, Asya ve Avrupa kıtaları arasında köprü görevi görmesi, komşu ülkelerinde yaşanan ekonomik ve siyasi istikrarsızlıklar ve refah düzeyi ve yaşam kalitesi yüksek olan Avrupa ülkelerine gerçekleşecek göçlerde transit ülke konumunda olması Türkiye'yi göç edilebilecek cazip bir merkez haline getirmektedir. Bu sebeplerden dolayı tarih boyunca Türkiye'ye bireysel veya kitlesel olarak pek çok göç yaşanmıştır. Ancak çalışmanın konusunu 2011 yılında Arap baharının sıçradığı ülkelerden biri olan ve ilerleyen dönemlerde protestoların iç savaşa dönüştüğü Suriye'den gelen kitlesel göç akını oluşturmaktadır.

2011 yılında insani nedenlerle başlayan Suriyeli Sığınmacı göçü, ilerleyen yıllarda katlanarak artmaya başlamıştır. Ancak geline noktada geçici korunan Suriyeliler Türkiye'nin ekonomisi, sosyal hayatı, kültürel yaşamı ve demografik yapısı üzerinde birtakım etkiler meydana getirmiştir ve getirmeye de devam etmektedir. Meydana gelen bu etkilerde bir belirsizlik söz konusudur ve etkilerin neler olduğu konusunda farklı çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmada amaç geçici koruma statüsündeki Suriyelilerle ilgili belirli çalışma alanı açabilmek, geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türkiye genelinde ve Konya ili özelinde ekonomik, sosyal ve kültürel etkilerini daha net göz önüne serebilmektir. Diğer bir deyişle; 2011 yılından itibaren ülkemize gelmeye başlayan geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türkiye genelinde ve özellikle Konya ili özelinde gelir

artışları, vergi gelirleri, işsizlik oranları, büyüme oranları, enflasyon, istihdam, yoksulluk, gelir dağılımı ve bunlara ilaveten diğer ekonomik ve sosyal göstergelerdeki gelişimi incelenecektir.

3.2 Araştırmanın Önemi

Sığınmacı ve mülteci olgusu genel olarak insanlar arasında aynı anlamda kabul edilen, birbiri yerine kullanılan veya tanımları birbiriyle karıştırılan iki kavramdır. Bu sebeple Suriyeli sığınmacı olgusu Türkiye’de bir kavram kargaşasına yol açmaktadır. Suriyelilerle ilgili olarak bazı çalışmalarda mülteci bazı çalışmalarda ise sığınmacı kavramı kullanılmaktadır. Çalışmada, sığınmacı ve mülteci kavramlarının ayrımı kanunlar ve tanımlar göz önüne alınarak yapılacaktır. Böylece teoride mevcut olan kavram kargaşası çözüme kavuşacaktır. Bu durum çalışmanın önemini oluşturan unsurlardan biridir.

Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin meydana getirdiği birtakım etkiler bulunmaktadır. Daha önce yapılmış olan bazı çalışmalarda geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türkiye ekonomisi üzerindeki etkisi konusunda net bir sonuca varılamadığı, Suriyelilerin ekonomik etkilerine bakıldığında hem risklerin hem de fırsatların söz konusu olduğu, Türkiye’de işsizlik, enflasyon, bütçe açığı, dış ticaret dengesi gibi ekonomik değişkenlerin Suriyelilerin ülkemize kitlesel göçünden önce de oranların ve açıkların yüksek olduğu ancak Suriye kitlesel göçünden sonra Türkiye ekonomisinde olumsuz ve endişe verici bir tablonun ortaya çıktığı ifade edilmiştir. Bu durum kayıt dışı ekonomideki ve bütçe açıklarındaki artışta, kayıtlı Suriyelilerin yoğun yaşadığı bölgelerdeki 4a grubu çalışan sayısındaki azalışta ve sosyo-demografik uyumsuzluğunun ortaya çıkardığı sorunlarda açıkça görülmektedir. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin kayıt dışı olarak çalıştırılması da sağlıklı ekonomik verilere erişimi zorlaştırmaktadır. Konuyla ilgili bulunan farklı çalışmalar sebebiyle bu çalışma kapsamında hangi görüşün daha ağır bastığı analiz edilecektir. Ayrıca Konya ili özelinde geçici korunan Suriyelilerin ekonomik, sosyal ve kültürel etkileri hususunda daha önce bir çalışma yapılmamış ve kullanılmak üzere bir anket ölçeği geliştirilmemiştir. Dolayısıyla yapacağımız bu çalışma literatürdeki boşluğu dolduracak, doğru bilimsel sonuçların elde edilmesine

katkı sağlayacaktır. Bu durum; bu çalışmanın önemini oluşturan unsurlardan bir diğeridir.

3.3Araştırmanın Hipotezleri ve Varsayımları

Bu çalışma için belirlenen hipotezleri ve varsayımları aşağıda yer almaktadır.

- √ Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinin nüfusunu artırır.
- √ Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinin demografik yapısını düzeltir.
- √ Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinin kültürel yapısını iyileştirir.
- √ Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinin kültürel zenginliğini artırır.
- √ Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinin doğurganlık oranını artırır.
- √ Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilindeki suç oranlarını artırır.
- √ Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilindeki eğitim harcamalarını artırır.
- √ Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilindeki sağlık harcamalarını artırır.
- √ Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinde yaşayan Türk vatandaşlarına yapılan sosyal yardımları artırır.
- √ Geçici koruma statüsündeki Suriyelilere yapılan sosyal transferlerden dolayı Konya ilinde ikamet eden Türk vatandaşı daha az sosyal transfer alır.
- √ Geçici koruma statüsündeki Suriyelilere okullarda verilen eğitimden dolayı Konya ilinde ikamet eden Türk öğrencilerinin eğitim kalitesi düşer.
- √ Geçici koruma statüsündeki Suriyelilere yapılan sağlık harcamalarından dolayı Konya ilinde ikamet eden Türk vatandaşının aldığı sağlık hizmetinin kalitesi düşer.

- √ Geçici koruma statüsündeki Suriyelilere verilen sağlık hizmetinden dolayı Konya ilinde ikamet eden Türk vatandaşının randevu alması zorlaşır ve muayene süresi kısalmır.
- √ Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinin emek piyasasında işgücünü ucuzlatır.
- √ Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilindeki firmaların üretim maliyetlerini düşürür.
- √ Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilindeki âtıl (kullanılmayan) kaynakların ekonomiye dahil edilmesine katkı sağlar.
- √ Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinin fiyatlar genel seviyesini (enflasyonu) düşürür.
- √ Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilindeki konut kiralalarını ve satış fiyatlarını düşürür.
- √ Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinde ikamet eden Türk vatandaşlarının kişi başına düşen milli gelirini artırır.
- √ Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilindeki üretimi artırır.
- √ Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinin ihracatının artmasına katkı sağlar.
- √ Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinde ikamet eden Türk vatandaşlarının işsizliğini azaltır, istihdamını artırır.
- √ Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinde ikamet eden Türk vatandaşlarının yoksulluğunu azaltır.
- √ Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinde ikamet eden Türk vatandaşlarına dağıtılan gelirin adaletli olmasını sağlar.
- √ Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinde toplanan vergi gelirlerini artırır.
- √ Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya iline kamunun daha fazla yatırım yapmasını sağlar.
- √ Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinin büyüme ve gelişmesine katkı sağlar.

3.4 Araştırmanın Sınırlılıkları

Göç olgusu, çok geniş kapsama sahiptir. Bu yüzden çalışmanın daha verimli ve amacına tam olarak ulaşabilmesi için belirli sınırlılıklar uygulanacaktır. Bu sınırlılıklar;

- √ Çalışma, Geçici korunan Suriyelilerin Türkiye'ye göç etmeye başladığı 2012 yılıyla 2022 yılını kapsamaktadır.
- √ Türkiye, jeostratejik-jeopolitik konumu gereği ve çatışma alanlarına yakınlığı sebebiyle sürekli göç olgusuyla karşı karşıya kalmaktadır. Alınan göçler düzenli ve düzensiz göç şeklinde sınıflanmakta ancak daha çok düzensiz göçlere ev sahipliği yapmaktadır. Özellikle 2005 yılından itibaren Irak, Afganistan, Pakistan, Moldova ve benzeri uyruklardan olmak üzere çok fazla ülkeden ve 2011 yılı itibarıyla de yüksek sayıda Suriye'den göç almıştır ve almaya devam etmektedir. Bu çalışmada düzenli göçlere yer verilmeyecek, düzensiz göçlerin de tamamına değil sadece geçici korunan Suriyelilerle ilgili olan kısmına yer verilecektir.
- √ Çalışmada, Türkiye İstatistik Kurumu verilerinden, Mülteci Derneklerinin verilerinden, İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığının yayımlamış olduğu verilerden ve The UN Refugee Agency verilerinden verdiği verilerden yararlanılacaktır. Ancak kurumlarca açıklanan verilerin zaman zaman birbirleriyle uyuşmadığı görülmektedir. Bu sebeple de veriye ulaşmakta zorluk yaşanmakta ve bu durumda çalışmanın sınırlılığına neden olmaktadır.
- √ Çalışmada sadece Türkiye'ye gelen göçler incelenecek olup, Türkiye'den başka ülkelere giden göçler veya iç göçler kapsama dahil edilmeyecektir.
- √ Çalışmada analiz yapmak için anket yöntemi kullanılacaktır. Kullanılacak anketin örneklemini Konya'da ikamet eden 18 yaş üstü kadın ve erkekler oluşturmaktadır.

3.5 Araştırmanın Yöntemi

Çalışmanın teorik kısmı için genel olarak birincil kaynaklar kullanılmıştır. Diğer bir deyişle devletlerin ve uluslararası örgütlerin resmi verilerinden, Yüksek Öğretim Kurulu tezlerinden, bilimsel kuruluşların yapmış olduğu projelerden, akademisyenlerin yazdığı kitaplar ve yayımladığı makale ve bildirilerden faydalanılmıştır. Türkiye ve Konya ili ekonomisi için genel değerlendirme yapılırken devletin sağlamış olduğu resmi veriler kullanılmıştır. Bunlara ilave olarak Konya ili özelinde saha çalışması (anket) yapılmıştır. Bu saha çalışmasında kullanılan anket için 10.04.2023 tarihli ve E.501202 sayılı “Etik Kurul Kararı” alınmıştır. Anketin sonuçları SPSS programı üzerinden değerlendirilmiştir. Bu noktadan hareketle; yapılan ankette kullanılan ölçeğin güvenilirliğini ölçmek için “Cronbach’s Alpha” katsayısına ve “corrected item total correlation (toplam madde korelasyonu)” bakılmıştır. Cronbach’s Alpha katsayısının 0,60’ın üzerinde olması ve ankette kullanılan her ölçeğin toplam madde korelasyonunun pozitif işaretli olması güvenilirliğin göstergesidir.

Anketle değerlendirilmek istenen hipotezlerin analizi için ise frekans ve yüzde dağılımlarına bakılmıştır.

3.6 Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Türkiye’ye Gelmeye Başladığı 2012 Yılından İtibaren Türkiye’nin ve Konya İlinin Sayısal Verileri

Suriye’de Mart 2011 tarihinde duvarlara rejim karşıtı yazı yazan gençlerin tutuklanmasını protesto etmek için gösterilerin düzenlenmesi ve göstericilere rejim tarafından silahlı saldırı gerçekleştirilmesi ile iç savaşa dönüşen süreç sonucunda pek çok insan hayatını kaybederken, hayatta kalanların bir kısmı ise çözümü başta sınır komşuları olmak üzere dünyanın dört bir yanına göç etmekte bulmuştur. Suriye ile yakın komşu olup aynı zamanda da en uzun kara sınırına sahip olması sebebiyle Türkiye, bu göç dalgasından önemli ölçüde etkilenmiştir. Gerçekleşen göç dalgasıyla Türkiye’ye sığınan Suriyeliler ülkenin şehirlerine homojen şekilde dağılmamıştır. Bu noktadan hareketle; Göç İdaresi Başkanlığı tarafından yayımlanan resmi rakamlara göre; Konya iline gelen Suriyeli sığınmacı sayısının toplam rakam içerisindeki payının yüksek olduğu ve ülkemize sığınan geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin şehirlere dağılımı dikkate alındığında Konya’nın ilk on il içerisinde yer aldığı görülmektedir. Çalışmanın bu bölümünde geçici koruma statüsündeki Suriyeliler ile

ilgili Türkiye’de ve çalışmanın konusunu Konya ili oluşturduğu için Konya’da sayısal verilere yer verilecektir.

i. Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Türkiye’ye Gelmeye Başladığı 2012 Yılından İtibaren Türkiye’nin ve Konya İlinin Ekonomisi Hakkında Bilgi Veren Sayısal Veriler

Bir ekonomide belirli bir dönemde ülke sınırları içerisinde mevcut tüm kaynaklarla üretilen tüm nihai mal ve hizmetlerin piyasa fiyatları üzerinden hesaplanan değerini açıklayan GSYH, ülkelerin ekonomik büyümelerini analiz etmek için önemli bir kavramdır. Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin resmi rakamlara göre ekonomik büyüme üzerinde katkısının olup olmadığını netleştirebilmek adına Türkiye genelinde ve çalışmanın kapsamını Konya ili oluşturduğu için Konya ili özelinde GSYH rakamları ele alınacaktır.

Tablo 23: 2012-2021 Yılları Arasında Gelir Yöntemi ve Cari Fiyatlarla Hesaplanan Türkiye’nin ve Konya’nın Gayrisafi Yurtiçi Hasılası (milyon TL)

YILLAR	TÜRKİYE	KONYA	KONYA’NIN GSYH’NİN TÜRKİYE’NİN GSYH’NA ORANI (%)
2012	1.581.479	33.002	2,09
2013	1.823.427	38.105	2,09
2014	2.054.898	43.762	2,13
2015	2.350.941	49.885	2,12
2016	2.626.560	55.463	2,11
2017	3.133.704	65.748	2,10
2018	3.758.774	78.841	2,10
2019	4.311.733	90.533	2,10
2020	5.048.220	111.028	2,20
2021	7.248.789	149.229	2,06

Kaynak: (TÜİK, 2023).

Yukardaki tabloda 2012-2021 yılları arasında gelir yöntemi ve cari fiyatlarla hesaplanan Türkiye’nin ve Konya’nın gayrisafi yurtiçi hasılasına ve Konya’nın hasılasının Türkiye’nin hasılası içerisindeki payına yer verilmiştir. Tablodan hareketle; Türkiye’nin de Konya’nın da GSYH ’sının yıllar itibariyle sürekli olarak arttığı görülmektedir. Ancak Konya’nın GSYH ’sının Türkiye hasılası içindeki payı 2014 ve 2020 yılları hariç diğer yıllarda ya düşmüş ya da değişmemiştir. Bu durum da Konya’da gerçekleşen hasıla artış oranının Türkiye geneline kıyasla düşük kaldığı veya değişmediği anlamına gelmektedir. Bu noktadan hareketle; 2012 yılından itibaren ülkemize gelmeye başlayan ve Konya’da da yıllar itibariyle sayısı yaklaşık 130 bini bulan Suriyelilerin Konya ekonomisine katkısının, Konya hasılasının

Türkiye hasılası içindeki payı dikkate alındığında ya çok düşük düzeyde kaldığı ya da herhangi bir katkısının olmadığı söylenebilir. Çünkü Konya hasılasının Türkiye hasılası içindeki payı dikkate alındığında artışın sadece 2014 ve 2020 yıllarında olduğu görülmektedir. 2014 yılındaki artışın Suriyeli sığınmacıların talep kanalında yer almasından kaynaklandığı, 2020 yılındaki artışın ise pandemi kaynaklı olduğu söylenebilir.

Tablo 24: 2012-2021 Yılları Arasında Türkiye'nin ve Konya'nın Kişi Başına Düşen Gayrisafi Yurtiçi Hasılası (Cari Fiyatlarla)

YILLAR	TÜRKİYE (TL)	KONYA(TL)	DÖVİZ KURU	TÜRKİYE (\$)	KONYA (\$)
2012	21.037	16.134	1,8	11.687	8.963
2013	23.946	18.446	1,9	12.603	9.708
2014	26.624	20.899	2,2	12.102	9.500
2015	30.056	23.534	2,7	11.132	8.716
2016	33.131	25.846	3,0	11.044	8.615
2017	39.019	30.289	3,6	10.839	8.414
2018	46.173	35.953	4,8	9.619	7.490
2019	52.213	40.799	5,7	9.160	7.158
2020	60.541	49.540	7,0	8.649	7.077
2021	86.144	65.928	8,9	9.679	7.408

Kaynak: (TÜİK, 2023), (TCMB, 2023).

Yukardaki tabloda 2012-2021 yılları arasında Türkiye'nin ve Konya'nın kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hasılasına yer verilmiştir. Tablodan hareketle TL bazında hem Türkiye'de hem de Konya'da kişi başına düşen milli gelir artmıştır. Ancak bu değer dolar bazında dikkate alındığında; 2013 ve 2021 yılı hariç diğer yıllarda kişi başına düşen milli gelir sürekli olarak azalmıştır.

Tablo 25: 2013-2022 Yılları Arasında Türkiye'nin ve Konya'nın İhracatı (Bin \$)

YILLAR	TÜRKİYE	KONYA	KONYA'NIN İHRACATININ TÜRKİYE İHRACATINA ORANI (%)
2013	161.480.915	1.353.485	0,84
2014	166.504.862	1.482.362	0,89
2015	150.982.114	1.354.000	0,90
2016	149.246.999	1.314.247	0,88
2017	164.494.619	1.548.956	0,94
2018	177.168.756	1.782.997	1,01
2019	180.832.722	1.990.513	1,10
2020	169.637.755	2.167.074	1,28
2021	225.214.458	3.020.822	1,34
2022	254.172.000	3.299.515	1,30

Kaynak: (TÜİK, 2023).

Yukardaki tabloda 2013-2022 yılları arasında Türkiye'nin ve Konya'nın ihracat tutarları ve Konya'nın ihracatının Türkiye ihracatı içindeki payı verilmiştir. Tablodan hareketle hem Türkiye'de hem de Konya'da ihracatın 2013 yılından 2016 yılına kadar dalgalı seyrettiği ancak 2016 yılından sonra genel olarak arttığı görülmektedir. Ayrıca Konya ihracatının Türkiye ihracatı içindeki payı dikkate alındığında genel olarak bir artış trendinin olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum Konya'nın yıllar içerisinde ihracat performansının ve üretiminin arttığı anlamına gelmektedir.

İhracat rakamlarında genel olarak sistematik bir artış varken 2020 yılından sonra hem ihracatta hem de Konya ihracatının Türkiye ihracatı içindeki payında diğer yıllara nazaran büyük bir sıçrama olduğu görülmektedir. Bu sıçramanın temel sebebinin o dönemde tüm dünyayı etkisi altına alan pandeminin varlığı olduğu söylenebilir.

Tablo 26: 2013-2022 Yılları Arasında Türkiye'nin ve Konya'nın İthalatı (Bin \$)

YILLAR	TÜRKİYE	KONYA	KONYA'NIN İTHALATININ TÜRKİYE İTHALATINA ORANI (%)
2013	260.822.803	1.073.134	0,41
2014	251.142.429	1.277.380	0,51
2015	213.619.211	1.049.628	0,49
2016	202.189.242	916.891	0,45
2017	238.715.128	970.334	0,41
2018	231.152.483	828.158	0,36
2019	210.345.203	752.777	0,36
2020	219.516.807	877.587	0,40
2021	271.425.553	1.186.591	0,44
2022	363.710.578	1.432.376	0,39

Kaynak: (TÜİK, 2023).

Yukardaki tabloda 2013-2022 yılları arasında Türkiye'nin ve Konya'nın ithalat tutarları ve Konya'nın ithalatının Türkiye ithalatı içindeki payı verilmiştir. Tabloya göre; 2013 yılından 2019 yılına kadar hem Türkiye'de hem de Konya'da ithalat rakamları genel olarak azalmıştır. 2020 yılından 2022 yılına kadar ise hem Türkiye'de hem de Konya'da ithalat rakamları yükselmiştir. Bu yükselişin sebebi olarak hem pandeminin varlığı hem de ihracat rakamlarının yine aynı dönemde yükseliyor olması gösterilebilir. Diğer bir deyişle 2020 yılından sonra pandeminin etkisiyle dünya tedarik zincirinin bozulması Türkiye'deki ihracatçılara yeni pazarlar açmıştır. Dolayısıyla ihracat ve ithalat bu dönemde artmıştır. İhracatın artıyor olması

Türkiye’de üretimin varlığından kaynaklanıyorken aynı dönemde ithalatın artması ise üretimde ithal girdinin kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Üretimde ithal girdinin kullanılması ihracat ve ithalat rakamlarının aynı yönde seyretmesine sebep olmaktadır.

İthalat rakamlarının artışının yanı sıra Konya ithalatının Türkiye ithalatı içindeki payına bakıldığında ise arada aksi olsa da genel olarak bir azalış trendinin olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle; yıllar içerisinde Konya Türkiye’ye nazaran daha az ithalata duyarlı olmuştur.

Tablo 27: 2013-2022 Yılları Arasında Konya’nın Dış Ticaret Dengesi (Bin \$)

YILLAR	DIŞ TİCARET DENGESİ
2013	280.351
2014	204.982
2015	304.372
2016	397.356
2017	578.622
2018	954.839
2019	1.237.736
2020	1.289.487
2021	1.834.231
2022	1.867.139

*Tablodaki veri Konya’nın ihracat ve ithalat rakamları farkından hesaplanmıştır.

Yukardaki tabloda 2013-2022 yılları arasında Konya’nın dış ticaret dengesi ele alınmıştır. Ancak tablodan hareketle 2013-2022 yılları arasında Konya’nın dış ticaret açığının olmadığı aksine dış ticaret fazlası verdiği ve bu fazlanın yıllar geçtikçe arttığı görülmektedir. Bu durumda Konya’nın ekonomisinin iyi olduğunun bir göstergesidir.

Tablo 28: 2012-2022 Yılları Arasında Türkiye’nin ve Konya’nın Merkezi Yönetim Bütçesi ile İlgili Veriler (Bin TL)

YILLAR	BÜTÇE GELİRLERİ		BÜTÇE GİDERLER		GELİRLERİN GİDERLERİ KARŞILAMA ORANI (%)		BÜTÇE AÇIĞI	
	TÜRKİYE	KONYA	TÜRKİYE	KONYA	TÜRKİYE	KONYA	TÜRKİYE	KONYA
2012	26.436.459	2.326.618	201.879.570	4.005.348	13,1	58,09	-175.443.111	-1.678.730
2013	29.990.746	2.660.288	226.830.366	4.612.370	13,22	57,68	-196.839.620	-1.952.082
2014	36.434.852	2.968.751	241.418.591	5.218.860	15,09	56,89	-204.983.739	-2.250.209
2015	36.403.733	3.472.605	268.064.444	6.120.779	13,58	56,73	-231.660.711	-2.648.174
2016	48.855.516	4.136.550	307.199.263	7.249.707	15,90	57,06	-258.343.747	-3.113.157
2017	44.084.087	4.404.719	365.275.785	8.010.650	12,07	54,99	-321.191.698	-3.605.931
2018	60.031.449	5.440.336	448.568.881	9.155.733	13,38	59,42	-388.537.432	-3.715.397
2019	124.369.346	5.618.346	573.339.121	9.884.842	21,69	56,84	-448.969.775	-4.266.496
2020	118.755.925	6.745.192	719.639.621	11.307.372	16,50	59,65	-600.883.696	-4.562.180
2021	135.061.148	10.367.221	995.486.505	14.692.588	13,57	70,56	-860.425.357	-4.325.367

2022	270.869.269	16.879.125	1.797.006.442	28.071.338	15,07	60,13	-	1.526.137.173	-11.192.213
------	-------------	------------	---------------	------------	-------	-------	---	---------------	-------------

Kaynak: (Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2023)

Yukardaki tabloda Türkiye'nin ve Konya'nın merkezi yönetim bütçesi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Tabloya göre hem Türkiye'de hem de Konya'da bütçe gelirlerinin de bütçe giderlerinin de genel olarak arttığı görülmektedir. Bu duruma ilaveten bütçe açığı da hem Türkiye'de hem de Konya'da yıllar itibariyle artmıştır. Hem bütçe gelirleri hem bütçe giderleri hem de bütçe açığının aynı anda artıyor olması giderlerin gelirlerden daha fazla arttığını göstermektedir. Gelirlerin giderleri karşılama oranına bakıldığında ise hem Türkiye'de hem de Konya'da bu oranın dalgalı seyir göstermesine rağmen genellikle azaldığı söylenebilir.

Konya'da gelirlerin giderleri karşılama oranı ile Türkiye'de gelirlerin giderleri karşılama oranı mukayese edildiğinde, Konya'da bu oranın çok daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum Konya ekonomisinin genel Türkiye ortalamasına göre daha iyi durumda olduğunu göstermektedir. Çünkü Konya'da yıllar itibariyle giderlerin yaklaşık %60'ı gelirler tarafından karşılanmaktadır. Ayrıca Konya'da gelirlerin giderleri karşılama oranının yüksek olması bütçenin daha az açık vermesine ve genel bütçe açığı içerisinde Konya'nın payının daha az olmasına sebebiyet vermiştir.

Tablo 29: 2012-2022 Yılları Arasında Türkiye'nin ve Konya/Karaman Bölgesinin 12 Aylık Ortalamaya Göre Enflasyon Oranı (%)

YILLAR	TÜRKİYE	KONYA/KARAMAN
2012	8,9	9,0
2013	7,5	7,4
2014	8,9	8,1
2015	7,7	7,4
2016	7,8	7,8
2017	11,1	12,1
2018	16,3	17,1
2019	15,2	15,7
2020	12,3	11,9
2021	19,6	20,3
2022	72,3	48,5

Kaynak: (TCMB, 2023).

Yukardaki tabloda 2012-2022 yılları arasında Türkiye'nin ve Konya/Karaman bölgesinin 12 aylık ortalamaya göre enflasyon oranı verilmiştir. Fiyatlar genel seviyesinin sürekli ve birikimli artışı olarak ifade edilen enflasyon, yıllar itibariyle hem Türkiye'de hem de Konya'da dalgalı olarak seyretse de genel olarak artış

eğiliminde olduğu görülmektedir. Ancak burada dikkat çeken başka bir nokta bulunmaktadır. Ülkemize ilk olarak 2012 yılında gelmeye başlayan Suriyeli sığınmacıların sayısı 2015 yılına gelindiğinde önemli ölçüde artmıştır. Bu artışla birlikte meydana gelen toplam talepteki yükselmenin ülkede enflasyonist bir baskı meydana getirdiği söylenebilir. Ayrıca; Suriyeli sığınmacıların en yoğun olarak bulunduğu şehirlerden biri olan Konya’da 2015 yılından sonra enflasyon oranlarına bakıldığında genel olarak Türkiye geneli hesaplanan enflasyon oranından yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum şehirde bulunan Suriyeli sığınmacıların ve diğer kaçak veya kayıtlı yabancıların enflasyon üzerinde artışa neden olduğuna işaret etmektedir.

Tablo 30: 2012-2022 Yılları Arasında Türkiye’nin ve Konya/Karaman Bölgesinin Konut Fiyat Endeksi (%)

YILLAR	TÜRKİYE	KONYA/KARAMAN
2012	10,2	11,0
2013	12,8	10,3
2014	14,9	16,2
2015	15,6	11,8
2016	12,2	10,3
2017	9,1	8,7
2018	4,4	4,1
2019	10,0	11,9
2020	30,4	34,0
2021	59,7	54,2
2022	144,9	139,2

Kaynak: (TCMB, 2023).

Yukardaki tabloda 2012-2022 yılları arasında Türkiye’nin ve Konya/Karaman bölgesinin konut fiyat endeksine yer verilmiştir. Türkiye konut piyasasındaki fiyat değişimlerini takip etmek amacıyla oluşturulan bu endekse göre; endeksin genel olarak düşük oranlarda seyrettiği ancak 2020 yılı ve sonrasında ekonomide gerçekleşen genel istikrarsızlık ve pandemi etkisiyle yükseldiği söylenebilir. Bu durum hem Türkiye geneli hem de Konya/Karaman bölgesi için geçerlidir.

Tablo 31: 2012-2022 Yılları Arasında Türkiye’nin ve Konya/Karaman Bölgesinin İşsizlik Oranları

YILLAR	TÜRKİYE	KONYA/KARAMAN
2012	9,2	6,1
2013	9,7	4,7
2014	9,9	5,6
2015	10,3	6,5

2016	10,9	6,1
2017	10,9	5,9
2018	11,0	5,9
2019	13,7	8,0
2020	13,1	7,8
2021	12,0	7,9
2022	10,4	7,4

Kaynak: (TÜİK, 2023).

Yukardaki tabloda 2012-2022 yılları arasında Türkiye'nin ve Konya/Karaman bölgesinin işsizlik oranları verilmiştir. Tabloya göre Türkiye'de işsizlik oranları 2020 yılına kadar genel olarak artış göstermiş, 2020 yılından sonra ise azalmaya başlamıştır. Konya'da işsizlik oranları ise yıllar itibariyle dalgalı seyretmiş diğer bir deyişle bazı yıllarda artmış bazı yıllarda azalmıştır. Konya/Karaman bölgesinde gerçekleşen işsizlik oranları Türkiye geneli işsizlik oranlarının altındadır.

Tablo 32: 2012-2022 Yılları Arasında Türkiye'nin ve Konya/Karaman Bölgesinin İstihdam Oranları

YILLAR	TÜRKİYE	KONYA/KARAMAN
2012	45,4	45,9
2013	45,9	46,4
2014	45,5	46,4
2015	46,0	47,8
2016	46,3	46,9
2017	47,1	47,3
2018	47,4	47,7
2019	45,7	46,9
2020	42,7	44,7
2021	45,2	46,2
2022	47,5	47,3

Kaynak: (TÜİK, 2023).

Yukardaki tabloda 2012-2022 yılları arasında Türkiye'nin ve Konya/Karaman bölgesinin istihdam oranları verilmiştir. Tablodan hareketle hem Türkiye'de hem de Konya'da pandemi dönemi hariç istihdam oranlarının arttığı görülmektedir. Ancak istihdam ve işsizlik oranları birlikte değerlendirildiğinde bazı yıllarda işsizlik oranı artarken istihdam oranının da arttığı görülmektedir. Örneğin; 2014 yılından 2015 yılına geçerken Türkiye'de ve Konya/Karaman bölgesinde işsizlik oranları sırasıyla 9,9'dan 10,3'e ve 5,6'dan 6,5'e yükselirken; istihdam oranları da sırasıyla 45,5'ten 46'ya ve 46,4'ten 47,8'e yükselmiştir. Esasen işsizlik ve istihdam birbiriyle ters yönlü çalışması gereken iki unsurdur.

ii. Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Türkiye'ye Gelmeye Başladığı 2012 Yılından İtibaren Türkiye'nin ve Konya İlinin Demografik Yapısı Hakkında Bilgi Veren Sayısal Veriler

Bir ülkenin demografisi, o ülkenin nüfus yapısı, değişimleri ve özellikleriyle alakalı bilgi verir. Çalışmanın bu bölümünde 2012 yılından itibaren ülkemize gelmeye başlayan Suriyeli sığınmacıların Türkiye genelinde ve Konya özelinde meydana getirdiği demografik değişimlere yer verilecektir.

Tablo 33: 2012-2022 Yılları Arasında Türkiye'nin ve Konya'nın Nüfusu

YILLAR	TÜRKİYE	KONYA	KONYA NÜFUSUNUN TÜRKİYE NÜFUSUNA ORANI (%)
2012	75.627.384	2.052.281	2,71
2013	76.667.864	2.079.225	2,71
2014	77.695.904	2.108.808	2,71
2015	78.741.053	2.130.544	2,71
2016	79.814.871	2.161.303	2,71
2017	80.810.525	2.180.149	2,70
2018	82.003.882	2.205.609	2,69
2019	83.154.997	2.232.374	2,68
2020	83.614.362	2.250.020	2,69
2021	84.680.273	2.277.017	2,69
2022	85.279.553	2.296.347	2,69

Kaynak: (TÜİK, 2023).

Yukardaki tabloda 2012-2022 yılları arasında Türkiye'nin ve Konya'nın nüfusu verilmiştir. Tabloya göre yıllar itibariyle hem Türkiye'nin hem Konya'nın nüfusunun arttığı fakat Konya nüfusunun Türkiye nüfusu içindeki payının azaldığı görülmektedir. Konya nüfusunun genel nüfus içerisindeki payının azalma sebebinin Konya'nın nüfus artış hızının genel olarak Türkiye geneli gerçekleşen nüfus artış hızından düşük olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Tablo 34: 2012-2022 Yılları Arasında Türkiye'de ve Konya'da Bulunan Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Sayıları

YILLAR	TÜRKİYE	KONYA	SURİYELİ SİĞINMACILARIN TÜRKİYE NÜFUSU İÇİNDEKİ PAYI	SURİYELİ SİĞINMACILARIN KONYA NÜFUSU İÇİNDEKİ PAYI
2012	14.237		0,02	
2013	224.655		0,3	
2014	1.519.286		2,0	
2015	2.503.549		3,2	
2016	2.834.441		3,6	
2017	3.426.786		4,2	
2018	3.623.192	104.856	4,4	4,8
2019	3.576.370	111.332	4,3	5,1

2020	3.641.370	117.952	4,4	5,2
2021	3.737.369	122.743	4,4	5,4
2022	3.543.837	122.914	4,2	5,4

Kaynak: (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023), (Mülteciler Derneği, 2023).

Yukardaki tabloda yıllar itibariyle Türkiye’de ve Konya’da bulunan geçici koruma altındaki Suriyeli sayıları verilmiştir. Tabloya genel olarak bakıldığında Suriyeli sığınmacı sayısının hem Türkiye’de hem de Konya’da arttığı görülmektedir. Suriyelilerin Türkiye ve Konya nüfusu içindeki payı da genel olarak artmıştır. Bu durumun nedeninin, Suriyeli sığınmacıların nüfus artış hızlarının Türkiye ve Konya’da gerçekleşen nüfus artış hızından yüksek olmasından kaynaklı olduğu söylenebilir.

Tablo 35: 2012-2022 Yılları Arasında Türkiye’nin ve Konya’nın Nüfus Artış Hızları (‰)

YILLAR	TÜRKİYE	KONYA
2012	12,0	6,7
2013	13,7	13,0
2014	13,3	14,1
2015	13,4	10,3
2016	13,5	14,3
2017	12,4	8,7
2018	14,7	11,6
2019	13,9	12,1
2020	5,5	7,9
2021	12,7	11,9
2022	7,1	8,5

Kaynak: (TÜİK, 2023).

Yukardaki tabloda 2012-2022 yılları arasında Türkiye’nin ve Konya’nın nüfus artış hızları yer almaktadır. Konya’nın nüfus artış hızının genel olarak Türkiye geneli nüfus artış hızından düşük seyrettiği görülmektedir. 2020 ve 2022 yıllarında bir önceki yıllara göre nüfus artış hızı büyük ölçüde düşmüştür. Bu durumun temel sebebini 2020 yılında başlayan covid-19 pandemisi oluşturmaktadır.

Tablo 36: 2012-2022 Yılları Arasında Türkiye’nin, Konya’nın ve Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Doğurganlık Hızı

YILLAR	TÜRKİYE	KONYA	SURİYE
2012	2,11	2,19	5,3
2013	2,10	2,18	5,3
2014	2,18	2,24	5,3
2015	2,14	2,18	5,3
2016	2,11	2,19	5,3

2017	2,08	2,13	5,3
2018	2,00	2,08	5,3
2019	1,89	1,95	5,3
2020	1,77	1,85	5,3
2021	1,71	1,80	5,3
2022	1,62	1,75	5,3

Kaynak: (TÜİK, 2023), (Alagöz, 2022).

Yukardaki tabloda 2012-2022 yılları arasında Türkiye'nin, Konya'nın ve Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin doğurganlık hızları yer almaktadır. Tabloya göre yıllar itibariyle Konya'nın doğurganlık hızı Türkiye geneli gerçekleşen doğurganlık hızından yüksektir. Türkiye'de yaşayan Suriyeli sığınmacıların doğurganlık oranı ise her yıl hem Türkiye geneli hem de Konya ilinin doğurganlık oranından oldukça yüksektir. Bu durum ilerleyen yıllarda ülkemizde bulunan Suriyeli nüfusunun ve Suriyeli nüfusunun Türkiye nüfusu içerisindeki yoğunluğunun artmasına ve Türkiye'nin demografik yapısının bozulmasına neden olabilir.

Tablo 37: 2012-2021 Yılları Arasında Türkiye'nin, Konya'nın ve Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Bebek Ölüm Hızı (%)

YILLAR	TÜRKİYE	KONYA	SURİYELİ SİĞINMACI
2012	1,16	1,36	2,2
2013	1,08	1,17	2,2
2014	1,11	1,04	2,2
2015	1,02	0,93	2,2
2016	0,98	0,94	2,2
2017	0,93	0,97	2,2
2018	0,93	0,93	2,2
2019	0,91	0,80	2,2
2020	0,87	0,82	2,2
2021	0,92	0,82	2,2

Kaynak: (TÜİK, 2023), (Alagöz, 2022).

Yukardaki tabloda 2012-2021 yılları arasında Türkiye'nin, Konya'nın ve Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin bebek ölüm hızları verilmiştir. Türkiye'de ve Konya'da gerçekleşen bebek ölüm hızının genel olarak benzer oranlarda olduğu ve yıl ilerledikçe sağlık sistemindeki iyileşme ve teknolojiye ilişkin ilerlemeden kaynaklı olarak düştüğü görülmektedir. Bunun yanı sıra Türkiye'de yaşayan Suriyeli sığınmacıların bebek ölüm hızları Konya ve Türkiye'ye nazaran yüksektir.

iii. Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Türkiye'ye Gelmeye Başladığı 2012 Yılından İtibaren Türkiye'nin ve Konya/Karaman Bölgesinin Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Alakalı Sayısal Verileri

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye'de ve Konya/Karaman bölgesinde elde edilen gelirin hane halkına eşit dağılıp dağılmadığına, gelir dağılımında adaleti ölçen gini katsayısına ve yoksulluk rakamlarına yer verilecektir.

Tablo 38: 2014-2022 Yılları Arasında Türkiye'nin ve Konya/Karaman Bölgesinin Gini Sayıları

YILLAR	TÜRKİYE	KONYA/KARAMAN
2014	0,379	0,396
2015	0,386	0,395
2016	0,396	0,378
2017	0,400	0,352
2018	0,403	0,392
2019	0,387	0,365
2020	0,402	0,393
2021	0,391	0,386
2022	0,412	0,434

Kaynak: (TÜİK, 2023).

Yukardaki tabloda 2014-2022 yılları arasında gerçekleşen gini rakamları yer almaktadır. Gelir dağılımında adaleti ölçmek için kullanılan gini katsayısı 0 ile 1 arasında değerler almaktadır. Bu sayı 0'a yaklaştığında gelir dağılımında adaletin sağlandığını, 1'e yaklaştığında ise gelir dağılımında adaletin bozulduğunu göstermektedir. Bu noktadan hareketle 2014 yılında Türkiye genelinde 0,379 olan gini katsayısı 2022 yılına gelindiğinde 0,412 olarak gerçekleşmiştir. Bu durum Türkiye genelinde elde edilen gelirin dağılımının yıllar itibariyle daha da adaletsizleştiğini göstermektedir. Durumun benzeri Konya'da da yaşanmıştır. 2014 yılında 0,396 olan gini katsayısı 0,434'e yükselmiş ve 2014 yılından 2022 yılına gelindiğinde Konya'da gelir dağılımında adaletsizlik artmıştır.

TÜİK tarafından yayımlanan resmi rakamlara göre hem Türkiye'de hem de Konya'da son yıllarda GSYH, ihracat ve istihdam oranı artmış, işsizlik oranı ise azalıştır. Ekonomide rakamların gösterdiği bu iyileşmelere rağmen son dönemlerde gelir dağılımında adaletsizliğin artıyor olması ülkede meydana gelen iyileşmenin halkın tamamına eşit oranda yansımadağının bir göstergesidir.

Tablo 39: 2012-2022 Yılları Arasında Türkiye'nin ve Konya/Karaman Bölgesinin Yoksul Sayıları (Bin Kişi)

YILLAR	TÜRKİYE	KONYA/KARAMAN
2012	16.741	
2013	16.706	
2014	16.501	410
2015	16.706	379
2016	16.328	358
2017	15.864	425
2018	16.888	422
2019	17.207	405
2020	17.921	481
2021	17.636	395
2022	18.030	433

Kaynak: (TÜİK, 2023). * Medyan gelirin %60'ına göre hesaplanan rakamlar kullanılmıştır.

Yukardaki tabloda 2012-2022 yılları arasında Türkiye genelinde ve Konya/Karaman bölgesinde bulunan yoksul sayıları verilmiştir. Konya/Karaman bölgesinde pandeminin olduğu 2020 yılında yoksul sayısının 481.000'e çıktığı görülmektedir. Ancak bu sayı 2021 yılında 395.000'e düşmüş ve 2022 yılında ise 2021 yılına göre artsa da 2020 yılındaki yoksul sayısının altında kalmıştır. Ancak Konya için 2020 ve 2022 yılının gini katsayılarına bakıldığında sayıda bir artış olduğu gözlemlenmektedir. Bu artış Konya ilinde elde edilen gelirin daha adaletsiz dağıtıldığı anlamına gelmektedir. Bu noktadan hareketle yoksul sayısında azalma değil de bir artışın olması beklenmektedir. Ancak açıklanan verilere göre tam tersi gerçekleşmiştir. Bunun yanı sıra Türkiye'deki tüm yoksul sayılarına bakıldığında yıllar itibariyle dalgalanma gösterse de genel olarak arttığı görülmektedir.

Türkiye için sadece 2012 ve 2022 yılı, Konya/Karaman bölgesi için de 2014 ve 2022 yılı ele alındığında yoksul sayısında artış olduğu görülmektedir. Türkiye ve Konya/Karaman bölgesi için ekonomik verilerin ele alındığı tablolar incelendiğinde; GSYH'nin, kişi başına düşen milli gelirin, ihracatın, istihdam oranlarının arttığı ve işsizliğin azaldığı görülmekte ve bu durum da ekonominin iyiye gittiğini işaret etmektedir. Ancak ekonominin iyiye gitmesiyle yoksul sayısının artmasının aynı anda gerçekleşmesi beklenemez. Bu noktadan hareketle yayımlanan veriler arasında bir tutarsızlığın olduğu söylenebilir.

Tablo 40: 2012-2022 Yılları Arasında Türkiye'nin ve Konya/Karaman Bölgesinin Yoksulluk Sınırı (TL)

YILLAR	TÜRKİYE	KONYA/KARAMAN
2012	5.418	
2013	6.012	
2014	6.665	6.497
2015	7.495	7.426
2016	8.539	8.324
2017	9.532	9.124
2018	10.670	9.972
2019	12.952	12.013
2020	14.873	14.092
2021	16.841	15.662
2022	21.296	19.795

Kaynak: (TÜİK, 2023). * Medyan gelirin %60'ına göre hesaplanan rakamlar kullanılmıştır.

Yukardaki tabloda 2012-2022 yılları arasında Türkiye'nin ve Konya/Karaman bölgesinin yoksulluk sınırı verilmiştir. İnsanların en temel ihtiyaçlarını en düşük düzeyde karşılamak için sahip olması gereken gelir miktarını gösteren yoksulluk sınırı, Türkiye genelinde ve Konya/Karaman bölgesinde 2012 yılından 2022 yılına kadar artmıştır. Yoksulluk sınırının artıyor olması kişinin temel ihtiyaçları değişmeyeceğinden ötürü aynı zamanda hayat pahalılığının da arttığı anlamına gelmektedir.

Gelir dağılımı ve yoksullukla alakalı veriler kapsamında gini katsayısı, yoksul sayısı ve yoksulluk sınırı ele alınmıştır. Bu verilere ilave olarak TÜİK tarafından ilan edilen Türkiye'nin ve Konya/Karaman bölgesinin hane halkı kullanılabilir gelirine göre %10'luk grupların gelirden aldıkları payların oranına bakmak faydalı olacaktır. Çünkü bu oran gelirden en yüksek pay alan %10'luk grubun elde ettiği payla gelirden en düşük pay alan %10'luk grubun elde ettiği pay hakkında bilgi vermektedir. Bu sayede yıllar itibariyle en zengin %10'luk gruba en fakir %10'luk grubun gelirden aldığı paylar kıyaslanabilecek ve her iki kesimin de geliriyle ve topluma yansıyan gelir dağılımıyla alakalı yorumlar yapılabilecektir.

Tablo 41: 2014-2022 Yılları Arasında Türkiye'nin ve Konya/Karaman Bölgesinin Hane Halkı Kullanılabilir Gelirine Göre %10'luk Grupların Gelirden Aldıkları Payların Oranı

YILLAR		TÜRKİYE	KONYA/KARAMAN
2014	İLK %10	2,5	2,3
	SON %10	28,9	30,5
2015	İLK %10	2,4	2,4
	SON %10	29,5	30,3
2016	İLK %10	2,4	2,6
	SON %10	30,8	29,0
2017	İLK %10	2,4	2,7
	SON %10	31,4	26,4
2018	İLK %10	2,3	2,5
	SON %10	31,6	29,5
2019	İLK %10	2,4	2,7
	SON %10	30,4	28,3
2020	İLK %10	2,1	2,1
	SON %10	31,4	30,3
2021	İLK %10	2,4	2,4
	SON %10	30,8	30,4
2022	İLK %10	2,3	2,1
	SON %10	32,7	35,5

Kaynak: (TÜİK, 2023).

Yukardaki tabloda 2014-2022 yılları arasında Türkiye'nin ve Konya/Karaman bölgesinin hane halkı kullanılabilir gelire göre %10'luk grupların gelirden aldıkları payların oranı verilmiştir. Tabloya genel olarak bakıldığında hem Türkiye genelinde hem de Konya/Karaman bölgesinde dönem dönem dalgalanmalar olsa da 2014 yılından 2022 yılına gelindiğinde gelirden ilk %10'luk grubun aldığı payın azaldığı son %10'luk grubun aldığı payın arttığı görülmektedir. Bu durum en fakir kesimin daha da fakirleştiğinin, en zengin kesimin ise daha da zenginleştiğinin bir ispatıdır. Aynı zamanda gelir dağılımının adaletsizleştiğinin bir göstergesidir ve gini katsayısının işaret ettiği sonuçla uyumludur. Ancak ekonomide mevcut olan iyileşmelere ters düşmektedir.

iv. Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Türkiye'ye Gelmeye Başladığı 2012 Yılından İtibaren Türkiye'nin ve Konya İlinin Suç ve Suç Oranları Hakkında Bilgi Veren Sayısal Veriler

Ülkemizde 2022 yılı sonu itibariyle yayımlanan resmi rakamlara göre sayıları yaklaşık 3,6 milyonu bulan Suriyeli sığınmacılar, ekonomik ve demografik yapılar üzerine etkilerinin yanı sıra asayiş, güvenlik ve suç alanlarında da birtakım etkiler meydana getirmektedir. Geçici koruma altındaki Suriyelilerin suç olaylarına

karişmaları ile alakalı zaman zaman medyada birtakım haberler yer alsa da resmî kurumlar tarafından açıklanan sayısal veri bulunmamaktadır. Ancak İç İşleri Bakanı Süleyman Soylu, 2022 yılında Suriyeli sığınmacıların suç oranını 1,3 ve Türk vatandaşlarının suç oranını ise 2,2 olarak açıklamıştır (Venedik, 2022). Bu noktadan hareketle; 2022 yılında 85.279.553 olan Türkiye nüfusunda suça karişan kişi sayısı 1.876.150 iken, açıklanan resmi rakama göre 3.543.837 kayıtlı Suriyeli sığınmacı nüfusunda suça karişan kişi sayısı 46.070'tir. Suriyeli sığınmacıların suç oranı Türk vatandaşlarının suç oranından 0,9 puan düşük olsa da nüfuslarının Türkiye nüfusunun yaklaşık %4,2'sini oluşturduğu düşünöldüğünde oranın oldukça yüksek olduğu söylenebilir.

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye'de bulunan yabancı uyruklu kişilerin suç oranları ile alakalı Türkiye İstatistik kurumu tarafından yayımlanan sayısal verilere değinilecektir.

Tablo 42: 2016-2020 Yılları Arasında Ceza İnfaz Kurumu'nda Tutuklu ve Hükümlü Olarak Bulunan Türk ve Yabancı Uyruklu Kişilerin Sayısı ve Oranı

		2016	2017	2018	2019	2020
T.C VATANDAŞI	SAYI	196.285	225.994	256.264	281.544	256.622
	ORAN (%)	97,8	97,3	96,8	96,6	96,2
YABANCI	SAYI	4.442	6.346	8.578	10.002	10.209
	ORAN (%)	2,2	2,7	3,2	3,4	3,8

Kaynak: (TÜİK, 2023).

Yukardaki tabloda 2016-2020 yılları arasında Ceza İnfaz Kurumu'nda tutuklu ve hükümlü olarak bulunan Türk ve yabancı uyruklu kişilerin sayısı ve oranı yer almaktadır. Tablodan hareketle; 2016 yılından itibaren yabancı uyruklu tutuklu ve hükümlü sayısının ve oranının sürekli olarak arttığı görölmektedir. Türkiye sadece Suriye'den göç almamaktadır. Ancak 2016 yılı itibariyle resmi rakamlara göre sayıları yaklaşık 3 milyonu bulan Suriyelinin ölkemizde yaşadığı ve genel olarak yıllar itibariyle sayılarının artış eğiliminde olduğu göz önüne alındığında suç oranlarının artışında Suriyelilerin ve diğer kaçak yabancıların etkisinin bulunduğu söylenebilir.

Ayrıca 2016 yılından 2020 yılına kadar her yıl Türk vatandaşlarından tutuklu ve hükümlü olarak Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunanların oranının azaldığı

görülmektedir. Buna karşın Türkiye’de bulunan yabancılarda bu oran artış eğilimindedir.

Şekil 12: 2016-2020 Yılları Arasında Ceza İnfaz Kurumu’nda Tutuklu ve Hükümlü Olarak Bulunan Yabancı Uyruklu Kişilerin Oranı

Yukardaki şekilde 2016-2020 yılları arasında Ceza İnfaz Kurumu’nda tutuklu ve hükümlü olarak bulunan yabancı uyruklu kişilerin oranı yer almaktadır. Grafiğe göre, bu oranın yıllar itibariyle sürekli arttığı görülmektedir. Oranın artıyor olması, yabancılarda Türkiye için güvenlik tehdidi oluşturma potansiyelinin mevcut olduğunun açık bir göstergesidir.

Tablo 43: 2011-2020 Yılları Arasında Suç Türü ve Suçu İşleyen Uyruğuna Göre Ceza Evine Giren Hükümlüler

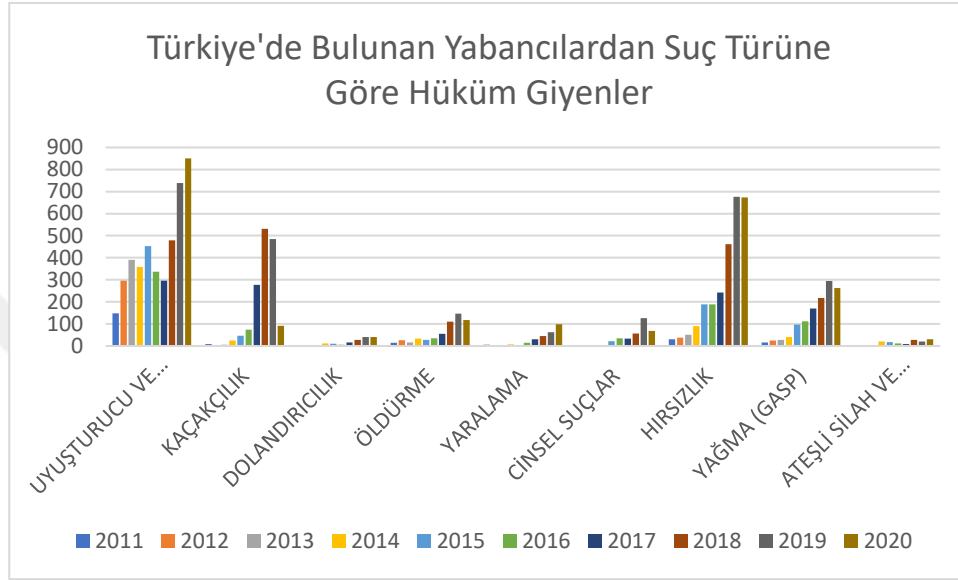
	UYRUK	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDEYLE İLGİLİ SUÇLAR	T.C	3.983	7.678	11.461	13.983	15.222	17.976	22.194	27.798	30.954	22.764
	YABANCI	148	296	390	358	453	336	296	479	738	851
KAÇAKÇILIK	T.C	872	1.133	3.021	3.045	3.122	3.804	6.036	9.134	7.627	3.320
	YABANCI	9	3	6	24	46	74	277	531	484	91
DOLANDIRICILIK	T.C	1.100	1.925	2.461	3.619	3.770	5.173	5.729	7.979	7.906	8.918
	YABANCI	3	1	2	12	10	6	16	27	41	40
ÖLDÜRME	T.C	3.470	6.408	6.518	8.854	8.275	7.409	7.993	9.222	9.427	5.963
	YABANCI	14	26	16	33	28	35	55	110	147	117
YARALAMA	T.C	7.879	15.302	29.815	24.799	23.726	23.572	26.508	32.968	34.835	40.346
	YABANCI	6	3	3	7	4	14	31	45	62	99
CİNSEL SUÇLAR	T.C	824	2.256	4.140	5.532	5.318	5.474	5.143	5.717	5.674	4.822
	YABANCI	4	2	3	2	22	35	33	57	126	68
HIRSIZLIK	T.C	6.415	11.921	22.292	29.817	29.905	31.468	36.982	44.959	42.075	38.606
	YABANCI	30	37	51	90	188	189	242	461	677	673
YAĞMA (GASP)	T.C	2.209	3.642	4.850	7.971	9.948	9.581	12.115	15.092	13.006	7.086
	YABANCI	16	25	27	41	97	112	170	217	294	263
ATEŞLİ SİLAH VE BİÇAKLA ALAKALI SUÇLAR	T.C	3.025	5.423	8.959	4.889	4.209	4.152	5.436	6.252	7.057	8.770
	YABANCI	3	2	4	21	17	12	9	28	21	31

Kaynak: (TÜİK, 2023).

Yukardaki tabloda 2011-2020 yılları arasında suç türü ve suçu işleyen uyruğuna göre ceza evine giren hükümlüler yer almaktadır. Tablodan hareketle; yıllar itibariyle hüküm giyen Türk vatandaşlarının ve yabancı uyruklu kişilerin

sayılarının genel olarak artış eğiliminde olduğu söylenebilir. Yabancı uyruklu kişilerden hüküm giyenlerin sayısındaki bu artış eğilimi aşağıdaki grafikte daha net olarak görülmektedir.

Şekil 13: 2011-2020 Yılları Arasında Türkiye’de Bulunan Yabancılardan Suç Türüne Göre Ceza Evine Giren Hükümlülerin Sayısı

Çalışmanın genel konusunu geçici koruma altındaki Suriyeliler oluşturmaktadır. Ancak yukardaki şekilde Türkiye’de bulunan tüm yabancı uyruklu kişilerden hüküm giyenlerin sayısına yer verilmiştir. Çünkü geçici koruma altındaki Suriyeliler ile ilgili 2022 yılında İç İşleri Bakanı tarafından açıklanan suç oranı dışında resmi herhangi bir sayısal veriye ulaşamamıştır. Fakat 15.03.2021 tarihinde 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü tarafından geçici koruma altındaki Suriyelilerin suç istatistikleriyle alakalı bir analiz yapılmıştır. Bu analize göre; 2020 yılı içerisinde Suriyeli sığınmacılar tarafından ülkemizdeki güvenliği ve asayişini tehdit eden 255 olay meydana gelmiştir. Bu olayların %34,3’ünü terör suçları, %15,7’sini yaralama ve kavga, %11’ini narkotik, %1,6’sını kaçakçılık, %7,9’unu insan kaçakçılığı, %8,3’ünü hırsızlık ve gasp, %4,3’ünü dolandırıcılık, %6,7’sini asayiş, %7,5’ini cinayet ve %2,8’ini cinsel taciz oluşturmuştur. Yine aynı analize göre 2012-2019 yılları arası suçların başlıklara göre dağılımı göz önüne alındığında; meydana gelen suçların %9,2’sini narkotik, %12,1’ini terör, %9,2’sini taciz ve tecavüz, %3,6’sını fuhuş, %24,7’sini kaçakçılık, %11,2’sini hırsızlık ve gasp, %9,2’sini cinayet,

%20,1'ini yaralama ve kavga ve %10,7'sini ise dolandırıcılık oluşturmuştur (21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, 2023) .

Tüm bunlara ilave olarak Kızmaz (2018) çalışmasında 2014 yılından 2017 yılının ilk altı ayı için İç İşleri Bakanlığı tarafından açıklanan Türk vatandaşları ve Suriyeli sığınmacılar tarafından gerçekleştirilen suçlara ilişkin veriler hakkında bir tablo ele almıştır. Tabloya göre; 2014 yılında suça karışan Türk vatandaşı sayısı 1.870.374 iken Suriyeli sığınmacı sayısı 10.352'dir. 2015 yılında suça karışan Türk vatandaşı sayısı 1.858.120, Suriyeli sığınmacı sayısı 13. 557, 2016 yılında suça karışan Türk vatandaşı sayısı 1.876.816, Suriyeli sığınmacı sayısı 14.457 ve 2017 yılının ilk altı ayında suça karışan Türk vatandaşı sayısı 956.306 iken Suriyeli sığınmacı sayısı 7.157'dir (Kızmaz, 2018).

Tablo 44: 2014-2017 Yılları Arasında ve 2022 Yılında Suça Karışan Türk ve Suriyeli Sığınmacı Sayıları ve Nüfusa Oranları

	SUÇA KARIŞAN TÜRK VATANDAŞI	TÜRKİYE NÜFUSU	SUÇA KARIŞAN TÜRK VATANDAŞLARININ NÜFUSA ORANI (%)	SUÇA KARIŞAN SURIYELİ SİĞINMACILAR	GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURIYELİ SAYISI	SUÇA KARIŞAN SURIYELİ SİĞINMACILARIN KENDİ NÜFUSLARINA ORANI (%)
2014	1.870.374	77.695.904	2,41	10.352	1.519.286	0,68
2015	1.858.120	78.741.053	2,36	13. 557	2.503.549	0,54
2016	1.876.816	79.814.871	2,35	14.457	2.834.441	0,51
2017*	1.912.612	80.810.525	2,37	14.314	3.426.786	0,42
2022	1.876.150	85.279.553	2,20	46.070	3.543.837	1,30

Kaynak: (Kızmaz, 2018), (TÜİK, 2023), (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022)ve (Venedik, 2022). * 2017 yılı rakamları ilk 6 ay rakamları olduğu için ikiye çarpılarak tahmini yıllık rakamlar elde edilmiştir.

Yukardaki tabloda 2014-2017 yılları arasında ve 2022 yılında suça karışan Türk ve Suriyeli sığınmacı sayıları ve bu sayıların ülkedeki kendi nüfuslarına oranları verilmiştir. Bu noktadan hareketle artan nüfuslara rağmen suça karışan Türk vatandaşı sayısının ülke nüfusu içerisindeki payı minimal değişim gösterirken, suça karışan Suriyeli sayısının geçici koruma statüsündeki Suriyeli nüfusu içindeki payı azalış göstermiştir. 2014 yılından 2017 yılına kadar Suriyeli sığınmacıların suç oranları azalış gösterse de İç İşleri Bakanı Süleyman Soylu tarafından açıklanan son rakama göre 2022 yılında Suriyelilerin suç oranı 1'3'tür ve bu oran 2017 yılındaki oranın yaklaşık üç katıdır.

2014 yılında diğer bir deyişle nüfuslarının daha düşük olduğu dönemlerde Suriyelilerin suça karışma oranları daha azken, nüfuslarının arttığı dönemlerde ise yüksektir. Ancak suça karışan kişi sayısındaki artış, suç oranındaki artıştan daha

fazladır. Tabloya bakıldığında; Suriyeli sığınmacılar 2014 yılında 0,68 suç oranına sahiptir. 2022 yılına gelindiğinde ise suç oranları 2014 yılındaki suç oranının iki katına çıkmış ve 1,3 olmuştur. Fakat suça karışan kişi sayısı 2014 yılına göre dört katına çıkmıştır. Bu noktadan hareketle Suriyeli sığınmacıların suça karışma oranının nüfus artış hızından daha yüksek olduğu söylenebilir. Ayrıca artan Suriyeli sığınmacı sayısı ile birlikte suç eğilimlerinin de yükseldiği ve Türk insanı için bir güvenlik tehdidi olduğu görülmektedir.

Tablo 45: 2011-2020 Yılları Arasında Konya İlinde Suç Türüne Göre Ceza Evine Giren Hükümlüler

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDEYLE İLGİLİ SUÇLAR	49	78	134	209	378	393	403	529	763	625
KAÇAKÇILIK	7	21	45	62	69	76	129	177	124	63
DOLANDIRICILIK	26	40	46	103	97	109	114	105	131	133
ÖLDÜRME	60	101	114	184	191	175	194	164	194	179
YARALAMA	241	428	979	697	733	641	665	823	1.133	1.221
CİNSEL SUÇLAR	15	53	78	127	136	122	121	121	148	148
HİRSİZLİK	132	246	462	743	875	906	901	1.028	1.017	1.071
YAĞMA (GASP)	19	61	56	176	204	248	300	348	297	176
ATEŞLİ SİLAH VE BİÇAKLA ALAKALI SUÇLAR	75	121	153	89	84	68	104	87	142	208

Kaynak: (TÜİK, 2023).

Yukardaki tabloda 2011-2020 yılları arasında Konya ilinde suç türüne göre ceza evine giren hükümlülerin sayısına yer verilmiştir. Tabloya göre her suç türünde 2011 yılından 2020 yılına gelindiğinde bir artış gözlemlenmektedir. Diğer bir deyişle yıllar içerisinde Konya’da suça karışıp hüküm giyen kişi sayısı artmıştır.

2012 yılından itibaren ülkemize göç eden Suriyeli sığınmacılar başlarda geçici koruma merkezlerinde kalsalar da ilerleyen dönemlerde Türkiye’nin çeşitli şehirlerine dağılmışlardır. Genel olarak Suriye sınırına yakın olan şehirlere yerleşmeler de sayı olarak en yoğun bulundukları şehirlerden biri de Konya’dır. Göç İdaresi Başkanlığı tarafından Aralık 2022 tarihinde yayımlanan veriye göre Konya’da 122.914 Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır. Konya’daki toplam nüfusun 5,4’üne tekabül eden Suriyeli sığınmacı sayısı doğal olarak şehrin ekonomisi, demografik yapısı, asayışı, güvenliği ve suç oranları üzerinde bir etki doğurmaktadır. Her ne kadar Konya ilinde suç oranları üzerinde Suriyeli sığınmacıların etkisinin ne olduğu hususunda resmi bir açıklama olmasa da Türkiye geneli açıklanan

yabancıların ve Suriyeli sığınmacıların suça karışma oranları ve sayıları, Konya’da da Türkiye’ye paralel olarak yabancıların ve Suriyeli sığınmacıların suça iştirakleri hususunda bir artış eğiliminin olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

3.7Bulgular ve Sonuçların Analizi

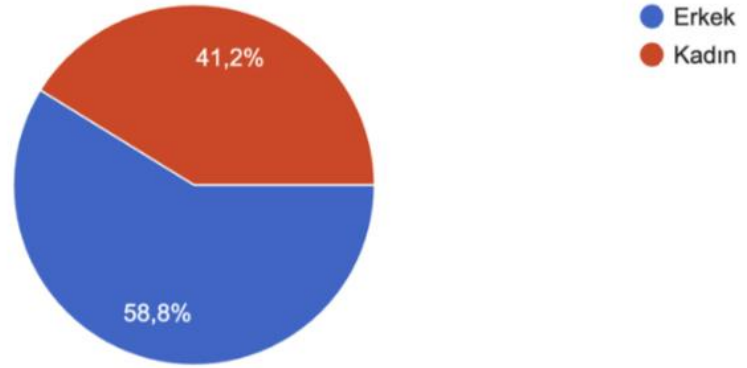
Çalışmanın bu bölümünde Konya ili özelinde 18 yaş ve üstü kadın ve erkeklere uygulanan saha çalışmasına, bu çalışmanın bulgularına ve sonuçlarına yer verilecektir. Ancak bulgular ve sonuçlara geçmeden önce ankete katılan katılımcıların demografik özellikleri ele alınacaktır.

3.7.1 Ankete Katılan Katılımcıların Demografik Yapısının Genel Gösterimi

Ankete Konya’da ikamet eden ve 18 ve üstü yaştaki 752 kişi katılmıştır. Ankete katılımcılara; cinsiyetleri, yaşları, eğitim durumları, çalışıp çalışmadığı, eğer çalışıyorsa hangi sektörde çalıştığı ve elde ettiği aylık geliri sorulmuştur.

Cinsiyetinizi belirtiniz ifadesine katılımcıların verdiği yanıt aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

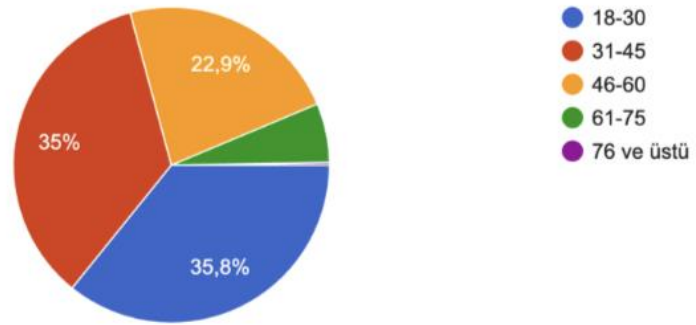
Şekil 14: Katılımcıların Cinsiyeti

Şekle göre; ankete katılan katılımcıların 310’unu kadın, 442’sini erkekler oluşturmuştur.

Yaşınızı belirtiniz ifadesine kişilerin verdiği yanıt aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

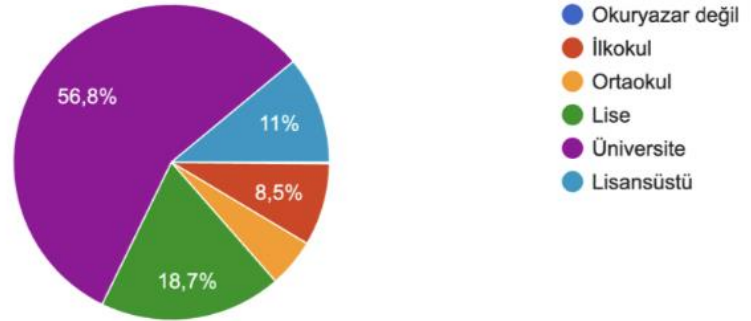
Şekil 15: Katılımcıların Yaşı

Ankete katılan 752 katılımcıdan 269'u 18-30 yaş aralığında, 263'ü 31-45 yaş aralığında, 172'si 46-60 yaş aralığında, 46'sı 61-75 yaş aralığında ve 2'si de 76 ve üstü yaş aralığındadır.

Eğitim durumunuzu belirtiniz ifadesine kişilerin verdiği yanıt aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

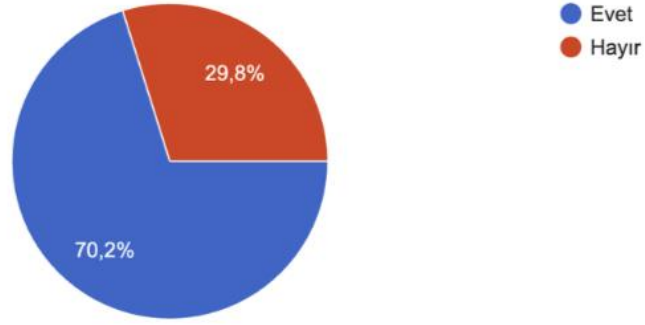
Şekil 16: Katılımcıların Eğitim Durumu

Yukardaki şekle göre ankete katılan 752 katılımcıdan 83'ü lisansüstü, 427'si üniversite, 140'ı lise, 37'si ortaokul ve 64'ü ilkokul eğitim düzeyine sahiptir. 1 kişinin de okur yazarlığı yoktur.

Ankete katılan katılımcıların çalışıyor musunuz sorusuna verdikleri yanıt aşağıdaki grafikte yer almaktadır.

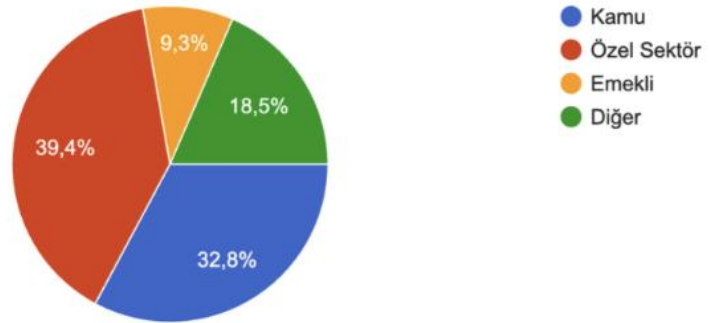
Şekil 17: Katılımcıların Çalışma Durumu

Şekle göre katılımcıların 528'i çalışmakta ve 224'ü ise çalışmamaktadır.

Ankete katılan katılımcılara sorulan hangi sektörde çalışıyorsunuz sorusuna verilen cevaplar aşağıdaki şekilde yer almaktadır.

Şekil 18: Katılımcıların Çalıştığı Sektörler

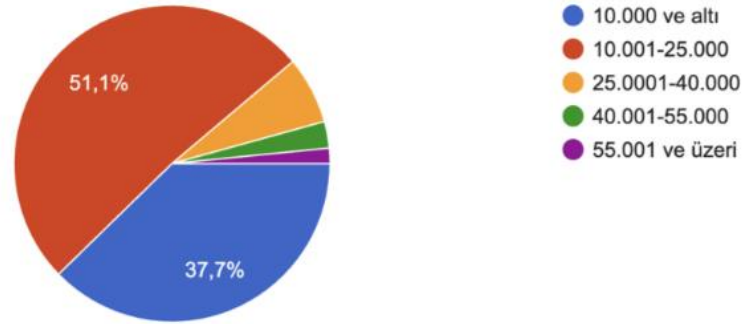

Şekle göre ankete katılan katılımcıların 247'si kamuda ve 296'sı ise özel sektörde çalışmaktadır. 70'i emekli olup 139'u ise diğer seçeneğini seçmişlerdir.

Şekil 13'e bakıldığında çalışmayan kişi sayısının 224 olduğu görülmektedir. Çalışmayan grup emeklilerden ve işsizlerin toplamından oluşmaktadır. Şekil 14 incelendiğinde emekli ve diğer kategorilerinin toplamının 209 kişiden oluştuğu görülmektedir. Bu durum, ankete katılan 15 kişinin bu iki soruyu tutarsız cevapladığı anlamına gelmektedir.

Son olarak katılımcılara yöneltilen aylık gelirinizi belirtiniz ifadesine verilen cevaplar aşağıdaki şekilde yer almaktadır.

Şekil 19: Katılımcıların Aylık Gelirleri

Ankete katılan katılımcıların 284'ü 10.000 ve altı, 384'ü 10.001-25.000, 52'si 25.001-40.000, 20'si 40.001-55.000 ve 12'si ise 55.001 ve üstü gelir aralığında olan bir gelire sahiptir.

3.7.2 Çalışmadan Elde Edilen Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde, Konya ili özelinde 18 ve üstü yaştaki 752 kadın ve erkeğe uygulanan anket için SPSS üzerinden analizler yapıp, analizler sonucunda elde edilen bulgulara yer verilecektir. Ancak analizlere ve bulgulara geçmeden önce uygulanan anketin güvenilirliği test edilecektir.

Güvenilirlik Analizi

SPSS programı üzerinden yapılan güvenilirlik analizinde; geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Konya ili özelinde sosyal ve demografik yapı üstüne etkileri konusunda ele alınan sorular için yapılan analizler sonucunda elde edilen Cronbach's Alpha katsayısı 0,630 olarak hesaplanmıştır. Bu değer güvenilirliğin mevcut olduğunu gösterse de tek başına güvenilirlik için yeterli değildir. Cronbach's Alpha katsayısına ilaveten "corrected item-total correlation" (toplam madde korelasyonları) değerine de bakmak gerekir. Suriyeli sığınmacıların Konya ili özelinde sosyal ve demografik yapı üstüne etkileri hususunda sorulan toplam 13 sorudan 4'ünün toplam madde korelasyonu negatif değer almıştır. Yapılan analiz sonucunda bu dört sorunun negatiflik sebebinin ters maddeden kaynaklandığı tespit edilmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Tablo 46: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Konya İli Özelinde Sosyal ve Demografik Yapı Üzerine Etkisini Ölçmek İçin Sorulan Soruların Güvenilirlik Değerleri

SOSYAL VE DEMOGRAFİK YAPI ÜSTÜNE SORULAR	CRONBACH'S ALPHA	TOPLAM MADDE KORELASYONLARI	CRONBACH'S ALPHA*	TOPLAM MADDE KORELASYONLARI *
SORU 1	0,630	0,372	0,860*	0,376
SORU 2		-0,082		0,451
SORU 3		-0,073		0,445
SORU 4		-0,193		0,564
SORU 5		0,312		0,258
SORU 6		0,453		0,617
SORU 7		0,533		0,547
SORU 8		0,595		0,593
SORU 9		-0,181		0,417
SORU 10		0,447		0,578
SORU 11		0,422		0,651
SORU 12		0,485		0,701
SORU 13		0,473		0,659

*işaretli değerler düzeltme yapıldıktan sonra elde edilen değerlerdir.

Yukardaki tabloda geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyal ve demografik yapı üstüne etkileri konusunda sorulan soruların düzeltmeden önce ve düzeltmeden sonra toplam madde korelasyon değerleri ve Cronbach's Alpha katsayıları yer almaktadır. Ters maddeler çevrildiğinde negatif değerler pozitif değere dönüşmüş ve her madde için toplam madde korelasyon değeri 0,20'nin üstüne çıkmıştır. Ayrıca çevirme yapmadan 0,630 olan Cronbach's Alpha katsayısı çevirmeyle birlikte 0,860'a yükselmiştir. Bu durum geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Konya ili özelinde sosyal ve demografik yapı üstüne etkileri konusunda sorulan sorularda kullanılan ölçeğin uygulanan kitleye uygun olduğunu, güvenilir verinin toplandığını ve tutarlılığın mevcut olduğunu gösterir.

Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Konya ili özelinde ekonomik yapı üstüne etkileri konusunda ele alınan sorular için yapılan analizler sonucunda elde edilen Cronbach's Alpha katsayısı 0,878'dir ve bu ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir. Toplam madde korelasyonlarına bakıldığında; sorulan 14 sorudan 1'inin negatif değer aldığı görülmektedir. Yapılan analizler sonucunda negatif değer alan sorunun ters maddeden kaynaklandığı tespit edilmiş ve çevirme işlemi yapılmıştır.

Tablo 47: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Konya İli Özelinde Ekonomik Yapı Üzerine Etkisini Ölçmek İçin Sorulan Soruların Güvenilirlik Değerleri

EKONOMİK YAPI ÜSTÜNE SORULAR	CRONBACH'S ALPHA	TOPLAM MADDE KORELASYONLARI	CRONBACH'S ALPHA*	TOPLAM MADDE KORELASYONLARI *
SORU 1	0,878	-0,109	0,888	0,109
SORU 2		0,272		0,192
SORU 3		0,633		0,644
SORU 4		0,625		0,638
SORU 5		0,555		0,551
SORU 6		0,710		0,733
SORU 7		0,714		0,711
SORU 8		0,732		0,737
SORU 9		0,593		0,612
SORU 10		0,582		0,601
SORU 11		0,716		0,735
SORU 12		0,475		0,482
SORU 13		0,687		0,694
SORU 14		0,744		0,772

*işaretli değerler düzeltme yapıldıktan sonra elde edilen değerlerdir.

Yukardaki tabloda geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin ekonomik yapı üstüne etkileri konusunda sorulan soruların düzeltmeden önce ve düzeltmeden sonra toplam madde korelasyon değerleri ve Cronbach's Alpha katsayıları yer almaktadır. Ters madde çevrildiğinde negatif değerın pozitif değere dönüştüğü tablodan görülmektedir. Buna ilaveten Cronbach's Alpha katsayısı da 0,888'e yükselmiştir. Bu noktadan hareketle geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin ekonomik etkileri konusunda sorulan sorularda kullanılan ölçeğin güvenilir ve tutarlı olduğu görülmektedir.

Uygulanan Anketten Elde Edilen Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde ele alınan hipotezlerin değerlendirilmesi için ankette sorulan soruların frekans dağılımları ve yüzde analizleri ele alınacaktır. Soruların frekans dağılımları ve yüzde analizleri sayesinde ankete katılan katılımcıların geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Konya ili özelinde sosyal ve demografik etkileriyle ekonomik etkileri üstüne bildirdikleri görüşler dikkate alınacak ve çalışmanın sonuç kısmında da bu veriler resmi olarak açıklanan verilerle kıyaslanacaktır. Bu noktadan hareketle; ankette yer alan “Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinin nüfusunu artırır” sorusuna verilen cevapların frekans dağılımı ve yüzde analizi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 48: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlinin Nüfusunu Artırır Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi

	FREKANS	%
KESİNLİKLE KATILIYORUM	510	67,8
KATILIYORUM	164	21,8
NE KATILIYORUM NE DE KATILMIYORUM	30	4,0
KATILMIYORUM	18	2,4
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	30	4,0
TOPLAM	752	100

Tablo incelendiğinde; ankete katılan 752 kişiden 48’inin Suriyeli sığınmacıların Konya nüfusunu artırmadığına, 30’unun Konya nüfusunu artırıp artırmadığı hususunda kararsız kaldığına ve 674’ünün ise nüfusu artırdığına dair yanıt verdiği görülmektedir. Bu noktadan hareketle; çalışmada ele alınan geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinin nüfusunu artırır hipotezine katılımcıların yaklaşık %90’ı katılmıştır. Bu durum hipotezin kabul edildiği anlamına gelebilir.

Ankette yer alan “Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinin demografik yapısını düzeltir” sorusuna verilen cevapların frekans dağılımı ve yüzde analizi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 49: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlinin Demografik Yapısını Düzeltir Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi

	FREKANS	%
KESİNLİKLE KATILIYORUM	24	3,2
KATILIYORUM	22	2,9
NE KATILIYORUM NE DE KATILMIYORUM	46	6,1
KATILMIYORUM	208	27,7
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	452	60,1
TOPLAM	752	100

Tablo incelendiğinde; ankete katılan 752 kişiden 46’sının Suriyeli sığınmacıların Konya’nın demografik yapısını düzelttiğine, diğer 46’sının demografik yapıyı düzelter düzeltmediği konusunda kararsız olduğuna ve 660’ının ise Konya’nın demografik yapısını düzeltmediğine dair yanıt verdiği görülmektedir. Çalışmada ele alınan geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinin demografik yapısını düzeltir hipotezine katılımcıların yaklaşık %88’i katılmamıştır. Bu durum hipotezin reddedildiği anlamına gelebilir.

Ankette yer alan “Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinin kültürel yapısını iyileştirir” sorusuna verilen cevapların frekans dağılımı ve yüzde analizi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 50: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlinin Kültürel Yapısını İyileştirir Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi

	FREKANS	%
KESİNLİKLE KATILIYORUM	33	4,4
KATILIYORUM	19	2,5
NE KATILIYORUM NE DE KATILMIYORUM	32	4,3
KATILMIYORUM	169	22,4
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	499	66,4
TOPLAM	752	100

Tablo incelendiğinde; ankete katılan 752 kişiden 52'sinin Suriyeli sığınmacıların Konya'nın kültürel yapısını iyileştirdiğine, 32'sinin kültürel yapıyı iyileştirip iyileştirmedikine dair kararsız kaldığına ve 668'inin ise Konya'nın kültürel yapısını iyileştirmedikine dair yanıt verdiği görülmektedir. Bu noktadan hareketle; geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinin kültürel yapısını iyileştirir hipotezine katılımcıların yaklaşık %89'u katılmamıştır. Bu durum hipotezin reddedildiği anlamına gelebilir.

Ankette yer alan “Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinin kültürel zenginliğini artırır” sorusuna verilen cevapların frekans dağılımı ve yüzde analizi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 51: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlinin Kültürel Zenginliğini Artırır Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi

	FREKANS	%
KESİNLİKLE KATILIYORUM	20	2,6
KATILIYORUM	35	4,7
NE KATILIYORUM NE DE KATILMIYORUM	42	5,6
KATILMIYORUM	183	24,3
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	472	62,8
TOPLAM	752	100

Tablo incelendiğinde; ankete katılan 752 kişiden 55'inin Suriyeli sığınmacıların Konya'nın kültürel zenginliğini artırdığına, 42'sinin kültürel zenginliği artırıp artırmadığına dair kararsız kaldığına ve 655'inin ise Konya'nın kültürel zenginliğini artırmadığına dair yanıt verdiği görülmektedir. Bu noktadan hareketle; geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinin kültürel zenginliğini artırır hipotezine katılımcıların yaklaşık %87'si katılmamıştır. Bu durum hipotezin reddedildiği anlamına gelebilir.

Ankette yer alan “Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinin doğurganlık oranını artırır” sorusuna verilen cevapların frekans dağılımı ve yüzde analizi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 52: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlinin Doğurganlık Oranını Artırır Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi

	FREKANS	%
KESİNLİKLE KATILIYORUM	435	57,9
KATILIYORUM	199	26,5
NE KATILIYORUM NE DE KATILMIYORUM	34	4,5
KATILMIYORUM	28	3,7
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	56	7,4
TOPLAM	752	100

Tablo incelendiğinde; ankete katılan 752 kişiden 84’ünün Suriyeli sığınmacıların Konya’nın doğurganlık oranını artırmadığına, 34’ünün doğurganlık oranını artırıp artırmadığına dair kararsız kaldığına ve 634’ünün ise Konya’nın doğurganlık oranını artırdığına dair yanıt verdiği görülmektedir. Çalışmada ele alınan geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinin doğurganlık oranını artırır hipotezine katılımcıların yaklaşık %85’i katılmıştır. Bu durum hipotezin kabul edildiği anlamına gelebilir.

Ankette yer alan “Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilindeki suç oranlarını artırır.” sorusuna verilen cevapların frekans dağılımı ve yüzde analizi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 53: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlinin Suç Oranlarını Artırır Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi

	FREKANS	%
KESİNLİKLE KATILIYORUM	424	56,4
KATILIYORUM	195	25,9
NE KATILIYORUM NE DE KATILMIYORUM	76	10,1
KATILMIYORUM	35	4,7
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	22	2,9
TOPLAM	752	100

Tablo incelendiğinde; ankete katılan 752 kişiden 57’sinin Suriyeli sığınmacıların Konya’nın suç oranlarını artırmadığına, 76’sının suç oranlarını artırıp artırmadığına dair kararsız kaldığına ve 619’unun ise Konya’nın suç oranlarını artırdığına dair yanıt verdiği görülmektedir. Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilindeki suç oranlarını artırır hipotezine katılımcıların yaklaşık %83’ü katılmıştır. Bu durum hipotezin kabul edildiği anlamına gelebilir.

Ankette yer alan “Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilindeki eğitim harcamalarını artırır” sorusuna verilen cevapların frekans dağılımı ve yüzde analizi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 54: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlindeki Eğitim Harcamalarını Artırır Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi

	FREKANS	%
KESİNLİKLE KATILIYORUM	361	48,0
KATILIYORUM	206	27,4
NE KATILIYORUM NE DE KATILMIYORUM	96	12,8
KATILMIYORUM	50	6,6
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	39	5,2
TOPLAM	752	100

Tablo incelendiğinde; ankete katılan 752 kişiden 89’unun Suriyeli sığınmacıların Konya’nın eğitim harcamalarını artırmadığına, 96’sının eğitim harcamalarını artırıp artırmadığına dair kararsız kaldığına ve 567’inin ise Konya’nın eğitim harcamalarını artırdığına dair yanıt verdiği görülmektedir. Bu noktadan hareketle; geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilindeki eğitim harcamalarını artırır hipotezine katılımcıların yaklaşık %76’sı katılmıştır. Bu durum hipotezin kabul edildiği anlamına gelebilir.

Ankette yer alan “Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilindeki sağlık harcamalarını artırır” sorusuna verilen cevapların frekans dağılımı ve yüzde analizi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 55: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlindeki Sağlık Harcamalarını Artırır Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi

	FREKANS	%
KESİNLİKLE KATILIYORUM	456	60,6
KATILIYORUM	190	25,3
NE KATILIYORUM NE DE KATILMIYORUM	48	6,3
KATILMIYORUM	26	3,5
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	32	4,3
TOPLAM	752	100

Tablo incelendiğinde; ankete katılan 752 kişiden 58’inin Suriyeli sığınmacıların Konya’nın sağlık harcamalarını artırmadığına, 48’inin sağlık harcamalarını artırıp artırmadığına dair kararsız kaldığına ve 646’sının ise Konya’nın sağlık harcamalarını artırdığına dair yanıt verdiği görülmektedir. Bu noktadan hareketle; geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilindeki sağlık

harcamalarını artırır hipotezine katılımcıların yaklaşık %86'sı katılmıştır. Bu durum hipotezin kabul edildiği anlamına gelebilir.

Ankette yer alan “Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinde yaşayan Türk vatandaşlarına yapılan sosyal yardımları artırır” sorusuna verilen cevapların frekans dağılımı ve yüzde analizi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 56: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlinde Yaşayan Türk Vatandaşlarına Yapılan Sosyal Yardımları Artırır Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi

	FREKANS	%
KESİNLİKLE KATILIYORUM	35	4,7
KATILIYORUM	34	4,5
NE KATILIYORUM NE DE KATILMIYORUM	54	7,2
KATILMIYORUM	224	29,8
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	405	53,8
TOPLAM	752	100

Tablo incelendiğinde; ankete katılan 752 kişiden 69'u Suriyeli sığınmacıların Konya'da yaşayan Türk vatandaşlarına yapılan sosyal yardımı artırdığına, 54'ünün sosyal yardımı artırıp artırmadığına dair kararsız kaldığına ve 629'unun ise Konya'da yaşayan Türk vatandaşlarına yapılan sosyal yardımı artırmadığına dair yanıt verdiği görülmektedir. Bu noktadan hareketle; geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilindeki yaşayan Türk vatandaşlarına yapılan sosyal yardımları artırır hipotezine katılımcıların yaklaşık %84'ü katılmamıştır. Bu durum hipotezin reddedildiği anlamına gelebilir.

Ankette yer alan “Geçici koruma statüsündeki Suriyelilere yapılan sosyal transferlerden dolayı Konya ilinde ikamet eden Türk vatandaşı daha az sosyal transfer alır” sorusuna verilen cevapların frekans dağılımı ve yüzde analizi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 57: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Yapılan Sosyal Transferlerden Dolayı Konya İlinde İkamet Eden Türk Vatandaşı Daha Az Sosyal Transfer Alır Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi

	FREKANS	%
KESİNLİKLE KATILIYORUM	351	46,7
KATILIYORUM	212	28,2
NE KATILIYORUM NE DE KATILMIYORUM	93	12,4
KATILMIYORUM	59	7,8
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	37	4,9
TOPLAM	752	100

Tablo incelendiğinde; ankete katılan 752 kişiden 98’inin Suriyeli sığınmacılardan dolayı Konya’da yaşayan Türk vatandaşlarının daha az sosyal transfer almadığına, 93’ünün Konya’da yaşayan Türk vatandaşlarının daha az sosyal transfer alıp almadığı hususunda kararsız kaldığına ve 563’ünün ise Konya’da yaşayan Türk vatandaşlarının daha az sosyal transfer aldığına dair yanıt verdiği görülmektedir. Bu noktadan hareketle; geçici koruma statüsündeki Suriyelilere yapılan sosyal transferlerden dolayı Konya ilinde ikamet eden Türk vatandaşı daha az sosyal transfer alır hipotezine katılımcıların yaklaşık %75’i katılmıştır. Bu durum hipotezin kabul edildiği anlamına gelebilir.

Ankette yer alan “Geçici koruma statüsündeki Suriyelilere okullarda verilen eğitimden dolayı Konya ilinde ikamet eden Türk öğrencilerinin eğitim kalitesi düşer” sorusuna verilen cevapların frekans dağılımı ve yüzde analizi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 58: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Verilen Eğitimden Dolayı Konya İlinde İkamet Eden Türk Öğrencilerinin Eğitim Kalitesi Düşer Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi

	FREKANS	%
KESİNLİKLE KATILIYORUM	405	53,8
KATILIYORUM	185	24,6
NE KATILIYORUM NE DE KATILMIYORUM	64	8,5
KATILMIYORUM	69	9,2
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	29	3,9
TOPLAM	752	100

Tablo incelendiğinde; ankete katılan 752 kişiden 98’inin Suriyeli sığınmacılara verilen eğitimden dolayı Konya’da yaşayan Türk öğrencilerinin eğitim kalitesinin düşmediğine, 64’ünün eğitim kalitesinin düşüp düşmediği hususunda kararsız kaldığına ve 590’ının ise eğitim kalitesinin düştüğüne dair yanıt verdiği görülmektedir. Geçici koruma statüsündeki Suriyelilere okullarda verilen eğitimden dolayı Konya ilinde ikamet eden Türk öğrencilerinin eğitim kalitesi düşer hipotezine katılımcıların yaklaşık %79’u katılmıştır. Bu durum hipotezin kabul edildiği anlamına gelebilir.

Ankette yer alan “Geçici koruma statüsündeki Suriyelilere yapılan sağlık harcamalarından dolayı Konya ilinde ikamet eden Türk vatandaşının aldığı sağlık hizmetinin kalitesi düşer” sorusuna verilen cevapların frekans dağılımı ve yüzde analizi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 59: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Yapılan Sağlık Harcamalarından Dolayı Konya İlinde İkamet Eden Türk Vatandaşının Aldığı Sağlık Hizmetinin Kalitesi Düşer Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi

	FREKANS	%
KESİNLİKLE KATILIYORUM	424	56,4
KATILIYORUM	200	26,6
NE KATILIYORUM NE DE KATILMIYORUM	45	6,0
KATILMIYORUM	58	7,7
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	25	3,3
TOPLAM	752	100

Tablo incelendiğinde; ankete katılan 752 kişiden 83’ünün Suriyeli sığınmacılara verilen sağlık hizmetinden dolayı Konya’da yaşayan Türk vatandaşlarının aldığı sağlık hizmet kalitesinin düşmediğine, 45’inin sağlık hizmet kalitesinin düşüp düşmediği hususunda kararsız kaldığına ve 624’ünün ise sağlık hizmet kalitesinin düştüğüne dair yanıt verdiği görülmektedir. Çalışmada ele alınan geçici koruma statüsündeki Suriyelilere yapılan sağlık harcamalarından dolayı Konya ilinde ikamet eden Türk vatandaşının aldığı sağlık hizmetinin kalitesi düşer hipotezine katılımcıların %83’ü katılmıştır. Bu durum hipotezin kabul edildiği anlamına gelebilir.

Ankette yer alan “Geçici koruma statüsündeki Suriyelilere verilen sağlık hizmetinden dolayı Konya ilinde ikamet eden Türk vatandaşının randevu alması zorlaşır ve muayene süresi kısalmır” sorusuna verilen cevapların frekans dağılımı ve yüzde analizi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 60: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Verilen Sağlık Hizmetinden Dolayı Konya İlinde İkamet Eden Türk Vatandaşının Randevu Alması Zorlaşır ve Muayene Süresi Kısalmır Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi

	FREKANS	%
KESİNLİKLE KATILIYORUM	486	64,6
KATILIYORUM	184	24,5
NE KATILIYORUM NE DE KATILMIYORUM	33	4,4
KATILMIYORUM	25	3,3
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	24	3,2
TOPLAM	752	100

Tablo incelendiğinde; ankete katılan 752 kişiden 49’unun Suriyeli sığınmacılara verilen sağlık hizmetinden dolayı Konya’da yaşayan Türk vatandaşlarının randevu almasının zorlaşmadığı ve muayene süresinin kısalmadığına, 33’ünün randevu almanın zorlaşıp zorlaşmadığı ve muayene süresinin kısalmadığı hususunda kararsız kaldığına ve 670’inin ise randevu almanın zorlaştığı ve muayene süresinin kısaldığına dair yanıt verdiği görülmektedir. Bu noktadan

hareketle; geçici koruma statüsündeki Suriyelilere verilen sağlık hizmetinden dolayı Konya ilinde ikamet eden Türk vatandaşının randevu alması zorlaşır ve muayene süresi kısılır hipotezine katılımcıların yaklaşık %89'u katılmıştır. Bu durum hipotezin kabul edildiği anlamına gelebilir.

Ankette yer alan “Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinin emek piyasasında işgücünü ucuzlatır” sorusuna verilen cevapların frekans dağılımı ve yüzde analizi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 61: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlinin Emek Piyasasında İşgücünü Ucuzlatır Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi

	FREKANS	%
KESİNLİKLE KATILIYORUM	378	50,3
KATILIYORUM	210	27,9
NE KATILIYORUM NE DE KATILMIYORUM	50	6,7
KATILMIYORUM	58	7,7
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	56	7,4
TOPLAM	752	100

Tablo incelendiğinde; ankete katılan 752 kişiden 114'ünün Suriyeli sığınmacıların Konya'nın emek piyasasında işgücünü ucuzlatmadığına, 50'sinin emek piyasasında işgücünü ucuzlatıp ucuzlatmadığına dair kararsız kaldığına ve 588'inin ise emek piyasasında işgücünü ucuzlattığına dair yanıt verdiği görülmektedir. Çalışmada ele alınan; geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinin emek piyasasında işgücünü ucuzlatır hipotezine katılımcıların yaklaşık %78'i katılmıştır. Bu durum hipotezin kabul edildiği anlamına gelebilir.

Ankette yer alan “Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilindeki firmaların üretim maliyetlerini düşürür” sorusuna verilen cevapların frekans dağılımı ve yüzde analizi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 62: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlindeki Firmaların Üretim Maliyetlerini Düşürür Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi

	FREKANS	%
KESİNLİKLE KATILIYORUM	151	20,1
KATILIYORUM	196	26,0
NE KATILIYORUM NE DE KATILMIYORUM	122	16,2
KATILMIYORUM	141	18,8
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	142	18,9
TOPLAM	752	100

Tablo incelendiğinde; ankete katılan 752 kişiden 283'ünün Suriyeli sığınmacıların Konya'daki firmaların üretim maliyetini düşürmediğine, 122'sinin

üretim maliyetlerini düşürüp düşürmediği hususunda kararsız kaldığına ve 347'sinin ise Konya'daki firmaların üretim maliyetlerini düşürdüğüne dair yanıt verdiği görülmektedir. Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilindeki firmaların üretim maliyetlerini düşürür hipotezine katılımcıların yaklaşık %46'sı katılmış %38'i ise katılmamıştır. Bu durum hipotezin kabul edildiği anlamına gelebilir.

Ankette yer alan “Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilindeki âtlı (kullanılmayan) kaynakların ekonomiye dahil edilmesine katkı sağlar” sorusuna verilen cevapların frekans dağılımı ve yüzde analizi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 63: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlindeki Âtlı Kaynakların Ekonomiye Dahil Edilmesine Katkı Sağlar Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi

	FREKANS	%
KESİNLİKLE KATILIYORUM	34	4,5
KATILIYORUM	86	11,4
NE KATILIYORUM NE DE KATILMIYORUM	135	18,0
KATILMIYORUM	230	30,6
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	267	35,5
TOPLAM	752	100

Tablo incelendiğinde; ankete katılan 752 kişiden 120'sinin Suriyeli sığınmacıların Konya'daki atıl kaynakların ekonomiye dahil edilmesine katkı sağladığına, 135'inin atıl kaynakların ekonomiye dahil edilmesine katkı sağlayıp sağlamadığı hususunda kararsız kaldığına ve 497'sinin atıl kaynakların ekonomiye dahil edilmesine katkı sağlamadığına dair yanıt verdiği görülmektedir. Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilindeki âtlı (kullanılmayan) kaynakların ekonomiye dahil edilmesine katkı sağlar hipotezine katılımcıların yaklaşık %66'sı katılmamıştır. Bu durum hipotezin reddedildiği anlamına gelebilir.

Ankette yer alan “Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinin fiyatlar genel seviyesini (enflasyonu) düşürür” sorusuna verilen cevapların frekans dağılımı ve yüzde analizi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 64: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlının Enflasyonunu Düşürür Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi

	FREKANS	%
KESİNLİKLE KATILIYORUM	31	4,1
KATILIYORUM	28	3,7
NE KATILIYORUM NE DE KATILMIYORUM	59	7,8
KATILMIYORUM	235	31,3
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	399	53,1
TOPLAM	752	100

Tablo incelendiğinde; ankete katılan 752 kişiden 59'unun Suriyeli sığınmacıların enflasyonu düşürdüğüne, 59'unun enflasyonu düşürüp düşürmediği hususunda kararsız kaldığına ve 634'ünün ise enflasyonu düşürmediğine dair yanıt verdiği görülmektedir. Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinin fiyatlar genel seviyesini (enflasyonu) düşürür hipotezine katılımcıların yaklaşık %84'ü katılmamıştır. Bu durum hipotezin reddedildiği anlamına gelebilir.

Ankette yer alan “Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilindeki konut kiralарını ve satış fiyatlarını düşürür” sorusuna verilen cevapların frekans dağılımı ve yüzde analizi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 65: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlindeki Konut Kiralarını ve Satış Fiyatlarını Düşürür Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi

	FREKANS	%
KESİNLİKLE KATILIYORUM	31	4,1
KATILIYORUM	16	2,1
NE KATILIYORUM NE DE KATILMIYORUM	29	3,9
KATILMIYORUM	196	26,1
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	480	63,8
TOPLAM	752	100

Tablo incelendiğinde; ankete katılan 752 kişiden 47'sinin Suriyeli sığınmacıların Konya'daki konut kiralарını ve satış fiyatlarını düşürdüğüne, 29'unun konut kiralарını ve satış fiyatlarını düşürüp düşürmediği hususunda kararsız kaldığına ve 676'sının ise Konya'daki konut kiralарını ve satış fiyatlarını düşürmediğine dair yanıt verdiği görülmektedir. Bu noktadan hareketle; geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilindeki konut kiralарını ve satış fiyatlarını düşürür hipotezine katılımcıların yaklaşık %90'ı katılmamıştır. Bu durum hipotezin reddedildiği anlamına gelebilir.

Ankette yer alan “Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinde ikamet eden Türk vatandaşlarının kişi başına düşen milli gelirini artırır” sorusuna verilen cevapların frekans dağılımı ve yüzde analizi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 66: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlinde İkamet Eden Türk Vatandaşlarının Kişi Başına Düşen Milli Gelirini Artırır Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi

	FREKANS	%
KESİNLİKLE KATILIYORUM	21	2,8
KATILIYORUM	29	3,9
NE KATILIYORUM NE DE KATILMIYORUM	48	6,4

KATILMIYORUM	208	27,7
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	446	59,2
TOPLAM	752	100

Tablo incelendiğinde; ankete katılan 752 kişiden 50'sinin Suriyeli sığınmacıların Konya'da yaşayan Türk vatandaşlarının kişi başına düşen milli gelirini artırdığına, 48'inin kişi başına düşen milli gelirini artırıp artırmadığı hususunda kararsız kaldığına ve 654'ünün ise Konya'da yaşayan Türk vatandaşlarının kişi başına düşen milli gelirini artırmadığına dair yanıt verdiği görülmektedir. Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinde ikamet eden Türk vatandaşlarının kişi başına düşen milli gelirini artırır hipotezine katılımcıların yaklaşık %87'si katılmamıştır. Bu durum hipotezin reddedildiği anlamına gelebilir.

Ankette yer alan “Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilindeki üretimi artırır” sorusuna verilen cevapların frekans dağılımı ve yüzde analizi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 67: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlindeki Üretimi Artırır Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi

	FREKANS	%
KESİNLİKLE KATILIYORUM	45	6,0
KATILIYORUM	100	13,3
NE KATILIYORUM NE DE KATILMIYORUM	110	14,6
KATILMIYORUM	202	26,9
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	295	39,2
TOPLAM	752	100

Tablo incelendiğinde; ankete katılan 752 kişiden 145'inin Suriyeli sığınmacıların Konya'daki üretimi artırdığına, 110'unun Konya'daki üretimi artırıp artırmadığı hususunda kararsız kaldığına ve 497'sinin ise Konya'daki üretimi artırmadığına dair yanıt verdiği görülmektedir. Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilindeki üretimi artırır hipotezine katılımcıların yaklaşık %66'sı katılmamıştır. Bu durum hipotezin reddedildiği anlamına gelebilir.

Ankette yer alan “Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinin ihracatının artmasına katkı sağlar” sorusuna verilen cevapların frekans dağılımı ve yüzde analizi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 68: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlinin İhracatının Artmasına Katkı Sağlar Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi

	FREKANS	%
KESİNLİKLE KATILIYORUM	35	4,7
KATILIYORUM	83	11,0
NE KATILIYORUM NE DE KATILMIYORUM	98	13,0
KATILMIYORUM	219	29,1
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	317	42,2
TOPLAM	752	100

Tablo incelendiğinde; ankete katılan 752 kişiden 118’inin Suriyeli sığınmacıların Konya’nın ihracatının artmasına katkı sağladığına, 98’inin Konya’nın ihracatının artmasına katkı sağlayıp sağlamadığı hususunda kararsız kaldığına ve 536’sının ise Konya’nın ihracatının artmasına katkı sağlamadığına dair yanıt verdiği görülmektedir. Bu noktadan hareketle; geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinin ihracatının artmasına katkı sağlar hipotezine katılımcıların yaklaşık %71’i katılmamıştır. Bu durum hipotezin reddedildiği anlamına gelebilir.

Ankette yer alan “Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinde ikamet eden Türk vatandaşlarının işsizliğini azaltır, istihdamını artırır” sorusuna verilen cevapların frekans dağılımı ve yüzde analizi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 69: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlinde İkamet Eden Türk Vatandaşlarının İşsizliğini Azaltır, İstihdamını Artırır Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi

	FREKANS	%
KESİNLİKLE KATILIYORUM	43	5,7
KATILIYORUM	30	4,0
NE KATILIYORUM NE DE KATILMIYORUM	40	5,3
KATILMIYORUM	194	25,8
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	445	59,2
TOPLAM	752	100

Tablo incelendiğinde; ankete katılan 752 kişiden 73’ünün Suriyeli sığınmacıların Konya’da yaşayan Türk vatandaşlarının işsizliğini azaltıp istihdamını artırdığına, 40’ının Türk vatandaşlarının işsizliğini azaltıp azalmadığı ve istihdamını artırıp artırmadığı hususunda kararsız kaldığına ve 639’unun ise Konya’da yaşayan Türk vatandaşlarının işsizliğini azaltmayıp istihdamını artırmadığına dair yanıt verdiği görülmektedir. Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinde ikamet eden Türk vatandaşlarının işsizliğini azaltır, istihdamını artırır hipotezine katılımcıların %85’i katılmamıştır. Bu durum hipotezin reddedildiği anlamına gelebilir.

Ankette yer alan “Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinde ikamet eden Türk vatandaşlarının yoksulluğunu azaltır” sorusuna verilen cevapların frekans dağılımı ve yüzde analizi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 70: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlinde İkamet Eden Türk Vatandaşlarının Yoksulluğunu Azaltır Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi

	FREKANS	%
KESİNLİKLE KATILIYORUM	45	6,0
KATILIYORUM	31	4,1
NE KATILIYORUM NE DE KATILMIYORUM	37	4,9
KATILMIYORUM	200	26,6
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	439	58,4
TOPLAM	752	100

Tablo incelendiğinde; ankete katılan 752 kişiden 76’sının Suriyeli sığınmacıların Konya’da yaşayan Türk vatandaşlarının yoksulluğunu azalttığına, 37’sinin Türk vatandaşlarının yoksulluğunu azaltıp azaltmadığı hususunda kararsız kaldığına ve 639’unun ise Konya’da yaşayan Türk vatandaşlarının yoksulluğunu azaltmadığına dair yanıt verdiği görülmektedir. Çalışmada ele alınan; geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinde ikamet eden Türk vatandaşlarının yoksulluğunu azaltır hipotezine katılımcıların %85’i katılmamıştır. Bu durum hipotezin reddedildiği anlamına gelebilir.

Ankette yer alan “Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinde ikamet eden Türk vatandaşlarına dağıtılan gelirin adaletli olmasını sağlar” sorusuna verilen cevapların frekans dağılımı ve yüzde analizi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 71: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlinde İkamet Eden Türk Vatandaşlarına Dağıtılan Gelirin Adaletli Olmasını Sağlar Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi

	FREKANS	%
KESİNLİKLE KATILIYORUM	23	3,1
KATILIYORUM	11	1,5
NE KATILIYORUM NE DE KATILMIYORUM	50	6,6
KATILMIYORUM	210	27,9
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	458	60,9
TOPLAM	752	100

Tablo incelendiğinde; ankete katılan 752 kişiden 34’ünün Suriyeli sığınmacıların Konya’da yaşayan Türk vatandaşlarına dağıtılan gelirin adaletli olmasını sağladığına, 50’sinin Türk vatandaşlarına dağıtılan gelirin adaletli olmasını sağlayıp sağlamadığı hususunda kararsız kaldığına ve 668’inin ise Konya’da yaşayan Türk vatandaşlarına dağıtılan gelirin adaletli olmasını sağlamadığına dair yanıt

verdiği görülmektedir. Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinde ikamet eden Türk vatandaşlarına dağıtılan gelirin adaletli olmasını sağlar hipotezine katılımcıların yaklaşık %89'u katılmamıştır. Bu durum hipotezin reddedildiği anlamına gelebilir.

Ankette yer alan “Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinde toplanan vergi gelirlerini artırır” sorusuna verilen cevapların frekans dağılımı ve yüzde analizi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 72: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlinde Toplanan Vergi Gelirlerini Artırır Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi

	FREKANS	%
KESİNLİKLE KATILIYORUM	61	8,1
KATILIYORUM	71	9,4
NE KATILIYORUM NE DE KATILMIYORUM	87	11,6
KATILMIYORUM	185	24,6
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	348	46,3
TOPLAM	752	100

Tablo incelendiğinde; ankete katılan 752 kişiden 132'sinin Suriyeli sığınmacıların Konya'da toplanan vergi gelirlerini artırdığına, 87'sinin toplanan vergi gelirlerini artırıp artırmadığı hususunda kararsız kaldığına ve 533'ünün ise Konya'da toplanan vergi gelirlerini artırmadığına dair yanıt verdiği görülmektedir. Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinde toplanan vergi gelirlerini artırır hipotezine katılımcıların yaklaşık %71'i katılmamıştır. Bu durum hipotezin reddedildiği anlamına gelebilir.

Ankette yer alan “Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya iline kamunun daha fazla yatırım yapmasını sağlar” sorusuna verilen cevapların frekans dağılımı ve yüzde analizi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 73: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İline kamunun Daha Fazla Yatırım Yapmasını Sağlar Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi

	FREKANS	%
KESİNLİKLE KATILIYORUM	31	4,1
KATILIYORUM	60	8,0
NE KATILIYORUM NE DE KATILMIYORUM	87	11,6
KATILMIYORUM	219	29,1
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	355	47,2
TOPLAM	752	100

Tablo incelendiğinde; ankete katılan 752 kişiden 91'inin Suriyeli sığınmacıların Konya'ya kamunun daha fazla yatırım yapmasını sağladığına,

87'sinin kamunun daha fazla yatırım yapmasını sağlayıp sağlamadığı hususunda kararsız kaldığına ve 574'ünün ise Konya'ya kamunun daha fazla yatırım yapmasını sağlamadığına dair yanıt verdikleri görülmektedir. Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya iline kamunun daha fazla yatırım yapmasını sağlar hipotezine katılımcıların yaklaşık %76'sı katılmamıştır. Bu durum hipotezin reddedildiği anlamına gelebilir.

Ankette yer alan “Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinin büyüme ve gelişmesine katkı sağlar” sorusuna verilen cevapların frekans dağılımı ve yüzde analizi aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 74: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Konya İlinin Büyüme ve Gelişmesine Katkı sağlar Sorusunun Frekans Dağılımı ve Yüzde Analizi

	FREKANS	%
KESİNLİKLE KATILIYORUM	27	3,6
KATILIYORUM	56	7,4
NE KATILIYORUM NE DE KATILMIYORUM	59	7,8
KATILMIYORUM	180	23,9
KESİNLİKLE KATILMIYORUM	430	57,3
TOPLAM	752	100

Tablo incelendiğinde; ankete katılan 752 kişiden 83'ünün Suriyeli sığınmacıların Konya'nın büyüme ve gelişmesine katkı sağladığına, 59'unun Konya'nın büyüme ve gelişmesine katkı sağlayıp sağlamadığı hususunda kararsız kaldığına ve 610'unun Konya'nın büyüme ve gelişmesine katkı sağlamadığına dair yanıt verdiği görülmektedir. Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, Konya ilinin büyüme ve gelişmesine katkı sağlar hipotezine katılımcıların yaklaşık %81'inin katılmadığı görülmektedir. Bu durum hipotezin reddedildiği anlamına gelebilir.

3.8 Anket Sonuçları ve Tartışma

Uygulanan ankette geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Konya ili özelinde hem sosyal ve demografik yapı üstüne etkileri hem de ekonomik yapı üstüne etkilerini değerlendirmek için çeşitli sorular sorulmuştur. Sorulan sorular için frekans dağılımı ve yüzde analizi yapılmıştır. Bu noktadan hareketle Konya ilinde 18 ve üstü yaşta kadın ve erkeklerin verdikleri cevaplara göre geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Konya ili özelinde sosyal ve demografik etkileri şöyledir;

- √ Ankete katılan katılımcıların yaklaşık %90'ı, Suriyeli sığınmacıların Konya'nın nüfusunu artırdığına yönelik cevap vermiştir. Büyük

çoğunluğun verdiği bu cevap yayımlanan resmi rakamlarla uyumludur. Çünkü Göç İdaresi Başkanlığı tarafından açıklanan resmi rakamlara göre Konya’da 2018 yılında 104.856, 2019 yılında 111.332, 2020 yılında 117.952, 2021 yılında 122.743 ve 2022 yılında 122.914 kayıt altına alınmış Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır. Açıklanan bu rakamlar doğal olarak Konya ilinin nüfusunu artırmaktadır.

- √ Ankete katılan katılımcıların yaklaşık %88’i, geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Konya ilinin demografik yapısını düzeltmediğine yönelik cevap vermiştir. 2012 yılından itibaren Konya da ilk 10 il içinde olmak üzere Türkiye’nin dört bir yanına dağılan Suriyeli sığınmacılar nüfus artışına sebep olmuşlardır. Hem kayıtlı hem de kaçak olarak ülkemize gelmeye devam eden Suriyeli sığınmacıların doğum hızlarının yüksek olması ilerleyen dönemlerde Türkiye nüfusu içindeki paylarının artacağına ve kültürlerinin, yaşam biçimlerinin, dillerinin Türk insanından farklı olması uyum sorununa ve doğal olarak demografik bozulmalara neden olacaktır.
- √ Ankete katılan katılımcıların yaklaşık %89’u, Suriyeli sığınmacıların Konya’nın kültürel yapısını iyileştirmediğine dair görüş bildirmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi Suriyeli sığınmacıların kültürlerinin, gelenek ve göreneklerinin, alışkanlıklarının, yaşam biçimlerinin ve dillerinin Türk insanından farklı olması demografik bozulmalara yol açacağı gibi kültürel yapıyı da iyileştirmekten ziyade zedeleyeceği söylenebilir.
- √ Ankete katılan katılımcıların yaklaşık %87’si, Suriyeli sığınmacıların Konya’nın kültürel zenginliğini artırmadığına yönelik cevap vermiştir.
- √ Ankete katılan katılımcıların yaklaşık %85’i, Suriyeli sığınmacıların Konya’nın doğurganlık oranını artırdığına dair cevap vermiştir. Hesaplanan rakamlara göre Suriyeli sığınmacıların Türkiye’deki doğurganlık hızları 5,3’tür. Konya’da ise 2022 yılı doğurganlık hızı açıklanan resmi rakamlara göre 1,75’tir. Bu durum Konya’da bulunan Suriyeli sığınmacıların doğumla artış hızının Türk vatandaşlarının

doğumla artış hızından çok yüksek olduğu ve doğan Suriyeli bebeklerin Türk bebeklerden sayıca fazla olduğu anlamına gelmektedir.

- √ Ankete katılan katılımcıların yaklaşık %83'ü, Suriyeli sığınmacıların Konya'daki suç oranlarını artırdığına dair görüş bildirmiştir. Konya ilinde suç oranları üzerinde Suriyeli sığınmacıların etkisinin ne olduğu hususunda resmi bir açıklama olmamasına rağmen Türkiye'de suça karışan yabancı sayısının ve oranının artıyor olması Konya'da da Türkiye'ye paralel olarak Suriyeli sığınmacıların ve diğer yabancıların suça karışmaları noktasında bir artış eğiliminin olma ihtimalini düşündürmektedir.
- √ Ankete katılan katılımcıların yaklaşık %76'sı, Suriyeli sığınmacıların Konya'daki eğitim harcamalarını artırdığına yönelik cevap vermiştir. Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Konya'daki eğitim harcamalarını artırıp artırmadığını hesaplamak çok mümkün değildir. Ancak harcamayı da sadece parasal olarak değerlendirmek yanlıştır. Suriyeli öğrencilerin okuyacağı okullar, kullanacağı derslikler, ders alacağı öğretmenler zaten Türk öğrenciler için vardır. Bu sebeple belki Suriyeli öğrenciler için yapılan maddi bir harcama yoktur. Ama eğitim için kullanılan her türlü materyalin, demirbaşın, binaların daha fazla öğrenciyle birlikte amortisman ömrünün kısaldığı ve aşınmaların daha çabuk gerçekleştiği söylenebilir. Bunun yanı sıra Konya'da ve diğer bazı illerde Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü ve UNICEF iş birliğinde Suriyeli öğrencilerin eğitim gördükleri Geçici Eğitim Merkezlerinde yürütülen eğitim hizmetlerinin kalitesini ve görevlendirilen öğretmenlerin pedagojik ve mesleki yeterliklerini arttırmak için geçici eğitim merkezlerinde görev yapan veya yapacak olan Suriyeli öğretmenlere yönelik olarak bazı eğitimler düzenlenmiştir. Bu eğitimlerin verilmesi için kullanılan binaların, materyallerin ve eğitimi veren kişilerin de Konya'da eğitim harcamalarını artırdığı söylenebilir.

- √ Ankete katılan katılımcıların yaklaşık %86'sı, Suriyeli sığınmacıların Konya'daki sağlık harcamalarını artırdığına yönelik cevap vermiştir. Geçici koruma statüsündeki Suriyelilere sağlanacak olan sağlık hizmeti, Geçici Koruma Yönetmeliği'nde düzenlenmiştir. Ayrıca AFAD tarafından 09.09.2013 tarihinde yayımlanan 12816 sayılı genelgeyle Türkiye'de bulunan Suriyelilerin tüm sağlık ihtiyaçlarının ücretsiz olarak sağlanacağı bildirilmiştir. Ancak 2014 yılında Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı tarafından yayımlanan genelgeyle yeni bir düzenleme getirilmiştir. Düzenlemeye göre; acil sağlık hizmetleri istisna olmak kaydıyla diğer sağlık hizmetlerinden geçici koruma kapsamının yükümlülüklerine uyanlar faydalanabilecektir (Ağır, 2018). Bu noktadan hareketle hem kayıtlı hem de kayıtsız olarak ülkemizde bulunan Suriyeli sığınmacılara acil sağlık hizmetlerinin ücretsiz olarak sağlanacağı ayrıca kayıtlı olanların diğer sağlık hizmetlerinden de yararlanacağı açıkça ifade edilmiştir. Bu durum dikkate alındığında Konya'da 2022 yılı itibariyle sayıları yaklaşık 125 bini bulan kayıtlı Suriyeli sığınmacılara sağlanan ücretsiz sağlık hizmetleri ve kayıtsız Suriyeli sığınmacılara sağlanan acil sağlık hizmetleri doğal olarak sağlık harcamalarını artırmaktadır.
- √ Ankete katılan katılımcıların yaklaşık %84'ü, Suriyeli sığınmacıların Konya'da yaşayan Türk vatandaşlarına yapılan sosyal yardımları artırmadığına yönelik cevap vermiştir. Türk vatandaşlarına yapılan sosyal yardımların artması durumunda gelir dağılımında bir iyileşmenin olması ve yoksul sayısının azalması beklenmektedir. Konya ili için gelir dağılımında adaleti ölçen gini katsayısına bakıldığında 2014 yılından beri ara ara düşük düzeyde iyileşmeler meydana gelse de 2014 yılından 2022 yılına gelindiğinde rakamın 0,396'dan 0,434'e yükseldiği ve gelir dağılımında adaletsizliğin derinleştiği görülmektedir. Buna ilaveten 2014 yılından 2022 yılına gelindiğinde Konya ilindeki yoksul sayısı 23.000 kişi artmıştır. Aynı dönemde Türk vatandaşlarına verilen sosyal yardımların devam

etmesine rağmen hem gelir dağılımında adaletsizliğin hem de yoksul sayısının artması Türk insanının daha da fakirleştiğinin göstergesidir.

√ Ankete katılan katılımcıların yaklaşık %75'i, Suriyeli sığınmacılara yapılan sosyal transferlerden dolayı Konya'da yaşayan Türk vatandaşlarının daha az sosyal transfer aldığına yönelik cevap vermiştir. 2020 yılı için hesaplanan rakamlara göre devletten sosyal transfer alan Suriyeli sığınmacının elde ettiği gelir yaklaşık 10.140 lirayken, sosyal yardıma muhtaç Türk insanının elde ettiği gelir yaklaşık 3.962 liradır. Türk insanının elde etmiş olduğu sosyal transfer miktarı yıllar içerisinde artıyor olsa da Suriyeli sığınmacıların elde ettiği sosyal transfer miktarının oldukça gerisinde kalmıştır. Bu durum Suriyeli sığınmacılara yapılan sosyal transferlerden ötürü Türk insanının daha az sosyal transfer aldığına göstergesidir (Alagöz & Bayram, 2021). Türkiye geneli olarak hesaplanmış bu rakamlar sosyal yardım alan her ilden insan için geçerlidir. Bu yüzden Türkiye geneli yapılan bu hesaplamanın Konya için de paralellik gösterdiği söylenebilir.

√ Ankete katılan katılımcıların yaklaşık %79'u, Suriyeli sığınmacılara okullarda verilen eğitimden dolayı Konya'da eğitim alan Türk öğrencilerinin eğitim kalitesinin düştüğüne yönelik cevap vermiştir. 2022 yılında Göç İdaresi Başkanlığı tarafından açıklanan resmi rakama göre 5-14 yaş arası eğitim çağında yaklaşık 925.000 Suriyeli öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerin okullarda eğitim almaya başlamasıyla birlikte sınıflarda kalabalıklaşma meydana gelmiştir. Bu durum öğretmen başına düşen öğrenci sayısını artırmaktadır. Buna ek olarak Suriyeli öğrencilerin kültürlerinin ve dillerinin Türk öğrencilerden farklı olması uyum sağlamada zorluğa ve anlama güçlüğüne neden olmaktadır. Bunun sonucu olarak da öğretmen Suriyeli öğrencilere daha fazla vakit ayırmakta ve bu durum Türk öğrenci başına ayırdığı süreyi kısaltmaktadır. Konya'da Ocak 2022 verisine göre 23.113 geçici koruma altındaki Suriyeli öğrenci ve ilçelerde dahil olmak üzere toplam 1692 okul bulunmaktadır (Millî

Eğitim Bakanlığı, 2023). Her okulda Suriyeli öğrenci olduğu varsayıldığında okul başına yaklaşık 14 Suriyeli öğrenci düşmektedir, Tüm bunlar göz önüne alındığında Suriyeli öğrencilerin Türk öğrencilerin eğitim kalitesini düşürdüğü söylenebilir.

- √ Ankete katılan katılımcıların %83'ü, Suriyeli sığınmacılara yapılan sağlık harcamalarından dolayı Konya'da yaşayan Türk vatandaşının aldığı sağlık hizmet kalitesinin düştüğüne yönelik cevap vermiştir. Konya'da kayıtlı olarak bulunan yaklaşık 125 bin Suriyeli sığınmacı Konya nüfusunu artırmaktadır. Artan bu nüfusla birlikte sağlık kuruluşlarına başvurudaki artış da paralellik göstermektedir. Sağlık kuruluşuna başvuran hasta yoğunluğunun artması doktor başına düşen hasta sayısını artırmaktadır. Bu durumun doğal bir sonucu olarak Suriyeli sığınmacıların aldığı sağlık hizmeti yüzünden Konya'daki Türk vatandaşının muayene süresinin kısaldığı ve aldığı sağlık hizmet kalitesinin düştüğü söylenebilir.
- √ Ankete katılan katılımcıların yaklaşık %89'u, Suriyeli sığınmacılara verilen sağlık hizmetinden dolayı Konya ilinde ikamet eden Türk vatandaşının randevu almasının zorlaştığı ve muayene süresi kısaldığına yönelik cevap vermiştir. Konya'da Suriyeli sığınmacılardan kaynaklı artan nüfusla birlikte hasta yoğunluğu ve doktor başına düşen hasta sayısı artmaktadır. Bu durum hem randevu almanın zorlaşmasına hem de muayene süresinin kısılmasına sebep olmaktadır.

Konya ilinde 18 ve üstü yaştaki kadın ve erkeklerin verdikleri cevaplara göre geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Konya ili özelinde ekonomik etkileri ise şöyledir;

- √ Ankete katılan katılımcıların yaklaşık %78'i, Suriyeli sığınmacıların Konya'nın emek piyasasında işgücünü ucuzlattığına yönelik görüş bildirmiştir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından 2021 yılında açıklanan resmi rakama göre 91.500 Suriyeli çalışma izni almıştır. Ancak 2021 yılı için Göç İdaresi Başkanlığı tarafından

açıklanan resmi rakamlara göre çalışma çağındaki (15-64 yaş arası) Suriyeli sığınmacı 2.155.159 kişidir. Çalışma izni olmayan yaklaşık 2 milyon Suriyeli sığınmacı ise kaçak olarak beceri ve yetenek gerektirmeyen işlerde ucuz işgücü olarak çalışmaktadır (Alagöz, 2022). Bu durumun hem bu sektörlerde çalışan Türk insanının işsiz kalmasına hem de daha ucuz çalıştığı için emek piyasasında işgücünün ucuzlamasına sebep olduğu söylenebilir.

- √ Ankete katılan katılımcıların yaklaşık %46'sı, Suriyeli sığınmacıların Konya'da firmaların üretim maliyetlerini düşürdüğünü, %38'i ise düşürmediğini ifade etmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi çalışma izni olmayan yaklaşık 2 milyon Suriyeli hayatını idame ettirmek için çalışmak zorundadır. İzni olmayan Suriyeli sığınmacıların kaçak şekilde firmasında çalışmasına izin veren iş verenler hem sigorta ödemelerinden kurtulmakta hem ucuz istihdam sağlamakta hem de üretilen ürünleri kayıt dışı olduğu için vergi ödemekten kaçınmaktadır. Tüm bunlar göz önüne alındığında kaçak Suriyeli çalıştıran firmaların üretim maliyetlerini düşürdüğü söylenebilir.
- √ Ankete katılan katılımcıların yaklaşık %66'sı, Suriyeli sığınmacıların Konya'daki atıl kaynakların ekonomiye dahil edilmesine katkı sağlamadığı yönünde görüş bildirmiştir.
- √ Ankete katılan katılımcıların yaklaşık %84'ü, Suriyeli sığınmacıların Konya'daki enflasyon artış hızını yavaşlatmadığına yönelik cevap vermiştir. Suriyeli sığınmacıların en yoğun olarak bulunduğu 10 ilden biri olan Konya'da 2016 yılından beri gerçekleşen enflasyon oranları Türkiye geneli gerçekleşen enflasyon oranından genel olarak yüksektir. Bu durum Konya'daki Suriyeli sığınmacıların toplam talebi artırarak enflasyonun yükselmesine sebep olduğu anlamına gelmektedir.
- √ Ankete katılan katılımcıların yaklaşık %90'ı, Suriyeli sığınmacıların Konya ilindeki konut kiralalarını ve satış fiyatlarını düşürmediği yönünde cevap vermiştir. Konya'ya gelen Suriyeliler barınmak için

satılık veya kiralık konutlara talep oluşturmaktadır. Suriyeli sığınmacıların barınma ihtiyacını karşılamak için oluşturduğu bu talep artışı doğal olarak kiraların ve satış fiyatlarının yükselmesine sebep olmaktadır. Buna ek olarak Suriyeli sığınmacıların Konya'daki konut fiyat endekslerine de bakmak gerekmektedir. Konut piyasasındaki fiyat değişimlerini takip etmek amacıyla oluşturulan bu endeks, 2012 yılından itibaren Konya/Karaman bölgesinde dönem dönem Türkiye ortalamasının üzerine çıkmıştır. Bu durum; Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak bulunduğu Konya/Karaman bölgesinde konut fiyatlarının bazı yıllarda Türkiye genelindeki konut fiyatlarından yüksek olduğu ve Suriyeli sığınmacıların gayrimenkul sektöründeki toplam talebinin gayrimenkul fiyatları üzerinde enflasyonist bir etki meydana getirdiği anlamına gelebilir.

- √ Ankete katılan katılımcıların yaklaşık %87'si, Suriyeli sığınmacıların Konya'da yaşayan Türk vatandaşlarının kişi başına düşen milli gelirini artırmadığını ifade etmiştir. Suriyeli sığınmacıların ülkemize gelmeye başladığı 2012 yılından itibaren Konya'da kişi başına düşen milli gelir TL bazında sürekli olarak artmıştır. Ancak reel olarak bakıldığında kişi başına düşen milli gelirin düşme eğiliminde olduğu görülmektedir. Konya'da yaşayan Türk halkının eline geçen para nominal olarak artsa bile özellikle son dönemlerde artan fiyatlarla birlikte satın alma gücünü azaltmıştır. Diğer bir deyişle nominal olarak artan kişi başına düşen milli gelirin satın alma gücünde bir artış meydana getirmediği reel gelirden meydana gelen azalıştan bellidir. Tüm bunlar dikkate alındığında Suriyeli sığınmacıların Konya'da yaşayan Türk insanının elde ettiği kişi başına düşen milli gelir üzerinde artış yaratıcı bir etkisinin olmadığı söylenebilir.
- √ Ankete katılan katılımcıların yaklaşık %66'sı, Suriyeli sığınmacıların Konya ilindeki üretimi artırmadığını ifade etmiştir.
- √ Ankete katılan katılımcıların yaklaşık %71'i, Suriyeli sığınmacıların Konya ilinin ihracatının artmasına katkı sağlamadığını ifade etmiştir.

2013 yılından itibaren Konya'nın ihracatı ve Konya ihracatının Türkiye ihracatı içindeki payı genel olarak artmıştır. Ancak bu artışta Suriyeli sığınmacıların etkisinin olmadığı veya varsa çok düşük düzeyde olduğu söylenebilir. Çünkü 2012 yılından itibaren çalışma izni alan Suriyeli sığınmacıların sayısı artsa da 2021 yılı için 91.500 olarak açıklanmıştır. Kayıtlı olarak çalışan bu kişiler çalıştığı firmalarda ya da kendi işletmelerinde ihracata yönelik üretim yapıp ihraç ediyorsa, ihracat rakamlarına minimal düzeyde katkı sağlıyordur. Minimallikten bahsedilmesinin temel sebebi o dönemlerde yaklaşık 2,1 milyon aktif nüfusa sahip olan Suriyeli sığınmacılardan sadece %4,2'sinin çalışma iznine sahip olmasıdır. Çalışma izni almayıp aktif nüfusu oluşturan yaklaşık 2 milyon insanın bir kısmı veya tamamı kayıt dışı olarak çalışmaktadır. Kayıt dışı olarak çalışan Suriyeli sığınmacıların yapmış olduğu üretim de kayıt dışı olmakta ve ihracata herhangi bir etkisi bulunmamaktadır.

- ✓ Ankete katılan katılımcıların yaklaşık %85'i, Suriyeli sığınmacıların Konya'daki Türk insanının işsizliğini azaltmayıp, istihdamını da artırmadığı yönünde cevap vermiştir. 2012 yılından itibaren Konya'da işsizlik oranları dalgalı bir seyir izlese de 2012 yılında 6,1 iken 2022 yılına gelindiğinde 7,4'e çıkmıştır. Suriyeli sığınmacıların çokça bulunduğu 2015 yılından pandeminin kendini gösterdiği 2020 yılı aralığı dikkate alındığında Konya'nın işsizlik oranlarında genel olarak bir artışın mevcut olduğu dikkat çekmektedir. Çalışmanın 2. bölümünde ele alınan 4a kapsamına giren çalışanların şehrin aktif nüfusuna oranını içeren tablo 20'ye bakıldığında Konya ili için bu oranın 2018 ve 2019 yıllarında azaldığı görülmektedir. Aktif nüfus içerisinde 4a kapsamına giren çalışan sayısının azalması işsizliğin o dönemde artışını destekler niteliktedir. Bu noktadan hareketle Suriyeli sığınmacıların aktif nüfusu oluşturan Türk insanının işsizliğini küçük de olsa artırdığı sonucuna varılabilir. İstihdam oranlarına bakıldığında ise pandemi dönemi hariç Konya'da istihdam oranlarının genel olarak

arttığı görülmektedir. Ancak işsizlik oranlarıyla istihdam oranlarının eş zamanlı olarak artması mümkün değildir.

- √ Ankete katılan katılımcıların yaklaşık %85'i, Suriyeli sığınmacıların Konya'da yaşayan Türk vatandaşlarının yoksulluğunu azaltmadığına yönelik cevap vermiştir. Katılımcıların %85'inin verdiği bu cevap Türkiye İstatistik Kurumu tarafından medyan gelirin %60'ına göre hesaplanan yoksul sayısı ile uyumludur. 2014-2022 yılları arasındaki dalgalı seyrine rağmen 2014 yılında 410.000 olan yoksul sayısı 2022 yılında 433.000'e yükselmiştir. Suriyeli sığınmacıların varlığı Konya'da yaşayan Türk insanının yoksulluğunu azaltmamış aksine Suriyeli sığınmacılar ülkemize gelmeye başladıktan sonra Konya'daki yoksul sayısı artmıştır.
- √ Ankete katılan katılımcıların yaklaşık %89'u, Suriyeli sığınmacıların Konya'da yaşayan Türk vatandaşlarına dağıtılan gelirin adaletli olmasını sağlamadığı yönünde görüş bildirmiştir. Gelir dağılımında adaletin olup olmadığını analiz etmek için gini katsayısına bakmak gerekmektedir. 2014 yılından itibaren Konya/Karaman bölgesi için hesaplanan gini katsayısı bazı yıllarda küçük iyileşmeler gösterse de bütüne bakıldığında gelir dağılımında adaletsizliğin arttığını göstermektedir. Bu noktadan hareketle; Suriyeli sığınmacıların Konya'da yaşayan Türk insanına dağıtılan gelirin adaletli olmasına katkı sağlamadığının yanı sıra Konya'daki gelir dağılımı adaletsizliğinin 2022 yılına gelindiğinde daha da derinleşmesine neden olduğu söylenebilir.
- √ Ankete katılan katılımcıların yaklaşık %71'i, Suriyeli sığınmacıların Konya'da toplanan vergi gelirlerini artırmadığını ifade etmiştir. Çalışma izni olan 91.500 Suriyeli sığınmacı gelir elde ediyorsa gelir vergisini, kayıtlı bir işletmesi varsa kurumlar vergisini ödemekle yükümlüdür. Bunun dışında kayıtsız olarak çalışan Suriyeli sığınmacılar elde ettiği gelirden veya işlettiği kurumdaki herhangi bir vergi ödememektedir. Bu durum devletin dolaysız vergi gelirlerinde

bir azalma meydana getirebilir. Bu noktadan hareketle; Suriyeli sığınmacıların vergi gelirlerini artırmadığı aksine azalttığı söylenebilir. Ancak Suriyeli sığınmacılar çeşitli mal ve hizmetleri talep etmektedirler. Bu sebeple satın aldıkları mallar için özel tüketim vergisi, katma değer vergisi, özel iletişim vergisi gibi vergileri ödemekle yükümlüdürler. Bu da devletin elde ettiği dolaylı vergi gelirini artırdığı anlamına gelebilir.

- √ Ankete katılan katılımcıların yaklaşık %76'sı, Suriyeli sığınmacıların Konya iline kamunun daha fazla yatırım yapmasını sağlamadığı yönünde cevap vermiştir. Bütçedeki kişi başına düşen kamu yatırım miktarına bakıldığı zaman artan Suriyeli sayısına rağmen kişi başına yatırımın artmadığı görülmektedir (Alagöz, 2022).
- √ Ankete katılan katılımcıların yaklaşık %81'i Suriyeli sığınmacıların Konya ilinin büyüme ve gelişmesine katkı sağlamadığını ifade etmiştir. Konya'nın GSYH rakamlarına bakıldığında sürekli olarak arttığı görülmektedir. Ancak Konya'da meydana gelen bu ekonomik gelişmeye Suriyeli sığınmacıların resmi rakama yansıyan olumlu etkisinin olmadığı veya düşük düzeyde olumlu etkisinin olduğu söylenebilir. Çünkü geneli kayıt dışı olarak çalışan Suriyeli sığınmacıların yaptığı her üretim de kayıt dışı sayılmaktadır ve ekonomiye olumlu bir katkısı bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra çalışma izni olup üretime katkı sağlayan Suriyeli sığınmacıların Konya ekonomisine düşük düzeyde katkı sağladığı söylenebilir.

Yukarıda geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Konya ili özelinde demografik ve sosyal etkileriyle ekonomik etkileri değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Suriyeli sığınmacıların çalışma için ele alınan hipotezlerin desteklendiği veya desteklenmediği sosyal, demografik ve ekonomik pek çok olumlu veya olumsuz etkisinin olduğu görülmektedir.

3.9 Sonuç

2012 yılından itibaren ülkemize gelen Suriyeli sığınmacılar sayılarının hızla artması ve doğum hızlarının yüksek olması sebebiyle hem Türkiye genelinde hem de

Suriyeli sığınmacıların en yoğun olarak bulunduğu on ilden biri olan Konya’da nüfusun artmasına neden olmaktadır. Aydın (2016) çalışmasında gerçekleşen kitlesel Suriyeli göçünün Türkiye nüfusu üzerinde doğrudan bir etkisinin olduğunu ifade etmiştir. Bu durum bulduğumuz sonucu destekler nitelikte başka bir çalışmanın olduğunu göstermektedir. Ayrıca artan nüfusla birlikte; kişi başına düşen belediye hizmet maliyeti, zorunlu ihtiyaçlar için gerekli olan maliyetler, eğitim ve sağlık maliyetleri ve kalabalıklaşmayla ortaya çıkan diğer maliyetleri artırmakta ve hem ülke hem de Konya ekonomisi üzerinde fazladan maliyet oluşturmaktadır.

Sayılarının artmasıyla Türkiye nüfusu içindeki yoğunluğu artan Suriyeli sığınmacılar; kültürlerinin, dillerinin, gelenek ve göreneklerinin ve yaşam tarzlarının Türk insanından farklı olmasından dolayı demografik ve kültürel bozulmalara neden olmaktadır. Aydın (2018) tarafından yapılan çalışmada, Suriyelilerin Türkiye’ye gelip geçici barınma merkezleri dışında şehirlere yayılmalarıyla hem Türk halkı hem de Suriyeli sığınmacılar açısından birtakım sorunlar yaşandığını dile getirmiştir. Bu bağlamda; Suriyeli sığınmacılar ekonomik sorunların yanı sıra kültürel ve toplumsal uyum ve kabul hususunda, Türk halkı ise güvenlik endişesi, kültürel ve demografik uyumsuzluk hususunda sorunlar yaşamıştır. Doğrudan demografik veya kültürel bir bozulmaya neden oldukları çalışmada söylenmemiş olsa da yaşanan kültürel ve demografik uyum kaygısı bu tür bozulmaların oluşacağı fikrini kuvvetlendirmektedir.

2022 yılında açıklanan resmi rakama göre 5-14 yaş arası eğitim çağında yaklaşık 925.000 Suriyeli öğrenci bulunmaktadır. Bu duruma ilaveten yüksek doğum oranlarına sahip olmaları gelecek yıllarda daha fazla Suriyeli öğrencinin eğitime katılmasına neden olacaktır. Bu öğrenciler başta yoğun yaşadıkları yerlerde bulunan okullarda öğrenci kalabalıklaşmasına, kültürel ve demografik uyum sorunu sebebiyle eğitimin zorlaşmasına ve öğretmen başına düşen öğrenci sayısının artmasıyla eğitim kalitesinin ve başarının düşmesine sebep olmaktadır. Ergün & Özsöz (2022) Suriyeli çocukların eğitimde yaşadıkları toplumsal uyum sorunlarını ele aldıkları çalışmalarında en büyük problemin dil ve iletişim zorluğundan kaynaklandığını ve bu iki hususun eğitime engel olduğunu diğer bir deyişle sınıfın akademik başarısını olumsuz etkilendiğini ifade etmişlerdir. Taşçı& Oktay (2022) yaptıkları çalışmalarında Suriyelilerin ilk geldikleri dönemlere nazaran kalabalık sınıflar, derste

kullanılan materyallerin eksikliği gibi hususlarda düzelme olduğu söylenmesine rağmen yeterli bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca dil yetersizliği ve iletişim eksikliği sebebiyle akademik başarısızlık, demografik ve kültürel uyum sorunu, dışlanma ve akran zorbalığı gibi olumsuz durumların meydana geldiğini dile getirmişlerdir. Her iki çalışmada da ifade edilen dil yetersizliği ve iletişim sorunu akademik başarıdan akran zorbalığına kadar pek çok soruna yol açmakta bu durum da çalışmada ele alınan kalabalıklaşmanın, demografik ve kültürel farklılığın eğitim üzerinde meydana getirdiği olumsuz sonuçların olduğunu desteklemektedir.

Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türkiye'nin demografik ve sosyal yapısı üstüne bir diğer etkisi de sağlık sektöründedir. Acil sağlık hizmetlerinin kayıtlı veya kayıtsız olan her Suriyeliye ücretsiz olarak sağlanması ve kayıtlı olan Suriyelilerin acil sağlık hizmeti dışında diğer sağlık hizmetlerinden de faydalanabiliyor olması hem maddi olarak devletin yükünü hem de manevi olarak doktorların ve diğer sağlık personellerinin yükünü artırmaktadır. Ayrıca sayılarının resmi rakamlara göre yaklaşık 3,6 milyonu bulması hastane yoğunluğunun artmasına, doktor başına düşen hasta sayısının artmasıyla muayene sürelerinin kısalmasına ve randevu almanın zorlaşmasına sebep olmaktadır. Ayrıca geçici koruma statüsündeki Suriyelilere verilen sağlık hizmeti hem ülke hem de Konya ekonomisine bir maliyet oluşturmaktadır. Sağlık Bakanı Fahrettin Koca, 4 bin Suriyeli sağlık çalışanının istihdam edildiğini, Suriyelilere 97 milyon poliklinik hizmeti, 3 milyondan fazla yataklı tedavi hizmeti ve 2,6 milyon ameliyat hizmeti verildiğini ve 754 bin Suriyeli bebeğin dünyaya geldiğini ifade etmiştir (Alagöz, 2022). Fahrettin Koca tarafından yapılan bu açıklama mevcut çalışmada bulunmuş olan sonuçları desteklemektedir.

Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin suç oranlarıyla alakalı son dönemlerde açıklanan resmi bir veri bulunmamaktadır. Ancak Türkiye genelinde 2016-2020 yılları arasında tutuklu ve hükümlü olan tüm yabancıların sayısı ve oranı verilmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu tarafından açıklanan resmi rakamlara göre tutuklu ve hükümlü yabancı sayısının ve oranının sürekli arttığı görülmektedir. Konya'da suç oranları üzerinde Suriyeli sığınmacıların etkisinin ne olduğu hususunda resmi bir açıklama olmamasına rağmen Türkiye geneli ele alınan hükümlü ve tutuklu yabancı sayısının ve oranının artıyor olması Konya'da da durumun paralellik gösterme eğiliminde olduğunu düşündürmektedir. Kızmaz (2018)

yaptığı çalışmada işlenen suç oranlarına ilişkin veri bulmada zorlanıldığını, Suriyelilerin suça meyilli olduğunun düşünülmesinde halkın önyargılarından ve halk arasında yaratılan algıdan kaynaklandığını ve İç İşleri Bakanlığı tarafında yayımlanan verilere göre göçmenlerin suç oranlarının oldukça düşük olduğunu ifade etmiştir. Kızmaz tarafından yapılmış olan bu çalışma mevcut çalışmadan çıkan sonucu desteklememektedir. Ancak ankete katılan katılımcıların %83'ü geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin bir güvenlik sorunu olduğunu açıkça ortaya koymuştur.

Ekonomik veriler incelendiğinde hem Türkiye'de hem de Konya'da GSYH, kişi başına düşen milli gelir ve ihracat rakamlarının 2012 yılından beri yükseldiği görülmektedir. Ekonominin büyüdüğünü ifade eden bu rakamlara Suriyeli sığınmacıların etkisi yoktur veya minimal düzeydedir. Çünkü 2021 yılı itibarıyla çalışma izni olan Suriyeli sığınmacı sayısı 91.500'dür. Bu 91.500 kişinin çalıştığı sektöre bağlı olarak ekonomiye ve ihracata minimal düzeyde katkısı bulunmaktadır. Geri kalan ve çalışma çağında olan yaklaşık 2 milyon Suriyeliden çalışanlar kayıt dışı olarak çalışmakta ve üretime katkıları da doğal olarak kayıt dışı olmaktadır. Böyle bir durumda kayıt dışı çalışan Suriyelinin yapmış olduğu üretimin ekonomiye herhangi bir olumlu etkisi yoktur. Aksine kayıt dışı çalıştıkları için devletin vergi gelirleri azalmaktadır. Ayrıca ekonomik göstergelerdeki iyileşmelere rağmen gini katsayı artarak gelir dağılımı adaletsizliğinin derinleştiğini göstermektedir ve yoksul sayıları da artmaktadır. Kütükçü (2020) çalışmasında Suriyeli sığınmacıların Türkiye ekonomisini etkileyecek dinamik yönde katkılar sağlayarak Türkiye ekonomisini canlandırıldığını ifade etmiştir. Mevcut çalışmamızda geçici korunan Suriyelilerin tamamına yakınının kayıt dışı çalıştığı, elde ettiği gelirden vermesi gereken vergileri vermediği, işverenlerin kayıt dışı üretimlerini yine kayıt dışı olarak sattığı dolayısıyla kurumlar ve gelir vergisi vermekten kaçındıkları gözlemlenmiştir. Bunun sonucunda ortaya çıkan bir katma değer varsa, çalışanlar ve gerçekleştirilen üretim kayıt dışı olduğu için sadece işverenin ve kaçak çalışanın gelirini artırmaktadır.

Türkiye genelinde ve Konya ili özelinde özellikle son dönemlerde enflasyon yükselmektedir. Suriyeli sığınmacıların yoğun yaşadıkları on ilden biri olan Konya'da 2012 yılından itibaren zaman zaman enflasyon oranının Türkiye geneli enflasyon oranından yüksek seyrettiği görülmektedir. Bu durumun sebebi olarak

toplam talepte meydana gelen artış gösterilebilir. Artan Suriyeli sığınmacı nüfusuyla birlikte toplam talepte de bir artış meydana gelmiş ve bu artış enflasyonun yükselmesine sebep olmuştur. Ayrıca barınma ihtiyacına olan talep de Suriyelilerin ülkeye gelmesiyle artış göstermiş, bu durum konut kiralalarının ve satış fiyatlarının yükselmesine sebep olmuştur. Aydın (2016) yaptığı çalışmasında Suriyeli sığınmacıların ülkemize girdikleri dönemden beri enflasyonun dalgalı seyretmesi sebebiyle enflasyon üzerinde doğrudan bir etkisinin olmadığını ancak enflasyona etkisinin olmadığını söylemenin de anlamlı olmayacağını ifade etmiştir. Aksoy ve İvrendi (2021) yayımladıkları makalede Suriyeli sığınmacıların enflasyona etkisinin olup olmadığını irdelemiş ve Türkiye’de Suriyeli sığınmacı nüfusunda meydana gelen artışın beraberinde enflasyonu da artırdığını, sığınmacılara sağlanan barınak, eğitim ve sağlık gibi imkânlar ve parasal yardımların toplam talepte bir artışa ve enflasyona neden olduğunu belirtmişlerdir. Bu iki çalışmanın elde ettiği sonuca benzer bir sonuç mevcut çalışmada da elde edilmiştir.

Hem Türkiye genelinde hem de Konya özelinde 2012 yılından 2022 yılına gelindiğinde işsizlik oranlarının arttığı görülmektedir. 4a grubu çalışanların aktif nüfus içindeki payının 2018 ve 2019 yıllarında azalması işsizliğin artışını destekler niteliktedir. Suriyeli sığınmacılar düşük ücretle veya zorunlu ihtiyaçlarının giderilmesi karşılığında ücretsiz olarak, herhangi bir kalifiye gerektirmeyen işgücünün çalıştırıldığı sektörlerde çalışma izni almış olanlar hariç kayıt dışı olarak istihdam edilmektedir. Bu durumun bu sektörlerde çalışacak olan Türk insanının işsizliğini artırdığı söylenebilir. İstihdam oranları da hem Türkiye genelinde hem de Konya ili için 2012 yılından 2022 yılına gelindiğinde artmıştır. Ancak istihdamın ve işsizliğin aynı anda artması verilerin tutarsız olduğunu göstermektedir. İşsizlik oranında artışa neden olan Suriyeli sığınmacılar bu noktadan hareketle istihdam azalışına da neden olmalıdır. Aydın (2016) çalışmasında, Suriyeli sığınmacıların işsizlik oranını ve işsiz sayısını artırdığını, işgücü ücretlerinde düşmeye ve kayıt dışı istihdamda artışa neden olduğunu söylemiştir. Korkmaz (2018) çalışmasında, Suriyeli sığınmacıların genel işsizlik oranlarını olumsuz yönde etkilediğini, kayıt dışı sektörlerde yerli işgücü yerine daha ucuz olan Suriyelilerin seçildiğini ve bu sebeple yerli çalışanların işgücü piyasasından çekildiğini ifade etmiştir. Bu iki çalışmada elde edilen bulgular mevcut çalışmayı destekler niteliktedir.

2012 yılında ülkemize gelmeye başlayan kitlesel Suriyeli sığınmacı göçünün; Türkiye nüfusunu artırdığı, demografik ve kültürel bozulmalara neden olduğu, eğitim ve sağlık hususunda hizmet kalitesini düşürdüğü, ekonomik büyümeye kayıtlı çalışanlardan ötürü varsa minimal bir etkisinin olduğu onun dışında büyümeye, ihracata, kişi başına düşen milli gelire herhangi bir katkısının olmadığı, kayıt dışılığı artırdığı ve devletin vergi gelirlerinin azalmasına sebep olduğu, enflasyonu ve işsizliği artırdığı ve istihdamı azalttığı yapılan analizler sonucunda tespit edilmiştir. Doğum oranlarının yüksek olması ilerleyen dönemlerde Türkiye’de bulunan Suriyeli sayısını artıracaktır. Göçle gelenlerle birlikte Türkiye’de doğan Suriyeli sayısının da artıyor olması Türk nüfusu içindeki yoğunluklarının artmasına ve bu nüfusu Türk demografik ve kültürel yapısına uyumlaştırmanın zorlaşmasına neden olacaktır. Buna ilave olarak her yeni birey katlanılan maliyeti artıracak ve ekonomiye bir külfet yükleyecektir. Bu noktadan hareketle atılması gereken en doğru adım; Suriyeli sığınmacıların güvenlik ortamı artık sağlanan ülkelere geri gönderilmesidir. Bu sayede Suriyeliler kendi ülkelerinde kendi yaşam tarzlarına, kültürlerine gelenek ve göreneklerine uygun şekilde kendi dilleriyle iletişim kurarak yaşayabilecek, Türkiye de Suriyelilerin meydana getirmiş olduğu olumsuz etkileri tersine çevirebilecektir.

KAYNAKÇA

- Abacı, C. (2016). Suriye Kaynaklı Göçün Türkiye'nin Göç Politikalarının Kurumsallaşması Üzerindeki Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*.
<https://acikerisim.uludag.edu.tr/bitstream/11452/4752/1/701711037.pdf>
 (Erişim 08.04.2022).
- Acar, E. (2022). 1960-1965 Döneminde Türkiye'den Almanya'ya İşçi Göçleri. *International Journal of Social Sciences*, 8(1), 38-69.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (2022). Geçici barınma Merkezleri,
https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/2374/files/15_10_2018_Suriye_GB_M_Bilgi_Notu_1.pdf (Erişim: 27.10.2022)
- Ağır, O. (2018). Türkiye'deki Suriyeliler Sağlanan Kamusal Hizmetlere Yönelik Bir Değerlendirme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 111-128.
- Akcan, A. T. (2018). Türkiye İşgücü Piyasasında Suriyeli Sığınmacıların Yeri ve Etkileri. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 8(2), 59-73.
- Akçora, E. (1996). Türk Tarihinde Göçler ve Önemli Sonuçları. *Bilig.yesevi.edu.tr*, 241-246 <http://bilig.yesevi.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/3657-published.pdf>
 (Erişim 19.05.2022)
- Akkayan, T. (1979). Göç ve Değişme. İÜ Edebiyat Fakültesi, İstanbul.
- Aksoy, N. & İvrendi, M. (2021). Türkiye'ye Gelen Suriyeli Mültecilerin Enflasyona Etkisi: ARDL Sınır Testi Yaklaşımı. *Fiscaeconomia International Congress on Social Sciences*, 5(3), 1052-1080.
- Akyıldız, İ. (2019). Göç Hareketliliğinin E. Lee Kuramı Perspektifinden Yorumlanması: Türkiye Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*.
<https://acikerisim.uludag.edu.tr/bitstream/11452/4752/1/701711037.pdf>
 (Erişim 08.04.2022).
- Akyiğit, H. (2017). Türkiye'de Ulus Devletin Dönüşüm Sürecinde Etnik Kimlikler: Sakarya İli Örneği. *Doktora Tezi*.
<https://core.ac.uk/download/pdf/417572771.pdf> (Erişim: 08.06.2022)

- Alagöz, M. (2022). “Geçici Korunan Suriyelilerin Nüfus ve Ekonomik Maliyet Profili” 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, Ekonomik Rapor, Ankara.
- Alagöz, M. (2020). “Geçici Korunan Suriyelilerin Türkiye ekonomisine Etkileri.” 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, Ekonomik Rapor, Ankara.
- Alagöz, M. (2022). Yayınlanmamış Rapor.
- Alagöz M. ve Bayram, B. (2021). Gelir Dağılımının İyileştirilmesinin Bir Aracı Olarak Sosyal Transferlerin Yeniden Düzenlenmesi. 10. Uluslararası Sosyal Beşeri ve Eğitim Bilimleri Kongresi
- Alptekin, K., Ulutaş, D. Ve Gündüz, D. (2018). Konya’da Geçici Koruma Altında Yaşayan Suriyeliler Üzerine Bir Çalışma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 40(2). <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/561584> (Erişim.: 05.12.2021)
- Artan, G. (2019). Göç, İşsizlik ve Gelir Arasındaki İlişkilerin Analizi: OECD Ülkeleri Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)
- Aslan Yanık, S. (2021). Uluslararası Göç Sorunsalı: Afrika ve Suriye Kökenli Göç Krizleri. *Doktora Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)
- Aydın, O. (2018). Göç Hareketlerinin Sosyal ve Ekonomik Etkilerinin Analizi: Erzincan İli Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)
- Aydın, O. (2018). Sultanbeyli’de Yaşayan geçici Koruma Statüsündeki Suriyeli Göçmenlerin Entegrasyon Süreçlerine İlişkin Niteliksel Bir Araştırma. *Yüksek Lisans Tezi*. <http://acikerisim.maltepe.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12415/370> (Erişim: 21.06.2023)
- Aydın, İ. (2016). Dış Göçlerin Türk Ekonomisine Etkileri: Suriye Kaynaklı Dış Göçün İktisadi Açından İncelenmesi ve Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)

- Babacan, M. (2019). Göçmenliğin ve Mülteciliğin Sosyo-Ekonomik Etkileri. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)
- Barışık, S. (2020). Küreselleşen Dünyada Fırsat Eşitliği Arayışında Uluslararası Göç ve Türkiye'nin Suriye Deneyimi. Gazi Kitapevi.
- Barkın, E. (2014). 1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi. *Ankara Barosu Dergisi*, 1, 333-360.
- Barut, I. (2018). Osmanlı Dönemi'nde Gerçekleşen Göçlerin Kurumsallaşma ve Göç Politikaları Üzerindeki Etkileri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 40(2), 161-190.
- Bayraklı, C. (2007). Dış Göçün Sosyo-Ekonomik Etkileri: Görece Göçmen Konutlarında (İzmir) Yaşayan Bulgaristan Göçmenleri Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)
- Bilgin, M. (2021). Göç'ü Güç'e Dönüştüren Kadınlar: Antakya, Gaziantep ve İstanbul'da Çalışan Suriyeli Göçmen Kadınlarla Yapılan Niteliksel Bir Araştırma. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)
- Bozbeyoğlu, E. (2015). Mülteciler ve İnsan Hakları. *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 2(1), 60-80.
- Canyurt, D. (2015). Suriye Gelişmeleri Sonrası Suriyeli Mülteciler: Türkiye'de Riskler. *Akademik Bakış Dergisi*, 48, 127-146.
- Cenevre Sözleşmesi (2022). <https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> (Erişim: 30.06.2022)
- Coğrafya Bilimi (2022). Yeni Dünyaya Göçler. <https://www.cografyabilimi.gen.tr/yeni-dunyaya-gocler/#:~:text=15.%20y%C3%BCzy%C4%B1l%C4%B1n%20sonuna%20do%C4%9Fru%20Kristof,g%C3%B6%C3%A7ler%2020.%20y%C3%BCzy%C4%B1l%20kadar%20s%C3%BCrd%C3%BCr>. (Erişim: 10.07.2022).
- Çağlar, M. T. (2014). 2011 Sonrası Türkiye-Suriye İlişkileri ve Suriye-Türkiye Krizi. *TÜBİTAK 1001 Projesi*.

<https://www.tdpkrizleri.org/images/pdfmakaleler/TDP-Turan-Final1.pdf>

(Erişim: 02.08.2022).

Çağlar, T. (2018). Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 28-46.

Çağlar, T. M. (2017). Toplumsal İnşacı Uluslararası İlişkiler Yaklaşımına Göre 1998-2011 Arası ve 2011 Sonrası Türkiye-Suriye İlişkileri. *Aydın İktisat Fakültesi Dergisi*, 2(1), 141-170.

Çakı, A. (2018). Geçmişten Bugüne Türkiye'nin Göç Politikası ve Suriyeli Göçmenler Bağlamında Göç Yönetimi. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)

Çakırca, Ş. (2018). Uluslararası Göçün Dış Ticaret Üzerine Etkisi: Türkiye İçin Ampirik Bir Analiz. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2021-2020). Yabancı Çalışma İzinleri İstatistikleri. <https://www.csgeb.gov.tr/istatistikler/calisma-hayati-istatistikleri/resmi-istatistik-programi/yabancilarin-calisma-izinleri/> (Erişim: 22.12.2022).

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2021). Yabancıların Çalışma İzinleri. <https://www.csgeb.gov.tr/media/90062/yabanciizin2021.pdf> (Erişim: 22.12.2022)

Çapan, F. & Güvenç, B. (2017). Kavimler Göçü ve Batı Roma İmparatorluğunun Çöküşü. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 6 (18), 629-640.

Çelik, B. (2019). Mülteci, Sığınmacı ve Göçmenlerin Türkiye'deki İşgücü Piyasası Üzerine Etkileri: Kırşehir Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)

Çelik, C. (2018). Tarihsel Perspektiften Türkiye-Suriye İlişkileri ve Arap Baharı Süreci. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)

- Çelik, H. (2014). Orta Doğu'da ABD Politikaları ve Büyük Orta Doğu Projesi. *Yüksek Lisans Tezi*.
https://acikbilim.yok.gov.tr/bitstream/handle/20.500.12812/106046/yokAcikBilim_10035852.pdf?sequence=-1 (Erişim: 22.11.2022)
- Çiçek, M. (2021). Uluslararası Göç Bağlamında Suç Sorunsalı: Türkiye'de Suriyeli Göçmenler ve Suça Eklemlenmeleri (Kilis Örneği). *Yüksek Lisans Tezi*.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)
- Çendek, S. & Örki, A. (2019). Arap Baharı Sürecinde Libya, Suriye ve Yemen'de Yaşanan İç Savaşlar: Karşılaştırmalı Bir Çözümleme. *Elektronik ve Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 42-58.
- Çetiner, S. (2020). Suriye Krizi Özelinde Uluslararası Göç Sorunu, Yönetimi ve Uluslararası Göç Sorununun Ev Sahibi Ülkeye Sosyo-Ekonomik Etkileri: Türkiye Örneği. *Doktora Tezi*.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)
- Çetinkaya, M. F. (2009). Genişletilmiş Orta Doğu ve Kuzey Afrika Projesi (GOKAP)'nin Türkiye ve Komşu Ülkeler Üzerine Sosyolojik Etkileri. *Yüksek Lisans Tezi*.
<https://acikerisim.dicle.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11468/3262/Geni%20Geni%20fletilmi%20Orta%20Do%20cu%20ve%20Kuzey%20Afrika%20Projesi%20%28GOKAP%29%27nin%20T%20crkiye%20ve%20kom%20cu%20cu%20bclcler%20cu%20bczerine%20sosyolojik%20etkileri.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim: 22.11.2022)
- Dayı, S. E. (2002). Hatay Devleti ve Hatay'ın Anavatana Katılması. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 19, 331-340.
- Demirbaş, T. (1989). Federal Almanya'ya Türk İşçi Göçü ve Bunun Yarattığı Sorunlar. 1.3.1989 Çarşamba Konferansı. <https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2020/01/timur-demirbas.pdf> (Erişim: 12.07.2023)
- Demirkol, F. (2019). Kamu Diplomasisi Bağlamında Barış Pınarı Harekâtı. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(21), 72-87.

- Deniz, T. (2012). Mekânsal Paylaşım Açısından Büyük Orta Doğu Projesi ve Türkiye. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 26, 147-171.
- Deniz, T. (2013). Suriye'nin Durumu, ABD-Rusya ve Türkiye'nin Tutumu. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 27, 314-332.
- Ders Notları (2022). <https://www.ders-notlari.com/2014/11/kavimler-gocu.html> (Erişim: 04.01.2022)
- Duran, H. & Özdemir, Ç. (2012). Türk Dış Politikasına Yansımalarıyla Arap Baharı. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 7 (2), 181-198.
- Eken, İ. (2016). Küreselleşme Bağlamında Kobani Olaylarının CNN International ve CNNTÜRK'de İncelenmesi. *Intermedia International e-Journal*, 3(1), 196,212.
- Eker, K. (2008). Türkiye'de Yasa Dışı Göç Sorunu. *Doktora Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)
- Eravcı, H. M. & Ateş, T. (2018). Dünya Tarihini Etkileyen Göçler ve Türk Milletinin Etkisi. *Ankara Uluslararası Sosyal bilimler Dergisi*, 1(1), 42-47.
- Erdal, S. (2014). Uluslararası Hukukta Karşı Önlemler ve Akçakale'de Yaşananlar. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 22 (1), 3-26.
- Erdem, M. (2022). Hatay Sorunu (1918-1939). *Cumhuriyet Tarihi Semineri II*. https://www.academia.edu/7015450/Hatay_Sorunu_1918_1939 (Erişim: 29.06.2022)
- Erdoğan, M. & Kaya, A. (2015). *Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdönmez, H. (2010). Avrupa Devletlerinin Orta Doğu Politikası ile ABD'nin Büyük Orta Doğu Projesi. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://dspace.trakya.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/trakya/1289/0083806.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim:: 22.11.2022)
- Eren, E. (2016). Kitleli Akınlarda Geçici Koruma: Türkiye'deki Suriyeliler. *Türk Göçü 2016 Seçilmiş Bildiriler I*. London: Transnational Press London.
- Ergün, Özge, R.& Özsöz, C. (2022). Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeli Çocukların Eğitim Sürecindeki Toplumsal Uyum Sorunları: Burdur Örneği. *Sosyolojik Düşün*, 7(2), 204-225.

- Erten, R. (2015). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19(1), 3-52.
- Eskioğlu, R. (2019). Arap Baharına Kadar Türkiye- Suriye İlişkileri. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 70-80.
- Geçici Koruma Yönetmeliği, (2014). T.C Resmî Gazete, 29153, 13.10.2014.
- Geleri, Z. (2021). Türkiye’de Göç Yönetimi ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)
- Göç İdaresi Başkanlığı (2022). Türkiye’ye Vizesiz Giriş Yapacak Ülkeler. <https://www.goc.gov.tr/turkiyenin-vize-uygulamadigi-ulkeler> (Erişim: 12.12.2021)
- Göç İdaresi Başkanlığı (2022). Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler. <https://www.goc.gov.tr/> (Erişim: 22.12.2022).
- Göç İdaresi Başkanlığı (2022). Düzensiz Göç. <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler> (Erişim: 31.12.2022).
- Göç Terimleri Sözlüğü (2021). [https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/goc_terimleri_sozlugu\(1\).pdf](https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/goc_terimleri_sozlugu(1).pdf) (Erişim: 07.10.2021)
- Gök, N. (2019). Suriye Krizinin Türkiye’ye Yansımaları (2011-2017). *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 77-114.
- Gökçe, Ö. (2021). Arap Baharı Sürecinde Suriye İç Savaşı ve Esad Rejiminin Ayakta Kalma Nedenleri. *Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 24-51.
- Gökler, F. Y. (2014). Sincar ve Kobani’ye Yapılan Saldırıların Sonucunda Yaşanan Göçler ve Türkiye’nin İnsani Yardımları. ORSAM Bölgesel Gelişmeler Değerlendirmesi. https://orsam.org.tr/d_hbanaliz/Bakis_18tr.pdf (Erişim: 15.01.2022).
- Gülyaşar, M. (2019). Göçün Dili: Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Sosyal Kabul ve Dışlama Mekanizmalarının Söylemsel Biçimleri (Konya Örneği). *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)

- Günel, A. (2004). Büyük Orta Doğu Projesi ve Türkiye. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 4(1), 156-164.
- Günaydın, M. (2015). Vilayat-ı Sitte 'den Amerike'ya Göçler, 1908-1914. Doktora Tezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)
- Güzel, H. (2021). Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Göçmenlerin Sorunları ve Suriyeli Göçmenlere Yönelik Kamu Politikaları. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)
- İnliceliler, D., N. (2019). 1923 Yılından Bugüne Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları ve Sosyal-Ekonomik Etkileri. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)
- Jamell, O. (2022). Arap Baharı ve Irak. *Ahi Evran Akademi Dergisi*, 3(1), 41-51.
- Kadıoğlu, İ. A. (2020). Zeytin Dalı Harekâtı: Türkiye'nin Suriye'ye Sınır Ötesi Operasyonu ve Meşru Müdafaa Hakkı. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 41, 210-227.
- Karabulut, R. & Açak, M. (2018). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Ekonomik Maliyeti (2011-2017). *Birey ve Toplum*, 8(15), 131-144.
- Karagüzel, A. (2020). Yeni Yüzyılda ABD'nin Ortadoğu Politikası: Büyük Ortadoğu Projesi. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 3(2), 27-46.
- Karakaya, H. (2020). Türkiye'de Göç Süreci ve Suriye Göçünün Etkileri. *Fırat Üniversitesi. İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(2), 93-130).
- Karataş, M. (2004). Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi (1923-1925). *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 17.01.2022)
- Kaya, A. (2014). *Ekev Akademi Dergisi*, 18(59), 211-232.
- Kemal, N. (2019). Göç Olgusu, Avrupa'ya Giden Göç Rotaları ve Bu Göçlerin AB Ekonomisine etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)

- Keskin Ata, F. (2012). Uluslararası Hukuk Açısından Türk Askeri Uçağının Suriye Tarafından Düşürülmesinin Bir Değerlendirmesi. *Ortadoğu Analiz*, 4(44), 16-29.
- Kılınç, M. A. (2020). Göçün Gelir ve Tüketim Kalıpları Üzerindeki Etkileri: Gaziantep'te İkamet Eden Suriyeli Göçmenler Üzerine Bir Araştırma. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)
- Kınay, D. (2019). Küreselleşen Dünyada Göç Olgusunun Türkiye Ekonomisine Sosyoekonomik Etkileri; Manisa İli Suriyeli Göçmenler Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)
- Kıvrak, F. E. (2019). Ekonomik Büyüme ve Göç: AB ve Türkiye Arasındaki Göç Sorunu Kapsamında Göçün Türkiye'nin Ekonomisine Etkileri. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)
- Kızıllı, Ö. & Dönmez, C. (2017). Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılara Sağlanan Eğitim Hizmetleri ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bağlamında Bazı Sorunların Değerlendirilmesi. *International Journal Of Education Technology and Scientific Researches*, 4, 207-239.
- Kızmaz, Z. (2018). Suriyeli Sığınmacılar: Güvenlik Kaygıları ve Suç. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 392-431.
- Kimya, O. (2021). Osmanlı Devleti'nde Göç, İskân ve Sürgün (XVII. Yüzyıl Örneği). *Doktora Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 30.05.2022)
- Koç, M., Görücü, İ. & Akbıyık N. (2015). Suriyeli Sığınmacılar ve İstihdam Problemleri. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 63-93.
- Korkmaz, M. (2018). Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri ve Değerlendirmeler. *Sosyal Güvençe Dergisi*, 7(13), 57-83.
- Koyuncu, A. (2018). Misafirlikten Vatandaşlığı Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler. *Middle East Journal of Refugee Studies*, 3(2), 171-195.

- Köylü, M. (2015). Büyük Orta Doğu Projesi (BOP), Türkiye ve Suriye. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(1), 85-100.
- Kurt, E. (2014). Şark Meselesi Çerçevesinde Amerike Birleşik Devletleri'nin Büyük Orta Doğu Projesi. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.09.2022)
- Kurt, V. (2015). Türkiye'nin Suriye Politikası ve Şah Fırat Operasyonu. Seta Perspektif, 91. http://file.setav.org/Files/Pdf/20150304153628_turkiyenin-suriye-poitikasi-ve-sah-firat-operasyonu-pdf.pdf (Erişim: 16.08.2022).
- Kütükçü, E. (2020). Suriye Göçünün Türkiye Ekonomisine Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)
- Mancak, S. (2019). Zorunlu Göç ve Türkiye'de Suriyeli Kaçak İşçilerin Durum Analizi. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)
- Mandaloğlu, M. (2011). Doğu- Batı Kültürel Etkileşiminde Orta Asya'dan Göçler. *Doktora Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 17.01.2022)
- Meral, E. (2016). Göçün Ekonomik Analizi: Niğde Uygulaması. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)
- Milli Eğitim Bakanlığı (2022). Göç ve Acil Durumlarda Eğitim Daire Başkanlığı. http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_01/26165737_goc2022sunu.pdf (Erişim: 16.06.2023)
- Miş, N. (2013). Suriye 2013. Ortadoğu Araştırmaları Merkezi. https://www.ormer.sakarya.edu.tr/uploads/files/suriye_2013.pdf (Erişim: 15.08.2022).
- Mülteciler Derneği (2023). <https://multeciler.org.tr/tag/suriyeli-sayisi/> (Erişim:31.05.2023)

Odatv.com (2019). Suriyelilerin Türkiye’de Kaç Şirketi Var.

<https://www.odatv4.com/guncel/suriyelilerin-turkiyede-kac-sirketi-var-14061949-163008> (Erişim: 05.04.2022)

OECD (2021). <https://www.oecd-ilibrary.org/> (Erişim: 15.12.2021).

Oral, B. & Çetinkaya, F. (2017). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Göç, Tanımı, Nedenleri ve Göç Kuramları. *Türkiye Klinikleri J Public Health-Special Topics*, 3(1), 1-8.

Orhan, O. & Gündoğar, S. (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri. *Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM)*, 195, 1-44.

Orta Doğu Araştırmaları Merkezi. (2013). ORSAM Reyhanlı Raporu “11 Mayıs” <https://www.orsam.org.tr/tr/orsam-reyhanli-raporu-11-mayis/> (Erişim: 15.08.2022).

Öksüz, S. (2019). Nedenleri ve Sonuçları Bakımından Türkiye’de Düzensiz Göç: 2000-2015 Yılları Arasında Bir Değerlendirme. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)

Ölmez, A. (2021). Türkiye’de Göçmenlere Vatandaşlık Verilmesi Üzerine Bir İnceleme: 1989’da Bulgaristan’dan ve 2011’de Suriye’den Gerçekleşen Göçlerin Karşılaştırılması. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)

Özalp, M. (2018). Türkiye’nin Suriye’ye Düzenlemiş Olduğu Fırat Kalkanı Operasyonu. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 9(18), 169-186.

Özbek, A. (2019). Arap Baharı Nedir? Arap Baharı’nın Ekonomik Nedenleri. III. Uluslararası EUREFE Kongresi 1-3 Kasım 2019, 53-71, Aydın.

Özcan, M. (2017). AB-Türkiye İlişkileri ve Suriye Krizi. İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, Araştırma 40. <https://www.insamer.com/tr/uploads/pdf/rapor-ab-turkiye-iliskileri-ve-suriye-krizi.pdf> (Erişim: 09.08.2022)

Özdağ, Ü. (2020). Stratejik Göç Mühendisliği. Ankara: Kripto Kitaplar. https://www.academia.edu/49213179/Stratejik_G%C3%B6%C3%9c_M%C3

[%BChendisli%C4%9Fi %C3%9Cmit %C3%96ZDA%C4%9E](#) (Erişim: 14.09.2022).

- Özdemir, E. (2017). Suriyeli Mülteciler Krizinin Türkiye'ye Etkileri. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 114-140.
- Özdemir, M. (2017). 14-17. Yüzyıllar Arasında Anadolu'ya gelen Türk Göçleri ve Anadolu'nun Doğusunda Meydana Gelen Demografik Değişmeler. *Akra Uluslararası Kültür Sanat Edebiyat ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(12), 51-76.
- Özgöker, U. Ve Doğan, G. (2019). *Uluslararası Göç ve Mülteci Krizi*. İstanbul: DR yayınevi.
- Öztürk, A. (2020). Türkiye'de Göç Yönetiminin Kurumsallaşması: Suriyeli Göçü üzerinden Bir Analiz. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)
- Öztürk, S. & Çoltu, S. (2018). Suriyeli Mültecilerin Türkiye Ekonomisine Etkileri. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 188-198.
- Özyakışır, D. (2012). İç Göç Hareketleri ve Geriye (Tersine) Göçün Belirleyicileri: TRA 2 Bölgesinden (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) İstanbul'a Gerçekleşen Göç Üzerine Bir Saha Araştırması. *Doktora Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)
- Polat, Y. (2021). Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikasına Tarihsel Bir Bakış. *Journal of Awareness*, 6(2), 145-160.
- Sayın, Y., Usanmaz, A. & Aslangiri, F. Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 18 (31), 1-13.
- Seydi, A. R. (2014). Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorununun Çözümüne Yönelik İzlediği Politikalar. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31, 267-305.
- Sittiddar, B. (2021). Göç Coğrafyası Bağlamında Suriye'den Yapılan Göçlerin Etkileri ve Türkiye Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)

- Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), (2023). SGK Veri Uygulaması. <https://veri.sgk.gov.tr/> (Erişim: 04.01.2023).
- Subaşı, Ü. (2021). Terör Saldırıların Kamu güvenliği Reformlarına Etkisi: 2013-2017 Yılları Arasında Türkiye’de Düzenlenen IŞİD Saldırıları. *Social Science Development Journal*, 6 (24), 193-204.
- Suç Oranları. <https://onedio.com/haber/suleyman-soylu-nun-suriyeli-ve-turk-vatandaslarinin-suc-oranini-karsilastirmasi-tepkilerin-odaginda-1056050> (Erişim: 25.05.2023)
- Şafak, M. (2013). Yasadışı Göç Olgusunda Türkiye: Bir Geçiş Bölgesi Olarak Trakya’nın Analizi. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)
- Şahin, N. (2006). XIX. Yüzyıl Sonrasında Anadolu’ya Yapılan Göç Hareketleri ve Anadolu Coğrafyasındaki Sosyo-Kültürel Etkileri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 64-82.
- Şahin, S. (2022). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’deki Etkileri. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 21.12.2022)
- Şenışık, P. (2016). 1923 Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi: Erken Cumhuriyet Döneminde Modern Devlet Pratikleri ve Dönüşen Kimlikler. *Studies Of The Ottoman Domain*, 6(10), 84-120.
- Şimşek, D. (2018). Göç Oranı- Enflasyon- Ekonomik Büyüme arasındaki İlişki: En Fazla Göç alan Sekiz Ülkenin Araştırılması. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)
- Tan, M., Belli, A. & Aydın, A. (2012). 2002 Sonrası ve Arap Baharı Kapsamında Türkiye Suriye İlişkileri ve Bölgesel Yansımaları. *II. Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu*. https://www.researchgate.net/publication/291166877_2002_SONRASI_VE_ARAP_BAHARI_KAPSAMINDA_TURKIYE_SURIYE_ILISKILERI_VE_BOLGESEL_YANSIMALARI (Erişim: 29.06.2022).

- Tarhan, D. (2015). Arap Baharı Sürecinde Suriye’de Yaşanan Kimyasal Silah Saldırı Haberlerinin Eleştirel Söylem Analizi. CNN TÜRK ve CNN INTERNATIONAL Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)
- Taş, Y. (2017). Son Dönem Osmanlı’da Göç ve İskân Sorunlarına Yaklaşım Bağlamında Suriyeli Mülteciler. *Route Educational and Social Science Journal*, 4(4), 100-115.
- Taşçı, H. C. & Yüksel Oktay, E. (2022). Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Sorunları Üzerine Sistematik Derleme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 125-139
- Taştan, Z., Tütak, B. & Tütak, M. (2021). *Göç Bibliyografyası Göç Konusunda Başvurulabilecek Kaynaklar ve Bu Kaynaklara İlişkin Genel Bir Değerlendirme II. Makaleler* (1. Baskı). Hiperlink Yayınları.
- TDK (2021). <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim: 15.12.2021).
- Topal, A. H. (2015). Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(1), 05-22.
- Topal, A. H. (2015). Milletlerarası Hukuka Göre Rus Savaş Uçağının Düşürülmesi. 17 Aralık 2015’te “Türkiye-Rusya İlişkilerinde Güncel Gelişmeler, Uluslararası Hukuk Perspektifi” Başlıklı Panelde Yapılan Konuşma Metni. https://www.academia.edu/19697444/Milletleraras%C4%B1_Hukuka_G%C3%B6re_Rus_Sava%C5%9F_U%C3%A7a%C4%9F%C4%B1n%C4%B1n_D%C3%BC%C5%9F%C3%BCr%C3%BClmesi (Erişim: 16.08.2022)
- Tosunoğlu, Ş. (2015). Türkiye’nin Resmi Kalkınma Yardımları Politikası: Eğilimler ve Hedefler. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 10 (4), 9-29.
- Türkiye Cumhuriyet Hazine ve Maliye Bakanlığı. İller İtibariyle Merkezi Yönetim Bütçe İstatistikleri. <https://muhasebat.hmb.gov.tr/iller-itibariyle-merkezi-yonetim-butce-istatistikleri-2004-2019> (Erişim: 30.05.2023)
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB). Elektronik Veri Sistemi- Kurlar. <https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/serieMarket> (Erişim: 29.05.2023)

- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB). Elektronik Veri Sistemi- İstatistiki Bölgelere Göre Fiyat Endeksi. <https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/serieMarket> (Erişim: 15.01.2023)
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB). Elektronik Veri Sistemi- Konut Fiyat Endeksi. <https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/serieMarket> (Erişim: 04.01.2023)
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB). Elektronik Veri Sistemi- Konut Fiyat Endeksi, Konut Satış İstatistikleri. <https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/serieMarket> (Erişim: 15.01.2023)
- Türkiye İstatistik Kurumu (2023). Adalet ve Seçim, Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri 2020. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=adalet-ve-secim-110&dil=1> (Erişim: 20.01.2023)
- Türkiye İstatistik Kurumu (2023). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları 2019. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2019-33705> (Erişim: 15.01.2023).
- Türkiye İstatistik Kurumu (2023). Dış Ticaret İstatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dis-Ticaret-Istatistikleri-Ekim-2022-45545> (Erişim: 18.01.2022)
- Türkiye İstatistik Kurumu (2023). Doğum İstatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dogum-Istatistikleri-2021-45547> (Erişim: 05.01.2023)
- Türkiye İstatistik Kurumu (2023). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Bölgesel Sonuçları. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=gelir-yasam-tuketim-ve-yoksulluk-107&dil=1> (Erişim: 15.01.2023).
- Türkiye İstatistik Kurumu (2022). İl Bazında Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, 2021. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Il-Bazinda-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-2021-45619> (Erişim: 28.12.2022).
- Türkiye İstatistik Kurumu (2023). İş Gücü İstatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=istihdam-issizlik-ve-ucret-108&dil=1> (Erişim: 15.01.2023)
- Türkiye İstatistik Kurumu (2022). Merkezi Dağıtım Sistemi. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=136&locale=tr> (Erişim: 12.02.2023)

- Türkiye İstatistik Kurumu (2023). Ölüm ve Ölüm Nedeni İstatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Olum-ve-Olum-Nedeni-Istatistikleri-2019-33710> (Erişim: 05.01.2023)
- Türkiye İstatistik Kurumu (2023). Ulusal Hesaplar- Gayrisafi Yurtiçi Hasıla. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yillik-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-2021-45834> (Erişim: 12.01.2023)
- Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) (2022). Türkiye Kalkınma Raporları Yardımları. https://www.tika.gov.tr/tr/yayin/liste/turkiye_kalkinma_yardimlari_raporlari-24 (Erişim: 27.12.2022).
- Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, (1994). T.C. Resmî Gazete, 22127, 14.09.1994.
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), (2023). Kurulan/ Kapanan Şirket İstatistikleri. <https://www.tobb.org.tr/BilgiErisimMudurlugu/Sayfalar/KurulanKapananSirkestististikleri.php> (Erişim: 04.01.2023)
- Türkkan, B. (2019). Uluslararası Göç Olgusu: Suriyeli Göçmenlerin Türkiye'deki Ekonomik ve Sosyal Yapı Üzerine Etkileri. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)
- Uğurludoğan, U. (2020). Arap Baharı Sonrası Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlere Yönelik Göç Politikaları: Avrupa Birliği Açısından Bakış. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim: 10.11.2021)
- Ünver, O. (2003). Almanya'ya Türk İşgücü Göçü, Geçmişten Geleceğe Sorunlar, İmkanlar ve Fırsatlar. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi* 45, 177-225.
- Venedik, Y. (2022). Süleyman Soylu'nun Suriyeli ve Türk Vatandaşlarının Suç Oranlarını Karşılaştırması Tepkilerin odağında.

- <https://onedio.com/haber/suleyman-soylu-nun-suriyeli-ve-turk-vatandaslarinin-suc-oranini-karsilastirmasi-tepkilerin-odaginda-1056050> (Erişim: 25.05.2023)
- Yaman, ř. (2020). Suriyeli Göçmenler Bağlamında Türkiye'nin Güç Politikalarının Değerlendirilmesi; Batman rneği. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>(Erişim:10.11.2021)
- Yalçın, C. (2004). *G Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yalçın, O. (2021). Türkiye'de G ve Güvenlik İlişkisi: Suriye G rneği. *Yüksek Lisans Tezi*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim:10.11.2021)
- Yeni Dünya'ya Gler. <https://kadirhoca.com/yeni-dunyaya-gocler/> (Erişim: 04.01.2022)
21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, (2023). Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Su İstatistikleri. <https://21yyte.org/tr/merkezler/islevsel-arastirma-merkezleri/gecici-koruma-altindaki-suriyelilerin-suc-i-statistikleri> (Erişim: 25.05.2023)
- 2510 Sayılı İşkn Kanunu, (1934). T.C. Resmî Gazete, 2510, 14.04.1934.
- 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, (2009). T.C. Resmî Gazete, 27256,12.06.2009.
- 5543 Sayılı İşkn Kanunu, (2006). T.C. Resmî Gazete, 26301,19.09.2006
- 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, (2013). T.C Resmî Gazete, 28615,11.04.2013.